

رسالہ سچل سرمست

(سنڌي ڪلام)

مرتب

عشمان علي انصاري

روشني

غير ملهيو

رسالو سچل سرمست

(سنڌي ڪلام)

رسالو سچل سرمست

(سنڌي ڪلام)

مرتب
عثمان علي انصاري

سنوارينٽر
گل محمد تنیو۔

روشنی پبلیکیشن
ڪنڊيارو
1997ع

”رسالو سچل سرمست“

(سنڌي ڪلام)

مرتب: عثمان علي انصاري

سنواريندڙ: گل محمد تنيو

چاپو ٻيو: (سنواريل) © روشني 1997ع

ڪمپوزنگ: حسين سومرو ۽ حبيب قادر قريشي،

نيو سنڌ ٽيڪ ڪمپوزرس، حيدرآباد.

چپيندڙ: فائين ڪميونيڪيشن

چپرائيندڙ: روشني پبليڪيشن ڪنڊيارو

قيمت: 200.00 روپيا

ٽائيل بڙائين

عبدالرسول عباسي

RISALO SACHAL SARMAST

(Sindhi Poetry of Sachal Sarmast)

Compiled by: Usman Ali Ansari

Composed by: Hussain Soomro & Habib Qadir Qureshi

Printed by: Fine Communication Hyderabad.

Published by: Roshni Publication Kandiaro

Second Edition © Roshni 1997

سٺاءُ

17	منهنجي قلم مان
20	عرض حال
49	مقدمو
51	رسالو سچل سرمست (سنڌي ڪلام)
	وحدت نامو

وحدت

59	داستان پهريون
59	بيت
63	ڪافيون
	داستان ٻيو
76	بيت
78	ڪافيون

حقيقت

87	داستان پهريون
87	بيت
90	ڪافيون
	داستان ٻيو
100	بيت
102	ڪافيون

سسئي

113	داستان پهريون
113	بيت
116	ڪافيون
	داستان ٻيو
125	بيت
127	ڪافيون
	داستان ٽيون
135	بيت
137	ڪافيون
	داستان چوٿون
144	بيت
146	ڪافيون

	داستان پنجون
152	بيت
155	كافيون
	داستان چهون
161	بيت
165	كافيون
	داستان ستون
173	بيت
177	كافيون
	داستان انون
183	بيت
188	كافيون
	داستان نائون
194	بيت
199	كافيون
	داستان ڏهون
210	بيت
213	كافيون
	داستان يارهون
222	بيت
227	كافيون
236	جهولٿو (سسئي ۽ پنهنجي بابت)
253	فوري
	داستان پهريون
253	بيت
	داستان ٻيو
257	بيت
	داستان ٽيون
262	بيت
	داستان چوٿون
266	بيت
271	مارئي
	داستان پهريون
271	بيت
277	كافيون

280	داستان ٻيو
286	بيت
	ڪافيون
288	داستان ٽيون
293	بيت
	ڪافيون
295	داستان چوٿون
304	بيت
	ڪافيون
306	داستان پنجون
310	بيت
	ڪافيون
312	داستان ڇهون
315	بيت
	ڪافيون
316	داستان ستون
320	بيت
	ڪافيون
323	مومل راڻو
	داستان پهريون
323	بيت
327	ڪافيون
	داستان ٻيو
331	بيت
333	ڪافيون
336	جهولڻو
337	سنڌي پورب
337	بيت
343	ڪافيون
353	هیر رانجهو
	داستان پهريون
353	بيت
357	ڪافيون
	داستان ٻيو
358	بيت
361	ڪافيون

داستان پهريون

363 بيت

365 كافيون

368 جهولثو

مالکوس

داستان پهريون

369 بيت

373 كافيون

داستان بيو

377 بيت

381 كافيون

داستان ٽيون

386 بيت

389 كافيون

داستان چوٿون

394 بيت

397 كافيون

داستان پنجون

401 بيت

405 كافيون

داستان ڇهون

409 بيت

412 كافيون

داستان ستون

417 بيت

420 كافيون

متفرقه ڪلام

427 بيت سنڌي روجهن بابت

433 دوها

434 هدايتون

437 كافيون

منهنجي قلم مان

شاهه عبداللطيف رح سان عقيدت ابن ڏاڏن کان ورثي ۾ ملي اٿس. ست پيڙهيون اڳ، اسان جا وڏا غوث بهاءُ الدين ذڪريا جا مُريد هئا ۽ پوءِ شاهه سائين جي عقيدت پلٽي پيئي. جا پيڙهي به پيڙهي اڄ تائين شاهه سان سانڍيندا پيا اچون. شاهه سائين سان عقيدت وارو رستي تي هلندي، آءُ شاهه سائين ۽ سنڌ جي ٻين صوفي بزرگن جي شاعري ڏانهن متوجہ ٿيس، شاهه جي شاعري منهنجي جيءَ اهڙو جادو ڪيو، جو آءُ سندس شخصيت سان گڏ سندس شاعريءَ جو به عقيدت مند ٿي پيس ۽ اهڙي طرح من ۾ شاهه توڙي سنڌ جي ٻين صوفي بزرگن جي شاعري پڙهڻ جو اشتياق وڌندو ويو.

جڏهن روشني پبليڪيشن جي دوست، سچل جي رسالي ڇپائڻ جي سلسلي ۾ ڳالهه چوري ته مون کيس چيو: شاهه جي رسالي وانگر هڪ ٻئي سرڪاري ادبي اداري کان هڪ طرف ته سچل جي ڪلام ۾ ڀڄ ڪيتريون ئي غلطيون سرزد ٿيو آهن. ٻئي طرف مان واري مرتب کان پڻ سچل جي ڪلام سهيڙڻ وقت ڳچ اوڻايون رهجي ويون آهن، تنهن لاءِ لازمي آهي ته نئين سري سان فوٽ نوٽن ذريعي ڇپائيءَ توڙي مرتب جي اوڻاين جي نشاندهي ڪجي ته بهتر ٿيندو. اها ڳالهه ڪيڏي نه افسوس ناکه آهي ته سنڌ جي ٻن اهم سرڪاري ادبي ادارن، سنڌ جي ٻن عظيم صوفي شاعرن، جيڪي سڄي جڳ ۾ پنهنجي لازوال شاعري ڪري سنڌ جي سڃاڻپ آهن، جي ڪلام کي اهڙيءَ ته اڻ سوهندڙ انداز سان ڇپائي پڌرو ڪيو آهي جنهن سان نه رڳو صوفي بزرگن جي عقيدتمندن جي بلڪه سنڌ جي سڃاڻ طبعي جي پڻ دل آزاري لازمن ٿي هوندي.

اسان ڏسون ٿا ته جڏهن مانواري هونئن مولچند گريخشاڻي پنهنجي حياتيءَ ۾ شاهه جي رسالي جا ٽي جلد معنيٰ ۽ شرح سميت مرتب ڪري، پنهنجي هڙان خرچ تي ڇپائي پڌرڪيا ته ٽي جلد غلطي کان بلڪل خالي هئا، ان جي برعڪس ثقافت کاتي پاران ڇپايل ٻئي ڇاپي (پهريون ڇاپو ليٽر پريس ۽ ٻيو ڇاپو ڪمپيوٽر تي ڪمپوز ٿيل) غلطي ۾ هڪ ٻئي کان گوءِ کڻي ويل نظر ٿا اچن.

مون گريخشاڻي صاحب جي مرتب ڪيل رسالي، جيڪو روشني پبليڪيشن ڪنڊيارو ڪجهه عرصو اڳ ڇپائي پڌرو ڪيو آهي، جي نئين ڇاپي جي پروفن جو بار پنهنجي ڪلهي کنيو هو ان فيلڊ ۾ نئين هئڻ سبب مون کان به ڪي پروفن جون غلطيون ضرور رهجي ويون هونديون، پر ايتري سا پڪ اٿس ته هي ڇاپو ثقافت کاتي پاران ڇپايل ٻن ڇاپن توڙي نيرون بڪس واري ڇپرايل ڇاپي (جيڪو ثقافت کاتي پاران ڪمپيوٽر تي ڪمپوز ڪري ڇپرايل ڇاپي جي هوبهو فوٽو ڪاپي آهي) کان ڪيئي ڀيرا بهتر هوندو، جنهن ۾ پروفن جون شمار کان ٻاهر غلطيون آهن،

شاهه سائين ۽ جي مشهور بيت جي پهرين سٽ:

جي تو بيت ڀانيان، سي ”آيتون“ آهين.

ان ڇاپي ۾ هيئن ڇپيل آهي:

جي تو بيت ڀانيا، سي ”آيون“ آهين.

بلڪ پروفن جي سلسلي ۾ ته ان کان به اهم غلطيون رهجي ويل آهن، پر هن اداري ته ان ڳالهه جو به ڌيان نه رکيو آهي ته شاهه جو ڪيترو ڪلام ڇپجڻ کان رهجي ويو آهي. مثال طور:

(۱) سر ڪنڀات داستان پهريون جا آخري اٺ بيت، وائي ۱ ۽ وائي ۲ سري کان گم آهن.

(۲) سر ليلا چنيسر ۽ سر مومل راڻو تي آيل فوت فوت هلندڙ مواد جي وچ ۾ ۽ غلط هنڌ تي ڏنل آهن.

اهڙي طرح شاهه سائين جي ان رسالي ۾ ٻيون به اڻ ڳڻيون غلطيون آهن جن لاءِ تفصيلي مضمون لکڻ جي ضرورت آهي.

جيئن ته هت ڳالهه پئي هلي سچل جي رسالي متعلق، ته هڪ نظر ”رسالو سچل سرمست“ (سنڌي ڪلام) مرتب: عثمان علي انصاري، ڇپرايل سنڌي ادبي بورڊ (پڇاڻا) ۽ سنڌي ادبين جي ڪوآپريٽو سوسائٽي (ٽيون ڇاپو) تي ٿا وجهون.

محترم عثمان علي انصاري جي مرتب ڪيل ”رسالو سچل سرمست“ (سنڌي ڪلام) ۾ مون کي پنهنجي ناقص ڄاڻ آهر جيڪي ڇپائي جون غلطيون ۽ ترتيب جون اوڻايون نظر آيون، ان لاءِ مناسب ڄاڻ ته هن نئين ڇاپي ۾ انهن جي نشاندهي ڪجي ته جيئن سچل جا عقيدتمند يا محقق، سچل جو ڪلام اڳيان رکن ته انهن اوڻاين کي پڻ نظر ۾ رکن يا ان تي قلم کڻن. اسان غلطين / اوڻاين کي ٻن حصن ۾ ٿا ورهايون. پهريون اهي جيڪي ادبي بورڊ ڇپائيءَ دوران ڪيون- ٻيون اهي جيڪي مانواري مرتب کان سچل جو ڪلام مرتب ڪرڻ وقت ٿي ويون آهن.

ڇپائيءَ جي سلسلي جون غلطيون:

ڇپائيءَ جي پهرين اهم غلطي ”متفرق ڪلام“ ۾ آهي. اسان کي نمبر وار هلندڙ کان پوءِ اوچتو ڪافي ۱۳۰ جا آخري ٽي بند ملن ٿا، جڏهن ته لڳاتار هلندڙ نمبر موجب ڪافي ۱۲۴ بعد ڪافي ۱۲۵، ڪافي ۱۲۶، ڪافي ۱۲۷، ڪافي ۱۲۸، ڪافي ۱۲۹ ۽ ڪافي ۱۳۰ ۽ پوءِ ڪافي ۱۳۱ اچڻ گهرجي، پر ادبي بورڊ جي ڇپرايل ٻنهي ڇاپن (پهريون ڇاپو ڇپجڻ جو سال 1959ع ٻيو ڇاپو ڇپجڻ جو سال 1982ع توڙي ساڳي رسالي جو هوبهو نقل ڪري ڇپرايل سنڌي ادبين جي ڪوآپريٽو سوسائٽي پاران ٽيون ڇاپو) ۾ پڻ صفحي 416 جي آخر ۾ ڪافي ۱۲۴ کانپوءِ صفحي 417 تي هي ٽي سٽون اچن ٿيون:

هيءَ دل ديواني ڪري، هو ٿيا پاڻ قرار.
جاءِ جتن جي جيڏيون، جيءُ وڌو آهي جار.
”سچو“ نه وسار ساهه ڪئون، دوستن جي دربار.
۽ پوءِ ڪافي ۱۳۱ اچي ٿي.

اهڙي طرح تنهي ڇاپن مان ڪافي ۱۲۴ جي آخري ٻن ستن کان ويندي ڪافي ۱۳۰ جي آخري ٽن ستن جي وچ وارو مواد گم ٿيل آهي. بحث ان ڳالهه تي نه آهي ته اهو مواد (يعني ڪافي ۱۲۳ جون آخري ٻه ستن، ڪافي ۱۲۵، ڪافي ۱۲۶، ڪافي ۱۲۷، ڪافي ۱۲۸، ڪافي ۱۲۹ ۽ ڪافي ۱۳۰ جو ٿلهه ۽ پهريان ٻه بند) گم ڪيئن ٿيو؟ نه ئي وري اسان کي ان ڳالهه پڇڻ جو ڪو حق ٿي حاصل آهي ته سنڌ جي نامياري سرڪاري اداري پاران سنڌ جي عظيم صوفي شاعر جي ڪلام ۾ اهڙي اهم غلطي ڪيئن ڪئي وئي يا اهو ڪلام ڪيئن گم ٿي ويو ۽ ٿيوهين سالن جي وڏي عرصي بعد ٻئي ڇاپي ڇپجڻ وقت ڇو نه ان اهم غلطيءَ/اوڻائي کي درست ڪري پڙهندڙن کي اعتماد ۾ ورتو ويو.

مون ڏينهن رات هڪ ڪري، رسالي جي هڪ هڪ ڪافيءَ کي ”رسالو سچل سائين“ مرتب علي قلي بيگ جي هر هڪ ڪافيءَ سان ڀيٽي ڏٺو. اهو ڪم تمام ڊگهو ۽ ٽڪائيندڙ هيو، پر، سچ ۽ سچل جي همراهي هئي، جو اهو ڪم آسان ٿي پيو. اهڙي طرح نيٺ اهي ڪافيون جيڪي هن رسالي ۾ وڃان گم ٿيل آهن، تن جي جاءِ تي اهڙيون پنج ڪافيون نمبر وار رسالي ۾ ڏنيون اٿم جي رسالي ۾ اڳ موجود نه هيون. بلڪه ڪافي ۱۲۴ جا آخري ٻه بند ۽ ڪافي ۱۳۰ جو ٿلهه ۽ ٻه بند پڻ محترم علي قلي بيگ جي ”رسالو سچل سائين“ مان ورتا اٿم. اهي پنج ڪافيون جي ڪافي ۱۲۵ کان ۱۲۹ تائين هن رسالي جي متفرق ڪلام ۾ شامل رکيون اٿم، تن مان هر هڪ لاءِ اهو يقين ڪرڻ ته ڪٿي اها ڪافي رسالي ۾ اڳ موجود نه آهي، رسالي کي بار بار اٽلاڻو پيم ان پڪي يقين بعد ته اهي ڪافيون رسالي ۾ اڳ موجود نه آهن، هي ڪافيون ترتيبوار متفرق ڪلام ۾ شامل رکيون اٿم. هر ڪافيءَ بابت تفصيل فوٽ نوٽ ۾ ڄاڻايل آهي.

ڇپائيءَ جي ٻي اهم غلطي: سنڌي ادبي بورڊ جي ڇپرايل ٻنهي ڇاپن توڙي سنڌي اديبن جي ڪوآپريٽو سوسائٽي واري ڇپرايل ڇاپي ۾ هويهو آهي. ٽائٽل تي ڪتاب جو نالو ”سچل سرمست جو سنڌي ڪلام“ سب ٽائٽل تي ”سچل جو سنڌي ڪلام“ جڏهن ته مقدمي پوري ٿيڻ بعد صفحي ۳۳ تي ڪتاب جو نالو ”رسالو سچل سرمست“ ۽ مسلسل هلندڙ ٻڌي صفحن تي صرف ”سچل سرمست“ نالو ڏنل آهي.

ڇپائيءَ جي ٽين اهم غلطي: جڏهن مقدمو صفح ۳۱ تي ختم ٿئي ٿو، تنهن بعد صفحي ۳۳ کان رسالو سچل سرمست شروع ٿئي ٿو. رسالي جي شروعات

”وحدت نامو“ سان ٿئي ٿي، پر وحدت نامي جي اڪي صفحن تي ”وحدت نامو“ بجاءِ ”مقدمو“ ڇپيل آهي، جنهن سان عام پڙهندڙ لازمي طرح مونجهاري ۾ پوندو ته ”وحدت نامو“ سچل جو ڪلام آهي يا مقدمي جو حصو.

ڇپائيءَ جي چوٿين اهم غلطي: اڳوڻن ٽن ڇاپن ۾ الڳ الڳ سرن ۾ هلندڙ اڪي صفحن تي سُر جو نالو غلط جا بجا غلط نظر اچي ٿو، مثال طور: سسئي، داستان ٻيو، صفحو ۹۹ تي سُر جو نالو ”سسئي“ بجاءِ ”حقيقت“ ڇپيل آهي. ”مارئي“، داستان چوٿون، صفحي ۲۵۱ ۽ ۲۵۲ تي سُر جو نالو ”مارئي“ بجاءِ ”سسئي“ ڇپيل آهي ۽ ”بيت سنڌي پورب جا“ جي مسلسل اڪي صفحن تي سُر جو نالو ”بيت سنڌي پورب“ جا بجاءِ ”مومل راڻو“ ڇپيل آهي. ساڳي طرح ڪتاب ۾ هر سُر جو نالو ”وحدت“، ”حقيقت“ ۽ ”سسئي“ وغيره ڇپيل آهي، پر ”سارنگ“ جي شروعات ۾ ڏنل نالو ”سر سارنگ“ ڇپيل آهي.

ڇپائيءَ جي پنجين اهم غلطي: هر سُر جي داستان ۾ بيتن بعد ڪافيون ڏنل آهن ۽ ”ڪافي“ عنوان ٽلهن اکرن ۾ هن ريت ڏنل آهي؛ ڪافي ۱، ڪافي ۲، ڪافي ۳، وغيره، پر ”مارئي“ داستان پهريون ۾ سواءِ ڪافي هڪ جي باقي ڪافين تي بيتن جي سٽءَ وانگر نمبر (۲) (۳) (۴) (۵) ۽ (۶) ڇپيل آهي. هي ته هيون آهي غلطيون جي ڇپائيءَ دوران رهجي ويون. پر رسالي ۾ سي اوڻائون پڻ عام آهن، جي مرتب کان رهجي ويل نظر اچن ٿيون.

اسان جڏهن ”رسالو سچل سرمست“ جو پهريون صفحو ڇڏي ٻئي صفحي تي نظر ٿا وجهون ته اسان جي نظر هن نوت ڏانهن ٿي وڃي :

”ناشر محترم پير حسام الدين راشديءَ ۽ آغا غلام نبي صاحب جن جو شڪر گذار آهي، جن هن رسالي جي ترتيب ۽ اشاعت جي سلسلي ۾ پنهنجي ڪارآمد راءِ ۽ گرانقدر رهبريءَ کان مستفيض ڪرڻ فرمايو.“

ڇپائي جي سلسلي ۾ ڪيل غلطيون جي تفصيلي ذڪر کان پوءِ مٿين مانوارن نالن جي اشاعت جي سلسلي ۾ ڪيل گرانقدر رهبري پڙهندرن اڳيان ضرور پڌري ٿي هوندي. هاڻ نظر ٿا وجهون احترام لائق سرڪاري ادبي اداري جي ترتيب جي سلسلي ۾ وريل گرانقدر رهبريءَ تي.

ترتيب جي پهرين اهم اوڻائي:

رسالي ۾ اسان کي جاءِ بجاءِ ساڳين ڪافين جو ورجاءُ مان لڳي ٿو ته مانوري مرتب ۽ پوءِ ترتيب جي سلسلي ۾ رهبري ڪندڙ صاحبن ان ڳالهه ڏانهن ذرو

به ڌيان نه ڏنو آهي ته ساڳيو ڪلام رسالي ۾ بار بار موجود آهي، مثال طور:

وحدت، داستان پهريون جي ڪافي ۳، حقيقت جي داستان پهريون ۾ ڪافي ۲۱ طور شامل ٿيل آهي ۽ وحدت، داستان پهريون جي ڪافي ۱۰ ساڳي ئي وحدت جي داستان ۾ ڪافي ۳ طور شامل آهي، جڏهن ته سر سسئي داستان پهريون جي ڪافي ۱۸، متفرق ڪلام ۾ پڻ ڪافي ۹۱ طور شامل آهي. سسئي، داستان نئون ڪافي ۵، متفرق ڪلام ۾ ڪافي ۱۶ آهي، سسئي، داستان چوٿون ڪافي ۹، سسئي، داستان ستون جي ڪافي ۱۲ آهي. سسئي، داستان پنجون، ڪافي ۵، متفرق ڪلام جي ڪافي ۱۳۲ آهي. سسئي، داستان پنجون، ڪافي ۱۲، متفرق ڪلام جي ڪافي ۱۱۸ آهي. سسئي داستان نائون، ڪافي ۸، سسئي، داستان نائون، جي ڪافي ۴ آهي. سسئي، داستان نائون متفرق ڪلام جي ڪافي ۱۰۷ آهي. رسالي ۾ اهڙيون (۹) ڪافيون ملن ٿيون جي رسالي ۾ ٻه ڀيرا شامل آهن ۽ ساڳيءَ ڪافيءَ جي رسالي ۾ ٻه ڀيرا شامل هئڻ مان محسوس ٿئي ٿو ته رسالي جي ترتيب لاءِ رهبري ڪندڙ صاحبن، مانواري مرتب جي سهڙيل ڪلام کي پرکي پروڙي نئين سر پيش ڪرڻ بجاءِ، جيئن جو تئين رهڻ ڏنو آهي. مون انهن ڪافين جي نشاندهي فوت نوٽن ذريعي ان هنڌ ڪئي آهي جتي جتي متعلق ڪافي رسالي ۾ ٻه ڀيرا شامل آهي.

ترتيب جي ٻي اهم غلطي:

ساڳي ڪلام جو ٻن الڳ الڳ سرن ۾ موجود هئڻ، ان ڳالهه ڏانهن پڻ اشارو ڪري ٿو ته مرتب کان ڪلام کي سهيڙي مواد جي مناسبت سان سنواري رکڻ دوران جيڪي اوڻايون رهجي ويون آهن، سي پڻ جيئن جو تئين موجود آهن، مثال لاءِ وڌيڪ گهرائيءَ ۾ وڃڻ بجاءِ سرسري طور ڏسبو ته مٿي بيان ڪيل ڪافيون جي رسالي ۾ هڪ ئي وقت الڳ الڳ سرن ۾ موجود آهن، يعني وحدت، داستان پهرين جي ڪافي ۳، حقيقت، داستان پهريون جي ڪافي ۲۱ پڻ آهي، ته سسئي، داستان پهريون جي ڪافي ۱۸، متفرق ڪلام جي ڪافي ۹۱ آهي وغيره. مطلب ته هڪ ئي ڪافي ساڳي وقت ٻن الڳ الڳ سرن ۾ موجود آهي. لازماً ڪافي جو مواد ٻنهي سرن مان ڪنهن هڪ سر سان ئي مناسبت رکندڙ هوندو ۽ ٻئي سر ۾ ان ڪافي جو موجود هئڻ ترتيب جي اوڻائي سبب آهي. ”رسالو سچل سرمست“ ۾ ترتيب جي لحاظ کان اها هڪ اهم اوڻائي آهي جا درست ٿيڻ کپي.

ان سلسلي ۾ آخري عرض: متفرق ڪلام جو گهڻو ٿڌو حصو، ”سسئي“، ”وحدت“ ۽ ”حقيقت“ سان واسطو رکي ٿو، تنهنڪري ان ڪلام کي جو جنهن به سر سان واسطيدار آهي. سو ڪلام سرور سٽاءَ ۾ آئي، باقي ڪلام کي متفرق ڪلام ۾ رکڻ کپي. مثال طور متفرق ڪلام جي ڪافي ۴۵ مومل راڻو

سان، ڪافي ۴ وحدت سان، ڪافي ۵ توڙي ڪافي ۶۵ وغيره سسٽي سان واسطو رکن ٿيون.

ترتيب جي ٽين اهم اوڻائي:

سرن ۾ اهڙو ڪلام عام ملي ٿو، جنهن جي ان سر سان ذرو به لاڳاپو يامناسبت نه آهي، جيئن سسٽي، داستان پنجون، ڪافي ۵. داستان ستون، ڪافي ۱۰. داستان اٺون ڪافي ۲، ۳، ۴. داستان نائون، ڪافي ۵، ۱۴، ۱۵، ۲۰ کان ۲۲ ۽ ۲۴. داستان ڏهون ڪافي ۷ ڪافي ۹ کان ۱۱ ۽ ڪافي ۱۹ کان ۲۱ ۽ ڪافي ۲۳. داستان يارهون، ڪافي ۱۲ ۽ ۱۳. مارئي، داستان ٽيون، ڪافي ۲. داستان ڇهون ڪافي ۱ ۽ ۲. مومل راڻو، داستان پهريون، ڪافي ۱۱. داستان ٻيو ڪافي ۱، ڪافي ۲ ڪافي ۴ کان ۶. اهڙي طرح جوڳ، داستان پهريون جون سڀ ڪافيون ۽ جهولڻو، ڪنهن به صورت ۾ سر جي بيتن ۾ آيل مواد جوڳين/ڪاپڙين/لاهوئين سان منسلڪ/لاڳاپيل نه آهي.

مٿي ذڪر ڪيل سڀني ڪافين جو لاڳاپيل سرن سان ڪوبه واسطو نظر نٿو اچي، نه ئي هي ڪافيون لاڳاپيل سر سان واسطو رکندڙ لوڪ داستان سان ٺهڪي اچن ٿيون، پر پوءِ به هي ڪافيون انهن سرن ۾ موجود رهڻ ڏيون ويون آهن.

ترتيب جي چوٿين اوڻائي - ٻه غلط عنوان:

اسان کي مرتب وٽ غلط عنوان ڏيڻ جي اوڻائي پڻ بار بار نظر اچي ٿي. رسالي ۾ موجود اهو ڪلام جنهن جو ”پورب“ سان واسطو آهي يا ان ماحول جي عڪاسي ڪري ٿو، تنهن کي ”بيت سنڌي پورب جا“ عنوان ڏنل آهي. جڏهن ته هن عنوان واري ڪلام ۾ صرف بيت نه آهن، بلڪ بيتن جي آخر ۾ ۹ (نو) ڪافيون پڻ ڏنل آهن، تنهن جي باوجود مرتب توڙي ترتيب جي سلسلي ۾ رهبري ڪندڙ صاحب، هن ڪلام کي عنوان ”بيت سنڌي پورب جا“ ڇو رهڻ ڏنو، سا ڳالهه سمجهه کان ٻاهر آهي. جڏهن ته شاهه جي مڙني مانوان مرتين / محققن شاهه جي ڪلام کي جو پورب جي پانڊيٽڙن متعلق يا اهڙي ماحول جي عڪاسي ڪندڙ آهي، تنهن کي ”سر پورب“ سڏيو / لکيو آهي ته پوءِ ڇو نه ان ڏاهن جي ڏسيل واٽ تي هلي، سنڌ جي هن سونهاري شاعر جي ان ڪلام کي ”سنڌي پورب“ عنوان ڏجي ۽ مون ايئن ئي ڪيو آهي.

بيت سنڌي روجهن بابت:

ان عنوان هيٺ آيل ڪلام ۾ پڻ بيتن جي آخر ۾ ڪافي شامل آهي / هئي، پر جيئن ته آخر ۾ شامل ڪافي ڪنهن به لحاظ کان عنوان سان ٺهڪندڙ نه آهي، يعني

هيءَ ڪافي نه روجهن متعلق آهي نه روجهن سان واسطو رکندڙ ماحول جي عڪاسي ڪندڙ - تنهن ڪري مون هيءَ ڪافي متفرق ڪلام جي آخر ۾ ڪافي (۱۷) طور شامل رکي آهي ۽ بيت پڻ متفرق ڪلام جي شروعات ۾ شامل رکيا آهن. جو منهنجي نظر ۾ مرتب پاران ڪلام کي سرور ترتيب ڏيڻ بعد باقي رهيل ڪلام، دوها، هدايتون ۽ ڪافيون، متفرق ڪلام ۾ شامل رکيون ويون آهن. جيئن ته ”روجهن بابت بيت“ پڻ ڪنهن سر جو حصو نه آهن، تنهن ڪري انهن بيتن کي پڻ ”متفرق ڪلام“ ۾ شامل رکڻ مناسب ڄاتو.

متفرق ڪلام جي آخر ۾ آيل ڪلام:

ان بابت آءٌ ايترو عرض ڪافي ٿو سمجهان ته ”ڪلام“ شاعري جي ڪا صنف نه آهي، بلڪه شاعريءَ جي هر صنف کي ڪلام سڏي / چئي سگهجي ٿو. تنهن ڪري رڳو عنوان ”ڪلام“ ڏيڻ درست نه ٿيندو. ڪلام بجاءِ عنوان ڇا ڏجي يا هيءَ ڪلام شاعريءَ جي ڪهڙي صنف آهي، تنهن لاءِ ٻئي پاسي واجهائڻ بجاءِ رسالي مان ئي مثال کڻجي:

* ڪافي جو ٿلهه: مون کي ميڙين الله، سگهو آئي الله، وو ميان ٻاروڇا!

بند: انهن ڪارڻ ڪاڪيون وجهان وڃاڻا،

سانول پنهنجو سرتيون، سو ۾ سڃاڻا.

هن ڪافيءَ ۾ پهرين ست، ڪافيءَ جو ٿلهه آهي ۽ هڪ ٻئي سان هر ڪافيه ۾ ستون ڪافيءَ جا بند آهن، يعني هر بند جي آخري ست، ٿلهه سا هر ڪافيه هجڻ بجاءِ بند جي پهرين ست سان هر ڪافيه آهي. اهڙي طرح هن ”ڪلام“ کي ”ڪافي“ عنوان ڏيڻ لاءِ اهوئي سبب ڪافي آهي. تنهنڪري ”ڪلام“ کي ”ڪافي“ عنوان ڏنو اٿس.

آخر ۾ ڪجهه گذارشون

پهرين گذارش: سچل جي ڪلام کي نيشن سر چنڊي ڇاڻي ۽ سنواري پيش ڪرڻ لاءِ سچل چيئر يا ڪنهن سرڪاري ادبي اداري کي اهو ڪم پنهنجي هٿ ڪڍڻ گهرجي ته جيئن سچل جو ڪلام سنورجي عام پڙهندڙن اڳيان پيش ٿي سگهي.

ٻي گذارش: مون پنهنجي سمجهه موجب ”رسالو سچل سرمست“ (سنڌي ڪلام) کي سنوارڻ لاءِ جا ڪوشش ورتي آهي سا لاپاڻي آهي يا نه، تنهنجي فيصلي جو حق آءٌ پڙهندڙن کي ڏيان ٿو. رسالي ۾ موجود عربي عبارت ۽ فارسي

شعر جي معنيٰ ۽ شرح پڻ رسالي ۾ موجود نه هئي، ان لاءِ رسالي جي آخر ۾ عبارت جي معنيٰ ۽ شرح ڏيان ٿو ته جيئن عام پڙهندڙن لاءِ شعر جو مقصد سمجھڻ ۾ آساني رهي.

ٿورا: آءُ ٿورائتو آهيان، اداري روشني پبليڪيشن ڪنڊيارو جو جنهن مون کي هي موقعو ميسر ڪري ڏنو ۽ انهن دوستن جو پڻ جن کان مون کي وقت به وقت مفيد مشورا پلڻ پيا، وڌيڪ ٿورا محترم مولوي محمد قاسم سومري صاحب جا، جن جي مهربانيءَ سواءِ رسالي ۾ ڪم آيل قرآني آيتن، حديثن، عرب بزرگن جي قولن ۽ فارسي شعر جي معنيٰ ڏيڻ (جا رسالي جي آخر ۾ ڏنل آهي) مون لاءِ ناممڪن نه کڻي، پر مشڪل ضرور هو. گھڻا ٿورا پائيندس انهن دوستن جا، جي پنهنجي قيمتي رايي کان مون کي آگاهي ڏيندا رهندا.

گل محمد تنيو

باين شاهه محلہ

ڪنڊيارو

عرض حال

هر نقش که برتختهء هستي پيدااست،
اين صورت آن کس است کين نقش آراست:
دريای کهن که مي زند موج نو،
موجش خوانند و في الحقيقت درياست!

1952ع جي آخر ڌاري حڪم ٿيو ته سرمست جو ڪلام گڏ ڪري، هڪ سال اندر، سرڪار کي ڏيان. خيال ڪيم ته نه ايتري فرصت آهي نه فراست، جو انهيءَ تصوف جي اٿاه ساگر کي تاليف ڪري سگهان؛ ليڪن قبوليت ڏيڻ کان پوءِ پنٿي موٽڻ به مصلحتاً مناسب نه ڄاتو ويو. شروعات جا ٻه يا ٽي مهينا ته فقط بزرگ جي ڪلام هٿ ڪرڻ ۾ گذري ويا. انهيءَ وچ ۾ سندس ڪلام جو مطالعو به ٿيندو رهيو، پر جيئن جيئن سندس ڪلام کي پڙهندو ويس، تيئن تيئن دل ڦاسندي ويئي. تان جو ”اٿندي، ويهندي، گهمندي، تو کي ساهه سنڀاري“ وارو ڪم ٿي ويو. ڪن ڪن جاين تي جيڪڏهن ڪنهن تصوف جي لکڪي سمجهي نٿي سگهيس، ته روح جي بغاوت ٿي محسوس ڪيم. اهڙيءَ الجهن جو احوال ڪنهن سان ڪري به نٿي سگهيس. آخر فيصلو ڪيم ته تصوف تي جي ڪتاب هٿ اچي سگهن، تن کي پڙهي پوءِ سرمست کي هٿ لايان. بدقسمتيءَ سان، ڪنهن سنڌي بزرگ جو تصوف تي لکيل ڪتاب هٿ نه اچي سگهيو. اڙدوءَ وارن ”هم از اوست“ تي ته گهڻو ئي لکيو آهي، ليڪن ”هم اوست“ جي مستيءَ پري دنيا ڏي منهن به ڪين ڪيو اٿن. آخر شيخ اڪبر جو ڪتاب ”فصوص“ هٿ چڙهيو. شيخ اڪبر جو ”فصوص“ ڪنهن مون جهڙي ”هيچمدان“، جي سمجهه کان گهڻو مٿي لکيل آهي؛ يا ته پڙهندڙن کي سمجهه ۾ نه ايندو، ۽ جي ايندو ته مست ڪري ڇڏيندو. تصوف جي خاص اصطلاحن جون معنائون به معمولي لغتن ۾ ڪين ٿي لپيون؛ مثلاً ”وجود“ چاهي، ”ممكن“ چاهي، ”علم سينه“ چاهي، ته ”علم سفينه“ چاهي؛ خيال ڪيم، جي ”فصوص“ جي

اصطلاحن جي معنيٰ سمجھ ۾ نه آئي، ته ”هر اوست“ جي عميق تائين ڪين وڃي سگهيو؛ ۽ جي اها بنيادي ڳالهه سمجھ ۾ نه آئي ته سرمست جو ڪلام سمجھڻ غير ممڪن آهي. جيڪڏهن چڙو مومل راڻي جو قصو پڙهي ۽ زباني لذت وٺي آهي ته حفيظ ٽيوٽي تي ئي ڪفايت ڪجي، ۽ سرمست جي محبت واري مڃ ڪان پري ئي رهڻ ۾ عافيت آهي. جڏهن معاملو انهيءَ حد تي اچي پهتو، ته انهيءَ سبب الاسباب هڪ اهڙو ڪتاب عنايت ڪرايو، جو لکيل به هڪ سنڌي بزرگ جو هو، ۽ جنهن ۾ بحث به فقط تصوف جي اصطلاحن جي سمجھائيءَ تي ٿيل هو. ميان عبدالرحمان جي انهيءَ ڪتاب پڙهڻ کان پوءِ، ڪجهه همت به آئي ۽ ڪجهه سرمست جي سمجھ به آئي آهستي آهستي، سندس ڪلام لکي پورو ڪيم.

پنهنجي سمجھ آهر، تصوف جي پيچيدگين کي، سرمست جي ڪلام جي پس منظر ۾، سمجھائڻ جي ڪوشش ڪئي اٿم. جيڪڏهن ڪي غلطيون ڪيون اٿم ۽ ضرور ڪيون هونديم ته اهي سڀ منهنجي ناقص فهم جون سمجهيون وڃن، ڇو ته سچل ته سچ ئي چيو هوندو.

سرمست جي سنڌي ڪلام جا ڇپيل سمورا نسخا هٿ ڪيم. مرزا علي قلي بيگ وارو نسخو (پنهنجي جلدن ۾)، پوڪرداس وارو نسخو، هريسنگهه وارو نسخو، آغا غلام نبيءَ وارو نسخو، نمائي فقير وارو نسخو. بزرگ جي پراڻن دستخط نسخن مان ڪو به هٿ نه اچي سگهيو: سندن درگاهه تي به ڪو اهڙو نسخو رکيل ڪين آهي، جنهن مان مدد ملي سگهي ها. فقير نظر محمد مرحوم شڪارپوريءَ جي پوين وٽ به جيڪي دستخط ڪتاب رکيل آهن، انهن ۾ به ڪو چڙو سرمست جو ڪلام نه آهي؛ گهڻن ئي ٻين بزرگن جو ڪلام هڪ جاءِ تي سهيڙيو ويو آهي، اتان جيڪي بيت يا ڪافيون اهڙيون هٿ لڳيون جي ٻين نسخن ۾ درج ٿيل نه هيون، سي به لکرائي هٿ ڪيم. صفر فقير درازاڻيءَ شڪارپوريءَ وٽ جيڪو سرمست جو سهيڙيل ڪلام هو، سو به ورتو. انهن ٽنهي نسخن سان ڀيٽ ڪرڻ بعد، هيءُ نسخو تيار ڪري، ميان محمد صديق پٺويءَ صاف، نويس کان لکرائي، پيش ڪريان ٿو.

مقدمي تيار ڪرڻ ۾ مون کي ڪن تصوف جي ڪتابن مان مدد ملي، جن مان ڪي هي آهن: فصوص الحڪم، نظريه توحيد، مکتوبات امام رباني، تصوف اسلام، فلسفه فقراء، علم تصوف، ڪلمه الحق، وغيره.

سچل سرمست جو زمانو سنڌي شاعريءَ جو هڪ اهڙو ارتقائي دور هو، جنهن ۾ سنڌي شاعريءَ ۾ پنهنجو پاسو ورائڻ ٿي گهريو. چنانچه، ”واڻيءَ“ جي جاءِ ”ڪافيءَ“ اچي ورتي هئي. ٿورو گهڻو غزل جو به رواج پئجي چڪو هو؛ زبان به پنهنجو روپ ڦيرائي رهي هئي؛ پٺاڻيءَ واري زماني جا ڪيئي لفظ متروڪ ٿي چڪا هئا. وڏي ڳالهه ته تخيل جي اونھائي گهٽجي ٿي ويئي، ۽ زبان جي چسڪي تي وڌيڪ زور ٿي ڏنو ويو. ظاهر آهي ته اهڙي زماني ۾، جيڪڏهن گهر گهر نه، ته ڪم از ڪم ڳوٺ ڳوٺ ۾ ته ڪو نه ڪو شاعر هوندو ئي هوندو!

تنهنڪري، سرمست جي همعصرن جي فهرست ڏيڻ به ڪو آسان ڪم نه آهي. يوسف فقير، صديق فقير، شاهن فقير، غلام علي فقير، خليفو ڪرم الله، خليفو گل محمد، آخوند عزيز الله، دلپت، وغيره انهيءَ زماني جا شاعر هئا، پر ڇاڪاڻ ته سرمست جي لائين پنهنجي هئي، تنهن ڪري اسين جيڪر انهن کي ”همعصر“ ته چئون، ليڪن ”همسر“ شاعر ڪين چئي سگهون.

سرمست جو ڪلام تمام گهڻو هو، جو زماني جي خورد برد هيٺ هيٺ اچي ويو. تنهن کان پوءِ به جيڪي ڪجهه هن وقت به سنڌي دنيا ۾ موجود آهي، سو به ايترو آهي جو ٻئي ڪنهن هڪ شاعر جو ايترو موجود نه آهي؛ مثلاً، ”سچل جو سنڌي رسالو“، جنهن ۾ سنڌي ۽ سرائيڪي ڏوهيڙا، ٽيهه اکريون، ڪافيون ۽ جهولتا درج ٿيل آهن؛ ”ديوان آشڪارا“، ”راز نامو“ ۽ ”رهبر نامو“ سمورو فارسي ڪلام آهي؛ ”قتل نامو“، ”گداز نامو“ ۽ ”تار نامو“، ٽيئي محبت جي نهايت باريڪ نقطن جا بياض آهن.

هر آن معنیٰ که شد از ذوق پیدا،

کجا تعبیر لفظی یابد او را!

عثمان علي انصاري

مقدمو

فقير عبدالوهاب عرف سچيڏنو رح

ميان عبدالوهاب ولد ميان صلاح الدين ولد ميان صاحبڏنو فاروقي، سن 1152 هجري مطابق 1739 ع ۾، رياست خيرپور جي گنبت تعلقي جي هڪ ننڍي ڳوٺ، درازن، ۾ پيدا ٿيو. والدين ۽ سندس پيا بزرگ کيس پيار مان ”سچيڏنو“ سڏيندا هئا، جنهن جو مخفف ”سچو“ پنهنجي سنڌي شعر ۾ تخلص قبول ڪيائين.

ميان صلاح الدين جي وفات کان پوءِ، صغير سنيءَ ۾ ئي پنهنجي چاچي، سهري ۽ مرشد، ميان عبدالحق جي زير نظر پرورش ورتائين. چوڏهن سالن جي عمر ۾، فارغ التحصيل ٿيو. نهايت درجي ذهين ۽ قبول صورت هو. شروعات زندگيءَ ۾، روزي، نماز ۽ شريعت جي مڙني احڪامن جو نهايت پابند هو. تن آراميءَ جو خيال به دل ۾ ڪين ايندو هوس. ايتريقدر جو حياتيءَ ۾ ڪڏهن ڪت تي نه سمهيو. راڳ ۽ سماع جو شوق هوندو هوس، جو شوق اڳتي هلي سندس مستيءَ جو پيش خيمو ثابت ٿيو، ۽ ننڍپڻ جو ”سچيڏنو“ سنڌي دنيا ۾ ”سرمست“ ٿي نروار ٿيو.

جيئن دنيا جي هر بزرگ هستيءَ جي حياتيءَ جي احوال سان، خوش اعتقادي، سوين اهڙا واقعا وابسته ڪندي آئي آهي، جي شايد عقل سليم قبول نه ڪري، تيئن اسان جي سرمست بابت به ڪيئي روايتون مشهور ٿي ويون، ۽ اڃا به ٿينديون ٿيون رهن، جن جو بيان ڪرڻ نه اسان جي مقصد ۾ داخل آهي، ۽ نه سنڌين جي معلومات ۾ ڪو معقول اضافو ڪري سگهندو، تنهن ڪري اسان ان کان پرهيز ٿا ڪريون. جنهن بزرگ هستيءَ پاڻ پنهنجي لاءِ هيٺئين ريت فرمايو آهي، تنهن جي عقيدن لاءِ جيڪڏهن اسين ڪو به قطعي فيصلو ڏينداسين ته ”ننڍو منهن، وڏي ڳالهه“ ٿي پوندي. پاڻ فرمائين ٿا ته: ڪو مومن چوي، ڪو ڪافر چوي، ڪو جاهل نالو ظاهر چوي، ڪو شاعر چوي، ڪو ساحر چوي؛ ”آءُ جوئي آهيان سوئي آهيان.“

ڪو مٿا ڇوي، ڪو قاضي ڇوي، ڪو مفتي ڇوي، ڪو غازي ڇوي،
 ڪو روزيدار نمازي ڇوي: ”آءُ جوئي آهيان سوئي آهيان.“
 ڪورڊ ڇوي، ڪو بد ڇوي، ڪو بيديني بيحد ڇوي،
 ڪو مشرڪ پي ملحد چوي: ”آءُ جوئي آهيان سوئي آهيان.“
 سندن شبيهه، قد، بدن، وغيره لاءِ به ڪو مستند احوال ڪونهي؛
 البت ڪن سندن سوانح نگارن لکيو آهي ته ”سچل سائينءَ جو قد وچولو،
 رنگ صفا، پيشاني کليل ۽ بهڪندڙ، ۽ وار ڊگها هئا، مٿي تي سائي رنگ جو
 تاج پائيندو هو ۽ بدن تي اڇو ڇولو.“

فقير سچيڏني کي، انهيءَ زماني جي وڏ گهراڻن ٻارن کي جا تعليم ملي
 سگهندي هئي، سا ملي، ۽ ڇاڪاڻ ته پاڻ نهايت فهيم طبع جو مالڪ هو،
 تنهنڪري ان وقت جي تعليم مان پورو پورو فائدو ورتائين. پاڻ قرآن شريف
 جو حافظ به هو؛ فارسيءَ جو ايترو علم هوس، جو سندس فارسي ڪلام جو
 پورو ديوان، هز هائينس مير علي مراد خان ڇاپرائي پڌرو ڪيو، جو ”ديوان
 آشڪارا“ جي نالي سان مشهور آهي.

سند جي هن دلير صوفي بزرگ، 14 رمضان شريف 1242 هجري،
 مطابق سال 1826ع، جي هن دنيا کان موڪلايو.

فقير سچيڏني جي سنڌي ڪلام ۾ اهي سڀ صفتون موجود آهن،
 جي هڪ بلند پايه شاعر جي ڪلام ۾ هجڻ گهرجن. سندس ڪلام، سر تا
 سر، ”هم اوست“ جي رنگ ۾ رڳيل آهي. پاڻ انهيءَ ڏس ۾ ايڏي ته طبيعت
 جي جولاني ڏيکاري اٿن، جو ”وحدت الوجود“ جي ڪنهن به ٻئي وڪيل کي
 اهڙن واضح لفظن ۾ انهيءَ موضوع تي ڪجهه چوڻ جي جرات نه ٿي آهي.
 حقيقت هيءَ آهي ته سرمست پنهنجي ڪلام ۾ ”هم اوست“ کي ايتري ته
 جاءِ ڏني آهي، جو ٻئي ڪنهن به موضوع لاءِ وٽس گنجائش ئي ڪا نه رهي
 آهي. ڇا ڪافين ۾، ڇا ڏوهيڙن ۾ ”تو هي تو“ جو نعرو پيو ٿو ٻڌجي. ائين
 ٿو معلوم ٿئي ڇڻ بزرگ کي اهو ئي هڪ پيغام ڏيڻو هو، جو مزا وٺي وٺي

ڏٺو اٿس. اسان به تنهنڪري سندس قافيه، رديف، تشبيهات، محاکات، وغيره کي ڇڏي، سمورو بحث سندس ”وحدت الوجود“ جي پيغام تي ڪنداسين، جيئن سنڌي دانن کي واضح طرح ڏسڻ ۾ اچي، ته اسان جي بزرگن ”وحدت الوجود“ ۽ ”وحدت الشهود“ جي نظرين مان ڪهڙو قبول فرمائي، پنهنجن کي تلقين ڪئي، ته هو به ائين ڪن.

ظاهر هجي ته سچل سرمست نه فقط سنڌي زبان جو هڪ نهايت بلند پايي جو شاعر هو، نه فقط اسلاميات جو ڄاڻو هو، پر هو هڪ صاحب ڪيف و حال بزرگ به هو. سندس ڪلام کي زبان جي نقطي نظر سان سمجهڻ ته ڪا وڏي ڳالهه نه آهي؛ هر هڪ سنڌي کيس سمجهي سگهي ٿو، ڇاڪاڻ ته نهايت سليس زبان ڪم آندي اٿائين (شڪوي جا طالب، زبان جي شڪوي جو خيال رکندا آهن؛ مستن جي مستي ڪنهن به قسم جي وڌائيءَ جي متحمل نه ٿيندي آهي) ليڪن اقليم سخن جي هن تاجدار جي قلبي مستين ۽ وجداني تجلين کي سمجهڻ لاءِ، چڻي سمجهائي به گهرجي، تصوف جو پس منظر به گهرجي، ۽ انهيءَ سان گڏ ذوق سليم به گهرجي. تڏهن وڃي ڪو پڙهندڙ انهيءَ حقيقت تائين پهچي، جنهن لاءِ پاڻ فرمايو اٿن ته ”سچ ٿا مرد چَوَن، ڪنهن کي وٺي نه وٺي“! پڙهندڙ جيڪڏهن سندس تشبيهه، اسنعاري، تصريح، يا ڪنڀاري تي اڙجي بيهي رهيو، ته عروس معنيٰ تائين سندس پهچ محال آهي؛ ۽ اسان جيڪڏهن سندس بيان ۽ بدائع جي وصفن تي ويهي بحث ڪيوسين، يا سندس فصاحت ۽ بلاغت جي گلڪارين جي ذڪر کي ڇيڙيوسين، ته اهو ممڪن آهي جو پڙهندڙن لاءِ سندن دماغي عياشي جو سامان ضرور پيداڪري وجهنداسين، پر اسان جو اهو مقصد فوت ٿي ويندو، جنهن مقصد سان اسان سرمست جي هن سدا بهار چمن کي سنڌي دنيا سان روشناس ڪرائڻ ٿا گهرون.

سنڌ جي ادبي دنيا جو هيءُ ٿي هڪ روشن ستارو آهي، جنهن کي زاهدن جو هڪ ٽولو تحسين جي خراج ڏيڻ ۾ بخيلي ڪندو رهيو آهي، ڇو ته سندن اعتقادن کي سچل جي هڙن بيتن کان ٽپس لڳندي رهي آهي؛

”ملا مار مَ مون، مان سبق پڙهان ڪين سچڻ ڏسان!“

قبول ڪيو سين ته سو مان اڪثر پڙهندڙ اهڙا هوندا، جن جي تخيل جو پرواز ايترو مٿي نٿو وڃي سگهي، جو سچل جي هڪ ستَ جي معنوي بلنديءَ تائين پهچن؛ مثلاً فرمايو اٿن، ”آهي ڪل شيءِ سو هادي، واندي غيرڪنون هيءَ وادي“؛ سرمست جي انهي واديءَ کي غير ڪوڏن وانندو سمجهڻ لاءِ به ”شرط اول قدم آڻست ڪه منجنون باشي“ ليڪن سچل جي ڪلام ۾ جي ادبي خصوصيات آهن يا پاڻ جيڪي سنڌي محاورا ۽ ترڪيبون استعمال ڪيون اٿن، تن جو داد نه ڏيڻ به ادب جي مذهب موجب ”گناه“ آهي. مارئيءَ جو قصو سنڌ جي مڙني شاعرن بيان ڪيو آهي، جن ۾ ڀٽائيءَ جو درجو نهايت بلند آهي؛ پر نهايت ساديءَ ۽ جادو پريءَ زبان سان، عمر کي راضي ڪري هن کان مارئيءَ جي جند ڇڏائڻ، سرمست جو حصو هو. مارئي ٿي چويس؛

”اڄ جوڙي ويٺا جهنگ ۾، جهانگي جهوپڙيون؛

ڏي نه ڏوٿيڙن ڪي، تون لائق لوپڙيون؛

راجا روپڙيون، گهرين رڪن ڪينڪي!“

پوئينءَ ست تي خيال فرمايو ته جنهن ۾ ايڏي نصيحت آميز طنز آهي، تنهن جو، دانهن ڪرڻ کان سواءِ، ڪو ٻيو داد به ڏيڻي ٿو سگهجي ڇا؟ سچل جا اهي سڌا سادا لفظ جي پنهنجن بيتن ۾ ائين جڙيا اٿس جيئن منڊيءَ ۾ تڪ، سي زوريءَ دل ۾ جاءِ ڪندا ٿا وڃن، ۽ دل ٿي گهري ته اڪيون بند ڪري، انهن لفظن جي جادوءَ جو ويٺو مزو وٺجي؛

”هت ڏسان ڏوٿيڙن جون، ويٺي واٽڙيون؛

هت پوڻ پنهورن تي، مٽيون ماٽڙيون؛

ياد اتي جون مون پيون، چوهون چاٽڙيون؛

توڙي چار ڪنڊان لوئيءَ جون، هت ٽاڪين ڦاٽڙيون؛

تان پي وڃان اوڏهين، جتي ڪنوڻيون ڪاٽڙيون؛

مون کي لوھن لاٽڙيون، ٿن سانگن سنڀون سومرا!“

سچل جي مٿئين بيت پڙهڻ سان جا غربت جي تصوير اکين آڏو اچي ٿي بيهي، سا پنهنجو جواب پاڻ آهي. لفظن جي تصغيريت پنهنجي سموريءَ نزاکت سان دل ۾ گهڙندي ٿي وڃي؛ مثلاً، ساڳي شيءِ جڏهن گاهه تي پئي

ته ماڻ ٿي، ۽ جڏهن ماريءَ جي مسڪين مازن تي پيئي، جي بنا ڪنهن اجهي جي پٽ تي پيا آهن، ته اڪير جي عمق ان کي ”مليون مائٽيون“ ڪري ڇڏيو! اهڙين جاين تي هڪ شاعر جو ڪلام بَشري حدن کان نڪري معجزانه بلنديءَ تي ٿو وڃي پهچي ۽ سچل جي ڪلام ۾، سندس هر بيت هڪ ادبي معجزو جو درجو ٿو رکي. بحث جي ڊگهي ٿي وڃڻ جي خوف کان، اسين وڌيڪ مثال نٿا ڏيون، ۽ هڪ ٻيون مثال سندس روماني شعر جي لائين هجڻ جو پيش ڪري اسين سندس پيغام ڏي ٿا ورون. لکنئو جي نوابي دربار ۾ مشاعرو ٿو ٿئي، جنهن ۾ ڪاريهر نانگ جي تشبيهه جو قيد رکيو ويو آهي. شاهي عطيات حاصل ڪرڻ خاطر، دريازي شاعرن خوب پنهنجي طبيعت جون جولانيون ٿي ڏيکاريون. آخر ۾، نواب صاحب هي شعر اول نمبر ۾ رکيو:

”خيال گيسو ميس آج کي شب جو دل همارا الجهد رها هے،

ڪهاڻ سڙ لاي هے يا الاقي يه گهر ميس ڪالي بلا لگا ڪرا!“

سچل وٽ نه ڪو مشاعرو هو، نه ڪنهن جي عطيات جو آسرو، ۽ نه وري ڪو ”طرح“ جو قيد هو. پنهنجي ليکي جذبات جو اظهار ڪيو اٿس، ۽ خوب ڪيو اٿس:

”چڪلي چلي وال سُهڻي ڀي، ڄاڻ بَشيره ڪالي،

طرح ڪيهي اهي دلبر مُنهن تي، سخت بلائين پالي!“

مطلب ته سچل سرمت کي، خدا وند ڪريم، سنڌ جي صاحب ڪمال شاعرن ۾ هڪ نهايت بلند مقام عطا ڪيو هو. سندس هر هڪ بيت، نظم يا ڪافيءَ مان تخيل جي پاڪيزگي ۽ بيان جي سونهن پئي ٿي چمڪي. تنقيد ڪرڻ وارن هيءَ به هڪ قسم جي رسم ڪري ڇڏي آهي ته شاعر جي ڪلام مان ڪجهه انتخاب پيش ڪيو وڃي؛ ليڪن اسان جو خيال آهي ته ادبي اخلاقيات موجب اهو جائز نه آهي جو پڙهندڙن جي پسنديءَ تي به مؤلف ڏاڙو هڻندو رهي، ۽ ذوق جي پرک پوئتي رهجي وڃي؛ تنهن ڪري اسين ڪو انتخاب به نٿا ڏيون، جيئن پڙهندڙ پنهنجي چونڊ پاڻ ڪري. ڇو ته فڪر هر کس بقدر همت اوست.

سچل کي صحيح معنيٰ ۾ سمجهڻ لاءِ جيئن اسين مٿي چئي آيا آهيون. اهو اشد ضروري آهي ته سندس ڪلام جو پس منظر، سندس نگاهه جي بلندي، سندس دل جي تڙڦ، ۽ سندس ڪيف جي حالت، پڙهندڙن کي اول معلوم ڪرائي وڃي. اهو به ضروري آهي ته پڙهندڙن کي خبر هجي ته جو پيغام سچل پنهنجي ڪلام جي وسيلي ڏئي ٿو، تنهن پيغام جا ٻڌڻ وارا ڪهڙي خمير جا ٺهيل آهن. واضح رهي ته سنڌي طبيعت، تصوف جو اثر ايتريقدر قبوليو هو، جو اڄ به مشرق جي دنيا ۾ ڪو ٻيو ملڪ سندس مقابلي ۾ نٿو اچي سگهي. پيري مريديءَ جي هن واديءَ ۾، جتي ڪيئي اڻ سهندڙ بدعتون به رائج ٿي چڪيون هيون ۽ ڪيترن ئي درگاهن جي دڪانن تي ”استخوان فروشي“ به چالو هئي، اتي ڪيترن ئي بزرگن وٽ، معرفت جو فيض به عام هو، جنهن مان انهيءَ پار جا پانڌيڙا به پي ڍڻ ڪندا هئا. ”رب العالمين“ جي مخلوق کي وحدت جي نگاهه سان ڏسڻ وارن معرفت جي مالڪن، مومن ۽ ڪافر يا مسلم ۽ هندو ۽ جو فرق يڪ قلم مٽائي ڇڏيو هو؛ ڇو ته سندن هستيون هميشه اهڙي غير فطري امتياز کان مٿي رهيون. انهن حق جي عاشقن، پنهنجي قول ۽ فعل سان، هڪ اهڙي هم آهنگ معاشرت سنڌ ۾ پيدا ڪري وڌي هئي، جنهن جو نظير، ”هن قومن جي نظريي“ رکڻ وارن هندو و پاڪستان جي ٻين صوبن ۾، پيدا ٿي ڪين سگهيو هو. سنڌي بزرگن جي انهيءَ مساوات جيڪي سياسي يا مذهبي نتيجا پيدا ڪيا، تن جهڙا نتيجا ٻين صوبن جا مسلمان پيدا ڪري نه سگهيا. مثلاً، سنڌ جو هندو، ڪنهن نه ڪنهن مسلمان بزرگ جو مريد هو. پر، اهو موضوع ڇاڪاڻ ته اسان جي دائري ۾ نٿو اچي، تنهن ڪري اسين فقط ادبي نتيجن کي ٿا وٺون؛ سرمست رحم فقط مسلمانن جو هيرو نه هو، پر سنڌ جا هندو به کين عزت ۽ سحر سان پنهنجو رهبر قبول ڪندا رهيا.

سرمست جي ڪلام ۾ تصوف جون ٻي حساب اهڙيون تجليون موجود

آهن، جي مسلمانن سان گڏ غير مسلمن جي دلين تي به حڪومت ڪنديون ٿيون رهن، جي سندس ڪلام مان لساني لذتن کان سواءِ روحاني تاثيرات به وٺندا رهيا آهن.

سچل جي ڪلام جي هڪ خاص خصوصيت هيءَ آهي ته هو صاحب مدهوشيءَ ۾ هوش جون ڳالهيون ڪندو ٿو رهي ۽ هوش ۾ مدهوشيءَ جا راڳ آلاپيندو ٿو رهي. پنهنجي ڪلام جي زور تي؛ پڙهندڙ يا ٻڌندڙ کي ياد ڏياريندو ٿو رهي ته مسلمان ۽ غير مسلم، امير ۽ غريب جو فرق، يا ازين قسم پيا فرق، سڀئي انسانيت جي وهمن جي ڪار فرمائيءَ جو نتيجو آهن؛ نه ته ظاهر ۽ باطن، انهيءَ ”واحد حقيقت“ جا ٻه پهلو آهن؛

”ڪافر مؤمن صورت سائي، جانب ڏس ڏنو هي ڄاڻي؛
فَنَّا يَنْمُو تَوَلَّوْا آيَتِ اٰلِي يَسْمَعُ يُبْصِرُ تِي هِيڪڙائي؛
سوئي بندو سوئي مولائي، اِنِّي اَنَا اللّٰهُ اَڪَاهِي؛
هڪڙي صورت سڀئي سڀائي، سوئي هيٺ سڀوئي بالائي“

’اين و آن‘، جو فرق فقط انساني نگاهه جو تصور آهي. سرمست جيڪي ڏٺو، سو چيائين، ۽ جيڪي چيائين سو عيني مشاهدي کان پوءِ چيائين. سندس زبان ۽ نگاهه ۾ ڪوئي فرق ڪونهي؛ چوٽه ٻنهي قوتن تي قابض، هڪ ئي حقيقت آهي. ”يَسْمَعُ يُبْصِرُ آهي هڪائي.“

سرمست جو انهيءَ عقيدتي تي ايمان آهي ته محبت جو بنياد، روحن جي اتحاد تي ٻڌل آهي؛ عاشق ۽ معشوق جو روح، ٻه شيون نه آهن. انهيءَ عقيدتي کي، ڀٽائي رح واري فرمودي موجب، پنهنجي ڪلام ۾ انتهائي لطافت سان نباهيو اٿس. مثلاً، سسئيءَ جو پنهنوءَ جي تلاش ۾ جبل جهاڳڻ، حيران ۽ سرگردان ٿيڻ کي، حقيقت کان بيخبري ۽ عرفان نفس کان غفلت جو نتيجو قبول ڪيو اٿس ۽ جڏهن ’نائي نيڻ نهارڻ‘ سان ’پاڻ ۾ ديرو دوست جو‘ ٿي ڏسي، ته ساڳي سسئي پاڻ ئي قبول ڪري ته؛

”سسئي ڄام پنهنون هڪ هوتان، ڪامڻِ جانب ڳوليو جوتان؛

ساڳي پاڻ پنهنون هئي سوتان، سچو دست دٻيئيءَ کان ٽوتان.“

سچل فقيرجي انهيءَ انداز بيان ۾ ڇاڪاڻ ته تصوف جي فلسفي سان گڏ عاشقانه مستي جو به ڪافي جلوو موجود آهي، تنهن ڪري سندس ڪلام کي انهيءَ پس منظر ۾ سمجهڻ ۽ سمجهائڻ به آسان ڪم نه آهي. ”ڪشف ۽ شهود“ جون ڳالهيون به فقط ڪشف ۽ شهود سان ئي سمجهڻ ۾ اينديون، ۽ حافظ شيرازيءَ کين چيو هو ته:

«گر نکته دان عشقي، خوش بشنو اين حكايت!»

اچو ته تصوف جي سمجهڻ جي ڪوشش ڪريون ته ”تصوف“ ڇا آهي. جدا جدا وقت تي، پنهنجي پنهنجي فڪر موجب، تصوف بابت صوفي بزرگن مختلف رايا ڏنا آهن. هر هڪ بزرگ، پنهنجي پنهنجي مشاهدي جي تصوير پيش ڪئي آهي؛ ڪن بزرگن جي خيال موجب، تصوف نه علم آهي ۽ نه وڌن جي رسم جو نالو آهي؛ بلڪ اولياءَ الله جي برگزیده اخلاقن ۽ سندن زندگيءَ جي طريقي جو نالو آهي. ڪن جو خيال آهي ته جيڪڏهن ڪنهن انسان کي پنهنجي نفس جي چنبي مان نجات ملي، ۽ هو خلق جي نظرن ۾ فاني ٿي وڃي، ۽ خالق وٽ وڃي بقا حاصل ڪري، ته هو پورو صوفي آهي. ڪن جو فرمودو آهي ته شريعت جي روح کي تصوف ٿو ڪوٺيو وڃي؛ ڪي ٿا چون ته نفس کي مارڻ ۽ اندر اچارڻ جي معنيٰ آهي تصوف؛ مطلب ته ”علم“ ۽ ”مستي“ جي فرق ڪري، ڪيترائي مختلف تعبير ٿيندا رهيا آهن. پر، جيڪڏهن انهن تاويلن کي پاسيرو ڪري حقيقت تي غور ڪبو، ته تصوف جو ماحصل، ڪجهه نه ڪجهه، ضرور سمجهڻ ۾ اچي ويندو. انسان پنهنجي خدا داد قوتن کان ڪم وٺي، پنهنجي دل کي حقيقت جو آئينو بڻائي، ۽ ظاهر کان اڳيرو هلي، باطن جو رازدار بڻجي سگهي ٿو. کيس اول پنهنجي نفس کي سمجهڻ جو موقعو ملندو، ۽ بعد ۾ جمال ذات ۽ ڪمال صفات جو مشاهدو. انهيءَ پار جو پانڊيٽڙو، جڏهن پنهنجي مقصد جي تلاش ۾، فڪر جي اٿاهه سمنڊ جي غواصي ٿو شروع ڪري، ته سندس پهرين منزل تن جي تسين ۽ زهد جي منزل ٿي ٿئي.

”ڪَٽَ اوندِي اوريڃ، اٽئي پهرَ عجيبَ کي؛
اچن اوجاڳن ۾، عينا اوجاريڃ؛
اصلون ڪين ڪهڃ، ظاهر هن زبان سان.“

انهيءَ نفس ڪشيءَ جي اوت ۾، جي گمراه ڪندڙ ور وڪڙ ٿا کيس آڏو اچن، تن مان لنگهڻو ٿو پويس؛ پر جسماني خواهشات کي جڏهين مردانگيءَ جي عزم سان روڪيندي اڳتي ٿو وڌي، ته آهستي آهستي روح جون پرڪيف لذتون کيس پاڻ کان بيخبر ڪنديون ٿيون وڃن. تان جو مٿس مستي چائنجي ٿي وڃي؛ قدم قدم تي پاڻ کي هڪ نئينءَ ۽ خوبصورت منزل تي داخل ٿيندو ٿو محسوس ڪري؛ ۽ هر منزل جا نوان نوان مشاهدات مٿس اثر ڪندا ٿا رهن؛ ڪٿي گونا گون بيروني تجليون ٿو ڏسي، ته ڪٿي ”بيچون و بي چگون“ اندروني ڪيفيتون ٿو محسوس ڪري، ۽ هر هڪ منزل تي جو ڪجهه ڏسي ٿو يا محسوس ٿو ڪري، ان مان پنهنجي همت ۽ قوت آهر بهره ياب ٿيندو ٿو رهي. جي سندس ظرف ننڍڙو آهي، يا جي سندس طبيعت جو قناعتن ڏي لاڙو آهي، ته اهڙيءَ ڪنهن هڪ ئي منزل جي مشاهدن کي اصل ۽ آخرين حقيقت سمجهي، اتي ويهي ٿو رهي، ۽ پنهنجي زبان مان اهو ڪجهه چوندو ٿو رهي، جو مقامي ڪيفيت جو اظهار ته ضرور آهي، ليڪن حقيقي معرفت اڃا پري اٿس؛

»چون نديندن حقيقت، ره افسانه ڏندن.«

بيءَ صورت ۾، جيڪڏهن ظرف به وڏو آهي، همت به ڪافي آهي، موهبت الاهي به شامل حال آهي، ۽ تائيد رباني جي رهنمائي به حاصل آهي، ته منزلن جي پٺيان منزلون لتاڙيندو، تجليات ۽ ڪيفيات جو مشاهدو ۽ حفظ حاصل ڪندو، حق جي راهه جو مجاهد ۽ طريقت جي واٽ جو سالڪ، آخر هڪ اهڙي بلند مقام تي وڃي ٿو رسي، جتان کيس اهو ڪجهه ٿو ڏيکارجي، جو ٻين کي نصيب نٿو ٿئي؛

”جيڪي ڏٺو سو مون ڏٺو، آريائي اوهان ڇا ڏٺو!“

سالڪن جي انهيءَ نفس ڪشيءَ جي جا تصوير اسان جي سرمست

ڪڍي آهي، تنهن تي به هڪ نظر وجهي ڏسو: فرمائي ٿو،
 ”الْفَقِيرُ لَا يَحْتَاجُ إِلَّا إِلَى اللَّهِ، ٻيو ڏٺائون ٻن؛
 ٻئي جهان ڦٽا ڪيو، ٿا ٿئين جهان وڃن؛
 وتن ويڳاڻا وره ۾، نيئين ننڊ نه ڪن؛
 راتبو ڏينهان روج ۾، چپ نه ڪو چورن؛
 مَنْ عَرَفَ رَبَّهُ كَلَّ لِسَانَهُ، ٻڌي زبان انهر؛
 نشي تن کي ”نانه“ ڪيو، مورن ”مان، نه چون؛
 مولِي جي محبت ۾، ڪيا ٿيا وتن؛
 سڌڪا سيئي سوز جا، پنيءَ رات پورن؛
 ”هر آن سري ڪه با محبوب دارند.
 خبر نبود ڪراما ڪاتبين را، سر اهو سانين؛
 نهائينءَ کان نيهڙو، سڪيو ساميءڙن؛
 مڃ مڃايو من ۾، باق نه ٻهر وجهن؛
 عينا سندن اوجاريون، اچن اوجاڳن؛
 اٽئي پهر عجيب کي، ڪنڌ اونڌي اورن؛
 الصَّبْرُ مِفْتَاحُ الْفَرَحِ، صبر صابرن؛
 بغضي موحد وحدتي، اهڙا پي آهن؛
 ڪرڪن ڪنجهن ڪين کي، چڻ پار وهانءَ وڃن؛
 رت منجهارون پانهنجي، وضو وير ڪرن؛
 ايءَ نماز عشق جي، تختون پوءِ پڙهن؛
 جي محبت وڌا مامري، سي ڪيئن مڙس مڙن؛
 هڻي درد دهيون ڪيا، سنڌي سپيرين؛
 ڪڏهن اڇا ڪپڙا، ڍار نه ڪنهن يڪن؛
 مٿي پيرين برهنه، ايڏو سور سهن؛
 پريٽو پروانن جان، ڪاهيو تن پون؛
 پنيڙ باه عشق جي، سپورن سڙن؛
 ڪامي، لهسي، لوسجي، لائق لعل ٿين.“

انهن بر گزیده هستين لاءِ ئي ارشاد ٿيو هو ته ”الَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا“ (جي اسان لاءِ تڪليفون ٿا سهن ۽ مجاهدا ٿا ڪن، اسان انهن کي نين نين راهن تي ٿا وٺي وڃون).

مٿين ٻن مقامات تي منزل انداز ٿيڻ، ۽ انهن جي عليحده عليحده مشاهدي مائڻ جو نتيجو اهو نڪتو، جو اسلامي دنيا جا صوفي ٻن ٽولن ۾ ورهائجي ويا، جن مان هر هڪ ٽولو پنهنجي دعويٰ جو بنياد ”كشف ۽ شهود“ تي ٿو رکي. ٻنهي ٽولن جي دعوائن مان ڪهڙي دعويٰ ”حق“ آهي، ۽ ڪهڙي ”حقيقت“ آهي، اهو فيصلو پڙهندڙ پاڻ ڪن: اسان هتي سندن منزلن جي بيان بعد، فقط سندن عقيدن جو بيان ڪرڻ مناسب ٿا سمجهون.

شيخ اڪبر محي الدين ابن عربي، پنهنجي ”كشف ۽ شهود“ جي دعويٰ تي ۽ ڪن آيات ڪريمه جي سندن تي، وڏي حجت ۽ اصرار سان چوي ٿو ته هيءَ ڪائنات، پنهنجين سمورين رنگينين ۽ انهن جي ارتقائي اير ڦير سان، خالق اعظم کان ڪو علحدو وجود نٿي رکي؛ اصل ۽ بنيادي وجود، فقط باري تعاليٰ جل شانہ جو وجود آهي. ڪائنات ۾ جيڪي ڪجهه ڏسي سگهجي ٿو، يا ٻڌي سگهجي ٿو، يا سمجهي سگهجي ٿو، سو سڀ انهيءَ هڪ وجود جي جدا جدا تجليات جو پرتو آهي؛ جيڪڏهن انسانيت ان کي ڪجهه پيو ٿي سمجهي ته اها سندس نظر ۽ سمجهه جي ڪوتاهي؛ آهي؛ نه ته حقيقت هن کان سواءِ ٻي ڪانهي ته ”لا مَوْجُودَ إِلَّا اللهُ“ انهيءَ نظريي جو اصطلاحِي نالو ”وحدة الوجود“ آهي. اسلامي صوفين جو پيو ٽولو، ڪائنات جي مٿئين تعبير کي نه فقط سخت لفظن ۾ ننڍي ٿو، پر اهڙي عقيدتي رکڻ وارن کي ”ملحد“ ۽ ”زنديق“ جي لفظن سان ٿو ياد ڪري. انهيءَ ٻئي ٽولي وارن جو چوڻ آهي ته خالق ۽ مخلوق جي وجود کي ”هڪ وجود“ قبول ڪرڻ، حقيقت ۽ شريعت جي خلاف آهي. سندن چوڻ آهي ته اسلامي تعليمات، جن جي بنياد تي اسان جو دين ٻڌل آهي، ۽ جنهن کي عام فهم زبان ۾ ”شريعت“ ٿو چيو وڃي، تنهن موجب خالق ۽ مخلوق جا ”ٻه وجود“ آهن. هڪ ”وجود امڪاني“ ۽ ٻيو ”وجود وجوبي“ جنهن به سالڪ کي، جيڪڏهن ڪنهن مقام يا منزل تي ڪي روحاني وارداتون پيش اچن ٿيون، ته انهن کي هرو ڀرو ”لا مَوْجُودَ إِلَّا اللهُ“ جو رنگ ڏيڻ، سندس سمجهه جو قصور آهي؛ مقامي ڪيفيات ۾ محو ٿي وڃڻ ڪري، سالڪ جي نگاهه، ”خالق“ ۽ ”مخلوق“ جو جدا جدا

وجود قبول ڪرڻ جي بدران، هڪ ئي حقيقت تي قبول ڪري، جو سندس نگاهه جو ڌوڪو آهي. انهيءَ ٽولي جي مٿي ڄاڻايل نظريي جو اصطلاحِي نالو ”وحدة الشهود“ آهي.

اسين هاڻي انهن ٻنهي نظرين جو گڏ و گڏ ذڪر ڪنداسين، تان ته پڙهندڙ چٽيءَ طرح تفاوت سمجهي سگهي.

3

حقيقة الوجود

محي الدين ابن عربي، ڇهين صدي هجريءَ (628-560) جو هڪ نهايت مشهور مفڪر بزرگ هو، جنهن کي سندس صوفيانه فلسفي جي ڪري ”شيخ اڪبر“ سڏيندا هئا. اسپين ۾ پيدا ٿيو هو؛ ابتدائي تعليم وطن ۾ پوري ڪري، سير ۽ سياحت جي خيال سان ٻاهر نڪتو. مصر ۽ شام ۾ ڪجهه وقت گذارڻ بعد، دمشق ۾ اچي مستقل طرح سڪونت اختيار ڪيائين؛ اتي ئي گذاري ويو ۽ اتي ئي سندس مزار آهي. شيخ اڪبر ئي اهو پهريون بزرگ آهي، جنهن تصوف جي هن خاص نظريي کي پنهنجو علمي موضوع بڻائي ڪتاب لکيا، جن ۾ دليلن سان ثابت ڪيائين ته ڪائنات ۽ ڪائنات جي خالق جو ”وجود“ هڪ ئي آهي— ٻه نه آهن. شيخ اڪبر کان اڳ، ڪنهن به صوفي بزرگ ”وحدة الوجود“ جي نظريي کي نه ته موضوع بحث بڻايو هو، ۽ نه ڪڏهن انهيءَ جي تائيد يا ترديد ۾ ليڪشائي ڪئي هئي. البت، بعضي بزرگن جا ڪي ڪي اهڙا جملا مشهور هئا، جن مان ”وحدة الوجود“ جو خال پيدا ٿيندو هو؛ پر اهي فقط نعرن جي صورت ۾ هئا. مثلاً، حضرت بايزيد بسطامي رح جو قول ”سُبْحَانِي مَا أَعْظَمَ شَأْنِي“، يا منصور حلاج جي دعويٰ ”أَنَا الْحَقُّ“؛ ليڪن اهي ڇڙا نعرا ئي هئا، جن تي ڪنهن خاص طريقي جو بنياد قائم نٿي ٿي سگهيو. ڪنهن به مسلڪ جو بنياد جيڪڏهن مذهبي يا عقلي دليلن تي نٿو بهاريو وڃي، ته انسانيت جي لاءِ ان

۾ ڪا به ڪشش نٿي پيدا ٿي سگهي. پاڻ اتي ڪاٺڻ وارو انسان، سطحيات جي ڪڍ هرو ڀرو ڪين پوندو آهي. شيخ اڪبر جڏهن پنهنجي ڪشف کي حقيقت جو رنگ، ڏيئي، هڪ خاص نظريو پيش ڪيو ۽ ان جي تائيد ۾ ڪتاب لکيا ۽ باقاعدي ”وحدة الوجود“ جي تبليغ شروع ڪئي، ته علمائن جو ٿولو زبان سان سندس عقيدن جي ترديد ڪرڻ لڳو. البته تحريري ترديد گهڻو دير سان شروع ٿي، ۽ جيئن شيخ اڪبر جي نظريي، پنهنجي جدت جي زور تي، اسلامي دنيا ۾ نهايت جلد ۽ نهايت گهڻي قبوليت حاصل ڪئي، تيئن سندس مخالفن به نهايت جلد هئا جو رخ ڦيري وڌو. حضرت مجدد الف ثاني شيخ احمد سرهندي رح، ”وحدة الوجود“ جي مقابلي ۾ ”وحدت الشهود“ جو نظريو پيش ڪيو. ياد رهي ته ”وحدة الوجود“ جو نظريو ڇهين صديءَ ۾ پيش ڪيو ويو هو، ۽ پنج سو سال ڪو به ٻيو نظريو ميدان ۾ ڪين آيو هو: حضرت مجدد الف ثانيءَ، يارهين صدي هجري ۾ پنهنجو نظريو دنيا جي اڳيان آندو. شيخ احمد پنهنجي ڪشفي حالات کي پنهنجي وحدة الشهود جي نظريي جو بنياد، بڻايو، ۽ پنهنجن ڪيترين ئي تصنيفن ۾، ان تي بحث ڪيو آهي - ۽ نهايت مدلل بحث ڪيو آهي. جڏهن شيخ احمد پنهنجو نظريو دنيا جي اڳيان پيش ڪيو، ته اسلامي دنيا جي مفڪرن ۾، هڪ صديءَ تائين، ٻنهي نظرين جي وچ ۾ گهڻي ديڪان ديڪي هلي. ٻنهي ڌرين جي وڪيلن ۾، پنهنجي پنهنجي نظرين جي وڪالت ڪندي، نهايت گرما گرم بحث مباحثا ٿيندا رهيا. زباني به ۽ تحريري به، پر اهي مباحثا ڪنهن به فيصلتي تي پهچڻ کان سواءِ ختم ٿي ويا. انگريزن جي هندوستان فتح ڪرڻ کان پوءِ ته تصوف جو رهيو ڪهيو مشغلو به باقي فقط پيري مريديءَ جي رسمي صورت اختيار ڪري، فقط ڪن صوفي بزرگن جي درگاهن جي زينت وڃي بڻيو. انهن ٻنهي نظرين جي دليلن ۾ ڇا علميت ۽ تخيل جي اونهائي هئي، ڇا تصوف جي فلسفي جي جان هئي، سا ڪن پراڻن ڪتابن کانسواءِ، علمي دنيا کان هونئن ٻنهي موڪلائي وئي. نتيجو هي نڪتو ته سنڌ جي ٻن تابناڪ ستارن، يعني سيد عبداللطيف رح ۽ ميان عبدالوهاب رح، کي سمجهڻ وارو به ڪونه رهيو.

اسان جا اهي ٻئي بزرگ صوفي، شيخ اڪبر جي اسڪول سان تعلق ٿا رکن، ۽ پنهنجي خيالات ۽ رايُن ۾ شيخ اڪبر جا هم رنگ آهن۔ يعني خالق ۽ مخلوق ۾ عينييت جا قائل آهن. مثلاً، سندن چوڻ آهي ته ”سسئي“ ۽ ”پنهنون“ ٻئي ”وجود واحد“ جو ظهور آهن، ۽ ظاهر ٻين نگاهن کي به ٿا ڏيکارجن، ليڪن حقيقت ٻين نگاهن کي هڪ. البتہ اسان جي ٻنهي سنڌي بزرگن جي اظهار ۾ فرق آهي: عبداللطيف رحه پنهنجي لطيف پيرايي ۾ ٿو اظهار ڪري، ۽ سرمست جي لفظن مان مستي پئي ٿي ٿيڪي. مثلاً ساڳي ڳالھ ڀٽائي رح هن ريت ٿو فرمائي:

”ڪاڏي ڪاهيان ڪرھو، چوڏس چٽاڻو،
منجهين ڪاڪ ڪڪوري، منجهين لڊاڻو،
راڻو ٿي راڻو، ريءَ راڻي ٻيو ناھ ڪي.“

– ۽ فقير سچيڏنو رح وري هيئن ٿو فرمائي:

”تو، مان، وڃي وڃ مون، ته ڪي پاڻ پسن؛
’عابد‘ ۽ ’معبود‘ سو هڪ نگاه ڏسن؛
پاڻ پڙهي، پاڻ بهي، پاڻ ئي سجدو ڪن؛
پاڻ مڙيو ئي پاڻ ٿيو، نوڙي نوڙت ڪن؛
’ڪافر مومن هڪ ٿيو‘ ڀلا ٿا پائن؛
سوئي فلڪ، سوئي ملڪ، سوئي آدمڻ؛
سوئي احد، سوئي احمد، سوئي هڪ سمجهن؛
نانءِ، ڪن اکين جا، وڇوڻ ئي وڇن؛
عين عليم ڪليم ٿيو، قادر قدرتن؛
هي مڙيو ئي وصفان، اندر آدمڻ؛
هت آدم مون الله ٿيو، ٻيا سڀ شڪ پڇن؛
اصل الله مون آدمي، ثابت صورتن.“

شيخ اڪبر پنهنجي ”وحدۃ الوجود“ جي خيال تي ايڏو ته مضبوطيءَ سان قائم رهيو، جو دنيا جو ٻيو ڪوبه نظريو وٽس انهيءَ لائق به نه هو جو ان تي غور ڪيو وڃي. سندس چوڻ هو ته اسلامي عقيدن جو اولين بنياد آهي

”توحيد“، ۽ جيڪڏهن ”وجود“ جي مرتبي ۾ دوئيءَ کي داخل ڪيو ويو. يعني ته ٻه وجود قبول ڪيا ويا- ته ”توحيد“ جون پاڙون ڪپجي وينديون. ساري ڪائنات ”وجود واحد“ مان پيدا ٿي ۽ ”وجود واحد“ پيدا ڪئي؛ ڇو ته هڪ ”مخفي خزاني“ کي عالم آشڪار ڪرڻو هو، تنهنڪري ”ذات“ پاڻ کي ”صفات“ ۾ ظاهر ڪرڻ قبول فرمايو، ۽ هيءَ ساري ڪائنات ٺهي. هن ساريءَ ڪائنات ۾ جو ڪجهه به موجود آهي، انهيءَ هڪ ئي آفتاب جا شعاع آهن، انهيءَ هڪ ئي نور جون تجليون آهن. ”موجود“، حقيقت ۾ اها هڪ ئي ”ذات“ آهي، ۽ باقي موجودات انهيءَ ”ذات“ کان ڪو جدا وجود نٿيون رکن؛ جيئن لهرين، حباب، موجوٽ ۽ ڪُن، سمنڊ جي پاڻيءَ کان جدا ڪا به حقيقت نٿا رکن.

”انءِ اصل پاڻي آهيان، ڪيئن ٿا سمنڊ سڏن؛

نانءِ مٿم ناحق جا رکيا الاجي ڪن؟“

(سچل)

تيئن، هي تمام مخلوق، انهيءَ ”وجود واحد“ جي مختلف صفات جا مختلف روپ ۽ مظاهرا آهن. مخلوق جو ”اصل“ اهائي هڪ ذات آهي، جنهن مان سڀئي نڪتا به آهن ۽ واپس به انهيءَ ۾ ويندا- جيئن هن فرمودي مان ظاهر آهي ته ”كُلُّ شَيْءٍ يَرْجِعُ إِلَيَّ أَوَّلِهِ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ“.

انسان ۽ خدا جي وچ ۾ جا نسبت آهي، تنهن کي شيخ اڪبر ”عينيت“ يا ”قرب“ ٿو قبولي، ۽ چوي ٿو ته انهيءَ ”قرب“ جي معنيٰ، ”نَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ“ (اسان شهن رڳ کان به انهن کي وڌيڪ ويجهي آهيون) جي آيت ڪريمه ۾ خداوند ڪريم خود سمجهاڻي آهي. شيخ اڪبر جو چوڻ هو ته صفات کي ڇڏي، انساني ظاهري صورت بابت به حديث شريف آهي ته ”إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ“ - يعني ته بيشڪ آدم کي الله تعاليٰ پنهنجي صورت تي پيدا ڪيو؛ انهيءَ جي معنيٰ ته انسان ۾ خدا جي صورت ۽ فطرت جون صفتون موجود آهن. ”فَطَرْتُ اللَّهَ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا“ (قرآن). حقيقت ۾ اهي خدا جون صفتون ئي آهن، جي انسان جو روپ وٺي ظاهر

ٿيون؛ تنهنڪري ته چيو ويو ته ”مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ“ - ”جنهن پنهنجي نفس (حقيقت) کي سمجهيو، بيشڪ انهيءَ پنهنجي رب کي سڃاتو“.

شيخ اڪبر، اڃا به اڳيرو هلي چوي ٿو ته خداوند ڪريم جو راز به فقط انهيءَ هستيءَ کي چڱي سگهيو، جا ”وجود اڪبر“ سان تعلق رکندي هوندي- جي نه ته ”الانسانُ سِرِّي وَاَنَا سِرُّهُ“ (انسان منهنجو راز آهي، مان انسان جو راز آهيان) کي ڪا معنيٰ ٿي ڪانهي. اهڙيءَ طرح، شيخ اڪبر ويو آهي سَندون ڏيندو ۽ پنهنجي نظريي کي مضبوط بڻائيندو. ميان عبدالوهاب رحم به جاءِ جاءِ تي اهو ئي آواز آلائيندو ٿو رهي؛ مثلاً،

”پنهنجي ’ذات‘ لڪائي، ڪيئن بي ذات سڏايان؛
اعليٰ اعظم شان جي، نوبت نينهن وڃايان؛
منصوري جي موج ۾، ٿو ’اَنَا الْحَقُّ‘ الايان.“

بيءَ جاءِ تي چوي ٿو:

”ڪاٿي سچل، ڪاٿي ذات سچل جي، ساروئي سر آهي؛
موج درياءَ حباب ڪڙا ڪيا، چلڻ ڪو شڪ ناهي؛
عاشق، عشق، معشوق اهوئي، ڏانءُ ڏاڍو ڪيو ڏاهي؛
پنهنجي پاڻ پَسائڻ ڪارڻ، ٺاهه لکين ٿو ناهي؛
اهو اندر اهو ٻاهر؛ ڪيئن چوان ائين ناهي؟“

”ذات صفات هڪائي آهي، ڀول نه وجهين پٺولي؛
سوئي اندر سوئي ٻاهر، سوئي تنهنجي چولي؛
تو ۾، مون ۾، هن ۾، هر جا، سچ ’سچو‘ ٿو ٻولي.“

”طبل وڄائج وحدت وارو، غازي چڏ گدائي؛
هيٺي هوڏي تون ئي آهين، ڪانهي جاءِ جدائي؛
’الانسانُ سِرِّي وَاَنَا سِرُّهُ‘ آهين خاص خدائي؛
بَرِّ بَحَرِ تنهنجو ’سچا‘ آهي سير سدائي.“

”باس اِهاڻي بات اسان جي، غازي غير نه آهين؛
 خام خيال هي پانهي وارو ’لا‘ ۾ لاشڪ لا هين؛
 ”مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ، فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ، فَاهُ ڪهڙا ٻيا ناهين؛
 ”سچا سچ اشارو اهو، ڪاڏي ڪوڙا ڪاهين؟“

”صورت سڀ انسان جي، اٿي عشق اصل؛
 ’خَلَقَ آدَمَ عَلَي صُورَتِهِ‘، جزو جهڙو ڪل؛
 ’الْإِنْسَانُ سِرِّي وَأَنَا سِرُّهُ‘، سچ ’سچا‘ پيو سئل؛
 ڀول نه ٻي تون ڀيل، هتي هتي هڪ اٿي.“

”ڪنهن جي ڪارڻ ٿي ڪرين، هاري ڙي هاءِ هاءِ؛
 سوئي ڏسندڙ، سوئي سٽندڙ، پاڻهين ڄاڻهيون ڄاڻ؛
 سارا ڏونگر ڏورئين، ڪا ڪي ڙي ڪنهن لاءِ؛
 ’سچو‘ وڌوساه ڪون، ڪير چوي تا ناءِ؟“

”جيڪي هيڙس جيڏيون، ساڳي آءُ ٿيو؛
 پاڻهي پنهل آهيان، ڄاڻو ڪو نه ٻيو؛
 ظاهر منهنجي ذات ڪي، ڪينجن پاڻ ڪيو؛
 ’سچو‘ سارو سچ ٿيو، وڃون وره ويو.“

مطلب ته سرمست جو سارو شعر ”لَا مَوْجُودَ إِلَّا اللَّهُ“ سان معمور آهي. جيڪڏهن شيخ اڪبر ٿو چوي ته ’خلق ۽ خالق جي وچ ۾ جيڪڏهن ڪو فرق آهي، ته فقط اعتباري فرق آهي، حقيقت ۾ جو خالق آهي اهو ئي خلق آهي ۽ جو خلق آهي سو ئي خالق آهي‘ ته ميان عبدالوهاب به هيئن ٿو چوي؛

”پاڻ پنهنجو پاڻهي، صورت منجهه سُڃاڻ؛
 الله الله ڇو چوين، پاڻ ئي الله ڄاڻ؛
 تون ئي ٻڌندڙ، تون ئي ڏسندڙ، شاهد آقرآن؛
 ناهي شڪ گمان، ’سچو‘ سائين هيڪڙو.“

وَحَدَتُ الشَّهَوَدِ

جيئن مٿي چئي آيا آهيون ته شيخ اڪبر جي نظريي، ”وَحَدَةُ الوجود“، جي مقابلي ۾، پنجن صدين تائين پيو ڪوبه نظريو ڪنهن به سندس مخالف دنيا جي اڳيان ڪين پيش ڪيو - باوجود انهيءَ جي ڪيترا علماء ”وحدة الوجود“ جا قائل ڪين هئا؛ انهن مان ڪن توحيد و جوديءَ جي خلاف ترديدي بيان به ڏنا، ۽ ڪن وري ڪتاب لکي اهو ثابت ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي ته ”وحدة الوجود“ جو نظريو اسلامي اصولن جي خلاف آهي - پر مقابل نظريو، مجدد الف ثاني حضرت شيخ احمد رحمہ سرهنديءَ ئي، يارهين صديءَ ۾ دنيا جي اڳيان رکيو.

شيخ احمد، حضرت عمر رضه جي اولاد مان هو. 971ھ ۾ بمقام ”سرهند“ ۾ پيدا ٿيو، جنهن شهر جو پهريون نالو ’سهرند‘ آهي. شيخ احمد، ابتدائي تعليم پنهنجي گهر ۾ ورتي. قرآن شريف جو حافظ هو، بعد ۾ دهليءَ ۽ آگري ۾ وڃي پڙهيو. شهنشاهه جهانگير پنهنجي وڏي وزير آصف جاه جي چوڻ تي قيد ڪرائي گواليار روانو ڪري ڇڏيس، جتي ٻه سال نظر بند هو. بعد ۾، بادشاهه سان ڪن شرطن تي ٺاهه ٿيس ۽ قيد مان به آزاد ٿيو، پر ڇهن سالن بعد وفات ڪيائين. اسان هيٺ انهن ٻنهي نظرين جي اصولي اختلافن جو آهون سامهون بيان ڪريون ٿا، جيئن پڙهندڙن کي صاف معلوم ٿئي ته شيخ اڪبر جو نظريو، شيخ احمد جي نظريي کان ڪيترو پري ٿو هليو وڃي.

وحدة الوجود

1- ڪائنات جي مخلوق، عين صفات باري آهي، ۽ صفات نالو آهي ذات باري جي تجليات جو؛ تنهنڪري خالق ۽ مخلوق، بنيادي اعتبار سان، هڪ شيءِ آهن، ۽ اول آخر هڪ ئي وينديون.

2- ”عدم“ کي ”وجود“ جو لباس پهراڻي نٿو سگهجي، ۽ جا شي ”وجود“ وٺيو بيٺي آهي، انهيءَ جو ”معدوم“ ٿيڻ حقيقت جو بدلجي وڃڻ ٿيندو، تنهنڪري غير ممڪن آهي؛ ڇو ته حقيقت بدلجي نٿي سگهي. الله جل شانہ کان سواءِ سموري مخلوق کي ”ممڪن“ جو نالو ڏنو ويو آهي؛ ”ممڪن“ ڪڏهن به ”عدم“ مان وجود ۾ نٿو اچي سگهي؛ ڇو ته ”عدم“ جو ضد آهي ”وجود“، تنهنڪري ”ممڪن“ جيڪڏهن ”وجود“ ۾ آيو، ته ضرور ”ذات“ مان وجود ورتو هوندائين، تنهنڪري ڪڏهن به معدوم نٿو ٿي سگهي.

3- انسان جو وجود، چاڪا ته اعتباري وجود آهي، تنهنڪري انسان کان جا به عمل جي گهر ڪئي وئي آهي، سا به اعتباري هجڻ گهرجي، ۽ نه حقيقي.

وحدة الشهود

1- خالق ۽ مخلوق به جدا حقيقتون آهن، جي نه اڳ ڪڏهن هڪ هئا ۽ نه آئندي ڪڏهن هنن جي هڪ ٿيڻ جو امڪان آهي.

2- ”ممڪنات“ کي الله تعاليٰ ”عدم“ مان، پنهنجي قدرت جي زور تي وجود ۾ آندو، ۽ وري ڪڏهن به مرضي پويس ته هر ”ممڪن“ کي ”عدم“ جي اونداهيءَ ۾ فنا ڪري سگهي ٿو. ذات باريءَ ”ممڪن“ کي ”پاڻ“ مان وجود ۾ کڻي آندو، بلڪ سندس ”صفات“ ڪڏهن ”عدم“ تي پنهنجيون تجليون وڌيون ته ”صفات“ جي تجلين ۽ ”عدم“ جي گڏجڻ مان ”ممڪن“ وجود ۾ آيو.

3- انساني وجود، خالق اڪبر جي وجود کان هڪ جدا شي آهي ۽ الله جي قدرت جو مظاهرو آهي، تنهنڪري شرعي احڪامن جي عملي تقاضا، حقيقي بنيادن تي هوندي، ۽ نه اعتباري.

4- اللہ جلّ شانہ‘ ہک مخفی خزانو
ہو، جنهن پاڻ کي ظاهر ڪرڻ لاءِ
اهي سمورا روپ، حدون ۽ حالات
قبول ڪيا، جن سان پوري ڪائنات
پريل آهي.

4- اَللّٰهُ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ - يعني الله جل شانہ ڪنهن به لحاظ سان (چاهي اهو پنهنجي ظهور جو لحاظ هجي) مخلوق جو محتاج نه آهي، بلڪه مخلوق هن جو محتاج آهي؛ ڇو ته صمديت حقيقي فقط کيس حاصل آهي.

5- حقيقتي توحيد ته فقط اها آهي جو وجود اڪبر کان سواءِ ٻيو ڪو به وجود قبول نه ڪيو وڃي - ڇا عرش تي، ڇا فرش تي.

5- حقیقی توحید ہیءِ آمی تہ ذات ۽ صفات باریءِ کی کنہن بہ شریک کان پاک سمجھیو وڃی، ۽ ان کی مخلوق کان قطعاً هڪ علحدو وجود قبول کیو وڃی.

6- اِهو ”وحدۃ الوجود“ جو ئي اثر هو، جو ”مڪن“ (بندو) ”امڪان“ جون حدون لٽائي، قاب قوسين تائين ”واجب“ جي ويجهو وڃي پهتو؛ جي نہ تہ جيئن ”عدم“ ”وجود“ جي نور کان محروم آهي، تيئن ”مڪن“ بہ قاب قوسين تائين ڪين پهچي سگهي ها. پر، اها حقيقت آهي تہ ائين ٿيو: ۽ پستيءَ کان بلنديءَ تائين چڙهائي - جنهن کي ”معراج“ ٿو چيو وڃي - آڻندي بہ ”مڪن“ کي ميسر ٿي سگهي ٿي؛ ”وجود“ ۽ ”مڪن“ جي وچ ۾ جي حجابات آهن، سي دور ٿي سگهن ٿا، دوئي متجي سگهي ٿي، ۽ حقيقت جو نور انسان جي اندر پيدا ٿي سگهي ٿو.

6- اِهو غلط آهي ته ”مڪن“
 ”امڪان“ جون حدون لتاڙي،
 ”وجود“ تائين وڃي پهتو، جنهن کي
 معراج ٿو چئجي؛ ”مڪن“،
 ”امڪان“ جي حدن اندر ئي رهيو؛
 لهو جيڪي ڪجهه ٿيو، سو
 ”امڪان“ جو معراج نه هو، بلڪ
 ”عبدیت“ جو ڪمال هو؛ معراج
 تي وڃڻ وارو ”عينيت“ جي حجت
 جي آسري تي نه، بلڪ ”عبدیت“
 جي وسيلي اوج تي پهتو، ۽ معراج
 تي پهچائڻ واري به، ڪنهن رشتي يا
 ناتن جي اثرن کان پاڪ رهي،
 پنهنجي ڪامل عبد کي ”اين و آن“
 جو سير ڪرايو؛ ۽ اتي به ”عبد“ ۽
 ”معبود“ جو امتياز قائم رکيو.
 ”سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا“

ايتريقدر جو انسان ”اِنِي آتَا اللّٰهُ“
جي دعويٰ ڪري.

مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَى الْمَسْجِدِ الْاَقْصَا“
(پاڪ آهي اُها ذات جا پنهنجي
بندي کي راتون رات مسجد الحرام کان
مسجد الاقصيٰ تائين وٺي وٺي).

7- الله تعاليٰ، آسمان ۽ زمين جو نور
آهي. انهيءَ آفتاب وجود جي نور،
پنهنجي شعاع سان، ڪائنات کي
وجود جو هڪ رنگين گلدستو
بڻايو. جيڪڏهن سندس ضياءِ
مرڪز ڏي موٽ ڪاٽي، ته هن رنگ
برنگي دنيا جو ڪو نشان به نه
رهي. تنهنڪري جن هستين جون
نگاهون ظاهر ۽ باطن کي ڏسي
ٿيون سگهن، ۽ جي ”وجود“ جي
رازن کان واقف آهن، تن کي تصوير
جي ٻنهي طرفن جي ڄاڻ آهي؛ اهي
آئينو به ڏسن ٿا ۽ جنهن جو پرتو
آئيني ۾ آهي، تنهن کي به ڏسن ٿا،
۽ سمجهن ٿا ته حقيقت هڪ ئي
آهي. حضرت علي رضه جو فرمودو
هو ته ”لو كشف الغطاء ما ازددت
يَقِينًا“ - يعني ته جيڪڏهن
ڪائنات جي ظاهري نيرنگين جا
حجابات پري ٿي وڃن، ته به اسرار
جي راز دارن جي يقين ۽ عرفان ۾
ڪوئي فرق نظر نه ايندو. معرفت
ڪڏهن به خارجي وسيلن جي مدد
سان هٿ نه ايندي آهي، بلڪ
”صفات“ هميشه ”ذات“ تائين پهچڻ

7- ”ذات واجب“ يقيناً آسمان ۽ زمين
جو نور آهي، ليڪن آسمان ۽ زمين
ته نور نه آهن! اهي گهڻي ڀر گهڻو ته
ظلمت آهن، ڇو ته جي نور هجن ها
ته ”نور“ جو عڪس ”نور“ تي نه
پوندو آهي؛ روشني روشنيءَ کي
ڪين قبول ڪندي آهي؛ ڏينهن جو
ڪو به ڏيڻو ڪين ٻاريندو؛
تنهنڪري نور جي لطافت کي قبول
ڪرڻ لاءِ ظلمت جي ڪثافت
گهرجي.

جيڪڏهن ”ذات“ پنهنجو
”نور“ واپس وٺي ته گهڻي ڀر گهڻو
تمام ”مڪنات“ ”ظلمت“ ۾
وري گر ٿي ويندا، پر اهي ”
حقيقت واحد“ ۾ ڇو وڃي ملن؟
”مڪن“ ڪڏهن به پنهنجي
”امڪان“ جي حدن کان ٻاهر نٿو
نڪري سگهي. ”عرفان ربي“ ڪو
به ”مڪن“ پنهنجي ڪوششن
سان حاصل نٿو ڪري سگهي،
سواءِ انهيءَ حالت جي جو خدا وند
ڪريم خود ان کي پنهنجي معرفت
عطا فرمائي - ۽ اهو ئي صحيح
مطلب آهي. عَرَفْتُ رَبِّي ”جو

حضرت علي رضه جن جي قول جو اهو مطلب نه آهي جو ”وحدة الوجود“ وارن ورتو آهي. ”لوڪشف... الخ“ جو مطلب آهي ته عينيت جي حجابن دور ٿيڻ کان پوءِ به يقين ۾ ڪا واڌ ڪانه ٿي سگهندي.

۾ رهبري ڪندي ٿي رهي. ”ظاهر“ ئي ”باطن“ جو ڏس ڏيئي سگهي ٿو. جيئن چيو ويو ته ”عَرَفْتُ رَبِّي“ (رب کي، رب جي وسيلي سان ڄاتو). هڪ درخت جو پيدا ٿو ٿئي ۽ وڏي ٿو، جنهن مان ٽاريون ٿيون نڪرن، گل ٿا پيدا ٿين، ۽ بارآور ٿو ٿئي، اهو درخت ”هُوَ عَيْنُهَا“ وانگر پنهنجي ٻج کان ڪو جدا وجود ٿو رکي ڇا؟ ۽ جيئن اهو درخت، آخر سميٽجي، پنهنجي صل (ٻج) جي صورت ٿو وڃي اختيار ڪري، تيئن ”انسان“ به آخر ”ذات واحد“ ۾ ٿو گم ٿي وڃي: ”وَالَيْهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ“ جو اهو ئي مطلب آهي.

8- ”قُرب“ جو مفهوم ”ممڪن“ ۽ ”ممڪن“ جي وچ ۾ قبول ڪري ٿو سگهجي، ليڪن ”واجب“ ۽ ”ممڪن“ جي وچ ۾ ”قُرب“ جو صحيح اندازو مشڪل آهي.

8- ”تَحْنُ اقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ.“ جا هستي، شهر رڳ جي ويجهو آهي، سائي انسان جي هستيءَ جو مرڪز به آهي. اها ئي قوت، انسان جي رڳ ۾ سمائل آهي. تنهن ڪري جيئن جيئن انسان جو روح، عارضي ڪثافت کان پاڪ ٿيندو ٿو وڃي، تيئن تيئن ظاهري حجابات به هٽندا ٿا وڃن. تجليات، ڇو طرف ٿيون نظر اچن؛ اين و آن جو فرق ٿو رهي، ”دوئي“ ختم ٿي ٿي وڃي؛ انهيءَ منزل تي عارف دعويٰ ٿو ڪري ته ”سُبْحَانِي مَا اعْظَمَ شَأْنِي.“

”وجود“ ۽ ”شهود“ جا پئي نظريا مٿي ڏنا ويا. انهن نظرين جي اختلاف، اسلامي دنيا ۾ ايڏي ته شدت اختيار ڪئي، جو انهن جي اختلاف سمجهڻ کانسواءِ، تصوف جو سمجهڻ نهايت مشڪل ٿي پيو. تنهن کان سواءِ، جيڪڏهن انهن نظرين جي موافقت ۽ مخالفت ۾ فقط علمي دليل ڏنا وڃن ها، ته شايد معاملو ايڏي حد تائين نه وڃي ها. پر، ڇاڪاڻ ته ٻنهي ڌرين پنهنجي حق تي هجڻ جي دعويٰ ”كشف ۽ شهود“ تي رکي ۽ قرآن ڪريم جي تاويلن ڪرڻ ۾ به هڪ ٻئي کان پري هليا ويا ته معاملو نازڪ صورت اختيار ڪري ويو؛ تان جو هڪڙا ٻين کي ”ملحد“ ۽ ”زنديق“ چوڻ لڳا، ۽ ٻيا وري کين ڪورين، مدعي، وغيره سڏڻ لڳا.

ڪن بزرگن، جي پاڻ ظاهري علم ۽ باطني كشف سان آراسته هئا، انهن ٻنهي ڌرين جي نظرين ۾ تطبيق ۽ هم آهنگيءَ جي ڪوشش ڪئي، ۽ ڪجهه هڪڙن کي سوري، ڪجهه ٻين کي پريرو ڪري، هڪ درمياني واٽ پيدا ڪرڻ ۾ ڪامياب به ٿيا- خصوصاً، شاهه ولي الله صاحب دهلوي. ليڪن، اها درمياني واٽ فقط لفظن جي اير ڦير سان پيدا ڪئي وئي هئي، جنهن اعتراض ڪرڻ وارن کي ڪجهه وقت لاءِ خاموش ضرور ڪيو، پر ڇاڪاڻ ته بنيادي اختلاف اڃا قائم هئا، تنهنڪري قلبي سکون ڪنهن کي به نصيب نه ٿيو.

هن نهايت اهم مسئلي کي ”كيف ۽ وجد“ وارن جي نگاهه سان ڏسڻ جو موقعو اسان کي نصيب ڪين ٿيو آهي. البت، پنهنجي ناقص عقلي دليلن سان ۽ پنهنجي صوفي بزرگن جي قولن مان جيڪي ڪجهه سمجهڻ ۾ آيو آهي، سو ناظرين جي اڳيان حاضر آهي؛ ڇو ته جيستائين ”علم“ پنهنجا سبب ڏيندو ايندو، اختلاف پيدا ٿيندا رهندا؛ ۽ جيستائين ”اختلاف“ موجود هوندا، تيستائين ”حقيقت“ تي حجاب باقي رهندا.

ٻنهي طرفن جي حجتن جي مطالعي بعد، جا تصوير اسان جي ذهن ۾ اچي پئي آهي، سا به اسين هيٺ ڏيون ٿا.

جيڪڏهن انسان کي فقط هڪ عنصر يعني ”جسم“ ڏيئي پيدا ڪيو وڃي ها، ته کيس ڪو وجود ئي نه هجي ها؛ ڇو ته ”جسم“ پيدا ٿيل آهي ”عدم محض“ مان، ۽ ”عدم محض“ کي ”وجود“ نٿو ٿي سگهي؛ ۽ جيڪڏهن انسان کي پيدا ڪيو وڃي ها ٻئي عنصر يعني ”روح“ مان، ته کيس ”ظهور“ نصيب نه ٿئي ها؛ ڇو ته ”روح“ پيدائش آهي ”نور“ جي، ۽ ”نور“ جو ”ظهور“ ممڪن نه آهي - جيئن الله تعاليٰ جو ”ظهور“ ”امڪان“ جي حد اندر نٿو اچي سگهي. تنهنڪري انساني وجود ٻن جدا عنصرن جي دلچسپ آميزش جو نتيجو آهي؛ جسماني ۽ روحاني - سندس جسماني حصي کي ”مادي“، ”ممڪن“ ۽ ”فاني“ ٿو چيو وڃي. شڪل، صورت ۽ ساخت ۾ انسان ٻئي مخلوق کان نرالو آهي؛ ليڪن انسان، ٻين سڀني پنهنجي ضرورتن جي خيال سان، باقي جاندار مخلوق کان ٺارو نه آهي؛ مثلاً کائڻ، پيئڻ يا ٻين ضروري حاجتن ۾ يا پنهنجي جنسي خواهشات ۾، ٻئي مخلوق کان مٿي نه آهي. زماني جا حادثا، گرمي سردِي، وغيره به جهڙا ٻين تي اثر انداز آهن، تهڙا انسان تي به اثر ٿا رکن. سندس انهيءَ حصي جي ڪنهن به صورت جي ڪا به نسبت ”ذات“ سان نٿي ٿي سگهي، ۽ انهيءَ صورت ۾ کيس ذاتِ واحد جي ”صفات“ جو آئينو به ڪين ٿو چئي سگهجي.

انساني وجود جو ٻيو مگر وڌيڪ اهميت رکندڙ جزو، جنهن کيس ”اشراف المخلوقات“ جو لقب ڏياريو ۽ باقي مخلوق کان ممتاز بڻايو، ۽ جنهن جو ”ذاتِ واحد“ سان سڌو واسطو آهي، سو آهي ”روح“. اهو انساني روح ئي آهي، جو ”ذاتِ الاهيءَ“ سان تعلق پي رکي ٿو، ۽ ”صفاتِ الاهيءَ“ جو پرتوگير به آهي. چنانچه قرآن مجيد ۾، الله تبارڪ و تعاليٰ، ڪيترين ئي جاين تي، انساني ”روح“ بابت هڪ خاص انداز ۾ ذڪر فرمايو آهي؛ مثلاً ارشاد

آهي ته ”من روحي“ يا ”من روحنا“. تنهن کان سواءِ، الاهي ارشادات، ”روح“ ۽ ”جسم“ جي وچ ۾ ايڏو ته فرق پيدا ڪري وڌو آهي، جو معرفت جي طالب کي، پنهنجي طريقت جي واٽ وٺڻ ۾، ڪا به دشواري نٿي ڏيکارجي. الله جل شانہ، هن ساريءَ ڪائنات کي ٻن حصن ۾ ٽو ورهائي: ”الَا لَهُ الْخَلْقُ وَ الْأَمْرُ“ - يعني ته ”عالم خلق“ ۽ ”عالم امر“ جو جدا ذڪر ٿو ٿئي ۽ ”عالم خلق“ (جسم) کي ”عالم امر“ (روح) جي حڪم هيٺ ٿو رکيو وڃي؛ بلڪ ”جسم“ جي ايجاد ئي انهيءَ مطلب سان ڪئي وئي ته ”روح“ جي اطاعت ۾ رهجي- يعني ته جسم ”مڪان“ آهي ته روح ”مڪين“ آهي. ”روح“ جو تعلق خداوند ڪريم جي ”ذات ۽ صفات“ سان ايترو گهڻو ٿو ڏيکاريو وڃي ۽ ايترو ويجهو ٿو سمجهايو وڃي، جو ”روح“ جي حقيقت به خداوند ڪريم جي حقيقت وانگر، انساني عقل، فهم ۽ ادراڪ کان مٿي ٿي وڃي ٿي، ۽ فرمان ٿو ٿئي ته ”قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا“، جنهن مان ظاهر آهي ته انساني عقل، ”روح“ جي صحيح علم هٿ ڪرڻ جي وسعت نٿو ساري. بعد ازان، حضرت صديق اڪبر رضه جو مشهور عارفانه قول آهي ته عجز جو اقرار ٿي خداوند ڪريم جي صحيح معرفت آهي: ”پاڪ آهي اها ذات جنهن مخلوق لاءِ پاڻ تائين پهچڻ جي، سوا عجز جي، ٻي ڪا راهه ٿي نه پيدا ڪئي“. مٿئين بحث کي ذهن نشين ڪرڻ کان پوءِ، ”وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ“ ۽ ”مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ“ جو پورو پورو مفهوم سمجهڻ مشڪل نه آهي؛ ٻنهي ۾ ”معرفت“ جو مقام انساني ”روح“ کي قبول ڪيو ويو آهي، جنهن سان انساني جسم کي شامل نه ڪيو ويو آهي. حضرت آدم عليه السلام کي، خداوند ڪريم پنهنجو خليفو قبول فرمائي، کيس هڪ نهايت بلند منصب ڏنو، ۽ فرشتن ملائڪن بلڪ ساريءَ ڪائنات کي حڪم ڪيو ته آدم کي سجدو ڪن. ظاهر آهي ته انهيءَ ”سجوديت“ ۾ آدم جي جسم جي ڪا حيثيت ته ضرور هئي، ۽ سوال پيدا ٿو ٿئي ته سجدي جو حڪم، آدم جي ”جسم“ لاءِ به هو يا فقط آدم جي ”روح“ لاءِ هو؟ انهيءَ باري ۾ جيڪڏهن قرآن مجيد خود ڪا وضاحت نه ڪري ها ته البت اختلاف

جي گنجائش پيدا ٿي سگهي ها، پر جن واضح لفظن ۾ قرآن مجيد انهيءَ راز تان پردو هٽايو آهي، سي انسانيت جي رهبريءَ لاءِ ڪافي آهن؛ جيئن ته ”نَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ مَلَجِدِينَ“ يعني الله جل شانہ، تمام مخلوقات کي خطاب ڪندي فرمايو ته ’جڏهن آدم جي ”جسم“ ۾ مان پنهنجو ”روح“ ڦوڪيان، ته اوهين سڀ ان جي اڳيان سڄدي ۾ جهڪي پئو“ انهيءَ مان هي مطلب نڪتو ته ملائڪن وغيره جو سجدو انهيءَ وقت واجب ٿيو. جڏهن آدم جي ”جسم“ ۾ ”روح“ آيو. بعد ازان، انهيءَ الاهي حڪم مان هي به ثابت ٿيو ته انساني روح فرشتن وغيره جي روح کان وڌيڪ مڪرم قبول ڪيو ويو، ڇو ته ”ساجد“ ۽ ”مسجود“ جو امتياز ظاهر ڪيو ويو. تنهن کان سواءِ، ٻئي مخلوق کي هي به واضح لفظن ۾ ٻڌايو ويو ته انسان ۾ جو روح آهي سو خدا جي روح مان آهي. اڃا به اڳتي هلي، حڪم ٿو ٿئي ته ”لَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ“ (اسان آدم جي اولاد کي مڪرم بنايو) ۽ اهو اعلان، نهايت مبالغي جي صيني ۾ آيو آهي، جنهن آدم کي سندس جسم سوڌو باقي مخلوق کان مٿي وڃي بيهاريو. خدا وند ڪريم جي مٿئين فرمان (مان پنهنجي روح مان جڏهن آدم جي جسم ۾ ڦوڪيان ته اوهان سڀئي -فرشتا- ان جي اڳيان سڄدي ۾ جهڪي پئو) ٻڌڻ کان پوءِ، فرشتا جن کي پنهنجي عبادت ۽ ذات پاڪ جي تقرب تي ناز هو، سي آدم جو صحيح مقام سمجهي نه سگهيا، ۽ کين ضرورت محسوس ٿي ته خدا وند ڪريم کان پڇن ته ’سائين، هي جو اول اوهان جو حڪم هو ته اوهان جي ذات پاڪ کان سواءِ ٻي ڪا به هستي سڄدي جي لائق نه آهي، سو حڪم هينئر ڇو ٿو ڦيرايو وڃي‘ چنانچہ انهيءَ سلسلي ۾ رب العزت ۽ فرشتن جي وچ ۾ جا گفتگو هلي، تنهن جو تفصيل قرآن مجيد ۾ ڪيترن ئي جاين تي ملي ٿو. انهيءَ مان ثابت ٿو ٿئي ته فرشتن کي نه فقط آدم جي مرتبي جو اندازو نه هو، پر کين پنهنجي مقام جي به پوري ڄاڻ ڪين هئي. هوڏانهن، آدم پاڻ کي ”مسجود“ ڏسي قطعاً حيران نه ٿيو ۽ نه تعجب کاڌائين- ڇو ته الله جي هن نبيءَ تي الله ۽ غير الله جي سامهون سڄدي ٿيڻ جو مفهوم اڳي ئي ظاهر ٿي چڪو هو. سندس فطري ۽ لدني علم مٿس

ظاهر ڪيو هو ته اهو سجدو سندس ”غير الله“ جي حيثيت ۾ نه هو. اتي، آدم ڏٺو ته پاڻ فرشتن جي انتهائي درجي کان گهڻو مٿي ۽ خدا معلوم ڪيترو مٿي هليو ويو، جنهن مقام جي بلنديءَ جي ڄاڻ به قيامت تائين فرشتن کي ڪين پئجي سگهندي. اهڙي اشرف مقام تي پهچڻ کان پوءِ جيڪڏهن انسان ”آلِ حَقُّ“ جو نعرو بلند ڪيو، ته چندان تعجب جي ڳالهه به ٿي ڇا؟ جتي ذات پاڪ سندس محبوب ٿي چُڪي ۽ پاڻ ذات پاڪ جو محبوب قبوليو ويو، پوءِ جي اتي چيائين ته :

”من نمی گویم «آلِ حَقُّ» یار می گوید بگو،

چون نگویم، چون مرا دلدار می گوید بگو،

آنچه نتوان گفت اندر صومعه با زاهدان،

بی تحاشا بر سرِ بازار می گوید بگو”-

ته انهيءَ دعوي مان فقط هيءَ ثابت ڪرڻ ٿي گهربائين ته کيس پنهنجي مرتبي جي ڄاڻ آهي.

انساني وجود جي انهن مٿي ڄاڻايلن ٻن جزن ۽ انهن جي حيثيتن کي اڳيان رکڻ بعد، مسلمان صوفين جي وچ ۾ ”وجود“ ۽ ”شهود“ جا اختلاف سمجهڻ ڪا مشڪل ڳالهه ڪين ٿيندي. ”وَحْدَةُ الوجود“ جي سالڪن يڪسوئي اختيار ڪري، تن کي تَسْنِيَا ڏيئي، پنهنجون نفسساني خواهشون ماري، دنيا جي رنگينين کان اکيون بند ڪري، فقط ”عالمِ امر“ تي نگاهه رکي، الله جل شانہ جي ذات ۽ صفات جي معرفت هٿ ڪرڻ لاءِ، پنهنجي ”روح“ کي وسيلو بڻايو؛ پوءِ جڏهن الاهي فيض کين حاصل ٿيو، ذات ۽ صفات جون تجليون سندن ”روح“ کي منور ڪنديون رهيون، ته کين ”حقيقت“ جو مشاهدو ماڻڻ نصيب ٿيو- ۽ ائين ٿيڻو به هو؛ ڇو ته انساني ”روح“ جو سڌو تعلق ”ذات“ پاڪ سان آهي. جڏهن الاهي تجليات ۽ ڪيفيات، براه راست، روح کي حاصل به ٿي ٿي سگهيون، ۽ هيون به ڪنهن تغير يا فنا ٿيڻ کان مٿي، ۽ ”ذات“ پاڪ ۽ ”روح“ جي وچ ۾ بنا ڪنهن ٻئي

وسيلي جي ملي به ٿي سگهيون، ته انهن سالڪن پنهنجي انساني جسم کي وساري بلڪ فنا ڪري ڇڏيو؛ ڇو ته اها ضرورت محسوس نه ڪيائون نه ”جسم“ کي به وسيلو بڻائن. ڀٽائيءَ ڪين فرمايو آهي ته ”گهڙو ڀڳو تان گهوريو، ڀڄي تان مَ گهڙي“، ڇو ته گهڙو هڪ اهڙو وسيلو هو، جنهن جي معرفت محبوب تائين پهچڻ محال هوس؛ تڏهن وري ٿو ڀٽائي نصيحت ڪرس ته ”پاڻ مَ ڪڇ پاڻ سين، ريءَ وسيلي وڃ؛ ڀيلو پيري ڀڄ، اُڪنڊ ڪڻ عميق ۾“.

”وجودي“ سالڪن جو سمورو زور، ”روح“ جي قوتن کي مضبوط ۽ پاڪيزه بڻائڻ تي ڄميو رهيو. نتيجو هي نڪتو ته سندن ڪشف جو سفر پنهنجي روح کان شروع ٿيو، ۽ سالڪ ”عالمِ امر“ جو سير ڪندو رهيو. انهيءَ سموري سير ۾، بلڪ منزل تائين، سالڪ جي جسم جو، يا جسماني خواهشات جو، يا جن تڪليفن کان جسم ڪيائيندو آهي انهن جو، هن سان ڪو به واسطو نه رهيو.

”نڪو آدم آتھين، نڪو جسم جان؛
نڪا جزا جاءِ تھين، ناسُرت جو سامان؛
نڪو قدر، نڪو جبر، نا خوشي نا ارمان؛
بيخبريءَ جو بيان، سچل ڪندين ڪيترو؟“

حقيقتاً، انهن ”وجودي“ سالڪن پنهنجي جسم کي، ۽ جسم جي ترغيبن کي ”نفس“ ڪري ڪوٺيو ۽ اُن جي مشابھت ڪتي سان ڏٺائون، ۽ شروع کان وٺي انهيءَ لاءِ پنهنجي دل ۾ نفرت پيدا ڪندا رهيا؛ ڇو ته سندن چَوَڻ هو ته اهو نفس ڪين ”عينيت“ جي مشاهدي کان پري رکندو ايندو؛ جيئن سچل هڪ هنڌ چيو،

”نفس ميٽي دي اينوين شڪل جيوين ڪُٽا گلر ڪالا؛
نِت نِت ڪاوي، نِت نِت ڪوڪي، مَنگي نَرم، نوالا؛
اسين رانجهو هڪ ٿيو سي، ميان ’سچو‘ ٿيا نفس ميٽي دا منهن ڪالا.“

هوڏانهن ”شهودي“ صوفيءَ، ”ماخلقتَ هذا باطلا“ جي بنيادي ارشاد کي پنهنجي آڏو رکي، هي اصول قبول ڪيو ته ”عرفان حق“ حاصل ڪرڻ لاءِ روح سان گڏ جسم جي ترقي به ضروري آهي. يعني ”امر“ ۽ ”خلق“، جي ٻئي مظاهرا آهن ”ذات“ ۽ ”قدرت“ جا، تن ٻنهي جو گڏو گڏ سفر ڪرڻ ضروري آهي، نه ته ”عينيت“ اڌوري رهجي ويندي. سندن انهيءَ مسلڪ جو نتيجو هي نڪتو ته جڏهن سالڪ کي رباني تجليات نصيب ٿيون، ته هن ڏٺو ته ”معبود“ سان گڏ ”عبد“ به آهي؛ نوراني روشنيءَ ۾ کيس خالق ۽ مخلوق جا ٻه وجود نظر آيا.

مطلب ته ”توحيد وجودي“ به عين عرفان آهي، ته ”توحيد شهودي“ به عين عرفان آهي. جنهن کي جيڪا واٽ نصيب ٿئي!

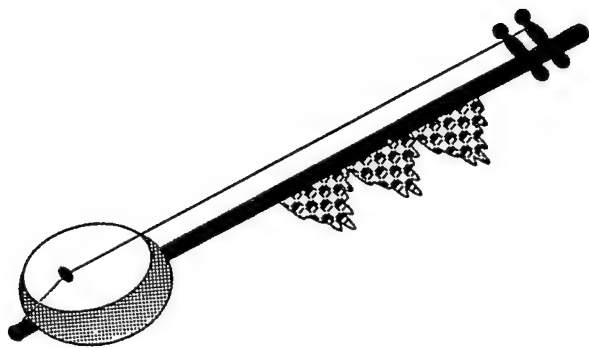
جيئن اسين مٿي چئي آيا آهيون، سچل فقير ”وجودي“ نظريي جو صوفي درويش هو، تنهن ڪري سندس ڪلام کي انهيءَ پس منظر ۾ پڙهيو ته سندس روحاني تجليات جو مزو به وٺي سگهيو. ٻيءَ صورت ۾ سندس سلايل گُرمجھڻ نهايت مشڪل آهن.

”تون“ هي سان ”تون“ هي ٻين،
 ”مون“ ٻين ”تو“ سان.

رسالو سچل سرمست

(سنڌي ڪلام)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وحدت نامو

اول ساراھ ڪر سبحان جي، موليٰ جو ملڪن؛
 مڙياڻي محضوض ڪيا، ڏسو ڏيهه ڌڻين؛
 ڪي ڪامل ڪُريءَ تي چڙهي، وه وه وعظ ڪن؛
 ڪي ڪاتب ڪتابن جا، سوين سبق ڏين؛
 ڪي مسئلا مسائل ڪيون، ناميان نبيرن؛
 ڪي پڙهيا پاڻ پروجھ سان، پڙهيون پڙهائين؛
 ڪي وردن وظيفن ۾، شاغل روز رهن؛
 ڏسيون وائسيون ورق ڪي، وريون ورائين؛
 سڱ سڇيءَ ڪون ڪونڪو، سبق سور سڱن؛
 اڪر لڪن نه دل تي، ٿا ڪاغذ ڪارا ڪن؛
 مس ڪاريءَ جان من ڪي، ٿا ڪاري ڪارو ڪن؛
 مدعا جنهن ٿئي ڳالهه ۾، تنهن ويجهو ڪين وڃن؛
 جو فرمودو واحد جو، تاڏي ڪن نه ڪن؛
 «وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ»، هن ويسهه نه وسهن؛
 ٻين معنائن ۾، ڪا هت ڪيون ڪهن؛
 اهو فڪر فائدو نه ڪري، توڙئون ڪي تن؛
 فڪر ڪن نه فنا جو، ٿا بقا ڪي نه پڃن؛
 هي اتي حيران ٿيا، اوڳا ۾ اڪرن؛
 معنيٰ تن جي طرح سان، هڪڙي ٻي چون؛
 پڙهيو سمجهيون علم تي، عمل نه آڻن؛
 «مَنْ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ لِلْمُنَاطَرَةِ وَالْمُكَابَرَةِ» اهي منافق مرن؛
 هيٺون مٽيءَ جي پسي، ٿا پاڻ ئي لڪائن؛

آهي آفتاب آبر ۾، پَرَ لائق ڪين لَهَن؛
 منجهايو ماڻهن کي، ماضين مذهبَن؛
 محڪم ماڻهن کي ڪيو، تن جي زنجيرَن؛
 هُون حديثن ڪينڪي، نه ۾ آيتَن؛
 مڃن تن کي ڪين، ٿيو ملا ٿا مڃَن؛
 سي سوگها سڀئي ڪيا، نامراد نِيرَن؛
 اڪيا اڪين وڌڙا، توڙون ئي ڏسُ تن؛
 پَرهَ جي بَئبان ڪُون پاسي اوءِ پَوَن؛
 سي پَسُن ڪُون پري ٿيا، ڪين پَسا پَسَن؛
 محبت جي مهران مُون، جي ملا چاش چڪَن؛
 ته ڪنڌ قدوري ڪافيا، لهرن ۾ لوڙهن؛
 ڪن سلام صرف کي، هوند نَحون نهاريَن؛
 پرڪَ لاءِ تنهن ڳالهه جي، باس نٿا باسَن؛
 آهي رهيا اِتهين، مٿي ڪين چڙهن؛
 ڪيئي آهن قال ۾، باتيون بس نه ڪَن؛
 ڪي وڃي رسيا حال کي، ڪي بيٺا ٻاڏائَن؛
 ڪي ٽنگهي هليا حال ڪُون، نڪي قال ڪَهَن؛
 ڪي دنيا جي طلبَ ۾، هنيا حرص حَجَن؛
 ”طالبُ الدنْيا مَوْنُث“، محبت ناهي تَن؛
 ڪي ڪوڏيا عقبِي جا، ٿيا، هنيا لَمَ حورَن؛
 ”طالبُ العقْبِي مَخْنُث“، مڙس سي نه چُجَن؛
 عاشق جي الله جا، سي سائين سيبائَن؛
 ”لَا مَوْجُودَ إِلَّا اللهُ“، حاضر ڪيون وتن؛
 ”طالبُ المولي مَدَ ڪَر“، هن رسايا رمزن؛
 ٻئي جهان ڦٽا ڪيو، ٿئا ٽئي جهان وِجَن؛
 اصلُون ئي اختيار ڪيو، فقر فقيرَن؛
 ”الْفَقْرُ خَزِيْنَةٌ مِنْ خَزَائِنِ اللهِ“ بعضن کي بخشن؛

”الْفَقِيرُ لَا يَحْتَاجُ إِلَيَّ اللَّهُ“، ٻيون ڏٺائون ٻن؛
 ”الْفَقْرُ فَخْرِي وَلِفَقْرٍ مَنِي“، ائين اُتو عجبن؛
 وَتَنَ وَيُكَاثِرُ وَرَبِّهِ يَرِثُ نِيَّتِينَ نَبِيٍّ نَبِيٍّ نَبِيٍّ نَبِيٍّ
 راتو ڏينهان روح ۾، چپ نه ڪو چورن؛
 ”مَنْ عَرَفَ رَبَّهُ كَلَّ لِسَانَهُ“، ٻڌي زبان انهن؛
 نَشي تَن كِي ”نانه“ ڪيو، مورئون ”مان“ نه چوَن؛
 ”قُلْ كُلٌّ مِّنْ عِندِ اللَّهِ“ اهو ڪيائون ڪَن؛
 ”وَالْقَدَرُ خَيْرُهُ وَشَرُّهُ مِّنَ اللَّهِ تَعَالَى“، سڀ اوڏاهون ڄاڻن؛
 مولِي جي محبت ۾، ڪيا ٿيا وَتَن؛
 سڌ ڪا سڀئي سوز جا، پنينءَ رات پَرَن؛
 آديسي آرمان ۾، گهوماتيا گهمَن؛
 ڪين رڻ ڪُون اَن جيون، اڪيون اوڪارَن،
 ”هَرَّانَ سَرِي كِهَ بِاَحْبُوبٍ دَارَنَدَ، خَبَرِ نُبُودِ كَرَامًا ڪَاتِبِينَ رَا سِرِّ اَمُو سَانِينَ؛
 هِيَهَاتَ هِيَهَاتَ، اِها عَادَتِ اَدَاسَنَ؛
 پَنَهَنجِيءَ پَر ۾ پاڻ ڪِي، ٿا پَرَتَتُون پَچَائِين؛
 نِهائِينءَ ڪُون نِينَهَرُو سَڪِيو سَامِيئَرَن؛
 مَچَ مَچَايو مَن ۾، ٻاڦ نه ٻهر وَجَهَن؛
 عَاشِقُ مَشَوْن اَگَ جِي، اولارا ڏيَن؛
 طَالِبُ جِي ئِي حَقَ جَا، طَلَبَ نِهَ پِيءِي چَڏَن؛
 عِينان سَندين اوجاريون، اچن اوجاڳَن؛
 ائِئي پَهَرِ عَجِيْبَ ڪِي، ڪَنڌَ اوندِي اورَن؛
 ڪا سَاعَتِ هَڏَ نِهَ سَنرا، اَنهين ري آهَن؛
 ظَاهِرِ سِي ئِي زَبان سان، ٻيَسو تَاڪِين ڪَهَن؛
 مَامِن سان ماڻهن ڪِي، سالڪ سمجهاڻَن؛
 صَمَرُ بَڪَمَرِ سَڪُوتِ ۾، اڳيون پِيئي عامَن؛
 ”عَيْنَهَا بَاكِئَةٌ وَقُلُوبُهَا ذَاكِرَةٌ“، اهو ذڪر چوَن؛
 ”عَيْنَهَا تَغَامَرٌ وَلَا تَغَامَرُ قُلُوبُهَا“ دل طرف دوسَن؛

آئي آڏو عامَ جي، اڳهين ڪا نه ڪهن؛
 ”ان اوليائي تحت قبائي“، لائق لعل لکن؛
 ”الصبر مفتاح الفرح“، صبر صابرن؛
 بعضي موحد وحدتي، اهڙا پي آهن؛
 مست ڪئين منصور جان، سوريءَ سرستين؛
 محبت ۾ مخمور ٿيا، ڪامل ڪوڏ ڪسن؛
 ڪرڪن ڪنجهن ڪينڪي، ڄڻ پار وهانءَ وڃن؛
 رت منجهارون پانهنجي، وضو وير ڪرن؛
 اِيءَ نماز عشق جي، تهڻ پوءِ پڙهن؛
 جي محبت وڌا مامري، سي ڪيئن مڙس مڙن؛
 سوريءَ اتي صابري، ڪيون ڇيڇ چڙهن؛
 تحتون تريءَ تي رکيون، صادق سر ڏين؛
 ڪن سر صدي دوست تون، ٻيا ٻه ڪين پڃن؛
 نينهن نهوڙيا نڪڻيان، جنهن پڙ ڪاپڙين؛
 هڻي درد دهيون ڪيا، سندي سپيرين؛
 ڪڏهن اڃا ڪپڙا ڍار نه ڪنهن ڍڪن؛
 منهن ميرا مٿي ٿيرا، اهڙيون طرحان تن؛
 ڪائي تن جي ڪا نڪا، جڙي ليڙ لڳن؛
 مٿين پيرين برهنه، ايڏا سور سَهَن؛
 پرتيو پروانن جان، ڪاهيو تَت پَوَن؛
 پنيڙ باهه عشق جي، سپورن سَڙَن؛
 ڪامي لهسي ٻوسجي، لائق لعل ٿين؛
 اوڙي عام نه ان ڪي، جي سينڌائي سڄڻ؛
 آڇو پون آڙاهه ۾، سر جو سانگ نه ڪن؛
 ڊڄو ڪنهن جس جهوپڙا، آڏا ڪين اڏن؛
 اوڏنهن وٽ متان پوي، گنگهر اي گهارن؛

ري پريان تن ڪين ٻيون، ڳالهيون ڪس لڳن؛
 ڏاڍا ڦٽ فراق جا، تن جي ڇت چاڪن؛
 وره ويڏي وايوڙ ڪيا، رويو رت رڻن؛
 ”مَو تَوَا قَبَلْ اَن تَمَو تَوَا“، ائين مَن مارن؛
 اهي مرڻ کون اڳي مئا، ”مان“ ڪي ڪين مڃن؛
 دشمن دوست هڪ ڪيون، گوڏيا گڏجن؛
 ان جي اکين آگر سڻيا، بوندان بس نه ڪن؛
 سِرُ ڏيو سَنو پرا، وڻي وره وڻن؛
 ”تَرَكَ الدُّنْيَا سُنَّةَ طَلَبِ الْمَوْلِي فَرَضُ“ هوڏل ڌرن؛
 سو يون ڇڏيون سَڪڙا، گوندرَ گذران؛
 جوڳي جانبَ ڪاڻ ٿيا، مثل مَستانن؛
 آبتر ڪيائون پاڻ ڪي، پَسَنَ لَمَ پرين؛
 هاءِ وڃايو حالڙو، ويتر ويچارن؛
 ”هو مشتاق علي لقاءِ الله“، ائين محظوظ رهن؛
 ڪي فنا فراق ڪيا، ڪي مليا محبوبن؛
 آهه لقاءِ لطيفَ جو، عيدون عاشقن؛
 محبت جي مڪان ڪوڻ، لاهوتي لنگهن؛
 واديءَ ۾ وحدتَ جي، دانهه پير ڌرن؛
 ”تون-مان“ وڃي وڃ مون، ته ڪي پاڻ پَسَن؛
 شڪ يقين اٿي ويو، برابر چَوَن؛
 هادي مريد هڪ ٿيو، تفاوت نه ڪن؛
 عابد ۽ معبود سو، هڪ نگاهه پَسَن؛
 پاڻ پڙهي پاڻ ٻهي، پاڻ ئي سجدو ڪن؛
 ”پاڻ“ مڙيوئي ”پاڻ“ ٿيو، نوڙي نوڙت ڪن؛
 پاڻ اٿي، پاڻ ويهي، پاڻ رموز رکن؛
 پُر جهه مڙيوئي ”پاڻ“ ٿيو، غير نه پَسائن؛

ڪافر مومن هڪ ٿيو، ڀلا ٿا ڀائڻن؛
 سوئي فلڪ سوئي ملڪ، سوئي آدمڻ؛
 سوئي احمد سوئي علي، سوئي هڪ سمجھڻ؛
 نانو، ڪن اکين جا، وچون ئي وڃڻ؛
 بازيون بازيگر ڏسي، انهيءَ پت پلڪن؛
 تان اڪيون، ڪن، زبان سي، ٻوليون ٿيون ٻولن؛
 اسين آهيون آدمي، بيحد مون بشرن؛
 نات مڙيوئي پاڻ ٿيو، سميع بصير ڏسن؛
 عين علیم کلیم ٿيو، قادر قدرتن؛
 هي مڙيون ئي وصفان، اندر آدمڻ؛
 هي مڙيوئي حق ٿيو، ٻيا باقي ڇا بچن؛
 وصفن انهن ساڻ، اصل آدمي سڏن؛
 هي آدم مڙيون الله ٿيو، ٻيا سڀ شڪ ڀڄن؛
 اصل الله مڙيون آدمي، ثابت صورتن؛
 مورت صورت هڪ ٿئي، ڏسج دل نيئن؛
 سوئي ڏسڻ وارو، سو منظور مڃن؛
 خالي ڪا نه جاءِ ٿي، بنا محبوبن؛
 سڀ ڪنهن هنڌين سپرين، ڇا جي جاءِ حسن؛
 ڪاٿئين پٿر ٿيون پٽ جون، ڪاٿئين دل ٿا ڪن؛
 ڪاٿئين جاما زر جا، ڪاٿئين پشмина پهرن؛
 ڪاٿئين ستاسن ڀر، ڪاٿئين منجه ملن؛
 ڪاٿئين معرڪن ڀر، ڪاٿئين منجه ڪنڊن؛
 ڪاٿئين مسيٽن ڀر، ڪاٿئين ڀر دائرن؛
 ڪاٿئين رهن تقويٰ ڀر، ڪاٿئين ڀر ناچن؛
 ڪاٿئين تماشن ڀر، ڪاٿئين ساجن ڀر سيرن؛
 ”خَلَقَ الْأَشْيَاءَ فَهُوَ عَيْنُهَا“، منجه عربيءَ ائين چون؛
 پاڻ چونڌڙ، پاڻ ٻڌندڙ، پاڻ ئي ڀر ٻولن؛

سمونڊ سر گردان ٿيو، پيو ۾ عَجَبَن؛
 ”آءُ اصل پاڻي آهيان، ڪيئن سمونڊ سڏن؛
 نانو مٿم ناحق جا، رکيا الاجي ڪَن؟“
 جي رسيا وڃي وصال ڪي، سي چورنگ پار پَسَن؛
 اول ڪفر پوءِ مَڃَن، پوءِ تان مَنجھ ڪُفَرَن؛
 پر ڪفر مسلمانِي هڪ ٿِي، مَرِيوئي مَڃَن؛
 نفِيءَ مٿن اثبات ٿيو، ٻيا سڀ ”لا“ ٿِيَن؛
 مرشد ڪامل هادي منهنجو، دائر درازَن؛
 عارف عبدالحق آهي، صوفي صاف سَپَن؛
 هُئي شالَ چراغ سو روز شبان روشن؛
 عارف جي اولاد ڪي، دعا سڀ ڪَرَن؛
 حيرت ۾ هميشه سي، غازي سڀ هُئَن؛
 عشق منجهم الوت هُئَن، سڀئي صاحِبَن؛
 تا گهڻين طرحين نوڙا، مٿي ”نانه“ رڪَن؛
 ڏيو روشن تن جو، تائين قيامتَن؛
 آجرائي آفتاب کان، هادي شال هُئَن؛
 آظهر هُئَن دارين ۾، برڪت پنجنَتَن؛
 هوڻ خليفه غوث جا، سي روشن ڪانُئَن هُئَن؛
 قائم مَسند تن جي، حُرمت خير سندن؛
 ”سچو“ سگ انهن جو، سندن دروازن؛
 ڪَلَمو چئو نبيءَ تي، تا چئو ڪان چين.

وحدت

داستان پهريون

۱
اول پيري پيچ، جي ٻنڌ خيالات جا؛
تنهن پڄاڻا وڃ، ڇا جي حيرت ۾.

۲
هيءَ نه واٽ هٽاءِ جي، آهي نڪا ٽڦلڻ؛
تحقيقاً توحيد، آهي راهه رسول جي.

۳
هڪ سَفر ساعت، ٻيو سفر سال جو؛
پهريون تا راحت، ٻيون تا پوءِ رهيو.

۴
جي تو ادب آه، تا ٻنڌائڻ ٻڌي وڌين؛
ڪل نه پيڙهه ڪاءِ، اصولي اسرار جي.

۵
پٺيءَ جڳ نه چل، منجهه تماشي نه پوين؛
گهوٽ ڪري تون پاڻ کي، ڪر هنگامان هل؛
پول نه ٻئي ڪنهن ڀل، وڻج حال ڇلاج جو.

۶
پٺيءَ جڳ نه چل، تون ڪر پاڻ کي گهوٽ؛
مرد نه هٽئون موت، پٺيءَ لائي ڇڙي.

۷

جڏهن وهين فڪر ۾، خاصو ڪري خيال؛
تڏهن فرق وارا في الحال، بند ٻڌندڙ وڃ ۾.

۸

حڪم هڪي تو جنهن سان، سو ڪر پيدا پاڻ؛
صورت سا سڃاڻ، منهن ڪري مورت ڪي.

۹

”تون“ هي سان ”تون“ ٿين، ”مان“ ٿيان ”تو“ سان؛
”تون“، ”هي“، ”آءُ“ سڀهن، ”لا“ ۾ موجودات ٿي.

۱۰

جي تو ڄاتو ”پاڻ“ ت ”آءُ“ ٻيو ڪو آهيان؛
ڪنڌ غرق گمان، ڳهلا انهيءَ ڳالهه ۾.

۱۱

ادب اٿئي اوت، اوت ت اڳاهون ٿئين؛
مار نغاري چوٽ، عاشق ”انا الحق“ جي.

۱۲

جي فڪر ڪون فارغ ٿيا، ٿيا دنيا کان دور؛
هوندا سي حضور، آءُ ڳرهيون ڳالهڙيون.

۱۳

بيرانگيءَ مون رنگ، پسو جو پيدا ٿئو؛
ظاهر ۾ پڻو زنگ، موسيٰ ۽ فرعون جو.

۱۴

تون جا پائين موج، سا مڙياڻي مهراڻ ٿي؛
هي انهن جا اوج، جن سنبت سوريءَ پار ٿي.

۱۵

دِينِ كُفَرِ دِلِ دَام، تَجِ مَڙِيوِي مَوج ۾؛
تنهن کان پوءِ حُڪامُ، هَرِ ڪنهن هِنْدَ تنهنجو هَڪِي.

۱۶

جاڏي ڪيڙي، سجدو ٿاڏي نه ٿئي؛
جاڏي مَهاڙي، سجدو ٿي صحيح ٿيو.

۱۷

ظَاهِرِ ڪَڪَرُ اَنءِ، مِينهن توڙي باطن ۾؛
پاڻ اهوڙي پاڻءِ، جنهن وِسي سان وَسَ ٿئي.

۱۸

سُوڙَ گُڏاڙَ ۽ غَمُ، مِڙِيوِي معافي ٿيو؛
مارِ دَما مِينِ دَمُ، عاشِقَ ”اَنَا الْحَقَّ“ جو.

۱۹

جي ادب کان نِگَڙا، سي ئي ٿيا الله؛
هُنَ وِجايو رَاهَ، هو هاجي ۾ هجي وِيا.

۲۰

تون ٽاڪاڻي اَنءِ، پاڻِ اَوَّلِ لَهَ پانهنجو؛
جِيلهان پُڻي نانءِ، پُڻين تِيلهان تِفاوَتَ ۾.

۲۱

چاڻَ نَ تِفاوَتَ، عِبدِ ۽ الله جو؛
هو آهي اَمَرَتَ، هِي پِي ٿورَ نَ اَنَ ڪُون.

۲۲

الله چاڻَ نه هن ڪي، هِي مِڙِيوِي حَقُ؛
ناهي شَبهُو شَڪُ، جو مَعْلُوم ٿيو مَرشِدَ ڪُون.

۲۳

معلوم ٿي مرشد ڪون، ٻي جا ڳجهي ڳالهه؛
هن جي چاهه مجال، ”هو“ ٿي ”هن“ سين.

۲۴

هي تا مور نه وڃڻو، چئو وڃي ڪاڏي؟
”هو“ ”هي“، هڪ ڪري، مورڪ چڏ ماڏي.

۲۵

جهڙو پائيندين، ”پاڻ“ پنهنجو پاڻهن؛
تهڙو ئي ٿيندين، هٿ ٻي ساڻ يقين جي.

۲۶

جيڪي آهي هٿ، هٿ ٻي اهو ئي اٿئي؛
پڇ اهائي ٻي، تان تون اهو ئي رهين.

۲۷

جهڙو آهين تهڙو هوندين، فاني ٿيندين ڇا؟
سٺ پنهنجي سر جي، ڪامل پيڙءَ ڪا؛
ڳالهه نه سمجهيئي سا، آوازي ”انا الحق“ جي.

ڪافي ۱

بيو ڪو ڄاڻڻ محض گناه،
هر ڪنهن صورت آڀ الله.

ڪٿي گدا گداڻي والا، ڪٿي شهنشاہ.
دونهان ڏيک متان ڪو ڀولي، اولي ابر ماہ.
”وَنَقَحْتُ فِيهِ مِنْ رُوْحِي“ آهي، سڀي ڪر ساه.
”خَلَقَ الْاَشْيَاءَ وَهُوَ عَيْنُهَا“، اهو قول گواه.
صورت منجه ”سچوءَ“ جي، ڀولي پاڻ ئي بيپرواه.

ڪافي ۲

عاشق ڏسڻ ۾ آيو، محبوب گل سناسي؛
عبرت عجب عجائب، اسرار رنگ عباسي.

برهي جي اک، بيبي، ڪائي مثال چيني؛
توڙي رنگون رنگيني، چينيءَ جي مٺ نه ڪاسي.
گل آب جاءِ جاتي، محبوب راز تاتي؛
عاشق ڏسڻ ڪوئن ڪاڻي، رهندو پتنگ پياسي.
”صورت“ ۾ جاءِ ”نم“ جي، ”نم“ ريءَ نه ”صورت“ ڪم جي؛
”نم“ ۾ جا لذت غم جي، وه واه ڳالهه خاصي.
ابليس جي وڏائي، هر سانس تي سوائِي؛
جيوڻ ته ”نم“ ڀلائي، نه ته تحت تحس ناسي.
ثابت ”سچل“ سچاري، يارن جي ياد ياري؛
وحدت جنين وساري، تن تن مٽي اٿاسي.

* ڪافي ۳

هُتِ تان ڪير هُياس، ميان وو!
 هِتِ ٿي ڪير آيس، نه ڄاڻان!
 نانءُ ٻڌو هُتِ هو منهنجو، هِتِ ٻئي نانءُ ٿياس.
 اچڻ نه هو هِتِ منهنجو، پر ڪنهن تا خواهش ڪُنياس.
 هُتِ هُيسُ معشوقيءَ ۾، هِتِ عاشقِ ٿي آياس.
 هيءُ هِي هُئي هُتِ ڪا نڪا، هِتِ منجهه پروڙ پياس.
 ”سچو“ سارو، وو، سچ ٿيو، وچون ”آءُ“ وياس.

* ڪافي ۳، اڳتي حقيقت، داستان پهريون ۾ ڪافي ۲۱ طور شامل ٿيل آهي، ساڳي ڪافي رسالي ۾ ٻي ڀيرا شامل ڪرڻ جو سبب اهو معمولي وڌاءُ معلوم ٿو ٿئي، جو عام طور تي سنڌ جي بزرگن جي درگاهن تي عام ڳائيندڙ يا سندن معتقد راڳي فقير طرز ٺاهڻ / ڳائڻ دوران ڪري ويندا آهن. مثال طور هن ڪافيءَ جو ٿلهه آهي:

هُتِ تا ڪير هياس، ميان وو، هِتِ ٿي ڪير آيس، نه ڄاڻان!
 جڏهن ته حقيقت، داستان پهريون جي ڪافي ۲۱ جو ٿلهه آهي:
 هِتِ تا ڪير هياس، ڀلو ميان، ٿي آيس ڪير، نه ڄاڻان!
 يا ٻنڌن ۾ رڳو اڌ دم کان پوءِ ”سائين الا“ جي معمولي وڌاءُ سواءِ ٻنهي ڪافين ۾ در اصل ٻيو ڪوبه فرق ڪونهي.

ڪافي ۴

ميلو ٿيندئي، ميلو ٿيندئي، نينهڙو لايو،
جُڙيا جاني، مون سان ميلو ٿيندئي!

”وهو معكم“ چيو وصالون، وري سووره وسايو.
”وَنَحْنُ اقْرَبُ“ پاڻ اٿيوئي، موٽي تا ڀرہ بچايو.
”اسين تو سان، تون اسان سان“، پاڻ پرين فرمايو.
زلفان کوليو خيال اسان جي، ڏايو ڪو ستم سهايو.
ڪري امارو اڳيون اسان جي، تيرن ساڻ ٽپايو.
راند روئڻ جي سڪين ”سچو“ ري، ڏايو ڪو پور پرايو!

ڪافي ۵

اءِ تا پيڙس اٿي، جت جاءِ ادب جي ناهي.
نادانن ناداني آهي، بيهڻ اٿي بُتي.
وحدت جو پيو باز جتي، مو مرغ ادب جو اٿي.
وهم خيال وڃايا غيري، خيال هڪڙي ڪُتي؛
سر ڪٿايو، سو ڪيئن موٽي، ويڙو جو شرط اٿي؛
”سچو“ سچ آهي اهوئي، وسريءَ ني پنڃ سٽي.

ڪافي ۶

نانءِ اهوئي، اهوئي نانئون وارو، صورت مورت سائي وو.
اسم خاني وڇوڻ اسما، اهو ٿس هاديءَ جو جاني، وو.
آه تَعَجِب اهو جو، ڪر لوڪان ذاتي لڪائي، وو.
گاهي طاعت گاهي عبادت، سڄو سَهو سَهاڻي، وو.
پئي ڀارون تان ٿئي ڏيڪاري، اوڙڪ خلق مُنجهائي، وو.
”سچو“ سهي ڪئي اها سڀائي جا بازي يار بناڻي، وو!

ڪافي ۷

آءُ، ادا سالڪَ، سڀي ڪر تون طلسمات ڪي؛
 پيڇُ ڏوڻي تا ڪل پويئي، دور ڪر درجات ڪي.
 سر اهو سارو سڻائج، ڪن نه ڏي ڪرامات ڪي؛
 ظاهر ٿين تا ”ذات“ مون، پر سمجه تون ته ”صِفات“ ڪي.
 غازي نه پانئج غير تون، هن محض موجودات ڪي؛
 سر سڱ، هن سر ۾، ڏي منهن نه ڀسي مصلحات ڪي.
 بي اعتباريءَ سان ڪرين، هر هر نفي اثبات ڪي؛
 اثبات ڪون اڳنان لنگهي، ڪر ٿم تون طاعات ڪي.
 تون ڪيئن وٺي ويهي رهين، هي هاءِ حڪايات ڪي؛
 ڳالهين منجهون تان ڪين ٿئي، پيڇ اوڻ عزتي لات ڪي.
 ”سچو“ روئين ڇو هيترو، بس ڪر هن برسات ڪي؛
 تصديق تون ڇو ٿو ٿين، محبوت جي محلات ڪي.

ڪافي ۸

ڳالهه سڀي ڪيم ساري، ٻڙي جيڏيون، يار جي، وو؛
 ڀلو جيڏيون، هوءَ... هوءَ... هوءَ...!
 جي مون وسهه جيڏيون، آءُ اهو آهيان آري.
 پوءِ پروڙڻ پانهنجي، لاتي خلق خواري.
 پاڻ ڪري ٿو پاڻ ڪي، يار زوراور زاري.
 ”سچو“ ري سر پانهنجي، ڀر ڪيائون باري.

ڪافي ۹

هو سو سَڄڻ مُون، ساڻ

جنهن جي ڪارڻ مُون ٿي پوڻيون پٽايون!

”وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَمَا كُنْتُمْ“، آهي سَنَدَس اُهاڃاڻ-

جنهن جي ڪارڻ، مون ٿي فالون وِجهايون!

سدا مون وٽ سڀرين، مُحب ناھي مِهماڻ-

جنهن جي ڪارڻ، مون ٿي واٽون پُڇايون!

اهڙيءَ اوڏائيءَ ۾، ڪو نہ پيو مُون جاڻ-

جنهن جي ڪارڻ، مون ٿي راتيون لنگهايون!

هيڏي هوڏي ٿي ڏٺُم، ڪين پَرُوڙيم پاڻ-

جنهن جي ڪارڻ، مون ٿي ورهون وسايون!

پري پُڇ نہ ڀنڌڙا، ”سَڄو“ تون پاڻ سَڄاڻ-

جنهن جي ڪارڻ، مون ٿي ميڙيون سَنباهيون!

* ڪافي ۱۰

هيڏي هوڏي نہ ٺِھار،

تنهنجي ويڙهي سوت يار وِسي ٿو!

ساڻ سدا آهي تان تنهنجي، پرين نہ آهي ٻي پار.

قولهي لهج، پاڻ مُون، چو ٿو وِجين وٽڪار.

”وَقِيْ اَنْفُسِكُمْ اَفْلَا تَبْصِرُوْنَ“ ويجهو ڪيم وسار.

پرين نہ پُڇج ڀنڌڙا، ٿون ”سَڄو“ پاڻ سَنپار.

* هيءَ ڪافي ۱۰ ساڳي ئي وحدت، داستان ٻيو ۾ ڪافي ۳ طور شامل ٿيل آهي، فرق رڳو ايترو آهي تہ هِت ايل ڪافيءَ ۾ ”بند ۴“ اضافي ايل آهي، تنهنڪري هن ڪافيءَ کي ئي مڪمل سمجهڻ کپي.

کافي ۱۱

اهو ويو هاڻي ڪاڏي، جنهن ”سچو“ سونانءَ سڏايو!
 مڪڙيءَ منجهون، ٺي وي ميان، ٽيوگل پيدا، وي ميان،
 منهن ڪري پيئو ماڏي.
 سنڌ نه پئي، ٺي وي ميان، طرف انهي جي، وي ميان،
 جان جئو ويو جاڏي.
 اهو هلي ٿو، ٺي وي ميان، اهو چلي ٿو، وي ميان،
 گوشو ڪيو وڃي ڪاڏي!
 ڏيهه ڏاڏاڻو، ٺي وي ميان، اڳ ڏٺو سي، وي ميان،
 پَـلَـتَ ڪَـئـي پَرَ ڏاڏي!
 نانءُ ”سچوءَ“ جو، ٺي وي ميان، ويو اوڏاهين، وي ميان
 طلب ويئي پي تائي.

کافي ۱۲

ڀول نه ٻئي ڪنهن ڀل،
 تون ته آدم ناهين.
 لڪو ٿو لاٽيون ڪرين، جيئن باغ اندر بلبل.
 مڪن ٿي سجدا ڪيا، واه مٽي تنهنجو مل!
 ڪير ٿي پائي، ڪير ڪڍائي، شاه بنا ڏنڊل.
 احد منجهارون عبد سڏايءَ، هٿين تان پاڻ اصل.
 ”سچل“ چوي سچ ٿي آئين، ڪونهي تنهنجو ٿل.

ڪافي ۱۳

آهيان آءُ اسرارُ،

جيٽيون مون کي ڪير پانيو ٿيون!

ڪن نہ ڏيان ڪيچَ ڏي، پنيورون بيزارُ.

چڏي بادشاهي پانهجي، ڪيڙم هٿ شڪار.

ايسَ هنَ عالمَ ۾، باري چاڙهي بارُ.

اٿيو صديقَ يقين سان، اديون ڙي اعتبارُ.

نوري ناري ناهيان، آهيان ربُ جبارُ.

مُرشِدَ پانهو نہ چيو، تون ”سچو“ آهين سردارُ.

ڪافي ۱۴

پنهجي ذاتِ لڪائي، ڪيئن بي ذاتِ سڏايان!

ظاهرِ ڪريان ذاتِ کي، تاهي بُتَ پڇايان.

مَنصُوريءَ جي مَوجَ ۾، ٿو ”انالحق“ الايان.

واڌيءَ ۾ وحدتَ جي گهوري سرُ گهمايان.

”اعليٰ اعظم شان“ جي نوٽَ نيهن وڄايان.

ظاهرِ باطنِ هڪڙو، آءُ تا حُڪم هلايان.

”سچو“ سارو سچُ ٿيو، حڪمتِ هيءَ چلايان.

ڪافي ۱۵

اوهين سڀئي چون ڄاڻو،

نانءُ مٿم آهي ڪهڙو!

اسم اصل کون وڌايو، صورت هيءُ سڃاڻو.
پاڻيءَ منجهون پارو ٿيو پيدا، واءُ عجب ڪوئي وائو.
شاهُ جهان جو ٻانهون ٿي، ڪڙوائِي هن وِڪاڻو.
ڏسي تماشو اهو سو سارو، وٽي تان پاڻ ويڳاڻو.
نانءُ وارو، سٿوري سرتيون، ٿيو هٿ ڪيئن نماڻو.
مستيءَ واري ساڪڙ سَلجي، ”سڄو“ تون ٿي سڀاڻو.

ڪافي ۱۶

آهي بي نام و نشان،

سِر انهيءَ جو ناهي امڪان.
طرحين طرح پوشاڪان پهريئن، ڪل يوم هوَ في شان.
ظاهر ذاتِ صفات سهي ڪر، سِرِي سِرهُ الانسان.
منصوري آهي راهُ اهوئي، جوش تنهين ۾ آجولان.
غرض گداگر يار اچي ٿو، نات ”سڄو“ سارو ئي سلطان.

ڪافي ۱۷

پاڻ پرين اهو آهي،

متان پينر ڀولو ڀانيو.

جنهن تي آهي تنهن تي آهي، نانءُ ٻئي تي ناهي.
پاڻ پنهنجو سڻي ڪيوسين، ڪيچ وڃون ڪيئن ڪاهي.
هيئن تنهن جو آهين نه ڄاڻو، ڇو تڏهن پئو ڇاهي؟
”سڄو“ سازي صورت اهاڻي، لوڏا لکن جا لاهي.

ڪافي ۱۸

ٽاڏي منهن نه پيو، ڙي منهنجو،

جاڏي لوڪلڙي ٿو.

جيڪو هڙڙس جيڏيون، ساڳو آءُ ٿيو.
پاڻ ئي پنهل آهيان، ڄاڻو ڪوڏ پيو.
ظاهر منهنجي ذات ڪي، ڪيچن پاڻ ڪيو.
”سڄو“ سارو سڄ ٿيو، وچون وره وڃيو.

ڪافي ۱۹

اتي پيو وڃي خيال منهنجو، جتي دم قدم جي جاءِ نه آءُ.

لا مڪان مون لهر لڙهي، جنهن مٿي سڀ هوءَ هاءِ.
وحدت جي درياءُ منجهارون، تون پي وڃي موج مٽاءِ.
پرہ توتي بالڏل آندو، ”انا الحق“ جي هڪل سٺاءِ.
قطرو پاڻ نه پانئج عاشق، ساروئي تون بحر سڏاءِ.
ٻئي جهان هڪو ڪر ڄاڻين، جلوه تنهنجو جاءِ بجاءِ.
”سڄو“ آهين سر سبڄائي، ظاهر جو ٿون نانءُ وڄاءِ.

کافي ۲۰

پاڻ کي يارَ نہ ڄاتوم، پينر ڀلي آهيان.
 ٻڌيس ٻيائيءَ ۾، جو پاڻ نہ سڃاتوم.
 موڳائيءَ جي مونجهه ۾، ٿي وره وسايوم.
 اٿڻ ويهڻ پانهنجو، هي پيئر ٿي پانيوم.
 خاص مٺاري خاڪ جي، سو سرتيون سمايوم.
 ڏسڻ ٻڌڻ هڪڙو، هي ڪاڏنهن الايوم.
 ”ينطق“ واريءَ رمزم، هي سر سلايوم.
 نالو آدم جو رکي، هن حيرت هلايوم.
 نانءُ منجهون نانهر ٿي، هت ”سچو“ ٿي آيوم.

کافي ۲۱

ڪجرو اوهين ويساه،

سرتيون، منهنجي ڳالهه سچي ٿي!

آيو ڪنهن تا ڳالهه ڪون؛ شهود ۾ شاهه.
 لڌم ههڙي هوت جو، ريجهائي مون راهه.
 جوئي هدايت ۾، سوئي آهي گمراهه.
 احد احمد هڪڙو، آهي پاڻ الله.
 ساڳيون اٿو پاڻ سو، چئو جو ارواح.
 ”سچو“ سچيءَ ڳالهه ۾، ڪهڙو ڪيم گناهه؟

ڪافي ۲۲

سڀ ڪنهن ويڙهي تون وسين، ڪونڊ آهي ٻيو توري!
 ڄاڻي هيئن ڄاتوم، توکي سانوڻ سڃاتوم،
 هر ڄا آهين تون حاڻي.
 هر ڄا حاضر ”تون“ موٽي ڪهڙي آهي ”مون“،
 هاڻي ڪڻ ڇڄاب ڪي.
 ڪاٿين قاضي ٿئين، ويهي ناحق فتويٰ ٿئين،
 سوريءَ تي منصور جي.
 موٽي ٿئين منصور، ڪيئي ملن جو منڪور،
 شاهد تي بيهين شرع تي.
 ”انا الحق“ آواز هي، تا سارو تنهنجو راز،
 ظاهر ڪيئي بيهي زمين تي.
 سرمد تي اسرار، ڪي عالم تي اظهار،
 وري وڏو شور شهر ڪي.
 هي سڀ ڪم سندا، آهن جاني جاءِ بجاءِ،
 جيڪي ڪرين تون سو ٿي.
 حاضر ناظر تون، باطن ظاهر تون،
 تنهنجو هل ڦنگام هي.
 اڀريو آفتاب، جهليو تارن هڏن تاب،
 گوشا ويا ٿي گم سي.
 ”سچو“ پڇ ڳمان، ٿي حيرت ۾ حيران،
 جو مولا مون ٻانهون ٿي.

ڪافي ۲۳

آحوال عشق لائي،

”سرِ سره“ ٻلائي.

سڀي شيخ عطار جي، ٿو چوئئين چلائي.
 ٿنڀو تماشويغ جو، ڪوٺين ڪنڌ ڪپائي.
 دين ڪفر مون ٺڪري، ٿو ”انالحق“ الائي.
 واديءَ ۾ وحدت جي، ڪوڙين سر ڪنوائي.
 ”سچوءَ“ کي تنهن صفت ۾، سائين مان سڏائي!

ڪافي ۲۴

رانجهو چاڪ ٿي آيو،

نه ڄاڻان ڪهڙيءَ ڳالهه ڪون.

پندر وجهي پاڻ کي، لالن پاڻ لڪايو.
 بنگلي ۾ آدم جي، ساڄن پاڻ سمايو.
 سوئي چونڌر، سوئي پٽندڙ، ڪيائين ڪونه ڪنايو.
 ”مارايت شيئا الا رايت الله فيه“ فائق ائين فرمايو.
 ”لو كف الغطاء ما زلت يقينا، حيدر هي رنگ لايو.
 ماڻهوءَ جي مظهر ۾، اٿي سو نيهن نوايو.
 ”سچوءَ“ جي صفت ۾، الله ائين الايو.

کافي ۲۵

نانوَ حَق چِپايو، پلو جيٽيون، وو... هو، هو، هو!
 هِنِيڙي کي حيرت، يار وي، آهي اهاڻي.
 لهرن بحر لڪايو.
 هِنِيڙي سان لائين، يار وي، رمز اهاڻي -
 هاديءَ هيئن سمجهايو،
 جان جسم جي، يار وي، ڏيئي ڏيکاري -
 لڪ لڪوئي ٿي آيو.
 رنگَ پيرنگَ ۾، يار وي، طرحين طرحين.
 يار "سچوءَ" رنگَ لايو.

داستان ٻيو

۱

اول گمراهي، آهي رباني راه ۾؛
تنهان پوءِ همراهي، آهي هيءَ هدايت جي.

۲

جي اول هدايت، تحقيقاً جائيج تون؛
زياده ضلالت، آهي انهيءَ وچ ۾.

۳

قدر هدايت جو، آهي ۾ ضلالت؛
جي ضلالت نه هئي، تا ڪاٿي هدايت؟

۴

جي تو نه تجريد، تا آئين نه تفريد ۾؛
ڪاٿي ٿي توحيد، ڪاٿي بيهڻ تانهنجا!

۵

جتي ماڻهن ميڙ آهي، آءٌ ٿئي ناهيان؛
سسي سنبا هيان، ٻئي شاهه علاج جي.

۶

جي مڃن تا آدمي، سي نه مڃان مان؛
ڪوئي آهيان ان، جو ٻانهو ڪنهن جو نه ٿيان.

۷

پسي پٽ پليوس، تا آءٌ آدمي آهيان؛
وچان جان ويوس، ته ساڳيو سائين آهيان.

۸

ٻيائي ٻانهپ ڇڏي، آءُ تون اُحديت ۾؛
لحمون دَمُون لڏي، تا پاڪائي پاڪ ٿئي.

۹

اچيا اول آهي، پوءِ ٽڪت جو پندڙو؛
جڏهن ٽڪت جاءِ، وڌ تڏهن ان حد کي.

۱۰

فراقاءِ فرق، شال نه پوي جيئيون؛
مون کي آه مَرڪُ، سدا سوزِ پرين جو.

۱۱

جهڙو پانيئم پاڻ کي تَهڙو آهيان اُنءِ؛
باقي رهيو نانءُ، ”سچو“ مون صاحب جو.

ڪافي ۱

ذاتي منجه ذات چڙائي،

بازي جا يار بناڻي!

هاديءَ حقيقت حال جي، مون کي ساري سڻائي.
 سڳڻهن ۾ سڄڻن، نوبت نينهن وڃائي.
 ڪاٺين ”انا الحق“ جي، تن چوٽ تـ چَلائي.
 ”اَنَا أَحْمَدُ بِلَا مِيم“، اها معنيٰ مڙيائي.
 ڪاٺين مَسِيَتَن ۾، ٿيو خاصو خدائي.
 موٽي مڙهين وڃ ۾، تنهن مالهان ڦيرائي.
 ڪاٺين وٽ نه وار جي، ٿي ڪاٺين ڄڻائي.
 ڪاٺين مٿي تخت جي، ڪاٺين گڏائي.
 اندر ٻاهر هڪڙو، آهي صورت سڀيائي.
 ڳالهه نه سَمجھڻ جهڙي، پر سڀا سَمجھائي:
 ڪافر مومِن هڪڙو، ”سچو“ ٻوڙج، ٻيائي؛

ڪافي ۲

سڀ ڪنهن پار ڀرينءَ جو پَر تو، خوابون عين ڪلايو:
 وحدت مون، وو، ڪثرت ڪيائين، رنگيءَ رنگَ رچايو:
 تو مان جي پردي مون ٻاهر، سرٿيون چون نه سڏايو:
 طرحين طرح پوشاڪان پهري، لالن پاڻ لڪايو:
 هي سڀ حُسن هاديءَ جو آهي، پيئڻ ڪيم ڀلايو:
 پاڻ ڳجهو ڪيائين پکرائيءَ ۾، هيءُ تنهن هنر هلايو:
 ”سچيڏني“ جي صورت ۾ تنهن، اهڙي رمز رلايو.

* ڪافي ۳

هيٺي هوڏي نه نهار، تنهنجي ويڙهي سوتان پار وٺي ٿو.

ساڻ سدا آهي تان تنهنجي، پرين نه آهي ٻي پار.
قولهي لهج پاڻ مون، ڇو ٿو وڃين وٽڪار.
پرين نه پُڄج پَنڌڙا، تون ”سڄو“ پاڻ سنڀار؛

ڪافي ۳

ناهي ٻاروڇو ڪو ٻيو، آهي اهو جو مان روزِ دسان ٿي!

ويئي هيڙس واٽ تي، اچي وسيلو ٿيو؛
ماڙيءَ منجهه معشوق ڏٺوسين، لالَن پائي ليو؛
دريءَ منجهون ديدَ ڏٺيسون، لالَن پاتو ليو؛
جَنن ڪڇ جَنن جو، سڱ سبب سان ٿيو؛
صحي سڃاڻم سڀرين، يار يقينون ٿيو؛
”خَلقَ الاشياءَ وَهُوَ عَيْنُهَا“، شڪ وڃون ٻيو ويو؛
کڻي وڃان آءُ خوشيءَ سان، سرتيون جي سنهن ڏيو؛
سير ساروئي صورتين، پاڻ قريبن ڪيو؛
يار ”سچل“ تون صحيح ڪر ڄاڻج، ڪيو خمارن ڪيو.

* هيءَ ڪافي ۲، در اصل هن کان اڳ ساڳي ئي وحدت جي داستان پهريون ۾ ڪافي ۱۰ طور شامل ٿيل آهي. فرق رڳو اهو آهي ته هيءَ ڪافي ۳ ۾ بند ۴: ”و في انفسكم افلا تبصرون“ ويجهو ڪيم وسار. ڏنل نه آهي، تنهنڪري هيءَ ڪافي واتو ۽ اڻپوري سمجهڻ ڪڍي.

ڪافي ۴

حاجي حج اچ ڪيوسي، ڪعبو منهن محبوب جو.
هاڻ حاصل سرتيون، اڪبر حج ٿيوسي.
ٿيو قبوليت منهنجو، جيڪو عرض چيوسي.
هيءُ تن طوافي ٿيو، وڇون غير ويوسي.
هاريون ڙي حرمين ڏي، سندن نام نيووسي.
انهيءَ پاڇيون ناه ڪو، اهو احرام پٽوسي.
اهو ڪعبو اهو قبلو، ”سچو“ ٿس ڏيوسي.

ڪافي ۵

تو ڪيئن وڃايو پاڻ، ڳولي لهج پاڻ ڪي!
پاڻ وڃايو ڏ، لهين، ڀڄي شڪ گمان!
آخر گڏيئي گهر ۾، ميان سوئي گهر سڃاڻ.
مڪڻ اکر هيڪڙو، ميان سوئي ڪير سڃاڻ.
اهين ناهين آه سڀوئي، آه نڪو اهڃاڻ.
ڇا جي ٿينلو، ڇا جي ٿينلو، صورت وچ سڃاڻ.
”سچو“ ٿي سچ آئيو، ماڳ انهيءَ مهمان.

ڪافي ۶

سڀڪنهن صورت ۾ سڀرين، سرتيون ڙي، ساري ڳالهه سڃاڻون.
ڏيو ٻاري سچ ڪي، ڪاٿي ڪين ڏٺائون.
ساڻ روشنيءَ سچ جي، پڙجهي سچ پسيائون.
وحدت ڪثرت هڪڙي، جيئن مينهن ڦريون مورائون.
”سچو“ سندي نانءُ ۾، اهڙيءَ طرح اتائون.

ڪافي ۷

جيئن سڄ آهي پريشان، سوئي ڳولي سڄ ڪي.
 مڃي جيئي آب سان، آب پڇي طغيان.
 تارو پڇي نجم ڪي، موج پڇي مهران.
 ڦڙي پڇي مينهن ڪي، شاه ڳولي سلطان.
 هو مڙيئي پاڻ ٿيو، ڪير ٿيا حيران!
 ”سچو“ جي صفت ۾، اهو باريءَ ڪيو بيان.

ڪافي ۸

صورت سڀ سلطان، پاڻ ڏسڻ آيو پنهنجو تماشا!
 ڪاٺين حنبل، شافعي، ڪاٺين مالڪ، نعمان؛
 ڪاٺين پتي پوٽيون، ڪاٺين پڙهي قرآن؛
 ڪاٺين انا الحق چوي، ڪاٺين ڦيرائي فرمان؛
 ڪاٺين طفوليت ۾، ڪاٺين پير جوان؛
 ڪاٺين مير وزير ٿيو، ڪاٺين ٿيو دربان.
 ڪاٺين احمد بلاميمي، ڪاٺين هٿو مان؛
 ”سچو“ پيو صبر ۾، هوءَ حيرت ۾ حيران!

کافي ۹

ٻانهون ڀانءِ مَ پاڻ،

توهين مالڪِ مُلڪِ جوا!

”لَا خَيْرَ فِي عَبْدِي“ اهو اٿئي آهڃاڻ؛

پاڻ پنهنجو پاڻهين، صورتِ منجهِ سُڃاڻ؛

تون ئي جائنڌڙ سڳي ميان، ٿئين ڪيئن آڃاڻ؛

اللهُ اللهُ ڇو چوين، پاڻ ئي اللهُ ڄاڻ؛

”سچو“ سائين هڪڙو، ناهي شڪِ گمان.

کافي ۱۰

آءٌ پنهون پاڻ آهيان،

ڪاڪيون منجان قاصِدِ کاڌي!

اها صورتِ سَمجھي ٿاڻيم، ساڻي پيا ڪيئن سَنَبا هيان.

ڳالهه پري هئي، ٿي پئي اوري، ڪيڏي سي کانگ اڏايان.

مُدعا مطلب هو مڙيوئي، پوڻيون سي ڪي هون پٽايان.

سُنڌ پئي مون سِرِ انهيءَ جي، ڪيچ پنيور ڪي پايان.

”سچو“ منجهون ٿيو سچُ پيدا، ڪيهون ڪوڙيون ڳالهيون ڳايان!

ڪافي ۱۱

مون سان تون آهين آهين،

ڪڏهن ڪيئن ڪڏهن ڪيئن!

اسان نماڻن تون سُهڻا سائين، هٿ هٽڪون متان لاهين،
 آءُ ڪنڙڪ، تون تان سائين، سڱ ۾ ٽنهن سان ڪو ساهين ساهين.
 ڪڏهن آرامي ڪرين اسان کي، ڪڏهن بچين ٿو باهين باهين،
 ڪڏهن منصورِي دم آنا الحق، ڪڏهن ڏسين ٿو ڦاهين ڦاهين،
 حاضر ناظر آهين اسان سان، ڪيئن چوان تان ناهين ناهين.
 استغفرُ الله ڳالھ اهاڻي، جو ڪُجه مَن سان تون ناهين ناهين،
 ”سچو“ جي عاشقُ آهين اسان جو ٿيڻ نڌرڌ جون دانهيون دانهيون.

ڪافي ۱۲

تو ۾ ٿنڌ ٿنوار،

ٻُڌين نٿي ٻوڙي، الا!

ڳالھ اهاڻي ناهي سڪڙ جي، خرچين سَو لڪَ هزار.
 ساڻيڙن، ميان، ڪيا هي سڌڙا، لاهي سڀ ميار.
 دم غنيمت جا هٿ آهين، ڏينهن دنيا ۾ چار.
 ”سچل“ آڪي عشق مَنجھارُون، تڳان ٿنهنجيءَ تار.

ڪافي ۱۳

محبوب ڳولي ٿسُ مَنَ ۾،

مَنَ ۾ تون، ٿسُ دل ۾ تون.

واه ڪاريگر سازُ بنايئي، ”ڪُنَ فيڪُون“ جي ڪُنَ ۾.

بي فائدو بازار گهمين ٿو، گلَ قلَ باغِ بدنَ ۾.

چوريءَ چوريءَ سير ڪرين ٿو، تنهنجو چاند چمنَ ۾.

”سچل“، سائين صَحي ڪَر جاتم، يار گڏيو ڪڪَ پَنَ ۾.

ڪافي ۱۴

مون ساري سُڃاتي، بازي بازيگر جي!

مَسْتِيءَ مون منصور جو، ٿئين جي جماعتِي؛

سورهيد باسِجِ سِرَتِي، تون ڪُسنَ جي ڪاٽِي؛

غيرتہ اُٿِج وڃَ ۾، آهين ظاهرتون ذاتِي؛

مَتان پيائين پاڻ ڪي، تون ”سچو“ صفاتي.

ڪافي ۱۵

پاڻ سڃاڻڻ آيو، ڙي، سڄڻ پاڻ سڃاڻڻ آيو.

ڪَم نہ هيڙس ڪو ٻيو!

پاڻون ڄاڻي پاڻ سان، هِت لون تا لائڻ آيو.
عرش منجھارون آلهي، هِت وره وسائڻ آيو.
سوليءَ تي منصوب ڙي، هِت سِر سلاڻڻ آيو.
مِصرَ جي بازار ۾، هِت ملهه وڪامڻ آيو.
”سچو“ ري سنسار ۾، هِت پير گهمائڻ آيو.

ڪافي ۱۶

توڙي پُنيءَ لڳي سارو جڳه، تان پي ڇا ٿيو-
ناهي مَجتا ۾ مطلب.

نَفي سِرِي خفي اخفا، توڙي جاري ٿيئي قلب.
ڳالهيُن ڪئي ڪين ٿئي، منصوري منصَب.
ڪاڻ تماشي ڪيٽرا، پُچن پار عَرَب.
ڪري ڏيکارين ڪيٽرو، عالمَ کي به عَجَب.
نَفلَ نمازان وردَ وظيفا، اهو ڪوڙ ڪَسَب.
دائرا دعوتَ جا ڦرين، ڪرين تسخيرات طلب.
ٻاجهون عشقِ الله جي، ”سچو“ ٿئي نہ سَبَب.

کافي ۱۷

چگون میان عشقا کيئن، تون سوين سيل بنائين تو!
يا تون آهين ذات ديوانو، جو ڪيڏا ناه نهائين تو.

ڪاڻئين ملا قاضي تون، ڪاڻئين سيد سڏائين تو.
ڪاڻئين مڻ برهمڻ تون، ڪاڻئين ٻانگ ٻڌائين تو.
ڪاڻئين منهن ۾ محراب، ڪاڻئين تلڪ لائين تو.
ڪاڻئين تسبيحان تون سورين، ڪاڻئين جڻيان پائين تو.
ڪاڻئين پيرين آهين پيادو، ڪاڻئين بور بچائين تو.
ڪاڻئين منبر واعظي، ڪاڻئين پوڻيون پڪائين تو.
ڪاڻئين زريفت قبائون، ڪاڻئين لپڙا لڙڪائين تو.
ڪاڻئين ڏيئي شرعي فتويٰ، ڪاڻئين منصور مارائين تو.
ڪاڻئين هنومان ڪوٺائين، ڪاڻئين ڏهيسر ڏسائين تو.
ڪاڻئين ٽئين رام يا سيتا، ڪاڻئين لچمڻ لڪائين تو.
ڪاڻئين نمرود ابراهيم ٿي، ڪيئي بيڪ بنائين تو.
ڪاڻئين ٿي فرعون يا موسيٰ، سڀ صورت ۾ سڻائين تو.
ڪاڻئين ٿي بادشاه ملڪ جو، سارو ديس ڊپائين تو.
ڪاڻئين ٽئين غرض گداگر، ڪاڻئين ٽوليون ٽڪائين تو.
ڪاڻئين مفتي تون ”خدائي“، ڪاڻئين ”انا لاحق“ فرمائين تو.

حقيقت

داستان پهريون

۱

هو پي کين اچئو، هي پي کين ويو؛
نفي ۽ اثبات کون، پري خيال پيو؛
”سچو“ سچ ٿيو، بي ٻانهپ ٻولي ناه کا.

۲

”سچو“ سارو سچ ٿيو، منجهان کثرت گل؛
الف مون آدم ٿيو، کري هنگامون هل؛
هندو مؤمن سو ٿيو، پول نہ ٻئي کنهن پل؛
”خلق الاشياء فهو عينها“ اهو آڻ عمل؛
ٿيڄ گلابي گل، مر مار ٻئي منصور جان.

۳

قلبيء ۾ نہ قرار، آهي عاشقن کي؛
روحيء لک رلايا، نہ نفيء نفع دار؛
سيريء سو وچايا، خفيء کيا خوار؛
اپر اخفا ناه کو، طالب کي تکرار؛
ريء پروڙن پانهنجي، آه شيطانن شيکار؛
”سچو“ هي سنسار، سارو پاڻ سهي کرين.

۴

سائر منجه سس، گهيڙا گهڙڻ آڻا؛
کوسر سيٺا هيو کي، ماني کون مس؛
”سچو“ لنگهي لس، شرط وچي پيو شه ۾.

۵

اچي اوتڙياءَ، گهڙيس گهوري چنڌڙي؛
چڙهيس ڏاڍي چاه مڙن، مستي، مڙج مڙا؛
تڙلهي تڙياءَ، شرط لنگهي پيس شه ۾.

۶

جي وڃي شه پيا، مُشڪل موٽڻ تن جو؛
چا تانگهي چا تار ۾، ٻڏي پون پيا؛
جي وڃون پاڻ ويا، سي پاڻ ٿي پاڻي ٿيا.

۷

گهڙڻ جي گهڙڙاءَ، تانگهو عشق تن جو؛
جن کي عشق عليل ڪيو، سي اينديون اوتڙاءَ؛
جي سور چڪنديون ساءَ، ميهڙ سي ماڻينديون.

۸

اسان پرين وڃ ۾، وهي ٿو درياهه؛
آهي ڪونه اسان جو، هاديءَ ري همراهه؛
سپيريان ٿون ساهه، ”سچوءَ“ تان صدقي ڪيو.

۹

ڏاها ڏوريون پنڌ، متان پائين پرين جو؛
حببائو هنڌ، وڃي ديس اڪڙين سان.

۱۰

پرين منهنجا پار، تون ڪيئن هت ويلا ڪرين؟
قاصد قريبن ڏي، ڏوڙ ٿو درڪار؛
ڏسي وڃ سگهڙو، دوساڻي دربار؛
لڳي اٿم لونءَ جي، عجيبن سان عار؛
ڏاتر مون ڏيکار، صورت سانگيڙن جي!

۱۱

اسان پرين وڃ ۾، دور وهي درياءَ؛
چوليئون چران ٿي ڪري، پيو وڃي واءَ؛
سئي آهان آءَ، ميان هن مشتاق جون!

۱۲

اسان پرين وڃ ۾، جر وهي جاري؛
هڪ ڪڙڪو ڪئن جو پوي، پيون ويرون ٿي واري؛
هت ساجن جا ساري، سا ٺهلي ڪين درياءَ ڪنن.

۱۳

مون تان توڏي موڪلي، لکي ڪتابت؛
ٽڪن جي هن ڳالهڙيءَ، منجهائي مصلحت؛
ڪيوقنا فرض سنڌ، سڪ توهان جي سپريم.

۱۴

چري چري م چڱو، چريو آهي لوڪ؛
جو چري لٽو ٿو ڪو، سو سڄو آهر نه سڀ ڪنهن.

ڪافي ۱

سَالِڪِ رَاهَ سَڃاڻِي، پاڻ نَظَرِ ۾ آڻين،
 جاءِ نَظَرِ جِي آهين اصلَ ڪُون، يارَ يَقيناً ڄاڻِي،
 پاڻ وڃائجِ تُوَر نَظَرِ ۾، تَـ وَسرِي بي آکاڻِي،
 فنا ڪُون اڳي بَقا نَـ ٿيندين، جيئن پارو ۽ پاڻِي،
 صورتَ مَنجھان ٿي بي صورتَ، وڃون گَرَد اڏاڻِي،
 هاڏِيءَ حَقِيقَتَ هِيءَ سَمجھائِي، ”سَچو“ ساھ سَڃاڻِي.

ڪافي ۲

لُون اچي پاڻ لا پَو، نات مَون کي ڪَل نـ هوڻِي،
 اصلَ لاڪُون عِشَق لائڻ جِي، ڳالھ اِها خوش آيو،
 نَرَدَ فِرَاقِ جِي ٿَنِيو اَمَانَت، اِها سائوَل سَڃايو،
 عَرَشَ ڪَرسِيءَ جا ڪِن قبولِي، اِها اسان ٿي هوت هلايو،
 ڳالھ پُرجهڻ جهڙي نا هُئي، پاڻ سَچَ سَمجھايو،
 ٿينھن اُنھيءَ جِي، يار ”سَچو“ ڪون، سچي ڳالھ سَلايو.

ڪافي ۳

تنهنجو درد اصل ڪون اختيار ڪيوسين، ميان،
 تنهنجي سڏجڻ سڄڻ اتي اعتبار ڪيوسين، ميان؛
 ڪي ٿا پڇڻ پرين ڪي، ڪرسيءَ يا عرش اتي،
 تنهنجن اکين منجهان سهڻا اسرار ڏٺوسين، ميان؛
 ڪي ٿا تابع تجلي يا شعلي نوري يارو،
 اسان صورت هن ۾ تائيدار ڏٺوسين، ميان؛
 تنهنجو حسن پنهنجي جهانين، يار سڄڻ سڄي ڪيوسين،
 تنهنجي سڄيءَ ڳالهه هن تي اقرار ڪيوسين، ميان؛
 هو جو ڪيڙو مون سان، سو پانهنجو وعدو پاڙيو،
 سر ساهه صدقي صديار ڪيوسين، ميان؛
 ”سچو“ سڱ دروازه آهي، روز آزل ڪون، ميان،
 تو پير عبدالحق جو پيار ڪيوسين، ميان؛

ڪافي ۴

وڃي اڪيون ڪاٿي لائيئي،

حال حقيقت جي سان؛

فڪر انهيءَ ۾ ميان ٿي فنا تون، پاڻ پنهنجو پائيئي.
 اهڙيون ڳالهيون سڻ ري عاشق، سارو سو عشق وڌائيئي؛
 محبت وارو دل جي اندر، ڏاڍو ڪو مڃ مڃائيئي؛
 گنجي پلڪ ۾ پاڻهي، ڀولي ڪنهن نه ڀلائيئي؛
 جي ٿئين عاشق يار ”سچو“ ري، ائين سو عشق ڪمايئي.

ڪافي ۵

ڪَل نہ پَوَئِدي ڪاڻي،

عَجَب جِيهِي اسرارُ انهيءَ جي.

هئي حلاجُ دروستِ سِرَجي، تنهن سڀني ڪوڏ ڪپائي؛
لاهي جِجابُ حجابُ وڌائين، هيءَ حِرَقَتَ يارَ هلائي؛
”سچو“ سوئي صاحب آهين، پر سڀ ۾ ذاتِ سَمائي.

ڪافي ۶

جهڙو هيءَ عجائب آهي،

ناهي عجب ٻيو ڪو اهڙو؛

هيڏي هوڏي نہ ڏسين، منهن پاڻيءَ ۾ پاءِ،
پوءِ تصور هن ۾، ٻي بازي ڪا نہ بناءِ؛
اڪيون پکي جي ڏسين، هاڻي آهي هر جاءِ؛
”سچو“ سارو سچ چيو، هيءَ رمز دل ئي سان لاءِ.

ڪافي ۷

اِهو ڏاهيون ڏس آهي،

سانول اتي وسي ٿو؛

قولهي لهج پاڻ موئن، پري نہ پيرا پاءِ،
دائم آهي دوست جي، تنهنجي جيءَ ۾ جاءِ،
ڪنهن جي ڪارڻ ٿي ڪرين، هاري ٿي هاءِ هاءِ،
سوئي ڏسندڙ، سوئي سٺندڙ، پاڻ ئي ڳالهيون ڳاءِ،
سارا ڏونگر ڏورئين، ڪاڪي ٿي ڪنهن لاءِ؟
”سچو“ وڏو ساهه ڳوڻ، ڪير چوي تاناءِ!

ڪافي ۸

هي چَڙيڃ هو وڻيڃ،
متان ڪا ٻي ڳالهه پُڄيڃ.

دٺيءَ واري دامَ ڪُون، پهريون طالب پاڻ ڪڍيڃ.
مُرشدَ جيئن فرمائيو، واقف سوتان دَسُ وڻيڃ،
سير سَهِي ڪَرِ پانهنجو، بڻا آڏاڻا ڪيم آڏيڃ،
لاري لڳُ نہ ڪَنهن بِيئي، عاشقَ انهيءَ پَنڌ پئيڃ،
ويستهُ واريءَ واٽ تي، ”سچو“ ڙي ٿون سير سَڀيڃ.

ڪافي ۹

پاڻهين پاروَن يارَ، قاصدُ مون ڏي اچُ آيو!

اچَڻَ سَندي اُن جي، اُتي ويا آزارَ،
ٿورو ڪيڏو تَن لايو.

ڏنا دلاسا دل ڪبي، رهبرِ راتِ هزارَ،
سَندن روحَ جو راڻيو.

هيڏي هوڏي نہ وڃي، اچڃ ۾ اعتبارَ،
محبتِ مَڙيوئي مايو.

اچڻ جا مَحَبوبَ ڪيا، پَڪا قولَ قَرارَ،
”سچو“ توڏي هُئڻ سَعيو.

ڪافي ۱۰

پلي ڪري آئين، هتئون گهرجين يار!
 هت تنهنجي گهر گهٽي هئي، دوست مٺا دلدار!
 جاڏي تاڏي جلوه تنهنجو، عجب تنهنجا چمڪار.
 هي پي، هو پي هڪ، ديس تنهنجو، چڱين ڪندين چوڌار.
 اچي تئين هڪ ”سچوءَ“ سان، لاهي پيائيءَ بار.

ڪافي ۱۱

عاشق مرندا ڪينڪي، رهندا ڪين مڪان ۾.

ديواني درياءَ جو، پيٽئون پيالو پُر ڪري،
 اجر منجه امرتيا، اهي گڏيا ڪين جهان ۾.
 غيب ۾ جي غرق ٿيا، تن گهاءَ گردن ۾ لڳا،
 ٻولي ٻولن ٿا ٻي نڪا، اهي رهن ”الامان“ ۾.
 ڪيئي پڙهندي سال ٿيا، روزا نمازون نقل ني،
 تن ڪئن ڪل ڪانه ڪا، باطون جي بيان ۾.
 چين ولايت گهر ڪري، گهڙي گهارن ڪينڪي،
 پسن هادي حق ڪي، رهن ٿا بئبان ۾.
 هر دم اهي دم دوست ٿي، اهي سونهن ٿا سرانجام ۾،
 سو ”سچوءَ“ ڪي ئي مليو، هي گر اچي ته گيان ۾.

ڪافي ۱۲

ڪيئن وساري ٿو ويهون ويهون،

پريان سنڌي پارَ جي، ووميان.

ساهَ سَتيون تان يادِ ڪيون، سي آهن عجائبَ جيهون جيهون.
 ڪهڙين ڳالهيُن عاشقِ آسان کي، ٺڪُ ٿورايا ٿو ڏيهون ڏيهون.
 اهي عتابَ تون رکين ٿو ڪيها، پڪي آسان جڙي پيهون پيهون.
 هن پڄاڻون مٿان آسان تي، ڳالهيون رکين تون ايهون ايهون.
 ”سچو“ آسان جو تون، اسين تنهنجا ڳالهيون ڪرين پيون ڪيون ڪيون!

ڪافي ۱۳

اَءُ ڪانگا ڪر ڳال.

آهن ڪيهيون آسان جيون ڳالهيون.

مون سان ڪري جي ڪالھ وٺين، اهي تان وعدا پال.
 هن غريب سان پرين گڏائج، پرہ ڪيسَ بيحال.
 هيڏي اچڻ جي هئي انهن کي، ڪا تان قيل مقال.
 باجهه پويئي وي ٻاروڇا، نِجِ نِماڻي نال.
 ياد ڪرن تا هتِ توئي کي، وجهُ نہ جيءُ جَنجال.
 ”قاندگروني اندڪر ڪم“، پئڻ ٿون ڪيبي خيال.
 قولَ پرينءَ ڪيا جي تو سان، سي تا سڀ بحال.
 دل ٻڌل آهي توءِ پرين جي، ”سچو“ ٿون پاڻ سڀيال.

کافي ۱۴

پاڻ پنهون آءِ آهيان،

اڙي پيٽر ڀلي ناهيان.

ٿيو ٿيون مُنڪر ڳالھ انهيءَ ڪُن، چو ٿڏهن ٻيو ڇا هيان؟
 ڪيچ پنيور پي وسنو آسان جي، ڪهڙي طرف آءِ ڪاهيان؟
 هر ڪو چوي تا سَهسين عاشق، نانءِ پاڻ ئي تون لاهيان،
 هِت هِت آهي صورت منهنجي، ناهه نه ڪو ٻيو ناهيان،
 پنهنجو پاڻ ئي سان يار ”سچو“ ڇي نينهن اهو ئي لايان.

کافي ۱۵

محبوبُ مٺو آهي مَن ۾،

معشوق مٺو آهي مَن ۾!

بيفائِدو بازار گهمين ڇو، اٽڪي ٻُلبل باغِ بَدَن ۾؛
 بيٺائيءَ سان ٿو ٻاهر ڳولين، نه ٿئي بَر بَحَرِ بَن ۾؛
 ڇهرا چوريءَ چليو ڏسين ڇو، اٽڪي سو چاند چَمَن ۾؛
 زلف زنجير ڪون زاهد پڳا، اهي ظاهر پَرستَ ظَن ۾؛
 عاشق سَوين احوال ۾، اڪِن اَنَاحَق ”اَن ۾؛
 ست زبور سينگار ڪري ٿي، دوست آيو درسَن ۾؛
 ”ڪل يوم، هُوَ في شانِ“، آيو رنجهه هر ڪنهن وٽ ۾؛
 دلبرَ ديرو دائم دل تي، ڇو ديکين درپَن ۾؛
 ڪري ٿو آهن ڪين سڻي ٿو، اٽڪي ڦڏسي ڪلام ڪَن ۾؛
 مُرشد ڪامل سانول سڀرين، آيو صاف صَحَن ۾؛
 فيض ”فاروقي“ فائق بخشيو، فهماي هن ڦَن ۾.

ڪافي ۱۶

سِگهڙي لهج سَنِيالَ،

هاڏي هِنَ جي حالَ جي،

ڪوئڻه ڪَريو ڦالَ ڪي، اُٿي ۾ احوالَ؛

سگهو موٽج سڀرين، توريءَ ڪيَم ڪَشالَ؛

فنا ڪَريو فِراقَ ڪي، ويجهو ڪريو وصالَ؛

گهڻا لايو ڏينھڙا، ماريَس هِنَ مِثالَ؛

اوهان ٻاجهوَن سڀرين، ههڙا ٿيڙم حالَ؛

اڳڻ هِنَ جي آءُ تون، ”سچوءَ“ مَڃ سوالَ.

ڪافي ۱۷

زاري پيئَر زاري،

اڳيون عجيبَن جي آهي اسان جي!

روز ازل ڪُون عاشقَن جي، سُوريءَ تي هسوارِي،

شاه مَنصور حلاج حُسينِي، سُوري ڪيُن سينگارِي.

هيءُ ٿئي گم اهو ٿئي ظاهر، چُپ چُپان چوڌاري.

”سچو“ ساھ سِرِي ڪر صدقي، سَرَس وڏين سَرڌاري.

ڪافي ۱۸

ٿو دوستيءَ جو دم هٽين، پر ڪيئن ڪُسي قربان ٿئين،
 مهڻد منصوريءَ جي ٿون، منجهه معرڪي مردان ٿئين،
 وري صبحي ”آنا سره“ تنهن اسم مٿن انسان ٿئين،
 جي تو پوي سٿ سور جي، حيرت انهيءَ حيران ٿئين،
 نعرو ”آنا الحق“ جو هڻي، ٿي مرد سر ميدان ٿئين،
 جي دم سڃاڻين پانهنجو، ٿون دين، تون ايمان ٿئين،
 هي پنڌ سو پُرزا ٿئي، جي نينهن جو نيشان ٿئين،
 ”سچو“ يڪايڪ، يڪ ٿئين، تون شمع، تون پروان ٿئين.

ڪافي ۱۹

. مين ماهي دي لڳ ماري،

ماري آئون ڦر جباري.

چونديس پيش پرينءَ جي، حال حقيقت ساري،
 جا نالو وٺندي نينهن جو، تنهن کي ايندي شهر نڪاري،
 دم نڙهندي دوست ري، شوق سڻو شڪاري،
 مسٽن کي محبت جي، آهي ڳچيءَ ۾ ڳاري،
 جي اول ماريو پوءِ جيارن، تنهن گڏ قطاري،
 چڱي ٽيڙس چٽ ۾، دوست ڏني دلداري،
 ”سچيڏني“ کي عشق جي، صاحب ڏي سرداري.

ڪافي ۲۰

عاشق ڪيئي اداسِي،
وہ واه ڳالھ خاصِي.

لڏن لڏن منجهه روز ازل ڪنڏن، آهي وره اوهان جي واسِي.
”عشق نار اجڙق“ سڻي اشارت، هيءَ دل تاڪين هراسِي.
هيڏي هوڏي ڪين وياسِي، بات اها اسان باسِي.
بره اوهان جي ڪپو پيراڳي، ”سچو“ رنگ سناسِي.

* ڪافي ۲۱

هٿ سا ڪير هُئاس، ڀلو ميان، ٿي آيس ڪير، نه ڄاڻان.
نانءُ پيو هٿ هو منهنجو، سائين الا، هٿ ٻئي نانءُ ٿياس.
اچڻ نه هو هٿ منهنجو، سائين الا، پر ڪنهن تا خواهش ڪنياس.
هٿ هُئس معشوقيءَ ۾، سائين الا، هٿ عاشق ٿي آياس.
هي هِي هئي ڪانه ڪا، سائين الا، هٿ منجهه پروڙ پياس.
”سچو“ سارو سچ ٿيو، سائين الا، وڃون ’آءُ‘ وياس.

* هيءَ ڪافي ۲۱، پوئتي وحدت، داستان پهريون ۾ ڪافي ۳ طور شامل ٿيل آهي.
وڌيڪ تفصيل لاءِ ڏسو صفحو 64 فٽ نوٽ.

داستان ٻيو

۱
جي اچين ٿا اچ، نہ تہ ٿي پورن پڇاڙيو؛
محبت ٻاريو مڃ، سڀني منجه ”سچوءَ“ جي.

۲
ڪيم مهينا لاءِ، آءُ ڀلا ڀلي آهيان؛
اچي اڪڙيون ڪڙي، ”سچوءَ“ کي سرچاءِ؛
جاني جوڙيم جاءِ، تولڳ اڪڙين ۾.

۳
چشمَن جيءَ چمڪار، ساھ منهنجو سوگهو ڪيو؛
ويهي وائڙين تي، رُڪان زارو زار؛
هوت اچج هيڪار، اڳڻ آسروند جي.

۴
ماڻ ڪريان تان مُشرڪ ٿيان، ڪُڇان تہ ڪافر؛
انهيءَ وائيءَ وڙ، ڪو سَمجھي ”سچيڏنو“ چوي.

۵
روئڻ کان نہ رهن، آيل اِهي اڪيون؛
سيڪنهن ويل وهن، اٿن اثر اوھيرن جا.

۶
لَحظو نہ لاهين، ٻارَ مٿن بَرسات جا؛
اکين کي آھين، اُتر اوھيرن جا.

۷

بادل وارا بار، چشمن تي چڙهيا؛
رئن زارو زار، اٿن اثر اوهيرن جا.

۸

اٿي ٻي مند مينهن، آهي اڪڙين کي؛
رئن راتو ڏينهن، اٿن اثر اوهيرن جا.

۹

اها اٿي تات، اگم اڪڙين کي؛
ڏينهن آون رات، اٿن اثر اوهيرن جا.

۱۰

اگم اڪڙين ڪي، سدائين آهين؛
سي ڪيئن اوڳائين، جن کي اثر اوهيرن جا.

۱۱

اڪين ڪي اگم، هن سدائين سرتيون؛
گوندر گڏيون غم، اٿن اثر اوهيرن جا.

۱۲

لايون ڀرت پسن، ائون اگم اڪين ميڙيا؛
سي تان ڪيئن نوسن، جن کي اثر اوهيرن جا.

۱۳

ڏسن ۽ رئن، اها عادت اڪين کي؛
سي سرهون شال هئن، جن کي اثر اوهيرن جا.

۱۴

اهي ريجه رئن، ايل اڪڙين کي؛
هئي تن هئن، جن کي اثر اوهيرن جا.

ڪافي ۱

آءُ تہ ’مان‘ ’تون‘ وڃي، يار،
پي ڳالھ ڪَر مَ ڪاڻي.

ڳجهي ڳالھ هاديءَ واري دل تي دائم،
فراموش ٿي پي ورونهن وائي.
بَحر تي جا لَهَر لڳي ٿي،
آسان پاڻ بازي اصل ڪون بڻائي.
آهي هوءَ حيرت هُو جي جسم تي،
حرف حق جو آهي صورت سڀائي.
لڻو جهڙو هو نظر ۾، ظاهر ٿيو سڄ،
ٿي آڄ سراسر سَهائي.
آهي ”سچو“ سچ تحقيق ڄاڻين،
جنهن مست ماريو دم خداڻي.

ڪافي ۲

سڄا سڀي سخن هاديءَ جا، يارو، اڄ ياد آيا سڀي،
 تنهن ڏينهن لاکون اڄ تائين، اهي برچشم چاياسڀي.
 ڪيوتان قول سائين هي، مڙن آڏو پڪو مون سان،
 هوندا سين دمبدم تو سان، انهيءَ وعدي وٺاياسڀي.
 ڏيو هي تن طاعت ۾، گڏيو هي جان جانان سان،
 پري ڄاڻيجو پاڻيءَ کي، لاڙي هن يار لاياسڀي.
 روزا ڪيئي، نفل نمازان، توڙي سو ورد وظيفا،
 سڀيئي لڳي ظاهر آهن، سبق ساڄن پڙهايسڀي.
 پڻو جي خيال خاصي ۾، سڄاڻو پانهنجي صورت،
 ٻڌي، ٻولي ڏسي ٿو ڪير، فڪر ٻيا سڀ ڦلاياسڀي.
 ويٺو منجهه بادشاهه محلي، ٻولي ٿو ڪيئن اهي ٻوليون،
 اهو بادشاهه اهو بنگلو، نه ٻي ٻولي ڀلاياسڀي.
 جيڪي ڪيا دوستن مون سان، اهي ڳڻ تان نه وسرن ٿا،
 هئا گڏ جي حبيب سان، چڱا سڀي دم لنگهاياسڀي.
 شڪر الحمد لله ٿو پڙهان لک ٻار شڪرانا،
 اهي پيهي پڪي آيا، جنهن لاءِ پنڌ ڀڄاياسڀي.
 ”سڄو“ سڱ اهي دروازي ازل جي روز سائين جو،
 پنهنجو سڀي ڪيئن ڇڏيندا هي، توڙي عين اناياسڀي.

ڪافي ۳

ڇو ڪرين ٿو ارمان،

جيڪي آهين سوئي ٿيندين!

اُتر اُڀر اولهه ڏکڻ، سر زمين ڇا اهو آسمان.
پاڻون ڄاڻي پير گهمائي، ٿي صورت ۾ انسان.
اٿڻ ويهڻ ڄاڻ اهوئي آهي، ”ڪل يوم هُوَ فِي شَانِ“.
”ڪل شَيءٌ يَرْجِعُ اِلَي اَصْلِهِ“ قادر ٿيو فرمان،
هاديءَ حقيقت هيءُ پُر جهائي، ”سچو“ تون سلطان.

ڪافي ۴

برهه جي بازار،

جيڪا ڏسڻ ايندي.

جيڪا جو ڏسندي تجلو ٽنهنجو، وهندي سا ڪين ڦراڻ؛
سودو جا ڪندي سر جو، وهندي سا ڪين ڦراڻ؛
چوسول اندر سرخِيءَ ماڻل، تيز گهمي تلوار؛
جي ڪنهن چمڪو ڏنو ٽنهنجو، سا سر ڏيندي سردار؛
”سچو“ انهيءَ سير ۾، آهي ڪسڻ جي ڪار.

ڪافي ۵

پانهنجا وعدا پاڙيا، سانول سائينءَ!

هو جي ڪيائون اصل اسان سان، سي قول تيار وساريا؛
ڏينهن آهي مون ڪوڏن ٿا نه وسرن، جي مون گڏ گذاريا؛
سُخن سڄائيءَ يار سڄڻ جا، سي هن ساهه سنڀاريا؛
انهن ڪارڻ شهر بحر هي، مون تان نت بهاريو؛
دوست ”سچو“ جا دور هئا جي، سي واليءَ هٿ ورايا.

ڪافي ۶

جو ٿو ڳولين يار، سو تان تو ۾ آهي!
 ٽونگرَ ڪيڏا ٿورئين، چو تون ڪٿي لاءِ؟
 هيڏي هوڏي نه وڃين، پاڻ ٿي ۾ منهن پاءِ؛
 دل واري خاني ۾، سنڌي جانب جاءِ؛
 اهڙيءَ اوڏائيءَ جي، ”سڄو“ ڪل نه ڪاءِ.

ڪافي ۷

سل سوداگرَ يار، ڙي ميان،
 ڪهڙي ديسون آئين آئين؟

ظاهر ٿئين ٿون وو اچي زمين تي، ڪٿي ڪٿوريءَ بار؛
 هلي اٿا هون وو اچي اٿاهين، هنجين سو پوئتي هار؛
 طرحين طرحين وو اچي ڪيئي هت، صورت جا سينگار؛
 شاه آهين وو يا ته گماشتو، لايئي ڪي قطار؛
 اچي پياسي ووسن ”سڄو“ ڙي، شوقون منجه شمار.

ڪافي ۸

جهليو جن تي حال،
 انهن کي آءُ ڪيئن نه سڃاڻا!

مڃن ماضي ڪيٺڪي، نڪو استقبال؛
 لڪو ناھي لوڪ ڪون، انهن جو احوال؛
 جي مون پڇيو جيڏيون، آهي وره وصال؛
 وءِ وءِ ٻاجهون تن کي نڪو قيل نه قال؛
 ”سڄو“ سڃاتون کي، جن کي عشق ڪمال.

کافي ۹

مُون کي عبرت آهي، اهڙي حال جي،
هاريون حيرت آهي انهيءَ ڳالهه جي:

ڪاڻن ڏاڍو، ڪاڻن هيٺو، ڪاڻن جوڙ جڻيا تو پائي؛
ڪاڻن ڪوري، ڪاڻن موچي، ڪاڻن سيد سڏائي؛
ڪاڻن تارڪ، ڪاڻن سارق، ڪاڻن مڪ ملائي؛
ڪاڻن شاهي، ڪاڻن سپاهي، ڪاڻن حڪم هلائي؛
ڪاڻن ڪافر، ڪاڻن مومن، ڪاڻن سوريءَ سر هلائي؛
ڪاڻن گسائين، ڪاڻن سنڀاسي، ڪاڻن بت بنائي؛
ڪاڻن سامي، ڪاڻن انعامي، ڪاڻن تلڪ لڳائي؛
ڪاڻن قادر، ڪاڻن نادر، ڪاڻن ”سڄو“ نانءُ سڻائي!

کافي ۱۰

پرين سان پت پري، ڙي جيڏيون، منهنجي!

دعا ڪريجو جيڏيون، وري سو هوت وري؛
تونگر مون ڏورائيو، سنڌي ذوق نري؛
سهي سڃاڻم پاڻ ڪون، پنهنون ناھي پري؛
تو ڪئن سري سڀرين، توريءَ مون ناسري.

ڪافي ۱۱

وئي خبرِ خاطو آيو، خير صلاحَ جي مُون ڏي.
 پارِ پنيورَ جي اُچُ صُبحاڻي، تان هو ٿڌن کي سَعيو.
 طرفِ تنهنجي آه اُصلَ ڪوئن، روحَ سندن جو رايو.
 نينهنَ جي نياپنَ جڻُ اسان کي، محبنَ ساڻ مَلايو.
 ٿيان قربانيءَ تَنينَ تُون، جنَ تان نينهنَ نِبا هيو.
 ايندڙي آهي جن جي ڪارڻ، وٺي توور ه وسايو.
 پيو پرينءَ وٽ، هاڻي ٿنهنجو، ”سَچو“ ڏي پَنڌُ سَجايو.

ڪافي ۱۲

جنَ لائي توڙِ نِبا هِي، آءُ صَدقي وِجان تَن تُون!
 شابَس آهي اڪڙين کي، جن وئي دل ورائي.
 پيلي پاڇي پرينَ ڏنهن، اُچُ اسان ڏي آئي.
 راتو ڏينهان آهي ئي، واتِ اُنهن جي وائي.
 ڏيهاري ڏسڻ سان، مَحبتِ اَڱ مَچائي.
 وءِ وءِ وائي واتَ ۾، ”سَچوءَ“ آهي سَدا ئي.

ڪافي ۱۳

سَهڻي سَچَڻ سان نينهن ٿو لايوسي!
 وردَ پَرهيمَ ٿي وِچَ ۾، اديون ڏي، آڏو عشقِ آيوسي.
 سڀ وساريئڻ ڳالهيون ڏسڻ سان، اديون ڏي، ڏاڍو پورِ پرايوسي.
 ۽نَ وجهي ٻيون ڳالهيون، اديون ڏي، ڳليءَ ڳليءَ يارَ ڳايوسي.
 اول وقتِ عَجيب جي، اديون ڏي، اُنهيءَ گهورَ گهايو سي.
 ”سَچوءَ“ سوَ مبارڪان، اديون ڏي، چاهون سِرَ تي چايوسي.

ڪافي ۱۴

شوريدن ڪوئن حال،

پڇڇ وڃي پوءِ هوءَ ۾.

مجلس وڃڻ جي، تان ڏسني خاص خيال.

اڳهه لهج ان جي، تان تو وٽ ٿي آهي وصال.

ورق و سارج وڃ جا، تا فارغ ٿيڻ في الحال.

عقل اچلج آب ۾، تا ڀرڻ ڪري بيحال.

جي تون وسهين ويسلا، هي ”سچوءَ“ سچ سوال.

ڪافي ۱۵

ساري ڏيهه نڌي ڏي ڏي،

پانهنجي دل سمجه سڀالين.

ڳالهه پڇڻ جي پرينءَ جي، حرف حالتي جا هي ڏي.

اچل نڌي نڪر پتر جان، ڀينهن پاڻ ڏي سان ني ڏي.

هاريون، انهيءَ حال جو، قرب سڃاڻن ڪي ڏي.

پاڻهين آهن پترا، ”سچو“ سالڪ سي ڏي.

ڪافي ۱۶

تنهنجي حسن ماري، سوريءَ سي سنڀاريا، انهيءَ ڳالهه ڳاريا،
-هزارين هزار!

اهي يار آيا، نيزن جي نوايا، نيئي سير سلايا،
تنهن تو اڳهار.

جنهن موج آئي، تنهن سنڌ سڀائي، ڪيهي ڳالهه ڪائي،
لنگهيا شهنسوار.

ڪمر جا ٻڌائون، وري نا چوڙيائون، نئي سير ڏنائون،
لاڻائون ميار.

مڇڻ هٿ هڻي سي، اها ڳالهه ڳڻي سي، ٿريءَ سير ڪڍي سي،
ڪيائون نثار.

جن موجن چڙهيا سي، لهرن لڙهيا سي، ”اٽالو“ پڙهيا سي،
ڪنيا هن ڄمار.

هي نعره هنيائون، ”اٽالو“ پڙهيا ئون، نئي سير سڪيائون،
تيا گم غبار.

مي جا پيتائون، هي سيرا ڳٽائون، وڏي وڪ وڌائون،
پاڙيائون قرار.

پهلوان پاسي، نه ٿيندا ڪڏهان سي، اها بات پاسي،
هليا حڪمدار.

ملڪان ملڪ ۾، ملڪ ۾ ڦلڪ ۾، سڻو سڀ خلق ۾،
پئي هيءَ پڄار.

منهنجهون حب هليا سي، ماري چوڻ چليا سي، وڃي رنگ رليا سي،
تنهن هي تنوار.

اها اعتباري، سوري جن سواري، عجب خوشي ڄماري،
ڪئن جي قطار.

نشانا کوڙيائون، منهن ناموڙيائون، پئي هٿ ٻڌائون،
ڪٿا قريدار.

ٿي منصورَ مَسْتِي، ڪيئن گم هَسْتِي، هَئِثَائِينِ دَوِ دَسْتِي،
 تپش جي تَرار.
 ٿي شِيبِلِيءَ شَابِيسِ آءِ، سُونِ جي سَرِآپاءِ، يڪِثَائِينِ لَڳن لاءِ،
 وجودِون وسار.
 مُلا سو قاضي، ڪڙي ڪيائون بازي، منجهن گنو غازي،
 ڪڙا ها جونهار.
 هَئِثَائِينِ پير جَنهن تي، ڏنڻين سِرُ پِي تنهن تي، نه سَنَدَ هي سين تي،
 تَنڻين سَچُ سَچار.
 ”سچو“ سِڪَ تَنهين جي، جذب جاءِ جَنهين جي، نه پرواه ڪنهن جي،
 رڪي ئي سنڀار.
 وڏي سِرِ پِڄائون، ”اَنَا الْحَقُّ“ وائون، اهو سِرِ سَچائون،
 اُٿيو اِعتبار.
 هَئِثَائِينِ هَڪل هيءَ، وئي تان شڪل هيءَ، نه حاجت عقل هيءَ،
 جَلِيا جلوه دار.
 ڏنئون مُنهن مَتاري، نه ڪاڏي نِهاري، سَتِيو سِرِ سَچاري،
 دليون دوستدار.
 سچي ڳالھ ڪيائين، نه ڪوڙي چيائين، نِبا هي نينهن نِيائين،
 ڪارڻ هڪ نظار.
 باهِن ۾ وڌائون، پوءِ لهرين لوڙهيائون، ”اَنَا الْحَقُّ“ ٻڌائون،
 ٿي هي هونگار.
 پري بغداد سارو، مڙيو بَهِت پارو، منجهن تَر نَعرو،
 هڻي هوشدار.
 ”سچو“ عشق ايندئي، اچي ڏاڻ ڏيندئي، ”من و ما“ نيندئي،
 ڪندئي گل بهار.

ڪافي ۱۷

هٿئون ڀيتو مون تان پير مٿان جي، جام شرابون شورِي.
 دُور ڪارائي دل کي ٿو، چشمان ڪيف ڪُوري؛
 اصل کڙن منصور جو اُنهيءَ، ڪاٽيو ڪنڌ ڪوري؛
 نشي منجهه نواز ٿي، گهوريون هي سر گهوري؛
 جنهن ساقيءَ سُرُڪُ پياريو، اُڏ ڪيئن پُڄان تنهنجي ٿوري؛
 پنهن ڪيائين پاڻ کي، چت ”سچوءَ“ جو چوري.

ڪافي ۱۸

مون کي آهن ياد،
 مٺيون تنهنجيون ڳالهيون ڳالهيون!
 هي نمائي ٽوهن هاڻي، دوست پهچائين داد؛
 پرين پنهنجي پار جو، عشق ڪرين امداد؛
 ”سچو“ آهي اوهان جو، تنهن جي دوست ڪريو دل شاد.

ڪافي ۱۹

مين ماري،
 محبت تنهنجي، ميان!
 ورتم ڊڳ درد جو، تنهن سڀ ڪا وات وساري؛
 ڳلا ۽ غيبت جي، سر تي ڪنيم ڪاري؛
 چنڊ اُڀري آيو، ويئي سڀ اُٺاري؛
 مڙني مٽيائڻ ۾، نينهن ڪئي نرواري.

کافي ۲۰

جا چوڻ جيھي ناھ،
سائي ڪيئن چوان؟

ڳجهي آھي ڳالھڙي، ڪنھن ڪل نہ آھي ڪاء؛
اوڏي ناھي پروڙ ڪي، ويجهي نہ ويساھ؛
ھڏڙي سڏ حلاج ڪي، تنھن سسي ڪوڏ ڪپاء؛
پوڻ آھي اونھن ۾، جتي ھوءِ ھواء؛
”سچو“ سر نہ سڪڻ جو، سوتان سڀ منجھاء.

کافي ۲۱

جنھن دل تي آھي جوش،
سا دل سورن سان سنھري.

اُءِ ھڏ گھوري اُن توڻ، جنھن تي جوش خروش؛
ڳالھ ڳرھڻ ڪھڙي، خلق اڳوڻ خاموش؛
اثر اھي عشق جا، اول وڃائي ھوش؛
سالڪ سڪ نہ سرھا، گوندر ڏي ڪن گوش؛
”خَلَقَ الْاِنْسَانَ عَلٰى صُوْرَتِه“ پادشاھي پوش؛
”سچو“ سوريءَ وڃاڻا جي، مَي ۾ ٿيا مڊھوش.

سسئي

داستان پهريون

۱

ناهي ويچاريءَ وسُ، جو ڪري ماڻ پئي رهي؛
ڪنهن چن نه ڇڏيوم، سندو گورن گس؛
ڏونگر منجهان ڏس، پوندم هوت پنهنءَ جو.

۲

وِيم لالن لوءِ، هيءَ اڻاسي نندڻ؛
پليءَ هيئن نه پائڻيو، پيو پروڙڻ پوءِ؛
هوت وِيم جي هوءَ، تا سڪ گذاريون ڏينهڙا.

۳

منهن ڏيئي آيام، جبل جهاڳڻ ڪيچ جا؛
طعنا تهمت لوڪ جا، سِر چڱا چاڀام؛
پت پليءَ پاڀام، سِهر سُر پرين جا.

۴

هيءَ نماڻي نال، سنگت نڃو ساڻيو؛
ايندي پئيءَ آن جي، جيهي تيهي حال؛
هن ڳوليندڙ جي ڳالهه، ڪا هئي هوتياڻن ۾؟

۵

رُڪڻ زارو زار، راتو ڏينهان آه مون؛
ڪوڙي ڪان قريبن ويو، هنڀڙي منجهه هزار؛
هن ڳولءَ جي ڳفتار، ڪا ٻڌيو ٻاروچن ۾؟

۶

وڃڻ ذوق ضرور، هن ڪاهل آهي ڪيچ ڏي،
ڏسان شال اکين سان، هوتاڻو خُصُور،
منهنجو ڪو مَذڪور، ٻُڌو ٻاروچن ۾؟

۷

سرتيون سڪ سبيل، اندر منجهه عجيب جي،
راتو ڏينهان ٿي ڪريان، زاريون منجهان زيل،
هن ڪمينيءَ جي ڦيل، ڪا هئي هوتياڻن ۾؟

۸

پرين ڏيئي پور، ويا ويچاريءَ کي؛
تنهن دنيا جو ڏور ڪيو، سڀو شوق شعور؛
هن مٽيءَ جو مذڪور، ڪو ٻُڌو ٻاروچن ۾؟

۹

ريءَ ڪر تنهن گولي، آهيان آرياڻيءَ جي؛
جو ڏنائون ڏيل کي، سو جهليم ۾ جهولي؛
هن ٻانهيءَ جي ٻولي، ڪا ٻُڌيو ٻاروچن ۾؟

۱۰

ساريون پڇي ساڻ، سنديون ڪيچن خبرون؛
هيڏي اچڻ جي هئي، ڪيچيڙن کي ڪا تہ؛
منهنجي ٻي مصلحت، ڪا ٻُڌيو ٻاروچن ۾؟

۱۱

لکين ڏيئي لت، پاڻ ئي ڪريان پترو؛
سارو وندر ووڙيان، جيڏيون ڪارڻ جت؛
منهنجي ڪا مصلحت، هئي هوتياڻن ۾؟

۱۲

ڪري ساٿ سوال، ته ڪيچن جي ڪا ڪل ڏيو؛
 جا ڇڏيائون ڇڀرين، موٽڻ تنهن مجال؛
 هي هي آريائيءَ ري، ههڙا ٿيڙم حال؛
 سنڌي هن سنڀال، ڪا هئي هوتياڻين ۾؟

۱۳

راتو ڏينهان رت، اوٽڻ آيم ان ري؛
 آيل عشق عليل ۾، شال نه پوي قُطُ؛
 جبل سڀ جهاڳي وڃي، جيڏيون ڏسان جتُ؛
 هن مٽيءَ جو مٽُ، پوي مذڪور پرين ۾.

۱۴

اثر ڪيو افسوس، مٽيءَ جي مِرُن ڪي؛
 جوڏ تنهن جي جوش، سارو روح رتيون ڪيون.

۱۵

گوندل گذاريام، سي تان پلا ڏينهڙا؛
 سڀ ڪنهن ساعت سپرين، ٿي صحي ساريام؛
 هي ڪشالا ڪاريام، ساعت هڪ سمهڻ جي.

ڪافي ۱

ڏونگر آهي ني ڏس، ميان، هاريون منهنجي هوت جو.
 هالن تہ هلڻ نہ ٿئي، ناه وڃاريءَ جو وس؛
 راتيون رهڻ روھ ۾، ڪاڪيون آهي ڪس؛
 ڪيڙو عشق عجيب جي، هنيڙي منجه هنبس؛
 آهي عجيب جي، ”سچو“ سڪ سرس.

ڪافي ۲

منهنجو پانڌڙا پرينءَ کي، ڏيڃ هي نياپو-
 ڏيئي باه پنيور کي، هيءَ ڪيچ ڪندي ڪاپو؛
 اصل لاڳون آهي، منهنجو ساڻن سياپو؛
 آهي اوهان جو سپرين، هن چوريءَ تي چاپو؛
 منهنجو محبوبن کي ٻيو ڏيڃ نہ ڏوراپو؛
 سدا آهين ”سچوءَ“ کي، تون جيءَ جو جياپو.

ڪافي ۳

پري ٿين نہ شال، پرين پاڙيچا پرڏيهي!
 ساڻن ٿيس نہ سنگتي، هي هي ههڙي حال؛
 جتن ڪيڙم جيڏيون، جتن سان مون جال؛
 دوستن بنا ديس ۾، جيئڻ منجه جنجال؛
 ڪنهن درٿيان دانهڙي، هو جي ڪهي ويڙم ڪال؛
 ڪوڙين ڪيڙم ڪيترا، انهن ڪاڻ ڪشال؛
 سبي ئي ”سچو“ آڻيا، جن لڳ وجهاهيم فال.

ڪافي ۴

پينر هي پنيور، آسين چڏي وينداسون!
 وس نه آهڻ پانهجي، ڀلو ميان، پورن ڪپڙو پور،
 - هٿ رتي نه رهنداسون.
 جاءِ عقل جي ٺاه ڪا، ڀلو ميان، عشق ڏيکاريو هٿ زور،
 - آهي وٺي وينداسون.
 پورهيو ڪنڊيس پر جو، ڀلو ميان، چڏي ٻيو تڪ ٿور،
 - آسين جا ڪي چينداسون.
 ڪاڪيون وڃي ڪيچ ۾، ڀلو ميان، لاهي هٿين جو هور،
 - ڏک ڏور اڀا ڏينداسون.
 ”سڄو“ ڏٺي سڄڻن، ڀلو ميان، شوق مڃايو شور،
 - تن جي پڪي پهنداسون.

ڪافي ۵

آهي ويچاري ڪا وس، ميان، توکي معلوم مڙيوئي!
 ويٺي آهيان واٽ تي، گولي ڪجو گس، ميان.
 سارو وندر وڙيان، ڏاها تنهنجي ڏس، ميان.
 ماڻهو شهر پنيور جا، روح نه آچن رس، ميان.
 ”سڄو“ پوءِ پرين ڪون، آهي پنيوران بس، ميان.

ڪافي ۶

ڳوٺ ساري جون ڳليون ڳليون، وو، نِت ڏسڻ مون کي آڻيون.
 رت روئڻ کون اهي اڳڙيون، ڪين سي جهلجڻ جهليون جهليرون.
 ڪيچڙن جون وري قطارون، هيڏي ٻڏيونسين هليون هليون.
 سي نه وسرن ڳالهيون اهي، يار سڄڻ جي تو سڳيون سڳيون.
 چاڙهيئي اسان تي دردِ فراق جون، ڇوه ڏاڍي مون چليون چليون.
 روز ازل ڪون ڪيو ”سچو“ سان، يار ڀلا، ڪيئي ڀليون ڀليون.

ڪافي ۷

هوت اچ هت هاڻين، پنهنجا ٽڪ ٽڪ سينديس، ميان.
 دوست اوهانجڙي آهيان، ميان، سائين لڳ سڃاڻين،
 - پاڻ گولين گڏينديس، ميان.
 تون تان صاحب سپرين، ميان، هيءَ نانءُ نماڻي،
 - توکي سائين سڏينديس، ميان.
 پڪا پڪن سامهان، ميان، آرياڻي مون آڻي،
 - توکي اوڏا اڏينديس، ميان.
 پٺيءَ لڳس تانهنجي، ميان، حُب منجهون هوتياڻي،
 - آءُ ڪا پاند چڏينديس، ميان!
 سچو اوتي سپرين، ميان، پنڀڻن مان پاڻي،
 - ٽڪ ٽورا ڏينديس، ميان.

ڪافي ۸

هوتَ پرين هڪواري، مونَ کي اچي ملج، ميان!
 ٽونگر ٽورنَ مونَ نه ٿئي، ميان الا، آءُ اوري تون آري.
 ڳچيءَ پائي ڪپڙو، ميان الا، زور ڪريندس زاري.
 جا اوهانجڙي ڪونجي، ميان الا، ساڻو ڪيئن وساري؟
 هيڄون ڪنيم سرتي، ميان الا، بارُ بره جو باري.
 ويٺي ڏسان واٽڙي، ميان الا، مونجهه اوهان جي ماري.
 ”سچوءَ“ سندن سڃڻا، ميان الا، ٿيو فراقُ فراري.

ڪافي ۹

ايسَ آءُ کي اوڏي، جهاڳيا مون تان جبل جال!
 جي مون وسهَو جيڏيون، آهيان ڪيچن جي آءُ ڪوڏي.
 حُب جنهن کي هوت جي، درد نه بڻي ڪنهن ٽوڏي.
 ڪيئن ڪريان آءُ ڪاڪيون، هوت منهنجو سو هوڏي.
 دردَ جنهن کي دوست جو، لڪن سانا لوڏي.
 سڀڻ خاطر سڻ ”سچو“ ڙي، گاهُ ڪنڊيس ٻڏي گوڏي.

ڪافي ۱۰

ويڙا جي وڻڪار، اڃا وري ايندا سي!

ڪي ڏينهن پهچڻ ڪيچ ۾، قصد ڪندا ڪوهيار،
- اسين ڪاڏي نه وينداسي.

پوءِ منهن رڪي جيڏيون، پاڻون جاڻي هن پار،
- اسين ڪاڏي نه ٿينداسي.

آيا جاڻي سپرين، جيءَ ني پيڙو جار،
- نيهن نيڀه نينداسي.

هاڻي ”سچو“ مون ڪون وسري، ڪٽڻ واري ڪار،
- اسين جا ڪي جينداسي.

ڪافي ۱۱

اهي ڪهڙي طرف ويام، آءُ ڳوٺ رهيس سڀ ڳولي!

عشق ته عاشقن جا، ميان، اڳهين ٿي ٻڌام،
- هاڻي ٽوليءَ مون سو ٽولي.

ڪوڪان چڙهي ڪوهه تي، ميان ڪيچڙن ڪيام،
- هاڻي چوليءَ مون سو چولي.

ڏوريندي مون ڏونگرين، ميان، سرتيون سال ٿيام،
- هاڻي رمز لڏي مون رولي.

”سچل“ آءُ تان ناهيان، ميان، ساري سٺ پيام،
- اتي پاڻ پاروچل ٻولي.

ڪافي ۱۲

واٽ وندر جي ڪو ڏسي، وو ڏسي، مون کي جيڏيون!

سپريان جي ساٿ جا، آهيون سو عاشق آسي، وو آسي.
 سڌ تنهن کي سڏو جي، ڄام پنهنون جا پسي، وو پسي.
 وهان ڪيئن پنيور ۾، خان ويو دل ڪسي، وو ڪسي.
 پريان سندي پار ڏهون، مان ڪور هبر رسي، وو رسي.
 هيڪند ٿيان جي هوت سان، هيٺڙو منهنجو هسي، وو هسي.
 سِر ”سڄو“ جي سانوڻ وانگر، بره جو بادل وسي، وو وسي.

ڪافي ۱۳

ناه ويچاريءَ جو وس ٿي، توکي معلوم مڙيوئي، ميان!

آهي هن ڪميئيءَ کي، ميان، ڏونگر سندو ڏس ٿي.
 ڇڏي ڏونگر ڏاڪڙو، ميان، ويڙهي اسان جي وس ٿي.
 حال هن جو هيٺو، ميان، پاڻ پنهنون اچي پَس ٿي.
 باروچاڻي جات ۾، ميان، تون سانول آهين سرس ٿي.

ڪافي ۱۴

مون وٽ هو مهمان، ڀلو جيڏيون، اڃا ڪالهه قافلو!

اٿم اونارن جو، ميان، ايل ڙي آرمان.
 ڏئي ڏکيءَ کي ويا، سورن جو سامان.
 جتن سندي جات لءِ، هي هيءَ حيران.
 ڪندي وڃي ڪيچ ۾، هيءَ بره جو ب بيان.

ڪافي ۱۵

صدقي صدقي هي سر، ميان، آهي ڪوهيارل تون صدقي!
 ڪاف ڪشالا ڪيچ جا، ظاهر ٻجهن ٿا زير، ميان.
 جبل گهايا جوش مون، گهاٽي ڪيڙو گهر، ميان.
 محبت جي ميدان ۾، گهيڙ ڏسي وڃي گهر، ميان.
 ويهڻ مون کي وه ٿيو، ترسان هڏ نه تر، ميان.
 جيڏيون جانب جت لڏ، پڳي پڳي وٽي هيءَ ٻر، ميان.
 حبيبائي هنج ۾، ڪيهر ڪري وڃي ڪر، ميان.
 ”سچو“ سچيءَ سک مون، قافو ڏسي نا ڦر، ميان.

ڪافي ۱۶

يار تون سان منهنجي زاري، آهي سولڪ واري، ميان!
 وندر جي وٿن ۾، واجهه وجهي ويچاري،
 - ساٿان محبت ماري.
 هي ٿا حال حقير جو، آچي ڏس آري،
 - ڪنڀر برهه باري.
 آزل لاڪون آهي ئي، يار تو سان منهنجي ياري،
 - پاٽم ڳچيءَ ڳاري.
 سور تنهنجا سپرين، چڪيءَ کي چوڌاري،
 - وجهج گهوٽ نه گهاري.
 آهي هٿ حبيب جي، ڳالهه ”سچو“ جي ساري،
 - ڪندا ٺي پوئواري.

ڪافي ۱۷

پورهيت پاڻيءَ يوئي، خان ٻاروچار ٽنهنجي!
حاضر خدمت اچي اوهان جي، حال چونديس روئي؛
ساڻي اسان جي سٺ لهڻ لءِ، ڪڏهن نه مُڪو ڪوئي؛
قول ڪيو هو هوت اسان سان، سائين پورو ڪر سوئي؛
ڪيئن وساري وهان اوهان کي، ڪٿي تا ههڙي توئي؛
طوطي جي ڳچيءَ سَوَ سَلامن، ”سچوءَ“ مُڪا پُڻ پوئي.

* ڪافي ۱۸

هوت ٽهون هاڻي آيون، مان ڏي خوشخبران جي!
اچي اڏيون اوڏڙيون، جاءِ ٽنهنجڙيءَ جايون.
چڏي شهر پنيور کي، پير وري ايڏنهن پايون.
ٿيون چيارن جيڏيون، اهي ويچاريءَ کي وايون.
”سچوءَ“ سنڌيون دانهڙيون، دوست وري ورنايون.

ڪافي ۱۹

ڙي جيڏيون، هاڻي هوت ويا جي، وو، سي موٽي مان اچن!
دعا ڪريجو جيڏيون، پري نه هوت وڃن؛
سِگها موٽن پوئتي، اچي ويڙهي هن وسن؛
وڃي ڪيچ وٽن ۾، پورهياڻت پُچن؛
ڪيچي ڪميڻيءَ جي هٿ، ڪچي شال نه ڪن؛
”سچو“ اصلون آهي، سرتيون سڱ سندن.

* هيءَ ڪافي ۱۸، مترفق ڪلام ۾ ڪافي ۹۰ طور شامل ٿيل آهي. وڌيڪ تفصيل لاءِ ڏسو صفحو 64 هٿ نوت.

ڪافي ۲۰

يارَ ساٿيو، ڙي ميان، يار پانڌيو ڙي ميان...
 پلو ڙي ميان، ڪيچن جي، وو، گلَ مون کي ڪائي ڏيڃو.
 هيءُ نماڻي، وو، وڙو ڪاڻي ميان، نال نبا هي نيڃو.
 ڪيم وساريو مئي نه ماريو، ميان، چوري تان مَ ڇڏيڃو.
 ڏيو دلاسا ڪڏهن ايندا، ميان، لوڪون تان نه لڏيڃو.
 آءُ اوهان ڇڙي اصل آهيان، گولي سان گڏيڃو.
 جنهن ويلي، وو، هلو اُتاهون، ”سچو“ نانءُ سڏيڃو.

داستان ٻيو

۱

ڪوڙين قرباني، ٿيان هوت پنهنوءَ تان،
ساه سڀري صدقي ڪريان، سندن مهماني،
هي جوين جواني، ٿي آجائي گذري.

۲

جبل جالون جال، سو مون ڏورن نه ٿئي،
وڏا وڻ وڻڪار جا، ڪافن ڪوه ڪشال،
هي مون ڏسي حال، پاروچو ٻاجه ڪري.

۳

ٻاجه پاروچا ڪر، مون ٿر ٿيليو نه ٿئي،
ويچاريءَ جي ور، ڪر بلوچا بگبان ۾.

۴

اڇ آري ڄام، ڪو منهن موڙهيءَ جو ڪرين،
مون ڪون مير مدام، هي ٿر ٿيليو نه ٿئي.

۵

آءُ تون پنهنون يار، ڏسي حال حقير جو،
هن نمائيءَ ٽڪار، هي ٿر ٿيليو نه ٿئي.

۶

هن دم آري آءُ، ناهيم حال هلڻ جو،
مون نمائيءَ کانءُ، هي ٿر ٿيليو نه ٿئي.

۷

ڏيهه سندن ٿيو ڏور، رهبر ٿي رڃن ۾،
مون ويچاريءَ مور، هي ٿر ٿيليو نه ٿئي.

۸
چپر تا مَ چڏين، آءُ هوتياڻي جَتَ ۾،
هن ڪميڻيءَ ڪڏين، هي ٿر ٿيليو نه ٿئي.

۹
هتان ويل ويا م، ڪاڪيون هاڻي ڪيئن ڪريان؟
ٿيلڻ ٿر ٿيا م، هاڻي هوتياڻن لءِ.

۱۰
جي هئي ڪميڻيءَ ڪل، تا صبح ويندو ساڻڙو،
تان مون تنهن مهل، پُرزا پُرزا پاڻ ڪيو.

۱۱
هي هي ڪارڻ هوت، ڏونگر ڏورڻ آڻيا،
ميان تائين موت، ووءِ ووءِ تان نه وساريان.

۱۲
ووءِ ووءِ تان مَ وسار، متان ماڻ ڪري وهين،
ٿيو پُر تنهن پار، جاتي ٻيو ناهر ڪي.

۱۳
ڪيم وساري ويه، ووءِ ووءِ ڪر وندر ۾،
پڇڻ ڪارڻ پرينءَ جي، پاڙي پاڙي پيه،
ڏيهه - ڏٺيءَ جو ڏيهه، حاصل ٿئي جَتَ سين.

۱۴
متان وهين ماڻ ۾، منجهه جلديءَ جُل،
هتي ويه نه، هل، تان ڪي پجين پنڌ ڪي.

۱۵
ويه نه وساريچ، متان ماڻ ڪري وهين،
قول اهو پاڙيچ، هو جو ڪيڙئي هوت سان.

ڪافي ۱

ويجها شال رهن، ميان، ڏور لايان ڏينھڙا!

سگھا منهنجي سپرين، پڪي مان پھن،
وڏا طالع ٿن جا، جن جي راڄ رهن،
هن منهنجي حال جي، سگھڙي سٺ لهن،
طعنا ڏيو ٿن جا، ڏاھيون سڀ ڏھن،
”سچو“ صدي ٿن ٿون، جي ٿا ڪيچ ڪھن.

ڪافي ۲

ڙي جيڏيون، آءُ تان ٻيو نه ڪندي،

منهنجو پيچ پٺل سان آھي!

آءُ جنھين جي آھيان، سوتان مھر نه لاهي!
ڪيو ڪميٽيءَ هوت سڄڻ سان، سڱ سڀاڻو ساھي.
ھٿ وڃي پڱي هوت جي، وس نماڻيءَ ناھي.
سوال ”سچو“ جو اھو آھي، ٽينھن سندن نيٻاھي.

ڪافي ۳

ھوندي سڀ پرسائين سان، جيڏيون،
ھيءُ پورھيو ٻنڌي وڃي ڪيچ ڪندي.

ڪالھ ڪالھوئي سپرين، اڃا مون وٽ مھمان.
لڳي ڪافن ڪيچ جي، پُرزا ڪنديس پاڻ.
اٿن، اوتارن ٿون، آءُ ڪا ڪيون ڙي قربان.
ھڻي ويڙو نڪري، ٻاروچو مون پاڻ.
ويھڻ مون کي وھ ٿيو، چيٽڪ ڪيڙس چاڻ.
”سچو“ سوز فراق جو، ڏئي ويڙم ڏاڻ.

ڪافي ۴

پيئر هيئن نه پايون، ته هوت ڪندا ههڙي!
 عشق تا آتش جهڙو، لالن وڃن لايون.
 ڏينديس ٻاروچن ريءَ، پنيور ڪي باهيون.
 سرتن سٺ نه سور جي، هي تن وڃن تا تايون.
 ڏئون ڏين ٿيون ڏيل ڪي، سنديون جتن جايون.
 ”سچو“ وڃن سائڙو، چپ چپاڻيون چايون.

ڪافي ۵

اُءُ اڱڻ منهنجي آري، تو ڪي صاحب ساريان ٿي!
 ونلر جي ٺي وٽن ۾، ميان الا، هوت مِلج هڪ واري،
 توڪي گهڻو نهاريان ٿي.
 پرين وڙو، وو، پانهجي، ميان الا، دوست ڏيو دلداري،
 - سارو ڏينهن سڀاريان ٿي.
 دوست اوهان جي، وو، درد سان، ميان الا، گچيءَ پائي ڳاري،
 - سارو روهم رڻاريان ٿي.
 ڪڏهن ايندين، وو، تون پرين، ميان الا، ”سچوءَ“ ڪڇ ستاري،
 - هت هنجون ني هاريان ٿي.

ڪافي ۶

مون کي هون هاڻي، ڪوئي پنهنجو ڪيو!
 جت گهڻا ٻيا جڳ ۾ سائين، منهنجو هوت آريائي،
 - ڪنڊيس ڪو نه ٻيو.
 لکين پڇن پرينءَ کي آءُ تا ڪير نماڻي،
 - سندن نينهن نيو.
 جيهي ٽيهي در دوستن جي، عاشق هيءُ اگهاڻي،
 - سارو ڪم ٿيو.
 ڪيائون ڪناري پانهنجي، هيءُ تا پاڻون ڄاڻي،
 - جڏو جيءُ جيو.
 پرين ڪيو پانهنجو، سچو سڱ سچاڻي،
 - وڃڻ وره ويو.

ڪافي ۷

پرين نه ڇڏج پئي پار، ساري تنهنجيون ڳالهيون رڳان آءُ!
 اڳڻ آسروند جي، والي ايندين گهڙي وار؟
 ماري هن مشتاق کي، ڪانڌ نه وڃ ڪوهيار.
 آهن جنهن تون آسرو، سا ويچاري نه وسار.
 نماڻيءَ جي ٽيهري، آءُ گهڙي هڪ گهار.
 ڪيئي ”سچوءَ“ سان واعداءَ، سي پرورلءَ تون پار.

ڪافي ۸

شال اوڏاهون ايندا، وٺي خاصيون خبران، خبران!
 مون هن نمائيءَ کي، اڃا دلاسا ڏيندا،
 پرين پاڻهين پاڻ سان، هيءَ گولي ڳڏيندا.
 محبت مون مسڪين سان، شال نباهي نيندا،
 ڏک سک پائي سپرين، هن ڏکيءَ سان ٿيندا.
 ڪيچي ڪڏهن ڪينڪي، هيءَ چپر چڏيندا،
 جيڪي اڳيون پويون، بديون سڀ بخشيندا.
 پڪا پڪن سامهون، آڻي اوڏا آڏيندا،
 باجهه پريا باجهه مٺن، ڪري ”سچو“ سڏيندا.

ڪافي ۹

نٿي وٺي ڳالهه ڪا ٻي، ٿي جيڏيون، مون کي نٿي وٺي!
 آءٌ نه ڪنڊيس، وي، اهڙي، ڀلو ميان،
 ڪيچن جا مون سان ڪي.
 اوهان مڙن ۾، وي، مست جو ٿيڙس،
 پيالو عشق جو پي.
 اوهين مڙيئي، وي، عقل واريون،
 آءٌ جو بيراڱڻ ٿي.
 ”سچو“ پڄاڻا، وي، سپرين، ڀلو ميان،
 ڪوه ڪنڊيس هت ڪي.

ڪافي ۱۰

اصل اسانجڙو آهي، ننگ ٻاروچل توتي!
 ڇڏڻ مناسب ناهي، ننگ ٻاروچل توتي!
 هيءُ ڪنيزڪ ملهه خريدڻ، سگهه نٿي ڪو ساهي.
 ڏرڙو جنهن کي ذوق تنهنجي جو، ڇڏڻ تنهن کي چاهي.
 جيئن هلائين ٿيئن هلاڻ ٿي، ڏور وڌي توڙا هلي.
 هيءُ پاڇائي پرين سان پرتيو، باب سنڌيو توڙي ناهي.
 جيهي تيهي يار اوهان جي، ڇڏڻ لائق ناهي،
 ترين برين يار ٽڪيءَ کي، رس ڪوهيارل ڪاهي.
 ساهه ”سچوءَ“ جو در تنهنجي ڏانهن، هٿ نه آسرو لاهي.

ڪافي ۱۱

حال هلڻ جو مون ناهي، آءُ تان ڪيچ پهچان ڪيئن؟
 ناتو نمائيءَ جو، اصل توسان آهي،
 - هيءُ هوت نه ڇڏج هيئن.
 تون تان صاحب سپرين، سگهه نٿي ڪو ساهي،
 - ڪر جاني وٺيئي جيئن.
 پسي حال حقير جو، آءُ ڪوهيارل ڪاهي،
 - ڪر ”سچو“ پنهنجي سيئن.

ڪافي ۱۲

متان ٽوراڀو ڪو ٿيو، ڙي ساڻيو!
هيءَ ڪنيزڪ ملهه خريدڻ، ڪين هٿون مون ٿيو،
حرف اسان تي آه اصل جو، وقت ويسر ۾ ويو.
پلٽي پائي مديون، پيش پنهنوءَ جي هي پيو.
”سچو“ ڪوئي پانهنجو، پاڻ قريبن ڪيو.

ڪافي ۱۳

اديون ڙي آهيان، ٻانهي سا ٻاروچن جي!
ٽڪيا سڪيا ٿينهڙا، شال لالڻ ساڻ لنگهايان.
هنڙي ڪي هن جيڏيون، ڪهڙا سور سلايان.
وندر سنديءَ وات تي، چاهون سر چلايان.
ويهان آءُ ڪيئن ويسلي، ويندا چو نه ورايان.
ڪيهي پئي تان ڪيچ ٿڻ ٿي، ”سچو“ ميڙ سنڀاڻيان!

ڪافي ۱۴

ويهي آءُ ڪوه ڪندي، جيڏيون ڙي پنيور ۾!
چونديس حال حبيب ڪي، ڳچيءَ پائي گندي.
ڪٿي سا ڪيٽي وڃي، جا برهه تنهنجي بندي.
جيهي تيهي حال آهيان، ”سچو“ صاحب سندي.

ڪافي ۱۵

چڏي هوتَ حُجت، ميان ڙي، ٿيس آءُ نانءِ نمائي!

اچي مون کي ڪينڪي، چڏي لوڪ لذت، ميان.
وڌو آهي مامري، مون کي تان محبت، ميان.
ويا نٿر کان نڪري، اوڻي رات اُچت، ميان.
سوڙ تهنجا سپرين، رڳاڙي راحت، ميان.
مون کي ٿيلڻ آڻيا، پيرن سان پربت، ميان.
”سچو“ سِڪ اوھان جي، واڳيو ۾ وحدت، ميان.

ڪافي ۱۶

ٻانهي ٻاروچل جي آهيان، وي آهيان!

پريان سندي پار ڏنهن، آسرو هڏن لاهيان، وي لاهيان.
صورت وارا سُپرين، آءُ نمائي چاهيان، وي چاهيان.
هو تان سائين، آءُ تان گولي، سڱن سائين ساهيان، وي ساهيان.
ڏينهن لنگهيم هٿ ڪيترا، ڪيچ وٺن ڏي ڪاهيان، وي ڪاهيان.
هٿ ”سچو“ جو آهي تنهن سان، انهن ٻاجهن ناميان، وي ناهيان.

ڪافي ۱۷

ڙي جيڏيون هاڻي شال ٿئي، منهنجو پاڙو پرين سان!

مان مڙي تان گهوري، جاني شال جيئي.
هين تان پور پرائيو، هاريون هوت وئي.
ٻاروچي ڪا ٻاجه پئي، هيءَ تان نال نئي.
سارو مطلب مون ٿئو، پئيءَ هوت پئي.
شال ”سچو“ کي سُپرين، ڏورا پوند ڏئي.

ڪافي ۱۸

آءُ ڪيچ ڪندي، وڃي پورهيو ڀرين سان، ڙي جيڏيون!

جيهي تيهي يار سڄڻ جي، چڱي توڙي منڊي.
 آءُ ٽنن جي آهيان، ٻرھ جَنين جي ٻندي.
 چونديس حال حبيب کي، ڳچيءَ پاڻي ڳندي.
 اڻ ملھ ٻانهي آهي، سڀ پَر سائين سنڊي.
 ”سچو“ ساريائي دلڙي، رمز ٽنن جي رندي.

ڪافي ۱۹

ڙي جيڏيون، آءُ تان حال پُنهل سان ڪندي!

اصل لاکون آهيان سائين، ٻلوچاڻي ٻندي.
 وسُ ناھم وارَ جو سائين، آهيان سائين سنڊي.
 ڪندي وڃي ڪيچ ۾، دانھون سي درد منڊي.
 سُنڌ لهنداسي وري، ٻرھ جَنين جي ني ٻندي.
 ”سچو“ اڳئون سڄڻين، ڳچيءَ پاڻي ڳندي.

ڪافي ۲۰

سارو ڏينھن روان ري، هيس جيڪي هوت پنھون سان وعده.

ٻُڌڻ وارو ناھ ڪو، جنھن کي حال چوان، ري.
 قاصد اچي ڪو اوڏاھون، پيرين ٽنھن پوان، ري.
 ٽڪايو تان ٽيل ڪي، آديون اڄ اوھان، ري.
 انھن ٻاجھون سرتيون، نِت نِت سور نوان، ري.
 ماريون محبوبن جي، طلب ناھي توھان، ري.
 غرض نہ رکان لوڪ جو، هڪ سائين هڪن سوان، ري.
 ”سچو“ ٻاجھون سوز جي، ٻيون لاتيون ڪين لوان، ري.

داستان ٽيون

۱

ڏکڻ منجهان سڪ، مون نا لڏا جيٽيون؛
ڏوريندي ڪي ڏک، سئونهان ٿيڙا سڄڻان.

۲

هن سهانگا سڪ، جي ساري عالم آئيا؛
ڏور مهانگا ڏک، جي ورتا وره وارئين.

۳

سينڌيون جي سڪن، تنين گوندر گهوريا،
ڏنم ڪاڻ ڏکڻ، هي سِرُ سارو سَتِ ۾.

۴

سڪيون ڪوه پڇن، سنڌيون ڏکڻ خبران؟
سي هن وهانءِ وڃن، ڏيل ڏڪايل جن جا.

۵

ڏڪيون پڇن ڏک، سڪيون پڇن سڪڙا؛
هن ڪي حاصل جوڻيو، جيڪي منجهان جڪ؛
نيهن وارن جي ٺڪ، لڳي لوريءَ وارئين.

۶

گوندر ڪيئن گهوريان، جنهن ڪيس سينڌي سڄڻين؛
جان ٽڪ پئي توريان، تان ڏک موچارا سڪ ڪون.

۷

جي گوندر گوش نه ڪن، ڪُھ پيون سي سرتيون؛
جن سنگت ساڻ سڪن، سي پاڻون هوت پري ڪيون.

۸

گوندر گهمي جي لھان، تان سڪ سَوِين ساڙيان؛
آءُ پڻ ڪيئن پاڙيان، ڏک سڪن سان سرتيون.

۹

جنين گوندر گوش، آءُ گهڻو تن نهاريان؛
جال انهن ۾ جوش، سدا آهي سرتيون.

۱۰

جي سارو پڇان لوڪ، تا گوندر وارو نه لھان،
ههڙو پڪو ٿوڪ، ڪهين پاڳ پرائيو.

۱۱

گوندر ڏينهن گذار، جان تون جئين چندڙا،
سوئي عهد پار، جوئي ڪئي پرين سان.

۱۲

سڪن واريون سَوَ، ڪا ڪا وره وارئي،
ترت انهيءَ کان ٿو پڳيون آتڻ واريون.

۱۳

آتڻ واريون آڻيون، ٿيون آتڻ اڃارين؛
جي گوندر گذارين، آتڻ تن اوڪ ٿيو.

۱۴

سارو لوڪ سڪن، پوءِ رهايو پرين ڪوڻ؛
ڏسو واھ ڏکن، هوت وهاريو هنج ۾!

ڪافي ۱

سرتيون منهنجو ساھ، هاڙهي سي هوت وٺي ويا!
 ڪو نہ ڪميٽيءَ جو ٿئي، هاديءَ ري همراھ.
 پينر شهر پنيور ۾، اٿيندن الله.
 هنڌئون جنهن هوت ويا، روئي چمان سوراھ.
 پرڏيهين تي ناھ ڪو، وريتيون ويساھ.
 آهي رفيق رُجن ۾، سندو سوز سپاھ.
 ناھيم ٻئي ڪنهن لوڪ جو، پاڙيچون پرواھ.
 معاف ”سچوءَ“ کي سي ڪندا، جيڪو توه ڪناھ.

ڪافي ۲

اچي ڪو نہ ايڏاھون، ماڻهو شهر پنيور ۾!
 منهن ڪري انھيءَ پار ڏي، ميان، ويٺي ڪيم الافون.
 ڏسي حال حقير جو، ميان، اچن مان اڳاھون.
 ڪو پل پاڇائيءَ ڪون، پري ٿي نہ پراھون.
 تَرَ ٿڪائي آھيان، ميان، پکا آڌج اوراھون.
 سڻي موٽ ”سچوءَ“ جون، ميان، آريائي آھون.

ڪافي ۳

وڻي ٻاروچي ٻولي، سدا تان ساھ منهنجي کي.
 هڻي پناھ ۾ يار سڄڻ جي، ٻاروچي جي ٽولي.
 ٻاروچائي ذات جي، گولن جي آھيان گولي.
 ڪاڪيون ويندس ڪيچ ڏي، ڏونگر پايان ٽولي.
 ”سچو“ سامَ انھيءَ جي، آھيان عين اولي.

ڪافي ۴

ڪي ايندا، هيٺي ايندا، آلو، وهنيان ٻاروڇا؟
 ساڻي مون کي سچ چو، دوست دلاسو ڪو ڏيندا؟
 هوندا ڪي مون وٽ هميشه، وري ڪي پوئتي ويندا؟
 هيڪندَ شهر ڀنڀور ۾، ساڻ ٽڪيءَ اچي ٿيندا؟
 ٻاروڇا سي ٻاجه، پڳي، آءُ چڱي ڪي چيندا؟
 سور ”سچوءَ“ جا سرتيون، نال پنهنجي ڪي ٿيندا؟

ڪافي ۵

اڙي جيڏيون، مون کي چو ٿيون پرين ڏنهن جهليو!
 ويهان ڪيئن ڀنڀور ۾، جو روح انهن سان رليو.
 ساڻن ٿيندس سنگتي، جو هوت هاڙي ڏي هليو.
 پريان سندي پار ڏنهن، پاڙيچون نا پليو.
 سچڻ سارو پانهنجو، سر ”سچوءَ“ ڪي سليو.

ڪافي ۶

پانڌي، دلاسو ڏي مون، ايندا آريائي ڪي اوڏا!
 آڏيءَ رات چو، وو، ڪيائون سانڀاهو، حال ڪيا تن هي مون،
 - ويا تا ترڪي توڏا.
 ڪيو قبول، وو، پنهنج ڪارڻ، ڏک سوين ني سي مون،
 - لڪ ٿئي لڪ لوڏا.
 محبت ڪون تان منهن نه موڙيان، پرزا ٿيان هت جي مون،
 - گسي وڃن توڙي گوڏا.
 سرتان صلتي، وو، آه ”سچوءَ“ جو، ڪاڪيون چون هت ڪي مون،
 - درد ڏيندو سو توڏا.

ڪافي ۷

آءٌ وڃان تو تون گهوري گهوري، ميان!
 ٽونگر رهيس ڏاکڙا، تنهنجي ڪارڻ ٿوري ٿوري.
 توڻڪائي، وي، آهيان، اڇ آريائيءَ تون اوري اوري.
 پلا هن پنيور ۾، تر نه رهنديس توري توري.
 مون کي وڌو مون پرين، جهڻڪ اوها نڇڙيءَ جهوري جهوري.
 ”سڄوءَ“ جوني سڀرين، هنيڙو نيو هي هوري هوري.

ڪافي ۸

بيو ڪير حامي منهنجو ٿيندو، لکي پارو چَل ٻاجهون!
 درد منديءَ جي دل انهيءَ کي، پاڻون دلا سو ٿيندو.
 ڪين چڏيندو چپرين، سوئي نال نِماڻي نيندو.
 اڪڙين سان سڀيئي ڏسنديون، اڳڻ آريائيءَ سوا ايندو.
 پاڻ پنهنجو يار پيارل، ساڻ غريب گڏيندو.
 ڏنگاين ڏي ڪين ڏسندو، بديون تان بخشيندو.
 مهر پنهنجيءَ ساڻ ڪنهن ڏهاڙي، ”سڄو“ سونانءَ سڏيندو.

ڪافي ۹

آءٌ ويندي پُنهل جي پار، ميان، ٽڪيس ڪين ٿرن ۾!
 مون مَن گڏي گوندرين، ڪيچي ٿيم قرار.
 ذات جتن جي جيڏيون، جيءُ وڌو آهي جار.
 ڪندي وڃي ڪيچ ڏي، ڪنڙاڻي ڪار.
 آهي ڪاڻ قريب جي، وڃڻ مون وڻڪار.
 پُرڻ اٿم پنت ۾، دوست پُنيءَ دڙڪار.
 سارو ڪم ”سڄوءَ“ جو آهي، انهن جي اختيار.

ڪافي ۱۰

اڃ اهو ساڳي مون سڃاتو، آهي ٻڙيون ٻاروچو!
اصل لاڳون آهي انهن سان، هن نمائيءَ جو ناتو.
اچي ٿنم اوچتو، پيچُ جنهن مون سان پاتو.
ڦريس ڦيريدار جان، ڄاڻ نه مون هيئن ڄاتو.
لٿو لحظي هڪ ۾، اديون ڙي اوراتو.
صدقو ”سچو“ تنهن اٿون، عشق جنهن سان تو لاتو.

ڪافي ۱۱

وڃي ڏيهه پرين، ڙي ساڻيو، منهنجو ڏيجو سنيهو!
اوهان ٻاجهون سڀرين، ٽڪيا ڏينهن لنگهن.
ويٺا ڏسون واٽڙين، اڱڻ مان اچن.
ڪو نه ورندي ٿو ٿئي، وندر جي پي وڃن.
ٽڪيا آهي ڏينهڙا، جي پاسي کان پرين.
پينر شهر پنيور ۾، شال پيرو ڪن.
ويچاريءَ نه وساريو، ڄا لڳي ساڻ لکن.
جيهو تيهو آهي ئي، ”سچو“ سڱ سندن.

ڪافي ۱۲

ڪيچن جي ڪيَ ڪاه، متان ويهين ڪين وساري!
ڏسندينءَ ڏونگر چوڻئين، ٻلوچاڻي باه.
ڦولج پاڻ فقير ٿي، وندر جي وٿراه.
ساري شهر پنيور جا، لاڳاپا سڀ لاه.
متان ويهين ماڻ ڪري، ڏونگر ڏورج ڏاه.
عرض وڃي ڪر روبرو، ٻيا ساڻي ڪيم سڀيا.
ٻانهي تڄ ٻروچ جي، ڪو تون سڱ نه ساه.
روح رهي هت هوت ريءَ، ”سچو“ ڪنهن نه صلاح.

ڪافي ۱۳

بيو ڪير پڇي ٿو حال منهنجو، خان ٻاروچل ٻاجهون!
 توريءَ آهيان يار سڄڻ، ميان، اڏاسي آهنجو.
 جنهن ڪنهن سان پيچ پاتوسين، غرض رکي سون ڪنهن جو.
 خيال اسان ڏي آهي جنهن جو، اُڏ پي سو آهيان تنهنجو.
 اسان ڄاتو صحيح سڃاتو، عاشق آهين تون اسان جو.
 درون پيهي پاڻ پڇندو، آهين ”سچو“ تون ڪي سَنهنجو.

ڪافي ۱۴

اڳڙين اسرار، مون ڪي ڪو جو ڪيو، ميان!
 انهن تان ڏيکاريو، ڪاڪيون ڙي ڪوهيار.
 تنهن ڏهاڙي ڪيو، برهه بي اختيار.
 ڏونگر ٿو ڏورائي، چشمن جو چمڪار.
 ناز نيئن جو سرتيون، ووڙائي وٽڪار.
 سوز سڄڻ جو سرتيون، ”سچوءَ“ ڪي سينگار.

ڪافي ۱۵

يار پنهل پيغامي، ڪڏهن مڪو ڪو نه مون ڏي!
 روز ازل ڪون يار اوهان ڪي، منهنجو ساھ سلامي.
 اوهين نه ايندو اسين اينداسي، اها اسان جي انجامي.
 ڀرين ڏسجو وڙ پنهنجي ڏي، آهن عيب اسان ۾.
 جان جڻي، جان ڪي، ٿيندي نه طلب تمامي.
 ڳالهيون اوهان جون ٻارڻ ٻارن، وينديون سي ڪين وسامي.
 ڏيئي اسان ڪي ڦٽ فراق جا، ٿئين تون يار آرامي.
 سر اوهان جي جي يار ”سچوءَ“ تان، مڃي آهي غلامي.

ڪافي ۱۶

پوءِ هت ڪيئن ڪندي، ٻاجهون يار جي آءُ!
 پيرين پوندي ڀرينءَ جي، ڳچيءَ پائي ڪندي.
 وهي ٿي واکا ڪيون، نيئن منجهون ندي.
 سڀ پر سندن آهيان، چڱي توڙي مندي.
 دل ”سچوءَ“ جي سرتيون، برهه تهن جي بندي.

ڪافي ۱۷

آءُ وري تون تان ويهه، سچ آءُ تان تنهنجڙي آهيان!
 آهون عاشق جون سٺي، ڇڏ پرين پرڏيهه.
 پڪي پاڇياڻين جي ميان، آءُ پرين تون پيهه.
 اصل لاکون آهي ئي هي ڏاها تنهنجڙو ڏيهه.
 ”سچو“ جوني سپرين، آءُ ساري ساڻيهه.

ڪافي ۱۸

گولن جي آءُ گولي،
 خان ٻاروڇا تنهنجي!

آءُ نه ڪنڊيس ڪڏهن، ٻانهپ ريءَ ٻولي.
 سٺا اچي لهه سگهڙي، آهيان سا عين اولي.
 هن ڏهارڻ جهڙي ڪا، لهندين ڳوٺن مون مس ڳولي.
 نانءُ سائينءَ جي يار سچڻ ڙي، ڪر ”سچوءَ“ سان سولي.

کافي ۱۹

سات سلامت آيو، پکي پاروچل جو.
 ڏينهن فراق جا لنگهيا اسان تون، موليٰ سو محب ملايو.
 ميلاپي جو مهر پئي تان، واليءَ ورق ورايو.
 وڌ پنهنجي ڏي پاڻ ڏنائون، ويڙهو هي يار وسايو.
 ميرا لاهي اڃا ڪياسِي، هوتن تان نيهن نباهيو.
 ڏيو مبارڪان سيئي ”سچوءَ“ کي، جو سورن اڃ سڏايو.

داستان چوٿون

۱

مٿان وسارين، ووءِ ووءِ ڪر وندر ۾؛
جي گوندر گذارين، سي تو چڱا ڏينھڙا.

۲

چڱو گوندر غم، جي مون پڇو چيڏيون؛
منجھ ڪشالي ڪم، آهي وره وارئين.

۳

گوندر آهي غرض، جي مون سٿو سرتيون؛
فنا سڀ قرض، ڪري سو سنت سين.

۴

گوندر جن گذاريو، ڪاٿون سي لهان؟
هڪڙي رات رهان، وڃي وره وارئين.

۵

گوندر جن گذاريو، ڪاٿون لهان سي؟
حال پنهنجو هي، وڃي ڏسيان ڏڪن وارئين.

۶

گوندر جن گذاريو، آءُ تنين گولي؛
هنيڙي ۾ هولي، هوندي ڏڪن وارئين.

۷

گوندر جن گذاريو، سور ڀڄن سي ٿي؛
پرھ جي پيئي، تنين مٿي ماٿڙي.

۸

گوندر جن گذاريو، پيهي سي پُچان؛
 انهن لڳ، لُچان، گهڻو آءُ اِٻاڻڪي.

۹

گوندر جن گذاريو، آءُ پڪي تن پيهي؛
 وٽانڻ ويهي، وٽان واسُ وره جو.

۱۰

گوندر جن گذاريو، آءُ تَنين گهوري؛
 سدا مون جهوري، آهي وره واريئن.

۱۱

گوندر جن گذاريو، مُنهن تَنين مَشَعَل،
 ڪا مون پوي ڪِل، انهن جي افسوس جي.

۱۲

گوندر جن گذاريو، مُنهن تَنين مَهتاب،
 سنديون نيَهَن نواب، آهن وره واريون.

ڪافي ۱

آڏو مان آچن، وو، ڏسي منهنجو حال - ڀلو!
هو جي ڪيڙم ڪاف ۾، ڪوڪان پونن ڪن.
ڪيچڙن جا ڪاڪيون، تان رهبر وات رسن.
خبران ڏڪن سنديون، اڳيون پاڻ پچن.
پاروچان ٻاجه پئي، چڱي آءُ چون.
پنٿ ڪريندي پرينءَ ڏي، مَر پُڙا پيرَ تين.
”سچو“ پنهجي ساٿ سان، نمائي به نين.

ڪافي ۲

آءُ ٻانهن جي سا ٻانهي، آهيان عيبدار، ميان!
عمر سڃاڻي ڪوڙ ڪمايم، بخش اهو مون کي جاني.
روز ازل ڪون ابد تائين، آهي ڳچيءَ منهنجي ڳاني.
ڏوه ڏنگايون ڏس نه منهنجيون، محب ڪرين مهرباني.
ڪيئن ”سچو“ جي دل سا دلبر، دوست ڪيو ديواني.

ڪافي ۳

مون کي نال نئين، ني، اهو ڪيچڙن جو قافلو، ميان!
اڱڻ شال اچي، ني، اهو سپرينءَ جو ساڻڙو، ميان!
پنيءَ هوت پنهنوءَ جي، ميان، هلڻ سان هنئين، ني.
پُڄاڻان پرين جي، ميان، جند ڪيئن ڄڻين، ني.
وڏي ٻاجه ٻروچ کي، ميان، اتي چون ائين، ني.
”سچو“ چون سڏير ٿي، ڀلو، پوندي مهر مڱين، ني.

ڪافي ۴

مانَ اچن اهي ڪائون، مٽي ويا جي ماري!
 سپريان ريءَ سرتيون، آهيان اُٻاڻي ائون،
 -ويهان سي ڪيئن وساري.

پرين ڏس، وو، پاڻ ڏي، ميان، آهيان ڏهارڻ ائون،
 -پنڊا سي نال قطاري.

اچي اسان وٽ سپرين، ميان، اديون ڙي شال اوڏاهون،
 -مانَ ڪو ڏينهن گذاري.

ايا قاصد ڪيچ جا، ميان، ائين سو مون کي اٿائون،
 -يارُ سڄڻ توکي ساري.

اُڏيءَ رات اٿي ڪري، ميان، جَتَ ويا هئمُ جائون،
 -تائون سا نٿَ نهاري.

هاري تو سان هوءَ جي، ميان، ڪي جي قول ڪيائون،
 -پرين اهي سڀ پاري.

ويهين وساري وو اٿين، ميان، هيءَ نڪار چيائون،
 "سچو" دوست سنڀاري.

ڪافي ۵

ڏايو جدائيءَ جَلُ، ميان، ووءَ، ووءَ، ووءَ،
 -مون وٺئون هوتَ مَ هَلُ.

اچي ويهَ اکن ۾، پاسي ٿيءَ نِ پَلُ.
 ڪيچ وٺن ڪم ڪهڙو، ڳالهه سانول اها سَلُ.
 مٽي کان منهنجا پرين، چوريءَ يارَ نه چَلُ.
 ڪري ڪشالا ڪاف ۾ لڌم ڪوهيارل.
 "سچوءَ" جي ني ساهه سان، هيا سي رمل.

ڪافي ۶

ڪندي سا ڪيئن قرار، جيٽيون،

جنهن جو جيئڙو جٽن سان!

وره وارن کي سرتيون، ويجهو آهي وٽڪار.

بڙيون، پاروچل جو، نيھن لڳم نروار.

محبت ڳڏي نه لڀي، خرچين لک هزار.

ڏسنديس اکڙين سان، ڪاڪيون ڙي ڪوهيار.

چڏي لاڳاپا لوڪ جا، عشق ڪيم اختيار.

سدا آهي ”سچوءَ“ کي، پينر بره بهار.

ڪافي ۷

هالن پنهل تو ساڻ،

ساڻ هلي تنهنجي گولي گذاريندس.

چڱي پيس چپرین، سڱ ته توڻي ساڻ.

ڪوجهي ڪاري هان تنهنجي، پنهل پاڻ سڃاڻ.

توري توريندو ڪيترو، محبت وارو ماڻ.

توڙ نباهڻ تون، ڏٺي، سهڻا ”سچل“ ساڻ.

ڪافي ۸

ڳالهيون ڳڻ تنهنجا يار سڄڻ، مون کي روز رٿارن ٿا!

سِرَ تي سوزِ فراق جا، باري ڇاڙهيئي ٻار، سڄڻ،
- ايڏانهن نيڻ نهارن ٿا.

منهنجو اندر اٽ ڪيو، جانب تنهنجي جار، سڄڻ،
- مون کي ماڻا تنهنجا مارن ٿا.

پرين پاڙج پانهنجا، جي ڪيڙءَ قول قرار، سڄڻ،
- منهنجو جيءُ جيارن ٿا.

ماڻهو شهر پنيور جا، مِٺا لک هزار، سڄڻ،
- مون کي ڏيهه ڪڍن ڏيارن ٿا.

قاصد چون، وو، ڪيچ جا، توهڻ سار سنڀار، سڄڻ،
توڪي ”سڄو“ پاڻ سنڀارن ٿا.

* ڪافي ۹

ڪنهن کي حال چوان هي،

اڏيون ڙي، واويلا، ووا!

ڏيرن ڏيئي ڇڏيا، موٽي سور نوان هي.
مِٺا محبوبن جا، ڏنا پاڻ اوهان هي.
سُڪن اتي سرتيون، ڏيان نه سور سنوان هي.

* هيءَ ڪافي ۹، سسئي، داستان ۷ ۾ ڪافي ۱۲ طور شامل ٿيل آهي. هِت ڪافيءَ ۾ آخري بند: ”سُڪن اتي سرتيون، ڏيان نه سور سنوان هي“ آهي. جڏهن ته سسئي، داستان ۷ ۾ ڪافي ۱۲ ۾ هيءَ بند شامل نه آهي ۽ ان ڪافي ۾ شامل آخري بند:

”سڄو سرواڻن کي، وڃي پيرين پوان، هي حال چوان!“

هن ڪافي ۾ شامل نه آهي.

ڪافي ۱۰

مون کي دوست ڏنيون دلداريون،

چيس آءُ تان، ني، وو جيڏيون!

ٻاجھ ٻاروڇا تو پوي، سڻي ضعیف جون زاريون.
سئيون سڀيئي سڄڻن، عاجز جون آريون.
لڻا فلڪ فراق جا، آءُ تا گڏ گذاريون.
توڪي تان تر جيترو، وار نه وساريون.
سي ئي ”سچو“ آيا، جن لءِ جهونگاريون.

ڪافي ۱۱

مون کي محب ويو ماري،

ڪنهن در ڏيان هيءُ دانهڙي!

سوزُ ٽنهنجو سڀرين، ڪوڪان ٿو ڪاري.
هوت نمائيءَ هن کي، ويهه نه وساري.
نيو پورهيت پاڻ سان، پنهنجي ڪي قطاري.
ويو ٻاروڇو نڪري، عاشق هيءُ آزاري.
راتو ڏينهان سڀرين، ”سچو“ سڱ سنڀاري.

ڪافي ۱۲

مون کي اتر ڏي، ميان، سُهڻا سائيزا، ڙي!

وڃي چئج پرينءَ کي، حال منهنجو هي.
پريان سنڌي پار ڏهون، قاصد اچن کي.
وعدا پاڙج پانهنجا، جاني ڪيڙءَ جي.
هو جي ڪيو ڳالهڙيون، ساھ نه وسرن سي.
”سچو“ سنگت پانهنجي، نانوَ ٿئيءَ جي ني.

ڪافي ۱۳

ڏونگر ڇو ٿو ڏکائين، پير پياديئن جا، ميان !

پنڌ ڪرڻ جي هوت پنهنوءَ ڏي، تن ڇورو به رهائين.
 اهو ڏورا پوئيندءِ اوڏاهين، ڇو طالب ٿو ترسائين.
 هيئن تو گهرجي عاشقن سان، ميان ڪا مدد ڪرائين.
 ڪر ڪو ٿورو سگهه ”سچوءَ“ سان، مڃين سان ملائين.

داستان پنجون

۱

ڪيچون آيو قافلو مون ڪر پڇيائون؛
ڪرم ڪنڀائون، هن مون نماڻيءَ تي.

۲

ڪيچون اچي قافلو، مون وٽ ٿيو مهمان؛
”سچل“ ساري ساٿ جو، هو آرياڻي اڳوان؛
موليٰ مهربان، نذر نماڻيءَ تي ٿيو.

۳

ڪيچون آيو قافلو، رات موچاريءَ روءِ؛
مڙيوئي خوشبوءِ، ٿيو سارو شهر پنيور جو.

۴

ڪيچون آيو قافلو، ڪڻي ڪٿوريءَ ٻار؛
هر ڪنهن هنڌ هٻڪار، ڪيئن سارو شهر پنيور جو.

۵

ڪيچون آيو قافلو، روءِ موچاريءَ رات؛
سنڌيءَ جتن جات، واسيو شهر پنيور ڪي.

۶

ڪيچون آيو قافلو، ڪڻي عطر عنبير؛
تنهن سرهائيءَ تائين، ڪيو ساري شهر پنيور ڪي.

۷

ڪيچون آيو قافلو، ڪٿوري ڪڻي؛
تنهن جي هٻ هڻي واسيو شهر پنيور ڪي.

۸

ڪيچون آيو قافلو، خوب ٿيس خوشحال؛
چڱو ٿيڙم حال، پسن ساڻ پرينءَ جي.

۹

ڪيچون آيو قافلو، پيئڙ منجه پنيور؛
هيءَ ڪميٽي ڪمزور، پڙ پرينءَ پنهنجو وڙ ڪيو.

۱۰

ڪيچيڙن مون ڪالهه، دم دم دلاسا ڏنا؛
هيءَ منهنجي حال، جي ويهي هت وساريان.

۱۱

شال نه وسرين هوت، پيو سڀو مون وسري؛
مون ڪي تائين موت، هئين اڪڙين ۾.

۱۲

ويم نڪري قافلو، آءُ مٿي راهه رهي؛
ٻاروچا ٻهي، هت ٿي ورهه وسائيان.

۱۳

ويم نڪري قافلو، هاڻي ڪيئن ڪريان؟
ويئي ٿڪ ٿريان، پرين ريءَ پرڏيهه ۾.

۱۴

ويم نڪري قافلو ڏاڍو ڏيئي ٿڪ؛
ويئي ساريان سڪ، جو هيڪند هيس هوت سان.

۱۵

ويم نڪري قافلو، ڪاٺي نه پيئي ڪل،
سيني اندر سل، اٿم آريءَ ڄام جا.

۱۶

ويم نڪري قافلو، آديون آڏيءَ رات؛
ٻاروچاڻي ذات، ڏسان شال اکين سان.

۱۷

ويم نڪري قافلو، ڪل نه مون پيئي؛
حال سندن هيئي، مان ٻڌي ٻاروچو وري.

۱۸

ویم نڪري قافلو، آءٌ مٿي راهه رهياس؛
جيٽيون آءٌ جپاس، جي منهن پاروچي ڏسان.

۱۹

ویم نڪري قافلو، آيل، چپ چپات؛
پاروچائي ذات، مان مون سين ڪوڙ ڪري.

۲۰

ویم نڪري قافلو، آءٌ پيرين پيادي؛
ٿئي مون شادي، جي منهن پاروچي ڏسان،

۲۱

ویم نڪري قافلو، آءٌ پڻ ڪٿان پير؛
تڪ ڏيئي ويا ڏير، مان پاروچو باجهه ڪري.

۲۲

ويني وره وسائين، ڪانڌ، اچي لهه ڪل؛
جاني تنهنجي جل، منهنجو اندر اٿ ڪيو.

۲۳

منهنجو اندر اٿ ڪيو، فنا هن فراق؛
مري ٿي مشتاق، ڪا ڪرور ولهيءَ جي.

ڪافي ۱

مون ڏي واپڳ ورائيندا، سرتيون، سگهڙا پيلڙا ڪوهيارا!
 پڪا پڪن سامهون، اوري اڻي اڏيندا.
 پينر هن پنيور جا، وري پاڻ وسائيندا.
 سڀيئي ڏسنديون سرتيون، روندي هوت ڪلائيندا.
 پاڇياڻيءَ جا پاڻهين، پڪا پاڻ پڇائيندا.
 سور ”سچو“ ڙي، هوت سان، هيءَ غريب گڏائيندا.

ڪافي ۲

آءُ هڪي ڏس حال، منهنجو ٻاروچل ڙي، ميان!
 راتو ڏينهان روح ۾، تنهنجو خاص خيال.
 آوهان ٻاجهون سڀرين، ساعت پايان سال.
 مون تا نمائيءَ سان، ڪر پلائي پال.
 سارڻ سڪڻ آن جو، مون کي ملڪ آئون مال.
 مرشد سارو مڃيو، ”سچوءَ“ جو ب سوال.

ڪافي ۳

پڇون ڪين پرن، ميان، حال منهنجي جون خيران،
 ساڻيو ڙي، پانڌيو ڙي!

آهي ٻاجه ٻروچ ڪي، مٿي معذورن، ميان.
 ساه سڪي ٿو جن لاءِ، سي مون کي سارن، ميان.
 هن دم دلاسا ڏنا، سرتيون مون ساڻن، ميان.
 تون هت ڪهڙيءَ ڳالهه ۾، توهڻ ياد ڪرن، ميان.
 تون جنين جي آسري، سي تو ڪٿي ڇڏن، ميان.
 ”سچو“ سنگت پانهنجي، مان غريب گڏن، ميان.

ڪافي ۴

ڪيچي ويڙم ڪالهه، آءٌ ٿي وره وسايان!
 مان نماڻيءَ هن جي، سگهي ٿهن سڀيال.
 پينر آهي پنيور ۾، جيئن منجه جنجال.
 جن لاءِ ڏونگر ڏوريان، سي ئي ڏسان شال.
 آءٌ پيادي نه پُجان، ڏاڍا ڪاف ڪشال.
 مون چياريو جيڏيون، سندن خواب خيال.
 ساڻ ”سچوءَ“ ڪن سڀرين، ڀلائيءَ جا پال.

* ڪافي ۵

باروچي ٺوڻ لائي، وو ميان، ڪوهياري ٺوڻ لائي!
 ڳالهه نه ڳرھڻ جهڙي، ڏاڍي سور سلائي.
 سرتيون مون سان سور ۾، پينر ڪا نا پاڻي.
 هير وڻي سا هانو ڪي، ڏانهن عجيبن آئي.
 سر ڏيوڻ سچڻ ڪي، ”سچو“ آهي سچائي.

ڪافي ۶

اھي ڪاڪيون ڪوھيارا،

اڄُ اڱڻ منهنجي آيا!

پيھي پاڻھي آئيا، جن ڏور ٿي ڏسايو؛
هٿون جنين هنيڙو، اديون مون ٿي ڳسايو؛
جن جي ڪارڻ جيڏيون، مون ٿي پانڌي پڇايا.

هيس جنين ڪارڻ آءُ، آيل لڀائون؛
دل ۾ درد منڊيءَ جي، وڏو وره وڌائون؛
پوڻيون پٽايم جن لاءِ، اهي موليٰ ملايا.

وعدا پانهنجا سرتيون، اهي پاڻھي پاڙيائون؛
نماڻيءَ جي نجهري، اچي پڪا اڏيائون
انهن ڪارڻ ڪاڪيون، مون ٿي وره وسايا.

ڪرم ڪيائون پانهنجو، هاڻي حال ڏسي هيئي؛
وائي فلڪ فراق جي، هاڻي وڇون ٿي ويئي؛
”سچو“ گڏيو سڄڻا، جنهن ٿي ڪانگ اڏايا.

ڪافي ۷

مڪا دلاسا ڏيئي، ري سڄڻ مون ڏي!

دوستن دلداريون ڏنيون، حال ڏسي تان هيئي.
پسي عيب اسان جا، مهر پنهنوءَ کي پيئي.
وريو ورق وصال جو، وائي هجر جي ويئي.
ماريون ملاقات جا، وس ڪيا هم ڪيئي.
”سچو“ سي ٿي آيا، جيءَ گهريا هم جيئي.

ڪافي ۸

آهي منهنجو سڱ، تان پنهل توئي ساڻ!
 آءُ اوري تون وڃ نه پري، ساهه وٺي وڃ ساڻ.
 هوت جي ني هلڻ جو، ڪو نه پيم اهڃاڻ.
 چڻي پيس چيرين، سڱ پنهل تنهنجي ساڻ.
 لڳو آهي دل ڪي، ٻاروچل تنهنجو پاڻ.
 سر ”سچو“ جو يار اوهان تون، ڪوڙين ٿئي قرياش.

ڪافي ۹

جنهن جي آهيان عشق اندوهي، تنهن ٻاروچي ڪي ٻاجه پوي!
 آءُ حال چونديس روئي، تنهن ڪوهيارل ڪي ڪهل پوي!
 سا نه چڏيجو چيرين، جا لعلن تو سان لوئي.
 پريان سندي پار ڏنهن، قاصد اچي ڪوئي.
 سوئي ايندم سڀرين، جانب جيءُ جو جوئي.
 پورهيو ڪنديس پرينءُ جو، گچيءَ پائي اوئي.
 سمر ٿيڙم سچ جا، حُب توئي سان هوئي.
 اڪيون عجيب ڏي، بيٺيون جهڙ جهوئي.
 ”سچو“ سڱ اوهان جو، پور وڌا جنهن پوئي.

ڪافي ۱۰

آءُ اوهان تون گهوري، اڙي ڪيچيو، ساڻ نيجو!
 راتو ڏيهان روح ڪي، آهي اوهان جي جهوري - اڙي ڪيچيو!
 دائم وڌيو دل ڪي، هن ڏکڻ جي ڏوري - اڙي ڪيچيو!
 ويهان ويهڻ نه ٿئي، ڏاڍي سا لا ڀولوري - اڙي ڪيچيو!
 ڪرڻ مناسب ناهي تان، ساڻ ضعين زوري - اڙي ڪيچيو!

ڪافي ۱۱

مون کي هيئن نه ڇڏ، ميان، اڙي پلو پنهل يارا!
 پرين پاڇياڻي پانهنجي، گولي گولن گڏ، ميان.
 تون تا صاحب سڀرين، هيءَ ڏهارڻ ڏڏ، ميان.
 آءُ اوهان جي آهيان، هُون هُون هڏ، ميان.
 تنهنجي صاحب سڀرين، شال نه سڪان سڏ، ميان.
 جايون جانب پانهنجيون، اڳڙين ۾ اڏ، ميان.

* ڪافي ۱۲

ڪندي، آءُ ڪوهه رهي رهي، جيٽيون هٿ هوتن ريءُ.
 افسر ورهه وٽان ڪيا، لون لون منجهه لهي لهي.
 ڇڏي شهر پنيور ڪي، وينديس ڪيچ ڪهي ڪهي.
 ڪونهي منهنجو ڪوهيار لاريءَ، سرتيون هٿ سهي سهي.
 قول پاڙيندو ني پانهنجا، باروچل بهي بهي.
 ”سچو“ گڏيم سات جا، پنڌن منجهه پهي پهي.

ڪافي ۱۳

آءُ ڪي تان اوڏي آئي، جهاڳيا مون سي جبل جال.
 سل ساڻي، ”ڪيچ ڪاڻي ٿيو“، گل الله لڳڙي تون ڪاڻي.
 اوئي ادا ڙي ٻڌيئي ڪا، وري ورڻ جي هيڏي وائي.
 شهر پنيور ڏي پيرو ڪندا ڪو، ڏاڍي اسان سان هوت لائي.
 اڳڻ تنهنجي، سن ”سچو“ ڙي، ميان، جاني اچي ثورات جائي.

* هيءَ ڪافي ۱۲، متفرق ڪلام ۾ ڪافي ۱۱۸ طور شامل ٿيل آهي. وڌيڪ تفصيل لاءِ ڏسو صفحو ۶۴ هٿ نوت.

ڪافي ۱۴

ٻانهڻ ڙي پرڏيهي، ناهي ايڏائڻ توکي؛
 ناهي واجب پرڏيهي، ادا، ايڏائڻ توکي!
 ڏيندڙ ڏوراپو يار اسان جو، وٽ توڻي جي ويهي.
 پير ڦيهين ٿو نٽ نمائيءَ جا، ڳالهه ڪريان بي ڪيهي!
 هيءُ اميد، وو، هئي نه توڏنهن، جبل ڪيئي مون سان جيهي.
 جيهي ڪندين ڪوهه! اسان سان، ڳالهه ڪنديس هُت تيهي.
 ”سچو“ سڃاتو سنگَ توڻي ڪي، آهي عادت تو ايهي.

ڪافي ۱۵

حيلا ڪيم هزارين، مان ٿڪن مون وٽ رات.
 ڪَڙهه قطاري هليا، بودا پلاڻي پريات.
 آءُ سَتي هو هُليا، توڏن جي ڪيئون تات.
 سورَ ڏنائون سوکڙيون، ڏک ڏنائون ڏات.
 پرين ساري موڪلي، ڏانهن ”سچو“ سوغات.

داستان چھون

۱

مون کان ٿئي نه پنڌ، آري جام اچيچ تون؛
هاڻي ڏي مون هنڌ، پاڻ ئي ڌاري سڀرين.

۲

آريءَ جي اچڻ جو، روز نهاريان راه؛
اٿيندس الله، مون سرُ صدقي ڪيو.

۳

آري اچين شال، نمائيءَ جي نجھري؛
هي مون ڏسي حال، ڪرين غور غريب جو.

۴

گهڻا ڏينهن ٿيا، مون ڏوريندي ڏونگرين؛
جي مون سڏ ڪيا، سي ٻڌي ٻاروڇا ورين.

۵

ٻڌي ٻاروڇا ورين، هن عاجز جون آهنون؛
درد ڀري دانهون، ڪري ٿي، ڪافن ۾.

۶

جي منهن ٻاروڇي ڏسان، تا سڀڳي ٿيئم سڪ؛
ڏور ٿين مون ڏک، پسن ساڻ پرينءَ جي.

۷

ڪر ٻاروڇا ٻاجھ، هن مون نمائيءَ تي؛
ويئي وجهان واجھ، اوهان جي اچڻ لء.

۸

مون هٿان پيئي، ڏوه نه مٿن ڪو ڏيان،
حال چوان هيئي، هلي هوتياڻين ڪي.

۹

هن ڏکيءَ کان ڏير، وجهي وٽ وڌي ويا؛
 ڏورڻ هاڻي آڻيا، سرتيون سڀ سُمير؛
 پُڇي لھان پير، آيل اوتارن جا.

۱۰

اٿي ويا اوتار، ڪڍي سات سويل جو؛
 هاڻي اديون، آڻيا، ڏورڻ مون ڏونگار؛
 بيا پي هوت هزار، منهنجو پيچ پنهنءَ سان.

۱۱

منهنجو پيچ پنهنءَ سان، ازل لاکون آھ؛
 هاڻي ويھڻ چاھ، پيئڙ هن پنيور ۾؟

۱۲

کريان ڪوھ پنيور ۾، پنهنءَ پُڄاڻا؛
 سوز چڪايوسا، ويھڻ مون وهڻ ٿيو.

۱۳

کريان ڪوھ پنيور ۾، ور بنا ويهي؛
 جيھي جي تيھي، آءُ تان سندن آھيان.

۱۴

کريان ڪوھ پنيور ۾، پُڄاڻا پرين؛
 وار نہ سي ويھن، جنين مٽي مامرو.

۱۵

ڪوھ کريان پنيور ۾، هاريون بنا هوت؛
 مون تان تائين موت، ووءِ ووءِ هڏ نہ وسري.

۱۶

گولين گڏ گذران، ڪاڪيون، ڪنديس ڪيچ ۾؛
 آريءَ ٿئي ارمان، مان ڏسي حالِ حقير جو.

۱۷

چڱي پنهنون ڇت، سدا آهي سرتيون؛
هوت بنا مون هت، ڪريان ڪوہ ڀنپور ڪي؟

۱۸

شال نہ وسرين تون، لوڪ سڀوئي وسري؛
مطلب اهو مون، جو پاڻون ڀري نہ ڪرين.

۱۹

ورمَ وساريڃ، هيءَ تان سنديو آهي؛
وڃي ڪيڇ وٽن ۾، هيءَ سترَ ساريڃ؛
تيترَمَ ماريڃ، جيتو توكي نہ مڙان.

۲۰

ساري شهر ڀنپور جي، ڇڏي لوڪ لذت؛
توريءَ ڏٺي ڪو نہ ڪو، ماڻهو عام عزت؛
ٿئي ساه صحت، جي ٻيهر ڀاروڇا آڇين.

۲۱

ڪيو ڪميٽيءَ ڪڇ، جو سڀئي سويلي رهي؛
انهيءَ جي افسوس سين، ڪيو محبت مڃ؛
پنهنون ڄامَ ڀرڇ، ناميا نمائيءَ سان.

۲۲

ٿيون هن هٿاءَ، ڪيئي موراڻون منڊيون؛
پنهنون ڏسي پاڻ ڏي، آسڻ منهنجي آءُ؛
سانول توريءَ ساءَ، آڇي ماڻهن ڪين ڀنپور جي.

۲۳

پنهنون پنهنون ٿي ڪريان، آءُ پڻ پنهنون پاڻ؛
اڏيون ٿيس اڃاڻ، جو ڪين پروڙيم پاڻ ڪي.

۲۴

جان پروڙيم پاڻ کي، تا آءُ پنهنون آهيان؛
ڪنهن طرف ڪاهيان، جو طرف مڙئي 'ٿم' ٿيا.

۲۵

پيهي پروڙيوم، تان پنهنون پاڻ ئي آهيان؛
پاڻ ئي منجهان پاڻ کي، هيءُ پڙلاءُ پيوم؛
صحيح ڪن ڪيوم، ته غير گمان اٿي ويا.

۲۶

"سچو" ڪج صبر، مٿي خيال ڪڙو رهين؛
ڪينو ڪِبر، پري ڪرين پاڻ ڪون.

۲۷

چٽ ڏني چٽڪي، سورن سَرسُ سُميرڻ؛
سا سچلي "سچيڏنو" چوي، چوه منجهون چٽڪي؛
جا لڪن منجه لٽڪي، تنهن سان حمايت هوت جي.

ڪافي ۱

ڪيچڙن جي ڪاڻ، جيڏيون منهنجو جيئڙو جهڄي ٿو!
 پريان سنڌي پار ڏنهن، الله اوڻي آڻ.
 چڏي شهر پنيور ڪي، هاڙهي ويندي هاڻ.
 روئڻ ڪوڻ جهلن سي ئي، رڻن اکڙيون اکاڻ.
 جيءَ وڌائون جار ۾، پاروچاڻي پاڻ.
 سگهو ايندو سڀرين، پينر منهنجي پاڻ.
 ”سچو“ آءُ تان آهيان، پريان جي پرياڻ.

ڪافي ۲

اوڏانهون جي آچن، ڙي جيڏيون، انهن آءُ ڪيئن نه سڃاڻان!
 پريان سنڌي پار جيون، ڪيهون ڳالهيون ڪن.
 مون هن نمائيءَ ڪي، دلاسا ٿا ڏين.
 ساه منهنجو سرتيون، نيو نياپن.
 هي بُت بيراجي ڪيو، ڪاڪيون ڪيچيڙن.
 ”سچو“ چوند سڏيرتئين توهڻ پاڻ پجن.

ڪافي ۳

پڇي پاهڻ ٿي پاسي، مٿان ڏاڍو ڌڪ پويئي!
 پنهنوءَ سنڌي پار ڏي، اسين تان پنڌ پياسي،
 - ترس اهو مان ٿئيئي
 چوڻو سمهين پير مٽيءَ جا، اڳهين نيهن نياسي،
 - ڌڪ ويا ڏير ڏئي.
 سن ڙي ٽونگر حال ”سچوءَ“ جو، وندر جي اسين وياسي،
 - چڱيان پاڻ ئي هوت چوي ئي.

ڪافي ۴

دوست دلا سو ٿجي، ٿاها ٽڪوين.

اول لائي پوءِ نه چنڃي، پرت نبا هي نجي.
 پُرجهي ٽسج پرين پانهنجو، هيئن نه ڪا پل ڪجي.
 ڳالهيون تنهنجيون يار ٻاروڇا، راتو ڏينهان هن هجي.
 وڙه وارن سان يار ٽهاڙي، ٽڪ پائي اچي ٿجي.
 قاصد ايندڙن جا چُون ائين مون، هوت ايندءِ اڃ اچي.
 ٽنگاين ٿي ٽس نه منهنجي، سڀ اوهان ڪُون تو سڃهي.
 اچڻ ڪارڻ هوت اوهان جي، ”سچو“ فالان وينو وجهي.

ڪافي ۵

وندر آءُ ويندياس، وٺي اهو سوز سڄڻ جو

وٺي اهو پور پرينءَ جو!

بيرن اتي پرجي، ڳوڙها ڳاڙيندياس.
 ڪاڻ ڪوهيارل ڪاڪيون، جهولا جهليندياس.
 آهن ۽ دانهن سان، ڪرڳل ڳاڙيندياس.
 ٻاجهون ٻاروڇل جي، ساڻيه ساريندياس.
 پنهنون وٺي تان پاڻ سان، اديون آڻيندياس.
 پاڻ پنهنجو پور موڻ، چنجن چاڙهيندياس.
 سر پنهنجو سرتيون، گهوريون گهوريندياس.
 وٺي مهار مين جي، لوءِ ٿي لاڙيندياس.
 ”سچو“ ٻاجهون سوز جي، ٻيا ورق واريندياس.

ڪافي ۶

مون کي ميڙين الله،

سگهو آئي الله،

و و ميان ٻاروچا!

انهن ڪارڻ ڪاڪيون، جهان وچاڻا،
سانول پنهنجو سرتيون سَوَ ۾ سُڃاڻا.

بيهر شهر پنيور ۾ آئين الاهي،
پيرين پئي تن کي ٿيون پاڻ ئي صلاحِي.

اوڏنهن آڏيءَ رات جا ڪانگل اڏاڻا،
جي پري آهيان تن کون تان پي سندن سڏاڻا.

ڪڏهن مڪو ڪون ڪو پرين پيغامي،
اصل لاکون ان جو آهي ساهُ ته سلامِي.

ڪڏهن ايندم سُپرين، ٿي پوڻيون پٽاڻا،
”سچو“ سوالن سان آهي ويندا وراڻا.

ڪافي ۷

جي وٺي حُب وڃن، ڙي، انهن کي ڪيئن نه سُڃاڻا!

چڏي لاڳاپا لوڪ جا، پريان پنڌ پون.
ڏونگر سي ڏورينديون، محبت جن کي مَن.
ايل عاشقن جون، ڪوڪان پيڙم ڪَن.
اڏيون هن ارواح کي، تاسف ڏنو تن.
”سچو“ صدقي اُن تان، جي وٺي درد وڃن.

ڪافي ۸

متان ٿوراڀو ڪو ٿيو، ڙي سائيو، مون ڪي!
هيءَ ڪنيزڪُ مَلهَ خريدڻ، ڪيئن مٿئون مون ٿيو،
حرف اسان تي آهي اصل ڪون، ويسر ۾ ويو،
”سچوءَ“ ڪوئي پانهنجو، پاڻ قريبن ڪيو.

ڪافي ۹

منهنجو سگهه نه سڀايو، ڪاڪيون ڪيچ ٿئين سان!
هٿون هلي اٿهين، آءُ نه ڪنديس، ڙي، ڪاپو.
بانهي خان ٻروچ جي، ٿيس لاهي لاڳايو.
شال نه ٽڪيءَ ڪي ٿين، ڪنهن ڏوهون ٿوراڀو.
جيڏيون هن مٽيءَ جو، آهي جانب جياڀو.
”سچو“ سچڻ سان ڪندو، منهنجو مولِي ميلايو.

ڪافي ۱۰

يا بيلي ڙي، متان مون ڪي هٿ ڇڏين!

هيءَ نماڻي عشق اوهان سان،
هيءَ محب بيلي ڙي، پاڻ غريب سان گڏين.
ڪنهن در ٿينديس دانهڙي،
پيارا پرين بيلي ڙي، اٿي پڪا اوري اٿين.
لهه ”سچوءَ“ جي، وو، ست سچڻ سائين،
ساجهر سويلي ڙي، يار ايندين تون گڏين.

ڪافي ۱۱

ڪنهن لڳ ٿو نگر ٿوريان، جيڏيون ڙي،
محب آهي منهنجي مَن، ميان.

”وفي انفسكم اَقْلًا ثَبِرُون“، ڪاڪيون ڪَڇو هي ڪن.
اسين توسان، پَري تون ڦولين، اولانپا هي اچن.
پاڻ سنپالڇ پانهنجو، پرين ائين چُون.
اِهڙيءَ اوڏائيءَ ۾، ورهي مينهن وسَن.
”سچو“ سي ئي پَري پيا، جُدا جاتو جَن.

ڪافي ۱۲

مون کي ماريو مونجهاري، ووءِ ووءِ،
سانگي مون سي ئي ڪيا.

سوزُ تنهنجو سڀرين، هِت ڪوڪان ٿو ڪاري.
انهيءَ ٻاجهون سرتيون، هيءَ گوندرَ گذاري.
ڏاڍي ذات جتن جي، جي عاشق ويا آڙاري.
وندر جي وڻن ۾، ٿي ڪيچي نهاري.
”سچو“ سڀرينءَ کي، تون ويهه نه وساري.

ڪافي ۱۳

گولي مان سڏين، انهن جي ني آهيان، جيڏيون ڙي!
پڪا پڪن سامهون، اوري مان آڏين.
آريجا عاجز ڪي، چپر تان نه ڇڏين.
ٻاروچان تا ٻاجهه پئي، گولي ساڻ گڏين.
هون هميشه مون پرين، لحظي تان نه لڏين.
اصل لاکون آهيان، هنئين آئون هڏين.
اڻ ملهه ٻانهي آهيان، ”سچو“ پاڻ سنڏين.

ڪافي ۱۴

هٿون اٿي تنهنجا هٿ ويا، تون تان پي نہ ڪوشش ڪرين!
 پير پڻ تون نہ ڪٿي، ٻڌيون سي ڳالهيون ڪرين.
 توکي تان ترسائيو، پاڇياڻي، پنڌ پڙئين.
 اٿي ڪر پنڌ پهاتڙ جا، متان تون پوئتي ورين.
 ”سچو“ پُڇج سڀرين، ميان، متان تون تان نرين.

ڪافي ۱۵

پنهنجو ڪيو، هي تان پنهنجو ڪيو، مون کي يار پنهل ڪوئي!
 دوست گڏيو دلچاءِ ٿي، وڇون سنارو وچوڙو ويو.
 اُتر ٿي ارواح کي، جڏيون ڙي، منهنجو جيئڙو جيو.
 رهجي اچي يار سان، ڏاهيون ڙي، اهو ڏسڙو ڏيو.
 اڱڻ آسروند جي اچي، ميان، لالن پاتو ليو.
 ساھ ”سچوءَ“ جو سرتيون، نيئن سندي ناز ٿيو.

ڪافي ۱۶

ٻانهن جي آءُ ٻانهي آهيان،
 ٻاروچي جي ذات جي!
 ڪيم جهليو مون جيئڙيون، دوسن جي ديواني آهيان.
 آءُ ڪنيزڪ ملهه خريدڻ، شاهن جي ڪا شاني آهيان؟
 اٿن اوڏارن تون، ڪوڙين آءُ قرباني آهيان.
 جي مون پڇيو جيئڙيون، سورن ۾ ساماني آهيان.
 پڇو ”سچوءَ“ ڪون سرتيون، محبن جي مستاني آهيان.

ڪافي ۱۷

توريءَ ڳالهڙيون ڪنهن سان ڪنڊيس، آءُ وڙ واڳ ورائي!

وات نه وندر جي لھان، وڌيس مونجھه منجھائي.
سِڪَ تنھنجي سڀرين، ڏونگر ٿي ڏورائي.
ھيڪاندي ھيءَ حَبَ ۾، ويٺي ورھ وسائي.
طعنن شھر ڀنڀور جي، وڌم تَن تپائي.
جيھو تيهو سڀرين، ”سچو“ سَنڌُو سڏائي.

ڪافي ۱۸

ٻاروڇا پکيو ٻاجھ، چڙ مون کي ھيئن نه ڇڏيجو!

مھر نہ لاهيو مون پرين، مٿان ھن محتاج.
اھي ھن عاجز جي، توتي لالَن لاج.
ھيءَ پُٺيءَ پئي تنھنجي، منجھون ساري راج.
ڳچيءَ پاڻي ڪپڙو، اُت ڪريان ايلاج.
پورھيو ڪنڊيس ڀرت جو، ھٿين ڪنڊيس ھاڄ.
گھوريان گھوٽ اوھان تان، سڀ مڏيون ۽ ماڄ.
اوھان جي تہ آڇڻ لءِ، ”سچو“ وجھي ٿو واجھ.

ڪافي ۱۹

ھيءَ نماڻي نال، نچو، ادا ڙي، اوٺيو!

ھي ڪميٽي ڪوڙي، ٻرھ ڪئي بيحال.
پُٺيءَ ايندي انھن جي، جيھي تيهي حال.
پرين نيندا پاڻ سان، ڀلا پنھنجي پال.
اوھان ٻاجھون سڀرين، جيئڻ اھي جنجال.
ٻاروڇا تان ٻاجھ پکي، ”سچو“ سڱ سنڀال.

ڪافي ۲۰

ٻاروڇا ميان، هيئن نه ڇڏيو، هيءَ نيو نماڻي ساڻ!

سڌ تهن ڪي سوز انهيءَ جي، جنهن لڳو ٻاروڇاڻو پاڻ.

ٻانهي گولي تانهن جي، پنهنون پاڻ سڃاڻ.

پرين ڏسج پاڻ ڏي، آهيان آءُ اڃاڻ.

بخش ”سچوءَ“ ڪي سپرين، سندن نيهن نياڻ.

داستان ستون

۱

توڙي ماڙ نه مون، سٺ منهنجا سڀرم؛
مون کي گهرجين تون، لوڪ رٿوئي گهوريو.

۲

عمر آجائي گذري، وهي ايم هيءَ؛
اءِ سڀاجها سڀرين، پرورد ڪارڻ پي؛
جيئن ڪونهي جي، ڪا وڙ ويچاريءَ وڙ ڪيو.

۳

عمر آجائي گذري، آڇا ٿيا اظهار؛
زاريون ڪيو سڀرم، رڱان زارو زار؛
مٽم آهي ميار، هوتن حرف نه هيڪڙو.

۴

عمر آجائي گذري، ڪارن مٽيو رنگ؛
مون نهارڻ نه ٿئي، سانول سارو سنگ؛
هن نماڻيءَ جو ننگ، آهر اوهان تي سڀرين.

۵

عمر آجائي گذري، ڪئي جوين ڇاڙ؛
بالا هن بلور جا، چڱني طرفين ڇاڙ؛
پاروچل جي پاڙ، مون کي روهين روليو.

۶

عمر آجائي گذري، هوت نه گڏيس ان؛
اهڙي ئي احوال جي، وءِ وءِ آهي مان؛
ٿئي نه ميلو جان، تان ساهه نه وڃي سرتيون.

۷

عمر آجائي گندري، ههڙو ٿيڙم حال؛
ڪنهن سڻايان سرتيون، اندر جو احوال؛
آرياڻي الحال، ڪندو غور غريب جو.

۸

مٿي راهه رنجور، ويچاري واڪا ڪري؛
سگهي ويندي نڪري، هوتياڻين حضور؛
موتِي هڏن مٿي، پست ڀريءَ پرين جي.

۹

جان مون ملان هوت، تيسين تائين نه مران؛
مادر تائين موت، اهو اٿم آسرو.

۱۰

وندر جي وٽن ۾، ڪري واڪا ويچاري؛
جا محبوبن ماري، تنهنجو موٽ مس ٿئي.

۱۱

وندر جي ٿي وٽن ۾، زور ڪري زاري؛
چڏي ويا ڇپرڻ، توڻي هيءَ ڌاري؛
هڪ واڇوڙا وات تي، ٻي وسي ٿي واري؛
پر هه آهي باري، هي هي هوتياڻن جو.

۱۲

وندر جي ٿي وٽن ۾، زور ڪري زاريون؛
نيلان نير اکين مان، هاڙهي ويس هاريون؛
اديون آريءَ جام جا، ويا روڏا رڻاريون؛
هن مٿي ڪي ماريون، هوت وڃن ٿا نڪريا.

۱۳

وڃي ڪيچ وٽن ۾، ٿئين ڪوهيارل قرار؛
يا ڪٿي مٿي ڪي مار، يا پرين ني تون پاڻ سان.

۱۴

وڃي ڪيچ وٺڻ ۾، ٿئين سانول سڪڙ؛
هيءَ ڏڪوئي ڏک، وجهي گوندر ۾ وڳين.

۱۵

وڃي ڪيچ وٺڻ ۾، تون خاصا ٿين خوشحال؛
هت هيءَ ڏماڻيءَ حال، مان وري ڪوڙ ڪرين.

۱۶

وڃي ڪيچ وٺڻ ۾، ڪامل ٿئين قرار؛
ويچاري مَ وسار، جا آجهي آهي آنهجي.

۱۷

وڃي ڪيچ وٺڻ ۾، ٿئين جانب جاءِ؛
هُو جي اوري ڪيچ ڪُون، سي مون لڪَ لنگهءَ؛
پنهنجو پاڻ پساء، نا ته ٿي دوست دمُ ڏيان.

۱۸

ڪاڪيون ڪيچ وٺڻ مَوَن، هيرَ اچي جا هي؛
پاڙيچون! سان پي، هِنَ مون کي اڄ ملائيو.

۱۹

ڪاڪيون ڪيچ وٺڻ ڏنهن، هي جو واءِ وريو؛
سندو ساهَ سَريو، مطلب سارو مَنَ جو.

۲۰

ڪاڪيون ڪيچ وٺڻ ڏنهن، وري واءِ وريوم؛
سارو ڪاڄَ سَريوم، ڄڻ هاڻي گڏيس هوت کي.

۲۱

هو جا ڪيچ وٺڻ کي، وڃي لڳي واءِ؛
سا وري شهر پنيور ۾، اچي سرد هواءِ؛
جانب تنهين جاءِ، سا جيءُ انهيءَ سان هلي.

۲۲

هو جو ڪيچ وٽن مَوَن، اچي واءِ وري؛
سو مون کي محبوبين جي، ڏئي خبر ڪري؛
وڃان تان مَري، جان پاروچي مَنهن ڏسان،

۲۳

هو جو ڪيچ وٽن مَوَن، وريو اچي واءِ؛
ماريون تنهن مٿاءِ، هيءُ سِرُ ڪريان صدقي.

۲۴

هو جو ڪيچ وٽن مَوَن، واءِ ته اٿي واس؛
هيءُ سِرُ سارو ساس، ڪوڙين قرباني ڪريان.

۲۵

هو جا ڪيچ وٽن مَوَن، هاريون اچي هير؛
تئي صحت منجه سَري، ڏور وڃن مون ڏکڙا.

۲۶

هو جا ڪيچ وٽن مَوَن، هاريون هير اچي؛
تنهن سان مَن مَجي، محبت ۾ محبوب جي.

۲۷

هو جا ڪيچ وٽن مَوَن، اچي هير هلي؛
سا پينر آهي يڪي، جنهن سان ساه سَدير تئي.

۲۸

هو جا ڪيچ وٽن مَوَن، تي هير اچي هاڻي؛
تنهن آريائي اٿي، ڄڻ مون سان اڄ ملائيو.

۲۹

هو جا ڪيچ وٽن مَوَن، اچي هير هلي؛
تنهن ساري ڳالهه سَلي، پريان سندي پار جي.

۳۰

هو جا ڪيچ وٽن مَوَن، لڳي تيز تَنوار؛
سندي پريان پار، تنهن ڏنا دلاسا دل کي.

ڪافي ۱

نِينهن نهوڙي آهيان، هاڻي جيڏيون ڪاڏي وڃان!

پنڌ پري ٿيو پرينءَ جو، عشق الارو اڃان.
ڪٽڻ وٽڻ نه ٿئي، چرخو ڦيرائي پڃان.
پرين نايون پٽ ۾، عشق سنديون سڀي ڇڃان.
موٽڻ واري ڪڏهين، ”سچو“ نه مصلحت مڃان.

ڪافي ۲

هٿان ٻاروڇي نال، وو نال، پلڪُ نه پري پرينءَ ڳوٺ!

ورهيو ويڙم گذري، هي هي ههڙي حال، وو حال.
ساڄن تنهنجي سوز جي، ڪريان ڪنهن سان ڳالهه، وو ڳالهه.
ٿي گذاريان ڏينها، تنهنجي خاص خيال، وو خيال.
پُٺيءَ لڳل پانهنجي، پنهنون سائي پال، وو پال.
ساه ”سچوءَ“ جو صدقي، آهي اتون آل، وو آل.

ڪافي ۳

گوليءَ جي گفتار، ٻُڌيو ٻاروڇن ۾ ڪا!

ڪُٽا ڪان قريبن جا، هنيڙي منجه هزار.
آءُ پيادي نا پُڄان، سارو سات سوار.
انهن ڪارڻ آئيو، رڻ زارو زار.
لڌم پير پنهنوءَ جو، منجهون گرد غبار.
اچي شال پنيور ۾، ٻاروڇو بيهار.
پاڻون پانهي پانهنجي، دوست نه ڪجو ڌار.
ڪن ”سچوءَ“ ڏي سچ جي، مڃهون، نِينهن نهار.

ڪافي ۴

يار لڳي آءُ هلندي توسان، وو،

رهنديس ڪيئن پنيور ۾.

پاءِ رڪاب پرينءَ جي، هي هي هاريون هوسان.
پائي منڊڙا پورَ مَوَن، راهن تي روسان.
اوهان ٻاجهون سپرين، چاهي منهنجو لوءِ سان.
سورن سهر سِرَ تي، پارئون تنهنجي پوسان.
”سچو“ ساعت نہ رهي، دم ٻاجهون دوسان.

ڪافي ۵

گولن جي آءُ گولي، ٻاروچائي ذات جي!

سمجھي سگهان ڪينڪي، ٻاروچي جي ٻولي.
عبث آءُ پي ناهيان، ڳالهه ڪيس ڪنهن ڳولي.
ڪري ڪوهيارل ويو، هنيڙي اندر هولي.
روئي انهن واسطي، چڪ ڪيم هيءَ چولي.
”سچو“ صدقي تن تون، چنڊ جنهن هِت گهولي.

ڪافي ۶

اڙي الو الو، منهنجي يار سڄڻ جو، ساٿ سلامت آڻيو!

اڄُ سي اڱڻ آڻيا، مون جن لءِ ورهه وسايو.
اهي گڏ مسافر هن گڏيا، مون جن لءِ پنڌ پڇايو.
ڏيئي دلاسا دل ڪي، تن ريهي روح رچايو.
حال پائي آچي سي ٿيا، جن تان چيٽڪ لايو.
وريتيون وصال جو، هاڻ واليءَ وڙق ورايو.
”سچو“ ڪي ڙي سرتيون، اهو مولِي مُحب ملايو.

ڪافي ۷

سنڌيو سار سنڀال، يار مون کي آهي، منهنجا ميان!
 مون هون ڏورن نه ٿيا، الا، آهن ڪاف ڪشال.
 اوهان ٻاجهون سڀرين، جيئن منجهه جنجال.
 ڪريو فنا فراق کي، وجهان واهه وصال.
 ٻاجهه ٻاروڇا توپوي، ههڙا ٿيڙم حال.
 راتو ڏينهان روح ۾، جڪان لاءِ جمال.
 سِڪ ”سچو“ کي سڀرين، آهي جي ۾ تنهنجي جال.

ڪافي ۸

تون آءُ ڙي قاصد آءُ، ميان،
 ڪا خبر ڏيهون ڪيئن جي!

پرين سنڌي پار جو، ڪو لهي آج سماءُ، ميان.
 منهنجو ٿئي هٿ ڪينڪي، ٻاجهون هوت هلاءُ، ميان.
 ملڻ ٻاجهون دوست جي، ڪندو وره وڌاءُ، ميان.
 ”سچو“ سمجهين ڪينڪي، اهو اٿئي ڪو لقاءُ، ميان.

ڪافي ۹

آءُ نان صدقي اُن تون، جي آيا پنهل جي پار!
 مڪم نياپا نينهن جا، هوتن ڏنهن هزار.
 محبت محبوبين جي ڪئي، هنيڙي ۾ هُشڪار.
 وڃي ڏسنديس اڪڙين سان، وڻ سندا وڻڪار.
 سِڪ ”سچو“ کي سرتيون، ڪيا اندر ۾ الغار.

ڪافي ۱۰

اوڏانهن آئين ڪانگل ادا، لنون تون چڱي اچ لات ڪا،
ڪي هٿ هئي محبوب کي، مشتاق جي مصلحات ڪا؟

هيڏي اچڻ جي ڪا هين، ڏي تون مون کي تسلات ڪا،
مون هن نمائيءَ وٽ اتي، رهندا اچي هٿ رات ڪا؟
بي تان هوندي هيڻي ادا، ظاهر نه جهڙيم ذات ڪا،
پيغام مون ڏنهن ڀرت جا، ساڻي آندو سوغات ڪا!
شب روز عاشق رڻ ۾، ڄاڻن نه هڏ ٻي بات ڪا،
جاني جدائيءَ جي هڙي، آهي نه ٻي آفات ڪا!
هڪند هئڻ جي هوت سان، سائين ڪندم ساعات ڪا،
دلبر ٻاجهون هڪدم ”سچو“، بيهي آها برسات ڪا؟

ڪافي ۱۱

عشق اول آزمائي، ڪاڪيون ڪيچن جو ميان!

سِر تي سهج، وو، سور ستاڻا، ٻاروڇو ٻولائي.
صحيح ملندم هوت حقاني، رانول مون رولائي.
عاشق صادق سنڱ ”سچيڏنا“، ڀول نه ڪنهن ڀولائي.

ڪافي ۱۲

سانول، سوين ڳڻ تنهنجا ٿي ساريان!
 هٿان منهنجي هنيڙي اندر، سي تا ڪيئن وساريان.
 واتان اچڻ جون، وو، تانهجون ويئي سي نت نهاريان.
 اوهان ٻاجهون سڀرين گوندر ڏينهن گذاريان.
 جهڙي جهوريءَ ۾ پيو، هينڙو ني هڪاريان.
 ”سچو“ سگ در تنهنجي جو، تنهنجي ڪي قطاريان.

* ڪافي ۱۳

ڪنهن کي هي حال چوان آديون ڙي، واءِ ويلا جوا!
 ٽيرن ڏيئي ڇڏيا، موٽي سور نوان - هي حال چوان!
 مهڻا محبوبن جا، ڏنا پاڻ اوهان - هي حال چوان!
 ”سچو“ سرواڻن کي، وڃي پيرين پوان - هي حال چوان!

* هيءَ ڪافي ۱۲، سسئي، داستان چوٿون ۾ ڪافي ۹ طور اڳ ئي شامل ٿيل آهي. هن ڪافيءَ جو آخري بند ”سچو سرواڻن کي، وڃي پيرين پوان، هي حال چوان!“ ان ڪافي ۾ آخري بند طور شامل ٿيل نه آهي. اهڙي طرح ٻئي ڪافيون ان پوريون آهن.

ڪافي ۱۴

عشق تنهنجي ماري آهيان، آءُ اچي ڏي دوست دلا سودل ڪي!

سگهه نه ساريان پنڌ ڪرڻ جي، ڀلو ميان، ڪيچ وٺڻ ڏي ڪيئن ڪاهيان!

آءُ تان ٻانهي تون تان سائين، سگهه نه ٻيو ڪو سا هيان!

ڪم اچي جي هي سر تنهنجي، ميان، تان پي ناپر ناهيان!

آءُ اڻ سونهين سونهين ناهيان، ڪاڏي ڪرهل ڪاهيان!

هوت ڪرين ٿو ههڙيون، ميان، آسره هٿ نه لاهيان!

اڱڻ آءُ تون يار پيارا، سڀ ڀلايون ٿي پانين!

ورم اوهان جي ڪيئي ولوڻيا، ”سچو“ چوي آءُ چاهيان!

ڪافي ۱۵

دل ناهي سا منهنجي وس، ڙي جيڏيون، ڪيئن ڪريان!

انهن اکڙين ڪي، ناهي ڏسڻ ڪوئن بس،

- ڙي جيڏيون، ڪيئن ڪريان!

اصل لاکون آهيان، پاڙيچون ڀروس،

- ڙي جيڏيون، ڪيئن ڪريان!

ڪاڪيون آهي نه عام سان، روح ههڻجڙوس،

- ڙي جيڏيون، ڪيئن ڪريان!

ٻاجهون ويڙهي دوست جي، ٻي ڳالهه نه لڳي ڪس،

- ڙي جيڏيون، ڪيئن ڪريان!

سام ”سچو“ جو سرتيون، دوست وٺي ڪيوس،

- ڙي جيڏيون، ڪيئن ڪريان!

داستان ائون

۱

مارگُ مٿاهون ٿيو، مارگُ چڙهي ڪير؟
ساڻچي ساٿ سوير، جائي مارگُ تي مري.

۲

جي تون مارگُ تي مرين، وڏا طالع تو،
سانولُ ساڳي سو، مٿان تو هٿ ڏئي.

۳

مٿي مارگُ مر، تان تون تنين جي ٿئين؛
جبل هار نه جر، ارتو اڳڙين مون.

۴

مارگُ جي مٿين، تان هٿين هٿيائين هنج؛
وڃي ڪيچ سٿين، تان ويچاريءَ وس ڪيو.

۵

مارگُ مرن جي، ورتنين ڪي ويجهڙو؛
هي هي هوتن ڪي، ٿئي ارمان انهن جو.

۶

مارگُ مرڻ آه، گهريو جيڻ جيڏيون؛
پير نه پوئيون پاء، عاشق مر اڳي ٿئين.

۷

مارگُ آه مرڻ، جيڏيون هن جيڻ کون؛
وس ويچاريءَ ايترو، ڪوڪان ڪانڌ ڪرڻ؛
باروچا ٻڙڻ، ٿيو ڪم ڪوهيار جو.

۸

مارڳ مران شال، دعا ڪريجو جيٽيون؛
هوت ههڙي حال، مان مٿان مون هٿ ڏئي.

۹

مٿي راه رٿان گهڻو، ڪا مون لهن ڪل؛
ماڙيون سڀ محل، ويٺي وره وسائيان.

۱۰

مٿي راه رٿان گهڻو، آءُ اونارن ڪاڻ؛
هاريون ايندم هاڻ، ڏک ڪيندم ڏيل مون.

۱۱

مٿي راه رٿان گهڻو، آءُ تنهن لعلن لڳي؛
جَت بيا پي جڳ، منهنجو پيچ پنهنوءَ سين.

۱۲

مٿي راه رٿان گهڻو، ڪارڻ ڪيچيڙن؛
سِگها شال اچن، ڪرن غور غريب جو.

۱۳

مٿي راه رٿان گهڻو، ڪارڻ ڪوهياري؛
مٽيءَ ڪي ماري، وڃ م منهنجا سُپرين.

۱۴

سُچو ٻڌي سندرو، لکين ڪندي لوچ؛
ٻڙيون لڳ ٻروچ، مٿي راه رٿان گهڻو.

۱۵

اديون آريچن جي، ڪافون پونديم ڪل؛
ڪارڻ ڪوهيارل، مٿي راه رٿان گهڻو.

۱۶

هُو سياڻا سُپرين، عاجز هيءَ اڃاڻ؛
آءُ ڪوهياري ڪاڻ، مٿي راه رٿان گهڻو.

۱۷

هوندي هوتيائن جي، هيءَ ويچاري وڳر؛
آءُ تنهن لائن لڳي، مٿي راه رٿان گهڻو.

۱۸

اندر اڳ عشق جي، ويو ٻاروچو ٻاري؛
ڪارڻ ڪوهياري، مٿي راه رٿان گهڻو.

۱۹

ڪاف ڪشالا ڪيترا، ڪيءَ مون نه ٿين؛
جيڏيون ڪاڻ جتن، مٿي راه رٿان گهڻو.

۲۰

ڪاف ڪشالا ڪيترا، ڪڏهن مون نه ڪيا؛
وٽون هوت ويا، ڪٿي ساڻ سويل جو.

۲۱

ڪاف ڪشالا ڪيترا، ڇو مون نه هٽاءُ؛
اڄ آريائي آءُ، ٿي ويٺيلو وٽڪار ۾.

۲۲

ڪاف ڪشالا ڪيترا، پري آهن پنڌ؛
رويون چُمان ڪرند، آيل اونهارن جا.

۲۳

ڪاف ڪشالا ڪيترا، ٻارڳ آه منزل؛
آه ڪوهيارل ڪل، ٻاٺيا نماڻن جي.

۲۴

ڪاف ڪشالا ڪيترا، هزارين فرسنگ؛
نھاري ٿي ننگ، ڪرور ويچاريءَ جي.

۲۵

ڪاف ڪشالا ڪيترا، ڪوڙين آهن ڪوه؛
مون ڪون جهاڳڻ نه ٿين، رُڪون ڏاڍا روھ؛
تنهنجي پُڄان توھ، نا ته نام حال هلڻ جو.

۲۶

ڪاف ڪشالا ڪيترا، آهن جال جبل؛
له ڪميٽيءَ ڪل، ٻاروڇا ٻاجه، ڪري.

۲۷

ڪاف ڪشالا ڪيترا، دقت اُون تصديق؛
اچي پهچ پي، مون هن نمائيءَ تي.

۲۸

ڪاف ڪشالا ڪيترا، ڪڏهن ڪين ڪيام؛
سهاڙي سات سان، ڪڏي هوت ويام؛
ووڙڻ وٺ پيام، قسمت سانگي ڪيچ جا.

۲۹

ڪاف ڪشالا ڪيترا، مارڳ مٿاهون؛
چوريءَ کي چيرين، ڇڏي وئين چاهون؟
توڪي ڪري سپرين، دردمند دانهون؛
تون اچج اڳاهون، نات ٿي دوست دم ڏيان!

۳۰

ڪاف ڪشالا ڪيترا، ڇٽ جانارن جايون؛
غنائن غارن ۾، اُت بيحد بلايون؛
مانديءَ کي مارڻ لءِ، نڪتيون نڀايون؛
مون سِر تي سهايون، سڀ آريءَ سندي عشق ۾.

۳۱

ڪاف ڪشالا ڪيترا، ٻر وڏا بٽيان؛
لانگها هڪ لکن جا، ٻيا ڪوهن ۾ ڪُهدان؛
اڳيان ڏينم ڪينڪي، هلڻ هي حيوان؛
اءِ آريائي اڳوان، ٿر نه مون ٿيلهيو ٿئي.

۳۲

کشالی مومن کم، توری دینهن مومن تئی؛
سوز گداز ۶ غم، رهبر تیندو راه ۴.

۳۳

قدر منجه کشال، مومن تان لئو جیديون؛
وڈي وٹ وصال، یکسان یکایک کون.

۳۴

موتی آیس مات ۴، تان کیو شوق شکار؛
ہی هن نمائیء کی، ووژن تئو وٹکار؛
طلب سین تکرار، کشالی مومن کم تئو.

ڪافي ۱

پارون تان پرين، جيڏيون، اچن اهي اولانپا.
 تيلهان ترسين تار ۾، جيلهان محبت ناهي من.
 ڪيئن چانگار چڙن جي، ڪوڙي پيڙءَ ڪن؟
 سڪ سچي جن ساهه ڪي، سي تارون نا ترسن.
 ڪين اسان ڪون آهنجنون، ڳالهيون ٿيون وسرن.
 آءُ اسان جي پار ڏي، ٻيون تا ڏيئي ٻن.
 عشق ”سچو“ جن آهيئي، سي تان روءِ رسن.

ڪافي ۲

ڪاڪيون مون ڏي ڪالهه، دلبر لکيا دلاسا!
 ايندا اڳڻ سي تانهجي، جن لءِ سڪينءَ ٿي سال.
 هاريون! هجر فراق جو، واريو ورق وصال.
 سرهو ٿيڙو ساهه مون، لائون ڪل ڪشال.
 ڪرم ڪيائون پانهتجو، منهنجي ني چاهي مجال.
 تر نه ماندو تون ٿئين، لهنده ”سچو“ سنپال.

ڪافي ۳

ديواني هن جي دل ڪيَوَ ڪو دوست دلا سو ڏيو!
 تو پاڄهن سانول سائين، چئو ڪير ڪو پڇندو پيو؟
 توهن لاجي ڪيئن سائين، سو واعدو سري ويو؟
 گهرجي سعيو تنهن جو گهڻو، جو پيش اوهان جي پيو.
 ڪنهن کي ڏيان هيءَ دانهڙي، هي پرهه پيراڳي ڪيو.
 هيءَ هيءَ ني ههڙو حالڙو، آي يار تان توريءَ ٿيو.
 هيءَ ساه منهنجي سرير مون، هيءَ تان تنهنجي نازن ٿيو.
 نجهري نمائيءَ جي آجي، هڪ ڏينهن پاء لالن ٿيو.
 ڪيو ڪاله هادي قول تو، مڙني اڳيان مون سان اهو.
 هوندس ”سچو“ توساڻ آءٌ، تو پير ’عبدالحق‘ چيو.

ڪافي ۴

عشق اکين نيئي لايو، مستانن محبوبن سان!
 سير مٿي مون سرتيون، ورهي مينهن وسايو.
 البت وينديس اوڏهن، پل پاڙيچون نه پايو.
 آءٌ ڪيئن ويهان ماڻ ڪري، سورن هت سجهايو.
 جا سيبايو سرتيون، ڳالهه اهائي ڳايو.
 حاصل آه حبيب جو، ”سچو“ تي سڀ سايو.

ڪافي ۵

مون کي مهڻا ڏئي، مَرُ ڪا پارُون پرينءَ جي!
هيءَ تا حبين ري، پيالا زهر ٿي پئي.
ڏوڙو ڏک مون پرائيو، هي دوست جي وئي.
روز پرينءَ جي پار ڏي، مون کي نينهن ٿو نئي.
ساروئي ڪم ”سچو“ ٿيو، پئيءَ دوست جي پئي.

ڪافي ۶

پائي ڏوه پنهنجي اندر ۾، آءٌ دوست تو در آڻيان!
راتو ڏينهان پنهنجي روح ۾، تنهنجا سوين ڳڻ ڳاڻيان.
ڏٺ ڏوراڻو ٻڌي، آءٌ ڀلو توکي پائيان.
زاريون ضعيفيءَ مون ڪري، پرين توکي پرچاڻيان.
جا تو پئي پيزار جي، سا ڪه لڳن کي لاڻيان.
سڀ ڳالھ پنهنجي سر جي، توکي ”سچو“ سمجهاڻيان.

ڪافي ۷

وڃي شال ڏسان پنهنون، تنهنجو ڪيچ واليءَ وساڻو!
آديون اوٺارن کي، آيل، رتيءَ منجه رسان.
ڪاڪيون ڪوهيارل کي، آيل، پُڄي شال پسان.
وندر جي واٽن تي، آيل، گوڏن پر گسان.
هاريون هوتياڻن جي، آيل، ويڙهي منجه وسان.
وڃي ڪيچ وٺن ۾، آيل، هوتن ساڻ هسان.
”سچو“ سپيرين سان، آيل، ڪنديس چاه چسان.

* ڪافي ۸

ٿيون ورڻ جون وايون، يار سانگيڙي جون!
هٿ پانڌيءَ جي، پارون پرينءَ جي، اهي سي خبران آيون.
ڪونجان هزارين ڪيچ وٽن ڏهون، اسان ڏي يار اڏايون.
اڱڻ اهوئي اسان پرين جو، شل جدا نه هونديون جايون.
ڪيئي ڪتابتان پنهنجي آڇڻ جون، مون ڏي سي هوت هلايون.
ناهن ڳالهيون هي ڳر هڻ جهڙيون، ”سچو“ ري سوز سلايون.

ڪافي ۹

هاڻي ڪنهن سان ڳرهيان ڳالهه، هاريون، پنهنجي حال جي!
پرين نيندا پاڻ سان، پيئڻ، پنهنجي پال.
ڪرڻ عرض عجيب ڪي، منهنجي چاهي مجال.
ڪندي پورهيو ڪيچ ۾، جي نين نمائي نال.

ڪافي ۱۰

منهنجي ساهه سچڻ ڪي ساريو،
مون ڪي ڳالهه تنهين جي ڳاريو،
هو هو هو هو!
آديون آريائن جي، وڃي توڏن تونگ تنواريو.
مون من گڏي گوندرين، ڪيچي ڪيچ قراريو.
ههڙن هوتائن ڪي، ورهڻيون نه وساريو.
جيءُ سچوءَ جو سرتيون، سندن عشق آجاريو.

* هيءُ ڪافي ۸، سسئي داستان نائون ۾ ڪافي ۴ طور شامل ٿيل آهي.

ڪافي ۱۱

چَپر تان ڇڏيندين، ڀلوڙي، پنهل يار!
 پاڻ سڃاڻي پانهنجو، گولي ساڻ گڏيندين.
 اڳڻ آسروند جي، آرياڻي تو ايندين.
 اهو اٿم آسرو، نال نماڻي نيندين.
 پڪا پڪن سامهون، اوري شال اڏيندين.
 سڪ ۽ سور ”سچوءَ“ ڪي، بلوچا، بخشيندين.

ڪافي ۱۲

گهوريو هي ته پنيور، مون سڱ ٻاروچن سان!
 مَرڪَ تان معذور ڪي، سندو هوتن هور.
 راتيان رٿان وڌڻڙا، ڏينهن ساروئي ڏور.
 آهي آرياڻيءَ جو، ديوانيءَ ڪي دور.
 سچو ڳالهه اُنهيءَ جي، شوق مچايو شور.

ڪافي ۱۳

ديس اسان جڙي آيو،
 ٻڙيون، ٻاروچو،
 مولا سو آڻ ملايو!

اچڻ ٻاروچي جي ڪل نه اُن ڪي، تيلهان ٿيون وره وسايو.
 ويڙهي اوهان جي وسي ٻاروچو، پري ڇو پنڌ پچايو؟
 اڳڻ اوهان جي آهي سدائين، گهوري تان پاڻ گهمايو.
 آءٌ نماڻي عيبن هاڻي، پاڻ پرينءَ پرچايو.
 پنڌ ويٺي يار ”سچوءَ“ جو، ڪيو سو هوت سڃايو.

ڪافي ۱۴

اچن ٿا پرين اچن ٿا،

سيل ڪي ساٿي، اچن ٿا؟

طرف اسان جي هين تياري، ٻه اڃا ڪي پچن ٿا؟
اديون آتش عشق جا، من ۾ مڃ مڃن ٿا.
پسڻ ڪارڻ پرينءَ جي، نينهن وارا هت نچن ٿا.
”سچو“ سورهيه ڪيترا، رنگ انهيءَ ۾ رچن ٿا.

ڪافي ۱۵

اها ڳالهه سچڻ تنهنجي ڪنهن سان آءُ تان ڪريان؟
اوهان ٻاجهون سپرين، ويئي هت ڏکڙا ٿريان.
هي سڙ سارو ساه سان، آڏو تنهنجي دوست ٿريان.
ورهه اوهان جي هت وساريا، پاڇائن ڪي پنڌڙا پريان.
دوست اوهان ريءَ ڏيس انهيءَ ۾، سورن جا ٿي سڌڪا پريان.
”سچو“ چوي سپرين، تنهنجي صورت ريءَ ويئي سور ٿريان.

ڪافي ۱۶

منهنجو هوت پنهنوءَ سان، نينهڙو لڳو!

پرو پيڙم پاڻ مون، پيئر ڙي منهنجو ڀول پڳو.
ٻيائيءَ جو بند ٻيو، ڪاڪيون ٽوڙيو عشق ٽڳو.
مون ڪي اوڏنهن آڻيو، سرتيون سنڊو ورهه وڳو.
پرين ”سچو“ آهي پاڻ سان، جيئن سڳيءَ منجهه سڳو.

داستان نائون

۱

باري برهـ بلوچ جو، رڳوئي راحت؛
ساريان سا ساعت، جا فيڪندَ هيٺس هوت سان.

۲

باري برهـ بلوچ جو، آهـ مٿم محڪم؛
سندو دوستيءَ دم، ڇڏيان نہ چن ڪهين.

۳

باري برهـ بلوچ جو، آهـ نسورو نور؛
راتو ڏينهان روح ۾، مَحَبَن جو مَذڪور؛
وڃڻ آهـ ضرور، ڪاڪيون ڪيچيڙن ڏي.

۴

باري برهـ بلوچ جو، هيٺن جو همراه؛
روح منجھارون راه، ڪاڪيون ڏسي ڪيچ جو.

۵

باري برهـ بلوچ جو، سَدا مَون شامل؛
ڪيچ ڌڻي ڪامل، مون کي پورَ پَسائيو.

۶

باري برهـ بلوچ جو، اونداھيءَ اوجر؛
ساڻي آهـ سَڙ، سو نہ ڇڏيندو چَڙرين.

۷

باري برهـ بلوچ جو، اديون سرِ آيوم؛
ڇاھون چمي تنهن کي، چشمن تي چايوم؛
ورھ وسايوم، نينھن پنهنجي نڇھري.

۸

باري بره بلوچ جو، تن کي تقويت؛
سنديءَ سور صيقت، ڀڄين نه پر گهين.

۹

باري بره بلوچ جو، هاريون هدايت؛
گندو كفايت، پاڻون جاڻي پنت ۾.

۱۰

باري بره بلوچ جو، سارو سعادت؛
هيئن حمايت، ڪاڪيون آهي ڪاف ۾.

۱۱

پريان سندي پار ڏي، پنت عجائب آه؛
گهوري سر گهماءَ، مٿي در دوسن جي.

۱۲

پنت عجائب پرينءَ جو، سندو پيرن ناءَ؛
هنئين ساڻ هلاءَ، پاڻ پنهنجو پرينءَ ڏي.

۱۳

پنت عجائب پرينءَ جو، آه هلڻ سان حال؛
نڪا قيل مقال، ٻي نا جڙي آتهين.

۱۴

پنت عجائب پرينءَ جو، خاصو ساڻ خيال؛
فڪر سان في الحال، وڃي پسندينءَ پرينءَ کي.

۱۵

پنت عجائب پرينءَ جو، سسي پير ڪرڻ؛
انهيءَ ڏيان ڌرڻ، آهي قدم ڪيچ ڏي.

۱۶

پنت عجائب پرينءَ جو، ”مان“ سان ڪين هلي،
سائي چاه چڪي، جنهن ”مان“ ڇڏي وڃ ۾.

۱۷

پنڌ عجائب پرينءَ جو، هلڻ هڪ نظر؛
پاڙيچي ڪنهن پڙ، اهو خيال ڪڙو رهي.

۱۸

پٺيءَ هوت پنهنوءَ جي، هيءَ ويچاري ويندي؛
سڄڻ نه سيندي، آءُ تان آهيان جيئڻيون.

۱۹

پٺيءَ هوت پنهنوءَ جي، هيءَ ويندي ويچاري؛
ضعيف زاري، ڪندي در دوستن جي.

۲۰

پٺيءَ هوت پنهنوءَ جي، هاڙهي ڪي هلنديون؛
سور وڃي سڪنديون، ڪشالا ڪافن جا.

۲۱

پٺيءَ هوت پنهنوءَ جي، هاڙهي هلنديون سي؛
جڻن اُتون جي، سرُ ڪرينديون صدقي.

۲۲

روئي هارج رت، هي هي هوتياڻن لءِ؛
تنهن پوءِ جيڪس جت، مٿان تو هٿ ڏئي.

۲۳

راهين هارج رت، ڪاڪي ڪيچيڙن لءِ؛
هو جو ڏونگر ڏاڪڙو، ماري پُچج مٽ؛
ڏاڍيون مهٿان مير جون، جهلي ڪج جهٽ؛
ته پاڻون ڄاڻي جت، ٿئي رفيق رُجن ۾.

۲۴

اهي زورئون زور، جي تو محبت من ۾؛
ڏونگر ڏوريون ڏور، ههڙن هوتياڻن لءِ.

۲۵

هَنجون رت هاريچ، تان روھن کي رهسو ٿئي؟
وار نہ وساريچ، ههڙن هوتياڻن کي.

۲۶

هاريون نہ هارين، آرتو اکڙين مَون؛
تون ڪيئن وسارين، ههڙن هوتياڻن کي؟

۲۷

آهي روح رتي، مون سين مون پرين جي؛
هٿان لڪَ لَتي، ههڙن هوتياڻن لاءِ.

۲۸

آهي ڪا نہ اٽڪَ، آيل، عشق وارئين؛
هٿان لتي لڪَ، ههڙن هوتياڻن لاءِ.

۲۹

وڙيندي وٽڪار، ٻڌي سَندرو سچ جو؛
پنڌ اڙانگا پَپَ جا، قايو نہ ڪوهيار؛
آهي رڱڻ زارو زار، ههڙن هوتياڻن لاءِ.

۳۰

گولن گڏ گڏيان، پاڻ پنهنجو ڪيچ ۾؛
پَلو تان نہ ڇڏيان، ههڙن هوتياڻن جو.

۳۱

گولئين گڏيندي، پاڻ ڪميٽي ڪيچ ۾؛
ڪنهن چَن نہ ڇڏيندي، ههڙن هوتياڻن کي.

۳۲

گولئين گڏيندياس، پورهئي ڪارڻ پاڻ کي؛
پنهنجي تان پرينءَ کي، ”سائين“ سڏيندياس؛
ڪنهن چَن نہ ڇڏيندياس، ههڙن هوتياڻن کي.

۳۳

ھاريون ٿيس نہ هيئن، چونڊ نمائيءَ نہ ڪئي؛
 ٿيان پيراو ٿن جي، جت ويڙم جيئن؛
 ڪاڪيون ڙي آءُ ڪيئن، ههڙو هوت وساريان؟

۳۴

سوين ڳڻ سندان، مان ٿي ساريان سرتيون؛
 سگها ٿيندا سڀرين، مون تي مهربان؛
 ويهان ڪيئن ماڻ ڪري، جيءَ مٿي جولان؛
 آءُ ڪيئن ۾ آمان، ههڙو هوت وساريان؟

۳۵

موٽي ايندڻ شال، پاروچو ٻاجه پئي؛
 اٿم آريجن ري، جيئن منجه جنجال؛
 هي هي منهنجي حال، ههڙو هوت وساريان.

۳۶

جان جان يڪا يڪ نہ ٿيان، تان تان ماڻ نہ مون؛
 ”چرا“ ۽ ”چون“، برابر ’بي چون‘ ٿئي.

ڪافي ۱

پُڄيون ڪي پرين، حالَ منهنجي چئون خبران، ساڻيوڙي!

ساه سِڪي ٿو جن ڪي، مون ڪي ڪي سارن؟
هِنِ دمِ دلاسا ڏنا، سرتيون ساڻيڙن.
تون هِت ڪهڙيءَ ڳالهه ۾، هو هِت ياد ڪرن.
اهين جنين جي آسري، سي تو ڪاءِ ڇڏن.
”سچو“ سنگتِ پانهنجي، مان غريبِ گڏن.

ڪافي ۲

پَسَنَ ڪارڻ پرينءَ جي، ڪيا اڳمَ اڪڙين!

ملڻ لءِ محبوب جي، ٿيون راتو ڏينهن وسن.
جهڙو نه لهي جهڙ جي، ٿي ڪڏهن ويڳاڻن.
سدا ساوڻ تن ڪي، بوندان بس نه ڪن.
”سچو“ سُپرين لءِ ٿيون، جهوريءَ منجهه جهڄن.

ڪافي ۳

برهه بيراجي ڪيوڙي جيڏيون، مون ڪي درد ديوانو ڪيو!

پُڄو ڪيم طبيب بيا، مون ڪي نينهن سو ٺيو.
هاريون اچي اوچتو، پور پرين جو پيو.
آندوه عشق عجيب جو آهي، ڏکيءَ ڪي ني ڏيو.
جو آمرَ اوراڻو ڏنو، سو تان ساڳي ٿيو.
سرتيون پاڇهون سوز جي، آهي جئن گاڏون چيو.
راتو ڏينهان روح ڪي، خيال ڪيو هِن ڪيو.
”سچو“ باقي سچ ٿيو، غير وچون تان ويو.

* ڪافي ۴

ٿيون وَرَنَ جيون وايون، يا سائڱيڙي جون!
هت پانتن جي پارون پرين جي، اهي سي خبران آيون.
ڪونجان هزارين ڪيچ وٽن ٽنهن، اهي سي دوست اڏايون.
اڳڻ اهوئي اسان پرين جو، جدا نه هونديون ڄاڻيون.
ڪئي ڪتابتان پنهنجي اچڻ جون، مون ڏي هوت هلايون.
ناهن ڳالهيون هي ڳرهن جهڙيون، ”سچو“ سي سوز سلايون.

ڪافي ۵

گهڻا وڃي ڏينھڙا لايا، يارَ پياري، ميان!
آءُ ڙي پاندي ڪل ڪائي ڏي، هڪن اچڻ جا سبعا؟
انهن ڪارڻ راتو ڏينھان، مون ٿي وره وسايا.
ڏينھن انهيءَ ڏي ڏسان ڏهاڙيون، هن ٿي ڪانگ اڏايا.
يار مسافر موليٰ مهر سان، ساڻ غريب گڏايا.
ٿورا تن جا ”سچو“ سنپارين، جي اجھي چُون آيا.

ڪافي ۶

حال منهنجو ڪونه هو، جيڏيون ڙي، پنهنجو ڪرم ڪيائون!
معاف ڪيائون منديون، ڏوهن ڏي نه ڏنائون.
جيڪو حال احوال هو سائين، پاڻون وٽان پڇيائون.
پاڻ پنهنجو پاڻهين، ساڻ غريب گڏيائون.
”سچوءَ“ کي ڪيئي سرتيون، ٿي دلاسا ڏنائون.

* هيءَ ڪافي ۴، سسئي داستان انون ۾ اڳ ٿي ڪافي ۸ طور شامل ٿيل آهي.

ڪافي ۷

گهوري گهوري گهوري، وو ميان
جند سڄڻ تو تان گهوري!

راتو ڏينهان، وو، آهي اوهان جي، سائين، جهوري جهوري.
ڳچيءَ وڌيو عجب جيهي، سهڻا، ڏوري ڏوري.
تند نہ ڄاڻان، وو، ڪنهن هيءَ، سهڻا، چوري چوري.
دل ڪسيائي، وو، لت نيتيائي، حاڪم، زوري زوري.
اول آساني ڳالهه ٿي پوءِ ڪيڙيءَ، سائين، ڳوري ڳوري.
”سچو“ لايوسچ منجهارون، لالن، لوري لوري.

ڪافي ۸

ڙي جيڏيون، هاڻي گهوريو هوتن ري، سارو شهر پنيور!
لاهيندا، وو، لطف مان، ميان، هن ڏکيءَ ڪون ڏور.
هي هالاڻي آن جي، شعلو وڌو شور.
منت نہ منهنجي موٽيا، زاري آهي نہ زور.
درسٽن ساڻ دفعي ٿيندو، سندو هنيڙي هور.
”سچو“ سندين راهه تي، هڪ جفا پيو جور.

ڪافي ۹

اڄ هونئن ريءَ هٿ هڻا، ٻيا ڪير لهن مون ساراڻ!
 قاصد ڪيچ وٺن ڏانهن، اٿت سِگهڙو اٿ،
 - ٿي روزِ جهاڻيان ڦارائن.
 وجهان وڃاڻا ڪيترا، قريبن جي ڪاڻ،
 - يار ملن شل ياران.
 آيون انهيءَ پار ڏهون، اديون ڪُڪاڻ،
 - ڪونجن جون پي قطاران.
 سَنجھي صبح سرتيون، ميان ٻاروچي جي پاڻ،
 - آهن ”سچو“ ڪي سنڀاران.

ڪافي ۱۰

ڏک وٺو وئين ڏيئي ڏيئي، وو، يار سڄڻ اڄ مون ڪي!
 اوهان ٻاجهون يار پيارل، حال اسان چڙو هيئي هيئي.
 پرين ڏسيجو وڙ پانهنجي ڏي، اسان هٿئون جي پئي پئي.
 ياد ڪريجو ڏينهن اهي ئي، ڳالهيون ڪيو ڪڍ ڪيئي ڪيئي.
 هوجي ڪيون ڳالهيون توئي سان، نينهن ”سچو“ ري سيئي سيئي.

ڪافي ۱۱

ڪالھ، اسان تو ڪيون ڪيون، يار سڄڻ، ڳجهيون ڳالهيون!
 ٽين پراڻيون ڪينڪي، نت سي آهن نيون نيون.
 رهيون آهن روح ۾، چڱيون اوهان جي چيون چيون.
 ڪين وسرن ساه ڪون، اهي تان پاڙڻ پيون پيون.
 منيون ڳالهيون تانهنجيون، هن ”سچو“ ساه سنيون سنيون.

ڪافي ۱۲

تون نه پاڻهي ٿو سائين ڄاڻي،

ڪيهو حال چوان تو کي هاڻي!

دل ديواني ڪي اسانجي، مُحب آهان جي ماڻي.
 ڏوهن ڏي ڏس ڪين اسان جي، سائين تون پاڻ سڃاڻي.
 دردمنديءَ جي دل تو ٿي سان، اڪن اڙائي آڻي.
 ڪڏهن اسان وٽ ايندين دلير، ويئي وجهان ويڃاڻي.
 سوال ”سچو“ جو آهي اهوئي، تنهنجو عشق نه شال اڪاڻي.

* ڪافي ۱۳

آءُ آريائي اوري، آءُ دامن لڳڙي آهيان!

سيرُ پنهنجو سڀرين، گهرون آيس گهوري.
 هيءُ ڪميٽي ڪينگي، ڏونگر سگهي ڏوري.
 ڪا جا تڏنڌ طلب جي، ڇتِ وئين تون چوري.
 نيو پاڇياڻي پاڻ سان، ترُ نه رهي توري.
 ”سچو“ سڱ آهان جو، ڪيئن پُجي تنهنجي ٿوري؟

* هيءُ ڪافي ۱۳، متفرق ڪلام ۾ ڪافي ۱۰۷ طور شامل ٿيل آهي. تفصيل لاءِ
 ڏسو صفحو 64 ڦٽ نوٽ.

ڪافي ۱۴

ڏس ڪهڙيون ڦيريون پائي، اهو لڪ لڪوئي يار سڄڻ!
 غمزي هن غيرت ٿئي، جو عشق لکن سان لائي.
 علم عقل ويو اڏري، عين عشق جي آئي.
 طبل پيا سڀ تم ٿيا، جڏهن نوبت نينهن وڃائي.
 نحو صرف ويو وسري، جاتي پاڻ خيال ڳائي.
 رمز پنهنجي راز جي، ٿو ”سچوءَ“ کي سمجھائي.

ڪافي ۱۵

اڙي مهر پئي، مون کي يار سڄڻ، دارون ڪو دل جو ڏئي!
 قدر پيو مون کي ڪاڪيون، ٺي وڌو، ويڃن وئي.
 اثر منهنجي درد جو اديون، شال طبيبن ٿئي.
 ورهه ويڙا گذري، هن عاشق آهون ڪئي.
 ورهه وهيم جيڏيون، پوئتان پُرجهڻ پئي.
 ٻڪي ڏين جي باجهه جي، تان جيءُ ”سچوءَ“ جو جيئي.

ڪافي ۱۶

آهر علاج نه ڪوئي،
 هن اکن ماري آهيان!
 ڪنهن کي سٿيان سرتيون، حال اهو ئي روئي.
 ڦڪيون ٻڪيون لکن هزارين، ڪيون طبيبان توئي.
 ناحق ٻڌين پڪيون، ڪل نه حاذق هوئي.
 ويڃ وئي وڃ وات اهاڻي، سانول ايندم سوئي.
 دست سڄڻ جي دارون آهي، ”سچو“ يار سڀوئي.

ڪافي ۱۷

نينهن ڏاڍي سان لايوسي، آءُ تان هاڻي ڪيئن ڪريان؟

عشق سَوَکو سَرتيون، هُت سَپَر پايوسي.
جو ڏنائون جيڏيون، سو تان پَلءُ پايوسي.
پُڇي اسان جا پَڪڙا، اديون، اِجهو آيوسي.
پيئڙ شهر پنيور جي، هِت طعنن تايوسي.
سوئي ”سچو“ سِر تي، هاڻي چمي چايوسي.

ڪافي ۱۸

منهنجو هيئنڙو هوتن ساڻ،

ڪهڙي ڪريان پي آءُ تان ڳالهڙي!

وندڙ سنديءَ واٽ تي، پُرزا ڪنديس پاڻ.
اچي لڳو مون اوچتو، پاروچي جو پاڻ.
دعا ڪريجو جيڏيون، شالَ موٽي مئيءَ جو ماڻ.
ويڙو درد فراقِ جو، ڏيئي ڏکيءَ کي ڏاڻ.
اڳڻ ايندو تانهنجي، ”سچو“ سو سَرواڻ.

ڪافي ۱۹

ڪالهه اسان وٽ ويهي ويهي، وڏي ڀاءُ سڄڻ، ڪيو ڳالهيون!
 سي نه وسرن ساهه منهنجي ڪي،
 ڳالهه ڪريان ٻي ڪيئي ڪيئي!
 ٻهر ٻاروڇا ٻاجهه پڙهي تون،
 آءُ پڪي هن پيئي پيئي!
 ڏينهن ٻه ٽي چار دوست اسان جي،
 رَمَزَن سان دل رهي رهي!
 هج هميشه يار اسان وٽ،
 پرين نه ٿيڻ ٿيڻ ڏيئي!
 ڪيو پيراڳي ڏينهن تنهن لاکون،
 دوست ”سچو“ جي ويهي ويهي.

ڪافي ۲۰

يار چڱي توتان مون سان لائي،
 ڙي دلبر، لائي!
 دوست دلآسي جي درد مندن ڏي، مڃ ڪتابت ڪائي.
 تنهنجي اچڻ جي يار پرين ڙي، هٿ وري ٿي وائي وائي.
 جا وڻيو دل پنهنجيءَ ڪي، ڪيو سانول سائي سائي.
 خبر خوشيءَ جي پارون اوهاڻ جي، اڄ اسان وٽ آئي آئي.
 حال ڏسي ڪري يار ”سچو“ سان، ٿي اچي ڏک ڀائي ڀائي.

ڪافي ۲۱

اڃهي آيا، ڪلي گڏيا سي، جن جي ڪارڻ پاندي پڇياسي!

فلڪ فراقِي ڏينهن ڏهيا، اهي سي ئي وسري وياسي.
پاڻون ڄاڻي، سي پيهي آيا، جن جي ڪارڻ ڇلا ڪياسي.
اسان پانيو تان آرام ٿيو سي، ناز نيتن جي ناگهه نياسي.
جيئن وڻي کين تيئن ڪرن سي، وس پرين جي وڃي پياسي.
ويڙهي اسان جي ”سڄو“ آيا سي، طرف جنهن جي قاصد ڪياسِي.

ڪافي ۲۲

متان تون مون کي ڇڏين،

سُونهان ڙي سڄڻ جا!

محبوبن سان نانءُ ڌڻيءَ جي، نيئي غريب کي گڏين.
نتو ڄاڻان ڏينهن اهوئي، ٿيندو الاجي ڪڏين.
جڏهن تون حافظ ٿين حضورين، نانءُ ”سڄو“ ڪري سڏين.

ڪافي ۲۳

ڪاڻ اچڻ تنهنجي ڪندي آءٌ، هِت حياءُ هزارين وي!

پرچ پرين ڏس پاڻ ڏي، پرھ اوهان جي بندي آءٌ،

- وري مان نهارين وي.

پرچي اڱڻ آءٌ تون، پايان ڳچيءَ منجهه ڪندي آءٌ،

- يار گڏ گذارين وي.

جيھي تيهي هوت اوهان جي، چڱي سا توڙي مندي آءٌ،

- سا تون چوڻو وسارين وي.

اوهان باجهون سڀرين، نيئون وهان ندي آءٌ،

پيو ”سڄو“ پيارين وي.

کافي ۲۴

آهي صبح انجام، پرين، تنهنجي ڀلا پار ڏي!
 اسان ڪنيو تان تنهنجو، سر تي گل ڪمام.
 دانهون ڪري درد مٺو، پرھ نہ ڪر بدنام.
 جي تون پڇين ڳالهڙي، طلب نہ ڪج تمام.
 اڳڻ اچن ٿا تانهنجي، عاشق ڪر آرام.
 ”سچو“ سڀو تانهجو، ڪيوسي قبول ڪلام.

کافي ۲۵

ناهي ويچاري سا وس، هيءَ نا بيوس آهي، ميان!
 پرين پنهنجي پار جوڏاها ڪو پھ ٿس،
 - تنهنجي ڪس، ني، آهي، ميان.
 اول آخر آهي ئي، رانول منهنجي رس،
 - تنهنجي وس، ني، آهي، ميان.
 اوهان ٻاجهون سڀرين، ڳالهيون نہ اچن ڪس،
 - روح رس نہ آهي، ميان.
 پڄاڻا پرين جي، آهي پنيور ڪون بس،
 - سوتان چس نہ آهي، ميان.
 ساڻ ”سچوءَ“ تون سڀرين، هوت ڳالهاج ھس،
 - پيو ڪو جس نہ آهي، ميان.

ڪافي ۲۶

هوت اسان وٽ ايندا،

وئي نال پي نيندا!

سودلاسا سرتيون، هن ٽڪيءَ کي ڏيندا،

- گولي پاڻ گڏيندا.

پڪا پاڇياڻن جي، اوڏا اڻ ڏيندا.

- چوري تان نه ڇڏيندا.

جانچي ڏسجو جيڏيون، هڪ ٽڪيءَ سان ٿيندا،

- وري پوءِ نه ويندا.

پسي حال حقير جو، بديون تان بخشيندا،

- ”سچو“ نانؤ سڏيندا.

ڪافي ۲۷

جي آئين، پلي آئين، ڪيچي ڏٺو ڪالهه ڪاڻي!

سگهو سگهو تون ڏيڄ سنهيا، ڏينهن گهڻا چو لائين.

ٿورا لائين ٿو هن ٽڪيءَ تي، پير اڱڻ جو تون پائين.

پاڻ توڙي تون ڪريان قرباني، جو ڳالهه سچڻ جي ٿو ڳائين.

طرفن تنهنجي هيءَ نماڻي، سڀ ڀلائي ٿي پائين.

ڏيهه سچڻ جو ڏسيون ڏهاڙيون، ”سچو“ توکانگهه اڏائين.

داستان ڏهون

۱

ڪيچيڙا ڪالهه ويا، مان ٿي اڳڻ نهاريان؛
ساريو سڀرين ڪي، هنجون آءُ هاريان؛
گوندر گذاريان، هي هي سارا ڏينها.

۲

ڪيچيڙا ڪالهه ويا، پوءِ ٿي اڳڻ نهاريام،
ڪين لهان ڪاڻئين، وڏيءَ ويل ويام؛
وڃي ٿاڪ ٿيام، ڪاڪيو ڪيچ وڻن ۾.

۳

ڪيچيڙا ڪالهه ويا، تنگ اٿن ٿاڻي؛
هوئن ريءَ هاڻي، اڳڻ نھاري نہ سگهان.

۴

ڪيچيڙا ڪالهه ويا، اڃا مون وڻاءُ؛
پرين پڄاڻاءُ، اڳڻ ڏسي نہ سگهان.

۵

ڪيچيڙا ڪالهه ويا، جات اولي جت؛
هي هي هٿان هٿ، اڳڻ ڏسي نہ سگهان.

۶

ڪيچيڙا ڪالهه ويا، تون ٿي اڳڻ نھارين،
ٻڙي ٻاروچن لاءِ، رت هنجون هارين،
ساريون سنڀارين، ٻاروچاڻي جات ڪي.

۷

ويئي ڪيچيڙا ڪالهه، تون اڄ ٿي پير نھارئين؛
هو لنگهي لڪ سنوان ٿيا، توهي هڙا حال؛
ڪنڊئي سار سنڀال، وڃي ڪيچ وڻن ۾.

۸

ڪري ڏمڙ ڏير، اتي آڏيءَ رات ويا؛
توڻ ڪڏين وقت صبح جي، پيرائين جان پير؛
هو ڏکيو ساڻ سوير، وڃي ڪيچ وٺن ۾.

۹

جان جان ٽيڙس جاڳ، تان ساڻ سويلو لڏيو؛
ارتو اوتي اڪيون، موٽيون ڏسي ماڳ؛
وڙ وڙائي واڳ، مان نماڻيءَ جي نجهري!

۱۰

اڱڻ ساڳي اوه، پر ڪيچن کي ڪاٺون لهان؟
ڏيئي ڦٽ فراق جا، پورهيت ڇڏيون پوءِ؛
هاڻي راهن مٽي روه، سڌ ڪريندي ساڻ کي.

۱۱

وڃي ڪيچ وٺن ۾، من ڪرن نماڻي ياد؛
اندھون آزاد، ڪندا ڪميٽيءَ.

۱۲

وڃي ڪيچ وٺن ۾، ياد ڪرن مون مان؛
انهيءَ ۾ ارمان، ساه وڃي ٿو سرتيون.

۱۳

وڃي ڪيچ وٺن ۾، مان پڇن پورهيت؛
ت هڻي نماڻي هٿ، پاڻيءَ يوڻي پانهنجي.

۱۴

وڃي ڪيچ وٺن ۾، مان پورهيات پڇن؛
ائين پاڻ چون، ت ويڇاري ويجهي ڪريو.

۱۵

وڃي ڪيچ وٺن ۾، ڪنهن ساعت سنپارين؛
مان وري نهارين، پينر شهر پنيور ڏي.

۱۶

وڃي ڪيچ وٺن ۾، پُٺُ ٿيندي پورهيت؛
جَتُ منهنجو جِٽ، آءُ اُت گولي ٿي گذاريان.

۱۷

ڪري پورهياڻ پانهنجي، مان وٺي نانءُ سڏين؛
گولن گڏ گڏين، ڪن پاڻيءَ يوئي پانهنجي.

۱۸

پورهيت ڄام پنهنوءَ جي، اصلَ ڪُون ائين؛
تون گولن سندي گولڙي، هو سنڌ ٿيا سائين؛
ڪاپو ڪمائين، ڪلو ساري ڪيچ جو.

۱۹

پورهياڻ پنهنوءَ جي، هيءُ اصل لاکون آهي؛
ٿي ڪاپائت ڪيچ ۾، ويندي لالڻ لاءِ؛
ساه نہ آچن ساءِ، هي ماڻهو شهر ڀنڀور جا.

۲۰

هيءُ پورهياڻ پنهنوءَ جي، اصلَ ڪُون آهي؛
سَگ نہ ڪا ساھي، ٻڙيون، ٻاروچن سين!

۲۱

ڇوٽ ڇڙهي ڇانگار، ڪندي ڪيچيڙن کي؛
پوندي ڪن قريبن جي، گوليءَ جي گفتار؛
ٻاروچا ٻيهار، ڪندا پيرو شهر ڀنڀور ۾.

۲۲

ڪوہ ڇڙهي ڪوهيار لکي، ڪا جا ڪوڪ ڪيام؛
ڳوڙها جي ڳلن تون، ڳڙن جيئن ڳاريام؛
اھي سڏڙا، ”سچيڏنو“ چوي، ٻاروچل ٻڌام؛
گوئدر غم ويام، جڏهن ٿيس هيڪاندي هوت سان!

ڪافي ۱

آءُ ڪانگا ڪا ڪر، ڙي، مون سان هر هر پيوڪر، ڙي،
- مٺي ڳالهه پرينءَ جي!

ڏاها ڏنءُ ڪي وڃي، آهي پرين ڪهڙيءَ پَر، ڙي؟
ڪي حال پڇيائون هن جو، ڪا ڪندا ويڃاريءَ ڌر، ڙي؟
مُحِب جي ميلاپ جي، ڪا ڪندين پيڻي پَر، ڙي؟
آءُ توڙي تون صدقي، هوئين دوساڻي ڌر، ڙي.
پريان سندي پار جي، آهي سِڪ ”سچوءَ“ ڪي سِر، ڙي.

ڪافي ۲

ڪالهه قاصدِ اوڏاهون آيا: ڇي، جاني ايندءَ آڄ جاڻي!
اسين تان اوڏاهون آڄ آياسي، هُئن اچڻ جا سَعا،
- ڪيچ هئي هيءَ وائي.
سڪين سارين جن ڪي، وو ميان، واليءَ پوءِ ورايا،
- اچي ٿيندءَ ٺُڪ پائي.
ڏينهن گهڻا تو هوت پنهنءَ ري، ورهي مينهن وسايا،
- آئي اڏاهون واڌائي.
اڄهي ايندءَ سپرين، وو ميان، ڏينهن گهڻا جن لايا،
- ڪَل نہ پوندءَ ڪائي.
”سچو“ سڪندي سال ٿيا، وو ميان، ڏکيا مون ڏينهن لنگهايا،
- وڃي هيءَ عُمَر اڃائي.

ڪافي ۳

ڙي ساڻيو، منهنجي يار جي، ڪا ڳالهه اچي مون سان ڪريو!
 آهي آرامي ڪي يار اسان جو، ٻُڌي ساوڙو وڙو وريو؟
 جي هڪنڌ ٿيان هوت سان، تا ڪاڄ سڀو مون سڙيو!
 ٻيهر مون سان ڪيچ ڏي، ڪي وڪان به ٿي چوند پريو!
 ڏوٽ ڏوراپو يار سچڻ تي، مٿان ڪو پاند پيو ٿريو.
 سوز ”سچوءَ“ جو سڱ سڻڻ سان، ڳوڙها سوڳاري ڳريو.

ڪافي ۴

وڃي پکا پُڄائج، تون ساڻي ڙي، سچڻ يار جا!
 هي تان حال حقير جو، وڃي سارو سڻائج.
 هي نياپو نينهن جو، وڃي پانڌي بهُڄائج.
 پاند ڳچيءَ ۾ يار ڪي، پاروڻ مون پائج.
 بهر ٻاروڇا وري، وڏو اچي ورهه وسائج.
 ”سچوءَ“ ڏي ڪوڻ سڀرينءَ ڪي چڱو چوائيج.

ڪافي ۵

مون کي نيٺ ٿا نين، هر هر حبيب ڏي!
 دل جوش ۾ خروش، اڪيون روزرت رڻن.
 شڪر آه خداه جو، ديدان ديدار ڪرڻ.
 پاروڻ يار لڪ هزار، مون کي ميهڻا ڏيڻ.
 سِر تي ”سچوءَ“ سڀ سهايا، پينر پلي چوڻ.

ڪافي ۶

رهبرِ ائين چُون، اڄ اڱڻ تنهنجي ايندا!
 تون ڪيئن وسارين تن کي، جي تو گهڻو پُڄن.
 در تنهنجي دوست اهي ئي، اڄ ٿا اجهي اچن.
 پڪا پانورَ گڏي ڪري، اوڏا تنهنجي اڏن.
 ”سچو“ سندي حال جي، ساري خبر لهن.

ڪافي ۷

دارون نہ ٻيو ڏئين، اهي طبيبُ عشق منهنجو!
 دٻليون دارونءَ سنديون، موٽي نال چو نئين؟
 ڳالهه اهاڻي عاشقن جي، هيءَ لاءِ سان هنئين.
 اوڏنهن اولانيو آڻيو، ڇو ويڄ ڏي وئين؟
 رک ”سچو“ ڙي سوز سيني ۾، تان تون ’سچو‘ ٿئين.

ڪافي ۸

ياد اهي مون کي آيون، ڪيئي ڳجهيون جي ڳالهڙيون!
 اوهان جي به اچڻ جون، ٿيون وري هٿ وايون.
 درد منديءَ جي دل کي دلبر، وره وڃين ڪيئن لايون؟
 نانءُ سائينءَ جي سهڻا سائين، ڇٽ نہ وڃ مون تان چايون.
 آءُ ته ڏينھڙا گڏ گذاريون، هٿ وينا وره وسايون.
 ڏوهن ”سچو“ جي ڏي نہ ڏسو، جو هٿ ٿا سڏو سڏايون.

ڪافي ۹

دوست کي دانهن سٽي، مَن مَهرَ ڪا مون ڏنهن پوي!
 دردمندن جي ڌرَ اتي، ٿو ڪانگِ لاکيڻو ٿوي.
 پيغامِ پرين پارَ جا، چشمن اُتي ويهو چوي.
 عاشق آهي اُڪنديو گهڻو، ٿوراند روئڻ جي روي.
 سِرِ پَر اسين ايڏنهن اچون، يا ڪي اوري ايندَ اوهي؟
 ”سچو“ سدا سڪَ سوز ڪون، پيو ماڻُ محبت جو موي.

ڪافي ۱۰

مُحِبُّنَ مَڪا مون ڏي وري، اڄ ڏوٽ ڏوراپا ڏئي!
 سٽي سَنِيها يارَ جا، ٻولي ٻڌيم ٻانهون ٻئي.
 دل ڏيري ڏي دوست جي، وهندو انهيءَ ويلي وي.
 مون کي وساريو ڪيئن اُٿئي، مون ڀرت توڻي سان پئي.
 تنهنجي اسان جي وڃون، ڏس ڏينهن ويا گزري ڪئي.
 مون تان ڪيون تو سان جي، سانج ”سچو“ ڳالهيون سڱي.

ڪافي ۱۱

اڄ اڳڻ اڃهي آيم، پرديسي گڏيم، ميان!
 پيهي پڪي آڻيا، لنڙ جنين سان لايَم.
 ڪوڙين قاصد ڪيترا، هوتن پار هلايَم.
 پُڄيم جَن لَه پَنڌڙا، سي واليءَ پوءِ ورايَم.
 انهن ڪارڻ سرتيون، سِرَ تي سور سهايَم.
 سيئي ”سچو“ آڻيا، جَن لَه ڪانگَ اڏايَم.

ڪافي ۱۲

ناهي ٿورا پوءِ ڪو ڏيڻ اوهان کي، يار تو سان منهنجي زاري!
روز ازل ڪون ڇاڙهيئي اسان تي، بارُ بره جو باري.
جاڻي ڪاڻي صاحب ساريان، يار اوهان جي باري.
راتو ڏيهان ڳالهه اوهان جي، پي وائي مون ته وساري.
درد منديءَ سان، ڪنهن ڏينهن دلبر، ڪر ڪا وروهن واري.
حال احوال جي آهي اوهان کي، سٺ ”سچوءَ“ جي ساري.

ڪافي ۱۳

آءُ تنهنجي، سارو عالم ڄاڻي، يار چڱي توتان لائي، وو.
گهرو پرين پرديس اوهان تون، ڪر اچڻ جي وائي، وو.
اندر اسان جي يار سچ وي، سَنَدِيَوَ سِڪَ سَمائي، وو.
طرف اسان جي شال اوهان جي، ٿئي ورڻ جي وائي، وو.
مهڻا ڏئي ٿو لوڪ مڙيوئي، دوست تو تون دل ڄاڻي، وو.
شال ”سچوءَ“ جي يار پيارا، لهين تان سٺ سڀاڻي، وو.

ڪافي ۱۴

آءُ ٻانهي ٿون سائين، وي،
پاتم پاندُ ڳچيءَ ۾ ڪپڙو!
طرفون تنهنجي يار پيارل، ڪانگ اچن من ڪائين، وو.
نائو مولا جي مهر پوکي ڪا، ٿورا مون تي لائين، وو.
روز ازل ڪون تنهنجڙي آهيان، غير نه مون کي پائين، وو.
هڪڙي ساعت اڱڻ ”سچوءَ“ جي، پير مبارڪ پائين، وو.

ڪافي ۱۵

اهي اڳڻ منهنجي آيا، وو، جن ڪاڻ سي پير پُڄايم ٿي!
 پڪي آسان جي پيهي آيا، ڏينهن گهڻا جن لايا، وو
 - جن ڪاڻ سي پوڻيون پُڄايم ٿي.
 جن لاءِ روز نهاريم راهان، مولا سي محب ملايا، وو
 - جن ڪاڻ سي ساڻي سنڀايم ٿي.
 هن غريب کي گڏ نيڻ جا، ڪيا سي سڄڻ سَعا، وو
 - جن ڪاڻ سي ڪانگ اڏايم ٿي.
 ڏينهن فراقِي لنگهيا اسان تون، روئندا دوست ڪلايا، وو
 - جن ڪاڻ سي ڏکڙا لنگهايم ٿي.
 رهيا آهن روح منهنجي تي، فائق جا فرمايا، وو
 - جن عشق جا سبق پڙهايم ٿي.
 دل ”سچيڏني“ جي تي اصلون، هاديءَ حُڪم هلايا، وو
 - جن ڪاڻ سي وره وساي ٿي.

ڪافي ۱۶

ڪڏهن آلاجي ايندين، پيهي پُڄڻ پنهنون يار!
 پاڻ پنهنجو پاڻهي، ساڻ غريب گڏيندين.
 پڪا پکن سامهان، اوري شال آڏيندين.
 اهو اتم آسرو، چپر تان نه ڇڏيندين.
 سگ پانهجي در جو، ”سچو“ نانوَ سڏيندين.

ڪافي ۱۷

اھي ڏور ڀا ڏيئي، موٽي مڪا يارَ مون ڏي!

هوءَ جا ڳالھڙي ڪالھ ڪئي سون، ڪيئن وسري تو وئيئي.
 آسان ٻاجھون، سٺ ڙي سائين، ڏينھن گذاريو ڪيئي؟
 ڪهڙن ڳالھين ۾ تون تان آھين، ڀرت منھجي تو سان پيئي.
 چڱي منجھن ٿو هٿ پانڌن جي، تہ حال اسان هٿ هيئي.
 ٽوھ ڪُٺاھ، وُو، تنھنجا بَخشا، ”سچو“ ڙي، يارَ سڀيئي.

ڪافي ۱۸

مون کي مُرڪڻ سان تون، ڪيئن ماري وئين!

ڪيئي پُچندي پانھنجي، موٽي ڏور ڀو ٿو مون کي ڏئين.
 آءُ ايلازڻ دوست توڙي کي، يارَ وڃي اتي يا ڪي ٿئين.
 آءُ مٿي تان گھوري جاني، سدائين سو تون تان چئين!
 ڪهڙين ڳالھين يارَ سچڻ وي، هيءَ نماڻي نال نہ ٿئين.
 اھي ”سچو“ چئن يارَ توڙي سان، هُج تنھن سان تون پي ٿئين.

ڪافي ۱۹

آءُ وري تون تان ويھُ، سچڻ،
 آءُ تان تنھنجڙي آھيان!

آھون عاشقن جون سٺي، چڏ پرين تون ڀرڏيھُ.
 پگن ٻاٻاڻن ۾، آءُ پرين تون پيھُ.
 اصل لاڪون آھي، هيءَ ڏاھا تنھنجو ڏيھُ.
 ”سچو“ چوي سڀرين، آءُ سارَ ساڻيھُ.

ڪافي ۲۰

گهوري جانيءَ ري جدائي،

گڏ گهاريون، هوءَ هوءَ هوءَ!

معلوم توکي پرين، سائين سا ڳالهه سڀائي.
 شالَ ڪن سان نه سٿان، تنهنجي وڃڻ جي وائي!
 توهان ڇڻڻ ڪارڻ تان، يار نه مون لڙهه لائي.
 ٻن وڇوڙي جي شاهي دلبر، ورساڻ گڏ گڏائي.
 ساڻ ”سچو“ هو ميان سڀرين، سائين تون گڏ سڏائي.

ڪافي ۲۱

اهي ٻڙيون، ٻاروڇا، آڱ اڱڻ منهنجي ايندا!

هيءَ شريڪت ڪا ڪندي، اڙي سرتيون، سائين ساڻ،
 ناهيان ٿا نياڻي تن جي، جا پُرجهي ڏنم پاڻ،
 - پانهي ڪري پانهجي، اُهي صاحب سڏيندا.

اٿي ويئي تانهجيون، هن واتيون ورونهاڻ،
 ڏين سڀيئي سرتيون، مون کي لکين ٿيون لوهان،
 - اهو اٿم آسرو، گولي گڏ پي گڏيندا.

ڪين جون مون کي خبران، اٿي پانڌيءَ پهچايون،
 هيون هوتن سنديون، هيڏي وڙڻ جون وايون،
 - ”سچو“ جن جو آهين، سي ڇن نه ڇڏيندا.

ڪافي ۲۲

وڃي ڪا مِنت ڪري،

منهنجي يار ڪي، ووا!

هو سدائين سان مَون، پرين نه وڃ پري.
 حال نمائيءَ جو ڏسي، وري سو پوءِ وري.
 وٺي ڪا دامن دوست جي، اڪيون تان آب پري.
 ساريو توکي سڀرين، هت مريض مري.
 رُسڻ نه تن سان، جن ريءَ ”سچو“ نه ساهه سري.

ڪافي ۲۳

لڏي هلاڪي هاڻي، دوست وسي منهنجي ويڙهي!
 ڪوئي ڪيو پانهنجي، پرين پاڻون ڄاڻي.
 ناحق اوتيم هوت ريءَ، پنبڙين مان پاڻي.
 سي ئي آيا هيس جنين لاءِ، جيڏيون ڙي، جوڳياڻي.
 وٺي ويهاريون ويجهڙو، ”سچو“ سو سڱ سڃاڻي.

داستان يارھون

۱

اڻ ملهي آهيان، ٻانهي ٻاروچن جي؛
سڀ چڙ ڇاڻان، آهڻ ۽ دانھن سين.

۲

هي وڃي هي قافلو، ڇپاتي ڇايون؛
منهن ڏئي آيون، آهون دانھون عشق جون.

۳

رات لهي ويا ريڇ، نمائيءَ کان نڪري؛
ڪاڪيون هاڻي ڪيئن ڪريان، جو ڪاڏي ٿيڻم ڪيڇ؛
پر پيو پنھونءَ سان پيڇ، سو اتي رهڻ نہ ڏئي.

۴

سهي جان نہ سئينءَ، جو ڪڙڪ ٻڌي ڪڙڪي وڃين؛
ڇٽيان چانگن جون ٻڌي، تون ڪوڙي ڪين ائين؛
غافل هڏ گڏينءَ، سڀ پر ”سچيندو“ چوي.

۵

پاندين ڪون پڇي، ٿي په، پرينءَ جا پيچرا؛
سهلي ”سچيندو“ چوي، هيءَ لالڻ لاءِ لڄي؛
ڪنهن سان ڪين ڪڇي، اٿس وءِ وءِ وائي وات ۾.

۶

چارهيون لاهيون چنچ چيون، ڪوڙين آهڻ ڪوه؛
ڏئي مهٽان محبت وارئين، چڙ ڏاڍي چوه؛
ناگه، نِسَت نينهن ڪي، ٿا رٿارن روه؛
اچي منجهه آندوه، مٿان تون ماندي ٿئين.

۷

لاڪون لاکين لڪ، نبيرڻ نه ٿيا؛
ڪوڙين آهن ڪيترا، راهن اتي رڪ؛
هي هي ڪارڻ حق، هي سارو ڏونگر ڏوريان.

۸

روئي هاريان رت، ووءِ ووءِ واٽڙين تي؛
جيڏيون ڪارڻ جت، سارو وندر ووڙيان.

۹

اچ آريائي، تون وري شهر پنيور ۾؛
آن ري اڪڙين مون، تو پرت هي پاڻي؛
هوت اچي هاڻي، هيءَ نالائق نوازيو.

۱۰

هوت نه چڏيو هت، نيو پورهيت پاڻ سان؛
توريءَ بي ڪا چت، ڪانهي ڪميڻيءَ کي.

۱۱

عمر آجائي گذري، ڪارڻ مٺي روءِ؛
خام منهنجي خوءِ، ڪر وڙ ويچاريءَ جي.

۱۲

جت موچاري جات، چڱي جات جتن جي؛
واڻي تن جي وات، سدا اٿم سرتيون.

۱۳

پورهيايت پنهنوءَ جي، آهي اصل ڪون هي؛
جيڏيون جتن ري، ويڻي ورهه وسائيان.

۱۴

آهي ڪو نه غرض، محبوبن کي منهنجو؛
ڏيڻ سِرُ فرض، ”سچو“ سندن ست ۾.

۱۵

لوهي لاغرضي، سڀنريان چڻي سار؛
مارڻ لاءِ مشتاق جي، آهي محبن کي مرضي؛
سر ڏيڻ تنهن ست ۾، آهي فقيرن فرضي؛
گڏهان ڪو قرضي، ”سچو“ نازڪ تنهنجي نانءَ جو.

۱۶

پيس تنهنجي پيچ، پنهن ڪين ڇڏيچ مون؛
بانهي ڪري پانهنجي، وڃي پانيڻ کي ويچ؛
مر ڪميڻي ڪيچ، پورهيو پانهن جان ڪري.

۱۷

روئي ڏنو رنگ، ڪو جو ڪامڻ ڪوهه ڪي؛
سو شمه شفق سان ٿيو، سرخيان سارو سنگ؛
منهنجو نينهن نِسنگ، پيو سمورو سُڪوت ۾.

۱۸

اٿي ڪمر ٻنڌ، لوچ، ت لهين سڀرين؛
هوتائين جو هنڌ، ڏسي ٿا ڪڙين سان.

۱۹

ملي مارڳ جي مرين، ٿئي قدر ڪيچيڙن؛
ٿورو ڏو ٿن، تنهنجي اچڻ جو ٿئي.

۲۰

مهر م لاهه مٿام، آءُ اوهان جي آهيان؛
جي ڪامل سڌ ڪيام، سي ٻڌي ٻاروچا ورين.

۲۱

پانيڻ جي پاڪار، ٻڌي ٻاروچو آئيو؛
وروسارج ڪينڪي، جا واقف نه وٽڪار؛
سگهڙي لهج سنڀار، سائين لڳ ”سچو“ چوي.

۲۲

سَرواڻن مون سان، پَلَوَن پِلَڏِي ڪَئي؛
جن جاڳايو جوش ڪي، آءُ اَتَن قَربان؛
بارو ڇاڻو پاڻ، تڏهن لَوَن لَوَن منجه لڳي ويو.

۲۳

پيپَر هِن پنيور ۾، منهنجو ڪار نه ڪم؛
اَتم آريءَ ڄام سان، دوستيءَ وارو دم؛
ماڻهن ليکي غم، پر سَڪ ”سڄو“ تو پانڻيان.

۲۴

ڪيچيڙن مون ڪالهه، اڃا وڙ وڏا ڪيا؛
ان جي ڪارڻ ڪاڪيون، ڪنديس ڪاف ڪُشال؛
هي هي هِن جي حال، جو ههڙا هوت وساريان.

۲۵

عمر اڃائي گذري، هي هي ههڙي حال؛
تائين اڄ نه مون ٿئي، سَندي هوت سنڀال؛
مون کان پُڄن ڪينڪي، ڪافَن جا ڪُشال؛
پنهجي قَرب ڪمال، ڪا وڙ ويچاريءَ جي ڪريو.

۲۶

عمر اڃائي گذري، ههڙا حال ٿيام؛
چُپ چپاتيءَ سرتيون، وٽون هوت ويام؛
هو جي ڏونگر ڏاڪڙا، ڦولڻ سَپ پيام؛
اڄ صبح ايندام، ڪندا ور ويچاريءَ جي.

۲۷

وندر ۾ ويهان، ڦولن پيون پرينءَ ڪي؛
نالِ جَنين نيهان، هوت تَنين جي هنج ۾.

۲۸

پَرتُ هوت پنھونءَ کي، اُٿي عشق کيو؛
 ”سچو“ سَگَ ٿيو، ههڙن هوتياڻن سين.

۲۹

مِهَرَمَ مَٿان لاه، مون تان نماڻيءَ تون؛
 هيءَ ڏکيوئي ڏاه، اڻ ملهه آهي آنهنجي.

۳۰

مِهَرَمَ لاه مَٿان، آءُ اوهان جي آهيان؛
 جي ڪامل سڌ ڪيام، سي ٻڌي ٻاروچا ورين.

۳۱

جيهي تيهي حال سين، پاڻ وجهڻ مون ٻنڌ؛
 روئي پيوڻ رند، پئيءَ ڄام پنھونءَ جي.

۳۲

هي هونءِ تو سندي، اوڙڻ جهڙي ناهيان؛
 حال پسي مون هي، مان نماڻي نال نئين.

۳۳

ساڻ سويلو سرتيون، وڌيءَ ويل ويوم؛
 وندر جي وڻن ۾، قولڻ هوت پيوم؛
 ٿيلھڻ ٿر ٿيوم، هاڻي هوتياڻن لءِ.

ڪافي ۱

ميون ڪي تنهنجي آه، اچڻ جو وڏو آسرو!
 جوڙي ڇڏيم، وو، جائيون، ميان الا، لئون لئون ۾ تولا!
 اڳڻ آسروند جي، ميان الا، پير مبارڪ پاء.
 جڏهن ڪڏهن توڏسان، ميان الا، توکي جاءِ بجاء.
 ڪين جڙي ٻيو جيءُ ۾، ميان الا، تنهنجي سڪ سواءِ.
 تو گذاري گوندرين، ميان الا، ”سچو“ تنهنجي ساءِ.

ڪافي ۲

لڳيءَ دل جو دارون، ناهه ڪو ڍولڻ پيارا!
 عشق جون واٽان، ٻرن لاتان، تنهن مون نڪرن درد جون ڇاٽان،
 - پوءِ ٿيون پون هي پڇارا.
 عاشق ٿا ڪن درد جون دانهان، عشق منجهارون اهي آهان،
 - رڳن اهي زارو زارا.
 اڏ تان پانهي، تون تان سائين، پاند گچيءَ وچ پلڻ پائين،
 - اچڻ جا ڪر قول قرارا.
 ڳالهيون مون سان توجي ڪيون، مون نه مون ڪي وسري سي ويون،
 - دم دم تنهنجي ياد آيارا.
 هيڪر مون ڪي جاني جيارو، ڳالهين تنهنجن ڳجهن ڳاريو،
 - وصل جا ڪر وري وارا.
 ”سچو“ تون تان ٿيءُ نه ماندو، پرين تنهنجو الله آندو،

ڪافي ۳

اڏيون ڙي آڇ آهر،
آسان مَحَبَن جو ميلو!

دلبر سِڪندي ڏينهن ٿيا، سڀريان جي ساءِ.
قَنا ڪيائون فراق ڪي، ٻڌو جاءِ جاءِ بچاءِ.
ڏک لنگهيا سَڪ آڻيا، لڳڙي ٿڌڙي واءِ.
جنهن ساعت گڏيا سڀرين، سا ”سچو“ ساعت سَهاءِ.

ڪافي ۴

ماريو هوت وڃن آلا، ڪنهن در ڏيان دانهڙي، ڀلو لو!

ڪاڪيون، گڏهن ڪينڪي، منهنجي مَنت مَجن، آلا.
پُٺيءَ پيس جَن جي، سي پري سور سَجن، آلا.
دعا ڪريجو جيڏيون، پيرو تان نه پَجن، آلا.
اهو اَتم آسرو، ڏيندا آب آجن، آلا.
”سچو“ سَهَمي ڪينڪي، روخ تہ ڪانءُ رُجن، آلا.

ڪافي ۵

هٿئون هوت هلي، ڙي، دوست دلا سو ڏيندو!
 وجهج ڪم ڪريم تي، ٻي ڳولج ڪام ڳلي،
 - پاڻهين پئيءَ تو ايندو.
 پڪا پڪن سامهان، تنهنجي ماڳ ملي،
 - اوڏا آڻي آڏيندو.
 اچڻ سندي ان جي، ويندو روح رلي،
 - تورو ٿوريائي ٿيندو.
 جا ڳجهي هوتن من ۾، سا ساڻن ڳالهه سڪي،
 - پنهل پاڻ سان نيندو.
 مهر پنهنجيءَ سان تو پرين، انهيءَ ڀت پلي،
 - ڙي ”سچو“ نانءُ سڏيندو.

ڪافي ۶

ذري ذري ڪن چشمان چور،
 نين اسان کي ٿيون وهلور!

تن من سين تاراج ڪرڻ ٿيون، ديدن جو آهي هي دستور.
 خوني وتن خيال پنهنجي سان، گسن شهزادن شعور.
 ناز نياز سان هڪي واري، چاڙهن سوليءَ تي منصوور.
 ساڻ ڏسڻ جي مشتاقن سان، ڪيفي ڏاڍو ڪن ڪٿور.
 ”سچو“ ڪير ويچارو آهي، وجهن ڦيري دل، ڪرڻ ڦٽور.

ڪافي ۷

پاڻهي پئيو سڌ سورن جي، وو، عشق لڳيو جي اديون!
 ساري خبر وڃي تن ڪون پڇجو، جي وره سڄڻ جي وڍيون.
 ڪين لڪن سي لوڪ اڳيون، جي آهن ڏکڻ جون ڏڏيون.
 محب مسافر ٿيا جنين جا، ڪوڪان آهي لڪ ڪنديون.
 وره ولوڻيا جي وهنديون تن جي، نيٺون نير جون نديون.
 پارون ڀرين جي سڻو سڀيئي، لوڪ ڀلي ڏي ٻڌيون.
 اڳيون پويون سڀ معافي ڪيون، تنهن محب ”سچو“ جون مڏيون.

ڪافي ۸

اوري آڻ سي اوري، ڙي الله، جنين ڪاڻ سڪيس سال!
 ڏس نہ مون کي ڪو ڏئي، ڏيهه رهيس آءُ تان ڏوري.
 وات جنهن ڪون لنگهيا، گهوري هيءُ جندڙي گهوري.
 هيڪند تون ڪر هوت جي، ساڻ ٿڪي ڪنهن ٿوري.
 ساه ”سچو“ جو تنهن ٺهاڙي، رها ڇاڪ وجهي ڇڏ چوري.

ڪافي ۹

ڏينهن پڄاڻون آئين ڀلي آئين، ڙي يار منهنجا!
 اڱڻ اسان جي هوت ٻاروڇا، پير جي آڇ پائين - ڀلي پائين.
 پري اسان ڪون يار ڀرين ڙي، ڏينهن چولائين - ڪيئن لائين.
 ڏوه ڏنگايون يار سڄڻ ڙي، ڪيئن ڀلي ڏنهن پائين - چو پائين.
 هيئن نہ گهرجي يار توکي، ڇڏ ڇڪي تون توڇاڻين ڪيئن ڇاڻين.
 عوڻ ڪرسيءَ تون اچي آتاهين، من ”سچو“ جي تون مائين - ڀلي مائين.

ڪافي ۱۰

ٿنهنجي پانڌي پيغامن، الا، منهنجو جيءُ جياريو!
 هي نان تن تون ڪيو، اڙي سبائي سلامن.
 تو تون آءُ قربان ٿيان، ڏنهن اکين عجيبن.
 منهنجو ڇت چريو ڪيو، هن نيهن جي نياپن.
 درد منديءَ جي دل ڪي، ڪيو قابو ڪلامن.
 ڪيائون ياد حقير ڪي، اسرئي ايامن.
 ڪيئون مهرئون پانهنجي، گوش ڏي غلامن.
 منهنجو ورهه وڌايو، ان جي انجامن.
 جيهو ٿيهو آهي ٿي، ”سچو“ سگ سندن.

ڪافي ۱۱

ڪري سانگ پرين وري آيم آهي، ديس آسانڙي، آلو الو!
 وري وطن آيا، پينر ٿيڙم پکو پکو.
 پرين اڳيون پيشوا، هاريون مون سان هڪو هڪو.
 اصل لاکون آهي انهن سان روح منهنجي جورڪورکو.
 انهن ٻاجهون ٻاهر ڪو، ڳولڻ مون ڪي ڳکو ڳکو.
 سر سڄڻ جو لوڪ ڪي، ساهيڙيون نه سکو سکو.
 ”سچو“ سچيءَ سِڪ ۾، شال نه پوندو ولو وکو.

ڪافي ۱۲

ناهي هن درد جو دارون، توڻي وٽ يارَ طبيبِبا!
 ترَ تفاوت درد نه ڏيندءِ، چوڙين جا سيرَ سَرارُون...
 ڪَڪي ڏيڻ سان هي وڃي ٿو، هنيڙو هاڻي هيڪارُون.
 سوز گداز، ٺي وي، غم فراقان، لائن ٿا قول قطارُون.
 دوا دردَ جي سوڻي ڏينلو، جو ايندو پرين جي پارُون
 ناز پرين جيون يار ”سچوءَ“ جي، هن تان ساهه سنڀارُون.

ڪافي ۱۳

منهنجو شرم سڳوئي آهي، جيڏيون تان پير مغان تي!
 وري ڏنائون پاڻ ڏي پاڻهن، نا ته هئا حالِ اسان هي.
 اُهي پاڙيائون پاڻهي پانهجا، هو جي قول ڪيائون ڪي.
 جن پياريو پُر پيالو، شال ساقي جيئن سي.
 سدا آهي وسن اسان وٽ، جاني جيءَ جا جي.
 سر ”سچوءَ“ کي ڏسيو ڏيهائون، پنهنجي يار هڻون ڏي.

ڪافي ۱۴

ڏني ڏيڪاري، ڙي ميان، صورت سڀرينءَ جي.
 حسن حسين جي ڪارڻ، زاري، ڙي زاري.
 ورثم ساري لوڪ ڪون، پينر ڙي بيزاري.
 محبت محبوبن جي، مون اصل اختيارِي.
 چوان حقيقت حال جي، هيءَ سچڻ کي ساري.
 هت هت ڪندا ڪاڪيون، اُهي مون سان موچاري.
 ”سچوءَ“ سدائين گهرجي، يارن جي ياري.

کافي ۱۵

ڏيکي مون ڏيکاري، لڙي وريو ويو در تون دلبر!

ڏنم اکڙين سان، هوءَ هوءَ حسن هزاري.

وس نہ هن جو ڪو هيو، هوش نئين هساري.

دين ڪفر اسلام ڪون، پرہ ڪئي بيزاري.

ڪنهن در ڏيان آءُ دانهڙي، مونجهه انهيءَ مون ماري.

سوز سفيران لايون، هن چڪيءَ کي چوڌاري.

حاجت هن جي نہ هئي، جا قاتل فوجِ قراري.

گهڻيءَ مدت کان پوءِ اچي، دوست ڏني دلداري.

باسيائون تان پرہ جي، ميان ”سچوءَ“ کي سرداري.

کافي ۱۶

پرين اوهان ڪون پوءِ، هت راتيون رهنديس ڪا؟

پُٺيءَ ايندي تانهنجي، لال وري هن لوءِ،

- پوءِ سور سهنديس ڪا؟

واعدا ويڙا وسري، هوت ڪيو جي هوءَ،

- ٻئي ٻول بهنديس ڪا؟

پرين تنهنجي پار ڏهن، قا صيد اچي ڪوءِ،

- وري هت ويهنديس ڪا؟

سچو سڪ اوهان جي، هنيڙي ۾ هوءَ هوءَ،

- ٻئي ٺاهه نهنديس ڪا؟

ڪافي ۱۷

مون ۾ عيب آيار، سڄڻ تنهنجي ٻانهڙي آهيان!
 ٻانهن جي آءُ ٻانهي آهيان، ساري سڀ ڄمار.
 هٿان هميشه هوت سان، شال نه ٿيان ڌار.
 هي سر صدقي تو تون، سڀني سان ڪپار.
 اوچڻ ڪنڊيس آڪيون، پٿر ڪنڊيس وار.
 پاڻ تو ئي تون صدقي، سڀني سان ڪپار.
 ساهه ”سچوءَ“ جو سوگهو ڪيڙو، رکي يار اٿو يار.

ڪافي ۱۸

سو ڏاڍن جو آهي ڏيهه، جاتي ٺينهڙو وو نيئن لايو!
 جاتي پُهچ نه پڪيءَ جي ميان، سو سيئن جو ساڻيهه.
 جي ٿي وڃان در دوستن جي، ميان، چُمان پيرن ڪيهه.
 جي ڪوٺيو ڪُن سڀرين، ميان، وڃي پڪڙي تن جي پيهه.
 ”سچو“ عاشق جي آهين، ميان، وايوڙين وڃي ويهه.

ڪافي ۱۹

پلو، آءُ تان يار سڄڻ جي، ٻانهي گولي آهيان!
 آءُ نماڻي عيبن هاڻي، ڏوهن ۾ آءُ تان اولي آهيان.
 جيهي ٽيهي آهيان، ڙي جيڏيون، جانب جي آءُ تا جهولي آهيان.
 پلڪل پُچن حال مُنهنجڙو، ڳالهه انهيءَ جي تان گولي آهيان.
 هيڏي هوڏي نه وڃان، مُحِن جي آءُ تان ٽولي آهيان.
 ڏس ”سچوءَ“ ڏي سڀرين، نا ته چڙهت چولي آهيان.

کافي ۲۰

اديون اهي آڇ آيا، ڏيهه جَنين لاءِ ٿي ٿوريان!
 ڏيو مبارڪ سرتيون مون کي، مولا سي مُحَبِ ملايا،
 - چرخو ڪيهو آءٌ چوريان؟
 در پيهي سي، وو، آڻيا، سائين الا، جن لاءِ مون وره وسايا،
 - پاڻ مٽائڻ گهوريان!
 پر ڏيهه ويا ها، وو، مون پرين، واليءَ سي پوءِ ورايا،
 - تڪ ڪيا پيا توريان؟
 ”سچو“ اتي، وو، دوست گڏيوسي، ڏينهن گهڻا جنهن لايان،
 - وندر ڪنهن لاءِ ووڙيان.

کافي ۲۱

پينر ڙي بيوس، وڃي آءٌ پڳيان!
 وس نه آهيان پانهنجي، واڪو ڪيم بيوس،
 - مين ديوانڙي ٿڻيان.
 لوڪ ساروئي سرتيون، روح نه اچي رس،
 - حالون هنن مين ڳڻيان.
 مڇ ڏايو مون سر آڻيو، ڪوئي نه اچي ڪس،
 - قابو عشق ڪڍيان.
 بره واري بات ڪون، ”سچو“ نه ڪري بس،
 - مهڻا ڏين سنڀيان.

جهولڻو

(سنڌي ۽ پنهنجي بابت)

۱- سرتيون سڀ ٿيس صلاحِي،
هوتان راهه وٺي پيا راهِي،
چوٿينءَ ڪڍ ٽن جي ڪاهِي،
تونگر ڪيم ٽسائج، ڏاهِي،
جَبَ ۾ ڪو ڪنڌي همراهِي،
تڏهن چپ ڪرڻ تو چاهِي،
پر هو اهڙو امر الاهِي؛
پيا سڀ ويه تون وهم وساري.

۲- چي ڙي، مون سان مَ ٿيو مصلحتِي،
ثابت سِڪَ رهي ڪا ساتي،
هاريون هني جا آهي حياتِي،
تن ڪي روه رساڻ ٿي راتي،
پائينديس جهڙ ٿي جهنگ جهاتي،
چاچي چچي پوي مون چاتي،
ڪنديس وڙڙ سَنديَن ويلا تي،
اينديس ساڻ وٺي پڙ پاتي؛
ٽسنديون هوت مڙ ٿي هڪواري.

۳- چي ڙي، ويه وسار وڃڻ جي وائي،
توساڻ لعلن جنهن لَوَن لائي،
تنهنجي دل ڪيئن تنهن تائي،
سواج جاڙ ڪري ويو جائي،
ٿيئي ڪن بُڌج تون ٻائي،
پوهن پاس نه ٻوڙج ٻاهي،
سُرت صلاح تون سمجه سائي،
اها ڳالهه امر ۾ آئي؛
تونگر ٿورون ٿي ٺهڪاري.

۴- آيل، ان ملهي جا آهي،
 ساڪيئن سڱ سڄڻ سان سامي،
 بيوتانا نه هرگز ناهي،
 ڏاڍن سان شريڪت ناهي،
 جا پئي سڀ لاڳاپا لاهي،
 چپر چوه اڳيانئس چاهي،
 ڪيچن ڪي اها مر ڪاهي،
 ڪڻندي گام ت پڇندي ڪاهي:
 محض انهيءَ کي مير نه ماري.

۵- چي ڙي، ره روين ٿي روڙي،
 آڏو پينگ ٻجهي ٿي پوڙي،
 هيبت هول هراست هوڙي،
 ڪامڻ ناهين اسان کي ڪوڙي،
 ٿون تنهن ديس م وڃ ٻوڙي،
 پرڏيهي جي پٺ م پوڙي،
 ٿر ۾ ترس اٿئي ٿڪ ٿوڙي:
 هٿ تا ڪانه گهڙي هڪ گهاري.

۶- آن دل آرياڻيءَ سان اٽڪي،
 مان جا ريجھ آديون تنهن وٽڪي،
 هي هي گهوري تا هن گهٽڪي،
 رهنديس ڪين هجر ۾ هٽڪي،
 جانب ڪاڻ نه جاڳيس جهٽ ڪي،
 پنيءَ ويل وڃان مر لٽڪي،
 ڪنهن جي فهم نه هٽڪا ڦٽڪي،
 هاڻي سر توڙين مون سٽڪي:
 هن کي ڪام هلڻ ڪوڻ ڪاري.

۷- چي ڙي، سڀ پر سڄ چلي ٿي جاڻي،
 پُرجه پڻ نه اٿئي پاڻي،
 وسهڻ تو دل جنهن سان واڻي،
 سسئي سوتان ٿئي نه ساڻي،
 ناحق تانگه تنهن ڏي تاڻي،
 چوڪيءَ خواب کڻي تو کاڻي،
 ڪيئن ٿي اب اکين ۾ اڻي،
 حيل ڪرم هلڻ جا هاڻي:
 پُجندين بام پسي بَر باري.

۸- جيڏيون جبل چو ٿيون جيئي،
 ساجهر سنگ لتاڙيان سيئي،
 گهوريان گهوٽ بنا گهر هيئي،
 سائي وس وٽان ٿم ويئي،
 رهندم روح نه هت تن ريئي،
 وينم دوست دلاسا ڏيئي،
 هيءَ تان پلو پنهنون جي پيئي،
 هن تان ڪامن ڪپڙس ڪيئي:
 نياڻونس وڙ وٺي ويساري.

۹- چي ڙي، گهري ڪاڻ، جنين جي گهرڙا،
 اٿئي تن اڙانگا ارڙا،
 آڏو ٿاڪ نه ڏيند ٿرڙا،
 ٿيند زور مٿي تو ڏرڙا،
 بيدل بس ڪرائيند ٻرڙا،
 اوجھڙ ڪوه اٿئي سي ڪرڙا،
 گهائي پير ڪاٽيند ڪرڙا:
 سگهندين نار نه وڙ ٻهاري.

۱۰- ثابت ڳالهه سڻو هيءَ ساري،
جبل وات نه جيڏيون جاري،
پرَ پي برهه جنهين سان باري،
ساهڻ ماڏي مور نه ماري،
ڇا جي وڙ ونگا ويءَ واري،
تاپي درد منديءَ ڏهڻاري،
توڙي ڪوهه ڪري تو ڪاري،
ڪندو پاڻ پنهنون پوءِ واري؛
تاڀن سرس سڪائي ساري.

۱۱- جيڏين ڪيس ورائين جوڙي،
هٿ تو روهه رڙندا روڙي،
تنهن جوتاب نه سگهندي توڙي،
اڏو مير مياڻي موڙي،
رائو ريگه ٿرن ڪون توڙي،
سگهندين پير نه ڪر ڳل ڪوڙي،
تون تان لعل لهين ڪيئن ووڙي،
ڪنهن جي ڪام ڪمر ڇڏ چوڙي؛
بيا ٿي ماڳه مرون چوڏاري.

۱۲- جيڏيون جت منهنجو آهي جائين،
آءُ تان وينديس آج تنهن تائين،
آهيان ٻانهي ان جي ان ئين،
پاڻون گهٽ پينر ٿي پائين،
ان کي پلو ڳچيءَ ۾ پائين،
دم دم درس ڪريج دعائين،
مون کي سڄڻن ميڙين سائين،
ڪيچيڙن کي پهچان ڪائين؛
برهه جي باهه بهون ويا باري.

۱۳۔ چي ڙي، آڏو لسَ بگهيڙ ڪن لوڙا،
 تن ڪون ڪن پڳي ٿين ٻوڙا،
 چوهئون چپر چني ٿو چوڙا،
 تاتي ٿاڪَ ٿڪر جا توڙا،
 سَهَمناڪَ سُنڊا سي سوڙها،
 ڏيون مارَ مٿي ڏين موڙا،
 سي ئي ڏرت ڏورن جا ڏوڙا،
 ڏينڍو ڏنگَ هٿن ٿا ڏوڙا،
 آهن هاڙي منجه هزاري.

۱۴۔ چي ڙي، ڇا جي مَسَتُ مرون هنن مارا،
 چُرڙين نانگَ چُرَن چوڌارا،
 سي ئي وره اڳيون ويچارا،
 هٿندا شينهن ڏسي شوڪارا،
 هو جي هاڙي منجه هاڪارا،
 سرتيون سنگَ نهاريان سارا،
 ڪيا جُڪ جانب جي جيءَ جارا،
 ورسان ڪانه ايندي ڪا واري.

۱۵۔ چي ڙي، هيڙي جي جتن جي جا ڪا،
 توکي سمجه پيئي چو سا ڪا،
 ويڙهي ناز نهوڙي ناڪا،
 ڏونگر ڪين اٿئي ڪي ڏاڪا،
 لوهي لسَ وجهندي لاکا،
 چيوڻ چوه لنگهندين جهاڪا،
 آڏو ڦلڪ ڦڪر آهن ڦاڪا،
 ونگن وچ واسپنگن واڪا،
 هٿ توپي وجهي پاتاري.

۱۶. ڪاڪيون ڪام ٽڪي هٿ ڪاٺي،
جاڏي جَت وٺي ويس جاني،
سورج آهي نه تن جو ٿاٺي،
تاڏي ٿرت وڃان آءُ تائي،
چا جي پيءُ نه هوندس پائي،
چپر چوه اڳيانئس چاني،
توڙي پره وڃايس باني،
لوچون ڪين ڪنڊيس سالاني،
اهو عرض اٿو اظهاري.

۱۷. جلدون جَت وٺي ويئي جوري،
پوري ڇو نه پرين ٽنهن پوري،
گادر هاڻ محل گهر گهوري،
ڏونگر ڏرڙ سگهين ڪيئن ٿوري،
عاجز عام ٿيندڙي، هت اوري،
ٿر جي پنڌ نه ٿڪيئن ٿوري،
تن کي توڙ سري ٿي توري،
وجه م جي پلا ڪنهن جهوري،
مرندي گام ڪنيو ڪوڪاري.

۱۸. جي ڙي، بيحد ڪيم ڪهو ٻيون باٿيون،
ڇو ٿيون لس لوائو لائون،
ڪنهن کي ڪٽ نه اينديون ڪاٿيون،
رهنديس روز نه اتي راتيون،
وينديس سڳ سڄڻ جي ساتيون،
ڏاٽر ڏس جو ڏيندڻ ڏاٿيون،
پاڻيندس جال جبل ۾ جهاتيون،
مُحِبَن هَس اهي مصلحاتون،
هلي اُمرڊ ساڻ اُماري.

۱۹۔ ڪامڻ مٺ ڪريون ڪنهن ڪيھي،
 سي جتَ جاڙ ڪري ويئي جيھي،
 ڪيڙي پُرجھ نہ توپ پيھي،
 ڪا ڪر ڪاھ ٽنن پٺ تيھي،
 تون تان ٽينھن نسوري ٺيھي،
 ووڙج وڌم وڙج ويھي،
 ڪيائين ڏرس ديواني ديھي،
 اول عشق نشاني اِيھي:
 تڙ ڦڙا ڏينھان تڪراري.

۲۰۔ ڪيچن ڪيَ لڳي هوَ ڪھڪي،
 پھرين پور تڪر سان تھڪي،
 ڪامڻ ڪوھ ڏسي نا ڏھڪي،
 اتي روح نہ تنھن جي رھڪي،
 توڙي پير ڦٽس پپ ڦھڪي،
 تان پي نار نہ بالڪل ٺھڪي،
 توڙون ڪين تنھن ھڏ تھڪي،
 اوجان عاشق اھڙي آھڪي:
 ڏونگر سڀ وڌائين ڌاري.

۲۱۔ توڙي جھڪَ جھڪي ڪئي جھولي،
 بي تان بولي ھڏ نہ بولي،
 ڦيريون ڏئي، پرين ڪي ڦولي،
 چوھون پاڻ چڙ ڪي چولي،
 ڳورن رند ڏسي سِرُ گھولي،
 ڳڙ ڳڙ ڳوڙھا ڳاريو ڳولي،
 ڏونگر ڏرڙ ڏڪوئي ڏولي،
 قادر شال قريبن ڪولي:
 ڪنو گام ٽڪر ڪون تاري.

۲۲- پهريون کان ٻهائڙ ٻڃيائين،
 هت ڪي ويٺا هوت هنڌائين؟
 هرهر توڪي سرت سٿائين،
 ڪي هئا رات توڙي وٽ سائين؟
 ڪر ڳل الله لڳ آلائين،
 ٻيو هڏ سور نه سنگ سليائين،
 مون ڪي محبن ساڻ ملائين؛
 عاشق هي هي ويا آاري.

۲۳- پوءِ تا ٿيڙس جبل جوابي،
 پنيءَ ليل لنگهيا بشتابي،
 ساڳين سارو ساڻ ٿوابي،
 سي سڀ هڙا ڳل ڳلابي،
 وچندا ويڙا رات ربابي،
 اصلوءَ اڙپنگ هئا آعراي،
 توسان ڪيائون خام خرابي،
 اوئي عن هئا عاڏاڻي؛
 هتون ڪاه آڙاه اُٺاري.

۲۴- ٽونگر ٽس چڪيءَ ڇڏ ڏيئي،
 تو وٽ رات تنين ڪا پيئي؟
 آه هي وس تنين ڪون ويئي،
 ڪي تان لنگهيو ساڻ سنجهيئي؟
 هاڻي حال سڻج مون هيئي،
 ويڙس ڏک وڏو هي ڏيئي،
 هو هئا ڏاڍا سڀرين سيئي،
 جانب آهن منهنجا جيئي؛
 ماري آه ويا اُٺاري.

۲۵۔ حَجَر چَيسَ آهي هِنِيڙِي هاري،
 جي تون محبوبن جي ماري،
 آهي عشق سَنَدُ آزاري،
 وجهج ڳَلِ ڳچيءَ ڪا ڳاري،
 مون کي تِر نہ ڪج تڪراري،
 پُئِن ڪاه نہ ٿي قرارِي،
 اُٿئي پرہ بلوچي باري،
 يڪڊل ڪانئن مَنگج ياري؛
 وينئي عشق نہ هڏاوتاري.

۲۶۔ ٽونگر ٽيرن ٽي ٽس ڪوئي،
 اوڙي روح نہ ٻيو رس ڪوئي،
 ناھي ويچاريءَ جو وس ڪوئي،
 لاهي ڪونہ ٻيو ڪس ڪوئي،
 ناھي جانبَ جو جس ڪوئي،
 ڪُئي غم ٽسي ڪس ڪوئي،
 خاطر منجھ نہ پيس خس ڪوئي،
 وئي درد ڦري ٽس ڪوئي؛
 بيئي عشق منجهون اوساري.

۲۷۔ چُڪيءَ چوٽ وڻي ورچاڻي،
 ويڙا ورہ توئي سان واڻي،
 آندي عشق تڏهن اورهاڻي،
 ڪُٺل ڪيچ وڃ ڪنڌ ڪاڻي،
 پيئئي زهر منجهون گهٽ ڳهاڻي،
 توکي آندو عشق اڳاڻي،
 ڳولج ڄامُ پنھونءَ گهر ڳهاڻي،
 هيَ هيَ لعلَن ويو لوهاڻي؛
 هُئڙي جن جي هيءَ آجھاري.

۲۸- هَي هَي ماري عشق آميران،
وئي وره وکیل، وزیران،
توڙون هيئن لکيون تقديران،
بانهن هت ٿيون تقصيران،
ڏاڍيون عشق سنديون تڙ پيڙان،
پئيءَ منهنجي بره بهيران،
هڪن هت نڪي تدبيران،
مون سان سندين سوز سفيران؛
ورئي وره ڪنهن وڃاري.

۲۹- اول بابين بره پڙهيائين،
تنهن پوءِ سورن منڍ سڙيائين،
سسئي ساڻ فراق ڦڙيائين،
اصلون ڪيچن ساڻ ڪڙيائين،
جڙان جيءَ ۾ جال جڙيائين،
تيلهان مٽي روه رڙيائين،
محبت منجه مريض مڙهيائين،
توڙون غير خيال ٿڙيائين؛
پئي هت بره هاڪاري.

۳۰- هيءَ دل لالڻ ويڙس لٽي،
وڌس ٻاڻ ٻروچ جي ٻڌي،
ورڪون شال فقير نه ڦٽي،
ڏنگر ٽڪ چريءَ کي ڇڏي،
ڪيائين ڪيچن منزل ڪٽي،
آنديس عشق گهڻيري گهٽي،
مٿو پير ڪرايون ڪٽي؛
هي هِي ڪيوڙي سا هونگاري.

۲۱۔ وَرَ جا وره پياريس وٽي،
 توڙي سسئي سورن سٽي،
 تنهن دل ڏانهن نه مڃين مٽي،
 چوڪو عشق نه آهي چٽي،
 سورن سوز ڪلڻ ڪون ڪٽي،
 محبت کان نه گهايل گهٽي،
 سسئي سوز فراق جي ڦٽي،
 پائين پڻ پٽولا پٽي،
 روئي ڦوڙائي جان ڦهاري.

۲۲۔ لوڻي بک مٽي ٿي لٽي،
 ٻوڙي تيز منجهارون ٽٽي،
 محبت مان تنهين جي مٽي،
 وڃي ڪيچ وڙه مون وٽي،
 گهوري گام گهٽيري گهٽي،
 ٽڪر جي چٽ هنياونس چٽي،
 روئي ريت تنهين سڀ رٽي،
 ڄاڻي پڻ سڀو هڪ پٽي،
 عاشق عشق منجهون اڇنگاري.

۲۳۔ هرڻيون ڪير پيارڻ آيس،
 ڪرهرڙ ڏانهن ڪري سڀ کانيس،
 ڪوڪن ساڻ چپر سڀ چانيس،
 ٽونگر ٽڪر منجهارون گهايس،
 چلنگيون عشق ٽڪن پٺ لائيس،
 ڳالهيون ڪيچ ڪيچيڙن ڳايس،
 برڪي برهون بازار پائيس،
 جگر ڳاريس ساڻ هوڪاري.

۳۴- هي هي هوت ڪري ويس هولي،
تنهن محبت ٻاروچي جي ٻولي،
تونگر حُٻُون ڀاين ٿولي،
ڪوهيارل جي ٻانهي گولي،
ساڻي پڀ پرينءَ جي ڦولي،
تنهن تا جانب تان چنڊ گهولي،
روئي ڪيائين چپر چولي،
سنگ جي راه ڪيائونس سولي:
ننڍس ڪيچي نال قطاري.

۳۵- منجهون ٺيهن هنيائين نعرو،
سُنڊي سير سڙي ويو سارو،
من ۾ محبت وڌس مارو،
ڪيائين واري اتي وارو،
اندرُون عشق ڏنس اوٻارو،
ڏيئي مٿي سنگ سَرارو،
ڪائين مان ڏسان ڪوهيارو،
محبت ريءَ آهي منهن ڪارو:
”سچيڏنا“ ڪونه سنياري.

۳۶- مٿي روه چيائين روئي،
هيءَ ڪل ڪوهيارل ڏئي ڪوئي،
عاشق تنهنجي عشق اندوهي،
محبت منجه هلاڪي هوئي،
لڳي لالَن تا لڙه توئي،
توڙون سور وڌائين پوئي،
ساڻي ٿيس ”سچيڏنا“ سوئي،
جانب آهيس جيءَ جو جوئي،
قابر گڏ تنهن سان ڪاري.

۳۷- هيءَ جا هنيڙي ٿي حيراني،
 محبت ماڻ ڪئي مستاني،
 دلبر ڪاڻ هئي ديواني،
 باقي نيھن رهيس نيشاني،
 ڪيڙي فوج فراق جي فاني،
 ڪيائين سام سريڙ قرباني،
 گدبس شال جَبل ۾ جاني،
 ٿيندس رحم اُتس رحمانِي؛
 اُٿي هيئون نيھن نغاري.

۳۸- محبت محبوبن جي ماري،
 ڪا جا باھ ٻاروڇل ٻاري،
 ڳالھين ڪيچيڙن جي ڳاري،
 ڪيائين جانب تون جند واري،
 منجهون ذوق چيائين زاري،
 هيءَ دل آهي سڄڻ تون واري،
 ڪوڪان ڪوھ ڪري ڪوهياري،
 توڙي ورھ ڪئي ويچاري؛
 راتيان ڏينھان گھنگھر گھاري.

۳۹- مٿي روھ ڏسو سا رمڪي،
 ڪا جا عشق چڪاڀس چمڪي،
 ڏسي سڄ نہ دم پر دھمڪي،
 محبت مور نہ ڪا من ڪم ڪي،
 ڳوندر وچ گڏاري غمڪي،
 هاديءَ جانب سان نئين چمڪي،
 تنھن تا تانگھ نہ تر هڪ تمڪي،
 مٿس وچ ورھ جي چمڪي؛
 تنھن جي شور وڏي شوڪاري.

۴۰- چڙهندي چُنج نہ عاشق اڙڪي،
 ڪا جا فوج مٿائينس ڪڙڪي،
 لڳي لعل پُنتيءَ سان لڙڪي،
 لڳيس باهه برهه جي پڙڪي،
 جوهر جوش سڄڻ جي جهڙڪي،
 رنجيءَ روه اُتُون جا رڙڪي،
 سارو سنگ پيو سڀ سڙڪي،
 ٽڪر سڀ پيو تان ٽڙڪي؛
 اهڙوسوز هلي سينگاري

۴۱- جانبَ ڪاڙ چڙيائين جايُون،
 فوجان عشق اڳيانئس آيون،
 ڪلان ڪوه سنديس ڪهڪايُون،
 سڀئي وره وساريَس وايُون،
 وڃي خاڪ لڳن ڪي لايُون،
 تنهن جي سوز چَپر سڀ چايُون،
 روئي روه ٽنائين رايُون،
 پيان پڀ چڙهي جڻ پايُون؛
 اهڙو عشق هلي اختياري.

۴۲- چَپر ڪا نہ چڙي سا چوري،
 جنهن تان گهوت اُتُون چنڊ گهوري،
 جا ڪي پور پرين جي پوري،
 هيڪل هوت نهاري هوري،
 ڳولي ٽنين جنين ٿر ٿوري،
 لُون لُون قابو لڳيس لوري،
 هٿس جهور برابر جهوري،
 تنهن جي هٿ سڄڻ جي ٿوري؛
 انهيءَ ڳالهه وڌي سا ڳاري.

۴۳- آهي ريءَ عجيبَ اُٻائون،
 آچي شالَ ڪوهيارل ڪاڻون،
 جنهن سان لوهَ لڌيون هُڻ لائون،
 هَڻي هَڻي جَت وٺي ويا جاڻون،
 تنهن تان ڏس پُڇي ٿي تاڻون،
 ننڍر هيءَ جا نال نہ نياڻون،
 تنهن چيون زيلان هُت سڀاڻون،
 ههڙس ٽونگر حال ڏٺائون:
 ويڄاري ٿي تونگر تنواري.

۴۴- موٽي چاهـ پرينءَ جي چاڻي،
 تنهن ڪا ڳالهـ محبت ڳائي،
 چَڀر سڀ ڪيائين چاڻي،
 ڏاڍيءَ تڪَ تنهن جي تائي،
 ”ويجهي آيس“ هڙس وائي،
 روئي روهـ ڏٺائين رائي،
 گهڙن منجهـ قلم گهمائي،
 تان تان اوڏي وِسئون آئي:
 آيس مُحِبُ اڳيون منهن پاري.

۴۵- ڪونجن هَت مُڪائين روئي،
 دانهن ڏوگر منجهارون ڏيئي،
 سا تان ڪَن سَڄڻ جي پيئي،
 اُتي هليا هوت هِنڌ پيئي،
 جانبَ جيءَ گهريا هَس جيئي،
 آيس سَڄڻ پاڻ سَنجهيئي،
 جن جي ڪاڻ ويڄاري ويئي،
 وڃي ڪيچ اُها ڳل پيئي:
 پنهنون پرين گڏيو غم ٿاري.

۴۶- سسئي ڄامُ پنھون هڪُ هوتان،
 ڪامنڻ جانب ڳوليو جو تان،
 ساڳي پاڻ پنھون هئي سو تان،
 ڀڄي هيءَ ڳجهارت ڪوتان،
 ڇاجي ڪاڻ ڪرين ٿي ووءِ تان،
 ڇپر ڳولي ٿي سا چو تان،
 ”سچو“ دستِ دوئيءَ کان توتان،
 ساڄن ڪيئن صَحِي ڪيو توتان:
 پر جي عشق اچي اوجاري.

۴۷- آهي ”ڪُل شيءِ“ سو هادي،
 ”خَلَقَ الْأَشْيَاءَ“ ڪوئن آبادي،
 ”وَهُوَ عَيْنُهَا“ ٿي آزادي،
 واندي غير ڪنوئن هيءَ وادي،
 لَتَا شَكَّ شَبَّهًا ٿي شادي،
 ”سِرِّي سِرِّه“ ٿي امدادي،
 جنهن کي سَمَجَّه تنهن کي تعدي،
 سوئي مَرْد نه آهي مادي:
 سڀ وچ صورت يارِ پياري.

۴۸- پنهنجي پاڻ ڪري ٿو وائي،
 تنهن تان ڳالهه اها ڳالهائي،
 ڪافر مومن صورتِ سائي،
 انهيءَ رَمَزَ ڏنائين راڻي،
 جانب ڏسُ ڏنو هي ڄاڻي،
 ”فَا يَنَّمَا ٿُولُوا“ آيتِ آڻي،
 ٿيڙو اڄُ بهاني ڀاڻي،
 احمد وحي هڪو هڪ هٽائي:
 ’احمد‘ ’اُحد‘ هٽا اسراري.

۴۹- "عَرَفْتُ رَبِّي بِرَبِّي" آيت آئي،
 نوٻت "اَنَا الْحَقُّ" وڃائي،
 "اعْظِمُ شَانِي" رَمَز رلائي،
 "كَيْتِي" لَو كَشَفَ اجرائي،
 "يَسْمَعُ يُجِيبُ" آهي هڪڙائي،
 "بِلَامِيمِ أَحْمَدُ" اها وائي،
 "إِنِّي أَنَا اللَّهُ" آگاهي،
 هُئِي صُورَتِ هِڪَ سڀائي،
 سوئي بندو سو مولا ئي،
 سوئي هيٺ سو بالا ئي،
 عالم الله مون اڏهاري.

۵۰- ظاهر سچ تہ سڀ ڪنهن ڄاڻين،
 هيءُ پي رَمَز تون دل سان لائين،
 تون تان آئينو ٿي آئين،
 پنهنجو پاڻ ئي ۾ منهن پائين،
 "مِنَ" کي چوڙ تہ ٿيون "سائين"،
 ڀولو مور نہ هن ۾ پائين،
 توکي صَحْبِي سچ سڻائين،
 ڪا شَيِ ناھي بنا حق ڪائين،
 "ڪُلُ شَيْءٍ نَاطِقٌ بِالْحَقِّ" ڳالھ اها ئي ڳائين،
 هر جا پاڻ غني ڪفتاري.

نوراي

داستان پهريون

۱

تون سَمو سردار، آءِ ميئي مهاڻي آهيان؛
تنهنجيءَ شفقت مهر جو، آهي ڪو نه شمار؛
گنديءَ گاندر گهر کان، ڪيو ساري عالم عار؛
مٿي تنهن مدار، تو ساريءَ ڪينجهر رکيو.

۲

تون سَمو سائين، آءِ ميئي مهاڻي آهيان؛
مون لڄ رهائين، جو پلءُ لڳيس تانهجي.

۳

آءِ ميئي مهاڻي، تون سَمو ساري سر جو؛
قرب منهنجو گهڙو، ڄاڻيو ٿو ڄاڻي؛
ڪاري سر ڪنيم ٿي، ڇڄيءَ ڪڪيءَ هاڻي؛
راجا تنهنجي راض سان، ٿيس راڻن جي راڻي؛
تو سَم سيباڻي، نه ته هيس بيهودي بچڙي.

۴

ڪلسا ڪلوري، ڪن ڪالورا ڪينجهرين؛
 ٻيهي وڃي ڀن ۾، ڪن ٻڪين ٻوري؛
 روز تني، ڪي راو ڏنهن، ٿيا چانور آئون چوري؛
 جي هيون آڏو ٻنڌ ۾، سي ڪن ڪپڙا قصوري؛
 هيٺ مٿي تن تي، يڪيون سالان سموري؛
 واسيا وٽن ويس ۾، هين ڪهنبي ڪٿوري؛
 چچيءَ ڪڪيءَ تار جي، سي اڀر عطوري؛
 ٿي ملڪين مشهوري، سمي جي سهاڳ جي.

۵

پير آئون منهن نيرا، پاڻيءَ پوندا جن هئا؛
 سي اڄ ٻڌيو وٽن سرتي، چاه منجهون چيرا؛
 ماڻڪ موتي منهن تي، هٿ تنهن هيرا؛
 ڪاٺ سپيئي ڪيرا، سگهڙ سمي جام جا.

۶

وهين وهل لڀيون، ٿي پيٽ پاريا تن پانهنجا؛
 ڏنيون ڏٺ ڏپ جون، ٿي جهيرون جهيپيون؛
 ڪڪيءَ خاطر ٽپريون، ڏپن منجه ٽپيون؛
 جي ڪاڻن پڻ پيون، سي چوريءَ تي چريون ٿيون.

۷

جي جهاڳيون وٽن جهاڳ، ميئون ڪارڻ، قوت جي؛
 سي اعليٰ درجي آنديون، سمي جي سهاڳ؛
 منچر مها وڃ ۾، ڪن رنگليون راڳ؛
 هئا حال جنين جا ههڙا، تن تي ڀلي ڪيا ڀاڳ؛
 ڪينجهر بن ڪنڌين جي، ٿي هٿ انهن جي واڳ؛
 هيرا ۽ ياقوت ٻيا، اڄ انهن وٽ اجهڳ؛
 ٻيا پري لکين لاڳ، تنهن ڏلين ڪي ڏيئي ڇڏيا.

۸

بيحد پڳوڙيون، هُين ٻول نہ ڪنهن ٻونديون؛
 ناپي ڏت ائون ڏپ جون، ڪن خراين ڪوڙيون؛
 پوريءَ قرها ڦريون، اچن ملاحيون موڙيون؛
 جوڙون سڀ جوڙيون، ڄام تماچيءَ تن جون.

۹

ٻول نہ ڪنهن ٻونديون، پُر هيون سمي جي سهاڳ تي؛
 ڪينجهر سنڌيءَ ڪنڌين، ڪن ٿوريون ائون ٿونديون؛
 چڪ جيهون چونديون، ٿو ڄام وهاري وٽ ۾.

۱۰

هيون لڳين ليڙيون، منهن نہ موچاريون؛
 سي ٿو ڄام وهاري وٽ ۾، ڪري ملاحن ميڙيون؛
 ٿو پڳيون جوڙائي ڏئي، بهڳڻ تن ٻيڙيون؛
 وٺن ماڻڪ موتين، تنهن کڻن جهيپون ۽ جهيڙيون؛
 توڙي اهڙيون اوڙيون، تہ پي سمي ڄام سهاڙيون.

۱۱

جن تي پاليا پيت، ڪمن ڪالورن سان؛
 سي تا تيل ڦليل سان، ٿيون ملائن ميت؛
 ڄام جواهر جي ڪري، ٿو انهن پار اميت؛
 ڪئي لاکيڙي ليت، سمي مير مهاڻن ڏي.

۱۲

هئا وڏا جن تي ويل، ٿي قوت ملين، ڪين ڪي؛
 خاصين سي خوراڪن تي، تان ڪن مهاڻيون ميل؛
 مڙي جهڙي پاڻ ۾، ڪن سيلابن سيل؛
 پوءِ لاتا ڄام لطف سان، زيورن ٿون ذيل؛
 تن سي تيل ڦليل، اڄ عطر گاڏڻ اوتيا.

۱۳

جَنهين آتو پَنَدِ، هُئي عُمَر سڀاڻي. اهڙي؛
 سي سَمي جي سهاڳ تي، آيون ڏاڍي آندِ؛
 تنين جي طولان جيون، پيون هاڪان هنتو هنتِ؛
 ڏليون ڏوليون چڙهيون، پيرين پون ن پندِ؛
 سڀ اندامين سنڌ، جڙيون جواهر ۾.

۱۴

چوليون جن چڪ هيون، اڄ ٿيون لالين لاڻو،
 جتيون جڙاڻو، پاڻون وٽن پير ۾.

۱۵

نوريءَ نادر ڄام کي، ڪي چڪايون ڇاڻيون؛
 تنهن کي ڏسڻ سان ڌاريون، ڪنهن ڪل ڦيرائون؛
 وٽان سو وائون، ٿو ڏئي ڏهاڙي ان کي.

۱۶

هون مڪ هڪ ٿرار، چار ٿرار موتين؛
 تنهن برابر نه ڏيان، توڙي ڏين جال جواهر؛
 جو پلءُ پيڙو ههڙو، مهاڻيءَ مٿيان؛
 تنهن مڙڪينجهر پَر قرار، جنهن چارو ڄام ڪلهي ڪنيو.

۱۷

تارازيءَ جي توري، مڪ موتن تي نه ڏيان؛
 ٻيڻا ٿيڻا نه وٺان، توري نه توري؛
 گهوري آءُ گهوري، جو چارو ڄام ڪلهي ڪنيو.

۱۸

مڪ برابر نه ڪريان، ماڻڪ موتن سان؛
 سمو ڄام سڃاڻ، جنهن چارو ڄام ڪلهي ڪيو.

داستان ٻيو

۱

مٽي جَن مُوڙا، هئا چارين گندئين گودڙئين،
بئسڙ بئينان زر جا، تن جهابا ائون جُهوڙا؛
جَن ٻانهين ڪلهين ڪپن هو، تن چوڻ نائين چوڙا؛
سمي جي سهاڳ سان، تن ننگن نپوڙا؛
ڪوڙيون ۽ ڪوڙا، سڃا سمي سڀ ڪيا.

۲

رنگ ڪاري روڻون، هيون مڙني ملاحن چيون؛
سي ڪنيون ڪارن ۾ اچن، دَرا ۽ دُويون؛
جَت بيحد بدبويون، اُت الله عطر اوتيا.

۳

هڪ دَرا ٻي دُوءَ، پيون گوجان مارن گانگَتِيون؛
تَن مون ڪِڪيءَ جي آچي، برابر بدبوءَ؛
اچي مُشڪ عطر جي، اڄ منجهانئن خوشبوءَ؛
رنگ سوني جيءَ روءَ، صورت انهن سُوهڻي.

۴

منهن مٽيءَ ميريون هيون، بيهوديون بچڙيون؛
گهڻ گهڻ نوريءَ گهنڱرو، ڄم ڄم ٿيون چيريون؛
سمي پاڻ سهاڳ ٿڙي، هي جي هُنَ هيريون؛
لوهائون لوريون، پارس لڳي سون ٿيون.

۵

پارس لڳي سون ٿيون، لوهائيون لوريون؛
 جُهَل جُهڳن کي ڪاٺ ڪا، وريون ۽ ويريون؛
 محلين رهن مير جي، مهاڻيون ميريون؛
 سمي ڏنا سهاڳ ڪي، سهج ۽ سيريون؛
 ڪوجهن مان سهڻيون ٿيون، جهت پت جهڀيريون؛
 تماچيءَ تيريون، ڪينجهر جون ڪنيون ڪڙي.

۶

منهن مٽيءَ ميرا، هئا بيهودا بچڙا؛
 سمي جي سهاڳ تي، ٿيا گاندر گنيرا؛
 ڏسو ڏهاڙي ڏئي، ٿور تنين ڊيرا؛
 ساجهر سويرا، ٿا ڪائن طعام خوشيءَ سان.

۷

ترڪو جن تريون، ٻيا ڪونئر ڪڙهيون ڪڇ ۾؛
 تن اڄ لڙهان لڙڪن موتئين، ٻيون سنديون سون سريون؛
 زيور آڳون پازيب پڻا، زري ٻاف زريون؛
 ڪينجهر ٻئي پريون، انهن کي انعام ٿيون.

۸

جنين دوءَ ڏرا، ڪڇين ڪم ۽ ڪوڙيون؛
 سي مٽي پيرين برهنه، هئا گاندر سڀ گرا؛
 اهي پاهان پاڻ پرا، ٿيا سمي جي سهاڳ سان.

۹

جي ڪونئر ڀرن ڪم، تن ناتو ناپي سان هئو؛
 ٿرن جا تن تار ۾، ٿي روان ڪينا رُم؛
 پوءِ اچي تماچيءَ ڄام جي، پئي در تنين جي ڏم؛
 جي هئا گوشائت گم، سي پلءِ لڳي پٿرا ٿيا.

۱۰

بِهَ تَوڏا جَن ڏاڄُ، قوت جنين ڪَمَ ڪوڻيون؛
انهن جو احتياج، ٿو تماچي ڪيڏو ڪڍي.

۱۱

نہ ڪنهن روءِ نہ رنگ، هئا بيهودا بُچڙا؛
اڄ پڻ انهن جي ٿيا، پيرن هيٺ پکنگ؛
مياڻيون معافي ٿيون، نہ ابواب نہ انگ؛
پُٽ اويدين اڙپنگ، سي سَمي جي سُهاڳ تي.

۱۲

پوءِ ڪيُون لَسَ پَلا، ٿي مُهاڻن ماري؛
لَڪَ هزارين حاڪمين، ٿي کاڌا تَن ڪَلا؛
ڪڙهيون جن ڪَنڌن تي، سي ٿيا لڳي پاڳ پَلا؛
دمڙي تَن نہ دَسَتَ ۾، هئا نهريل ڪين ٺَلا؛
اڄ مِيئن جي گهر مالَ جا، ٿيا ٿم ٽَلا؛
پَر هِيڙي اڪڙين ۾، ڪا جا مِييَ ڪَلا؛
ڪينجهر گهمَن لَڏڪيون، ڪيون رسَ رَلا؛
اڱلا جي سَگلا، سَمي نانو سَڃاڻبا.

۱۳

حَريران ۽ حُلا، ڏنا جام تہ چارن وارئين؛
جي هيون آڏو ٻنڌن ۾، تَن چوٽيون چوڪَلا؛
ڪينجهر سَنديءَ جاءِ تي، تن بنايا بَنگلا؛
اڱلا جي سَگلا، تا سَمي نانو سَڃاڻبا.

۱۴

ڪينجهر سنديءَ ڪنڌڻين، رهن ڀريون جي ڀڀور؛
تن ميئن مٿي آڻيا، سالو ۽ سالور؛
چڙهيو سا چوڏول ۾، ٿي حڪم هلائي حور؛
راتو ڏينهان راءِ جا، ٿيا ملاحين مڌڪور؛
سي حاضر منجهه حضور، وهن تماچيءَ ڄام جي.

۱۵

تون سَمو سرتاجُ، آءُ ميئي مهاڻي آهيان؛
لاڻي پنهنجي لُطف سان، اسان کون احتياجُ؛
ڪينجهر سارو توکيو، مون مِيءَ سندر محتاجُ؛
تنهنجو مون ڏنهن راج، مون ڪيھي ڪاڻ ڪڙم جي.

۱۶

لانگو ٿيون لاشون، هيون وهه وهل جي وچ ۾؛
سي پل لڳي پوءِ ڄام جي، ٿيون خوراڪين خاشيون؛
لعلن ياقوتن جون، وڻن ڪينهن ڪماشون؛
جن پاسا هريل پڻ تي، تن فرشين قراشون؛
تا پي تماچيءَ ڪڇ، ڪن طرحين تلاشون؛
روءِ هيون راشون، پر سمي ڄام سهاڻيون.

۱۷

هئا خام خسيس، ڪينجهر سنديءَ ڪنڌڻين؛
سي موراو مڇيءَ جا، همہ ڪل حريص؛
تڏيون تنوڙيون تن کي، پاتاريون سپ پيس؛
جڏهن ٿي تماچيءَ جي، ميئن سان مجلس؛
سي سون رُپي سرسا ٿيا، لئن هڪ ٻئي جي هيس؛
واتين ڪري ٿو ان جي، هر هر ڄام حديث؛
مهر آئون شفقت جي، ڏئي انهن کي آسپس،
تن سان ڪير ڪريندو ريس، جي سمي ڄام سهاڻيون.

۱۸

جن واتين وهُ و هَل، بانس ائي ٿي بچري؛
 تن ويهاري وت ۾، ڪيا شاھ شغل؛
 اهي چڙهيا پالڪين، اهي سڀ سَهَل؛
 جتي جهڙين جهوڙيون، ٿيا ماڙيون تَتِ مَحَل؛
 سمو ڄام انگل، اچيو انهن سان ڪري.

۱۹

چچيءَ جي هئي ڇت، ٿي ائي عام خلق ڪي؛
 وه وڃائي وه ۾، مئي مڃائي نه مَت؛
 نوري ڄام تماچيءَ سان، ڪلي چڙهي هئي ڪَت؛
 سرلاجو سرپَت، مَلا حُث مشرو پڪيا.

۲۰

جنين ڦاٽوڙيون هيون، گنديون گودڙيون؛
 تن پيريون بافتن جيون، جنگ ڏئي جوڙيون؛
 اچيو انهن ڏي وجهي، سون رڳو روڙيون؛
 پانو پاسي مِي ڪي، ڦٽان ڪوڙيون؛
 گهوڙا ۽ گهوڙيون، ٿو ويٺو ڏيهڙيون ڏئي.

داستان ٿيون

۱

نوريءَ ڪيون ناز، ٿي ريجهائي راو ڪي،
نتِ نتِ جامِ نياز، ٿو اچيو. انهن جو ڪري.

۲

تون تماچي جام، آءُ ميئي مهاڻي آهيان،
ڏنو تو آرام، ڪينجهر پڻ ڪنڌين ڪي.

۳

تنبوءَ جي طناب، اڄ ڪٿي ڪينجهر ڪنڌئين؛
ناد وڃن ٿا نادرِي، ٻيا پري روڊ رباب؛
چٽي ڪڪيءَ ڪوڙ هئا، قيما تَتِ ڪباب؛
وَتَن مهاڻا مست ٿيا، ماچي بي مهاب؛
تَن تَوَن سڀ حساب، مورائين معاف ٿيا.

۴

پَلڪَ مون پاتوءَ، تون راجا لڄ رهائين؛
سَما سڃاتوءَ، ڪامل پنهنجي قُرب ڪي.

۵

ڏٺُ جنين ڏوڏا، پهرڻ پاپوڏا تَنين؛
پيئا وڃن تن جا، گپَ اندر گوڏا؛
سو پڪَن جي پينگهن ۾، تن لال ڏئي لوڏا؛
اُهي آڻيون اوڏا، ٿو وير وهاري وِتَ ۾.

۶

ڪوجهيون رنگ ڪاريون، منهن نه موچاريون اهي؛
 سي ڪڍيو ڪالورن جيون، سر ڪڍڻ ڪاريون؛
 ڪيئي ڪٿي اُن جيون، ٿو تماچي آريون؛
 سي اڄ سالون يڪن سر تي، ڪلهين ڪيناريون؛
 زور ڇڏي زاريون، ٿو تماچي تن کي ڪري.

۷

لاڏڪيون لاڏ لڏن، ڪينجهر سنڌيءَ ڪنڌئين؛
 ڪاريون ٿيون ڪڏن، سمي جي سهاڳ تي.

۸

ڏلين ڪي ڏولئين، ڄام تماچيءَ ڄاڙهيو؛
 لعلان زمرد تن ڏئي، ٿو جواهر جهولئين؛
 زريءَ ڪلابات جا، تن چڪم تي چولئين؛
 چڻڪائي چولئين، هيرا لکان لڪنئين.

۹

هئا لانگوٽيا لول، ڪوجها ڪنهن نه ڪم جا؛
 تڏي مڏي ڪان تن، سي ڪن جهروڪين جهول؛
 قرش قروش آئون غاليجا، ٿو ڏئي تنين کي طول؛
 مڏيون مال ڏسي اهي، غمزا هڻن غول؛
 قدر تن کي ڪهڙو، جي آهن اولجول؛
 پيا اهڙي منجه اول، تن جاريون جار وساريا.

۱۰

ڪوئر جن ڪڙهيون، هيون هميشه هت ۾؛
 سي لوڙهن جي لڙه له، ٿي لڙهي منجه لڙهيون؛
 جهڳن جهل نه اُن جي، ڪونتلن ڪڙهيون؛
 ڪي وٽن چيڪ ڇڙهيون، ڪي تاري طويلن ۾.

۱۱

هيون لس لانگوئيون، پاڻيءَ پوندي جن جيئون؛
تن مياڻيون معافي ٿيون، بي چر سڀا چوڻيون؛
ان جون کڻي ڪيتريون، جام سمو توڻيون؛
جو ميئون ريجھائي راو ڪي، ماڻن سان موڻيون؛
ڪريون جي کوٽيون، تہ ڀي پيون پلڻ جام جي.

۱۲

ٿي پڻ هو هڻيون، پورهيو ڪندي پن ۾؛
ليڙ نہ جن لڳن تي، باھين ڪنن پٽيون؛
پلڻ لڳي پوءِ جام جي، چيھن کان چٽيون؛
انھن لانگوئن لٽيون، ٿي مھران لعلان لاڏ سين.

۱۳

بيھودا بي آب هئا، اڳي ڪينجھر ڪنڌئين؛
پلڻ لڳي پوءِ جام جي، ٿيا تنھن جا جوڙ جواب؛
بسا سڀ حرف حساب، ملاحن معافي ٿيا.

۱۴

پيرين اگھاڙي جي گھميون، تن لڳيون سو ستيون؛
ساڻ جڙاوت جتيون، ٿي ڏنيون تماچيءَ تن ڪي.

۱۵

مهاڻيءَ مرڪ، جان تماچي طريل ٿيو؛
مٽي ميهي گلاب جو، ٿواوتي پاڻ عرق؛
ڪيائين ڪو نہ فرق، پاڻ گڏيائين گاندرين.

۱۶

جن مون بچڙي باس، آئي ٿي عام ڪي؛
تن سان سمي جام جا، ٿيا ايڏائي اخلاص؛
ٿي عام نہ ڏٺو جن ڏي، سي ٿيا خاصاً خاص؛
عطر غنڀير ڪچور جا، اهي وڳين ڏين واس؛
لکين ڪن لباس، زريءَ آئون زرباف جا.

۱۷

تون سمو سلطان، آءِ ميئي مهاڻي آهيان؛
تون مون ڏنهن مهربان، مون ڪيھي ڪا ڪڙم جي.

۱۸

ڪڍيو ڪالوڙا، ٿي آندئون آڏو ٻنڌ ۾؛
جن پيرين لٽر ڪونه هو، سي ڪن جڙاڻو جوڙا؛
تن مهران سون سمو ڏئي، ٻيا رُپي جا روڙا؛
ڏيهن ۾ ڏوڙا، ٿڌا سمي جي سهاڳا سان.

۱۹

ٿي لانگوئين لوڙ، پيو ڍويو ساريءَ ڏنيءَ ۾؛
ناپي ۽ ڏت ڏپ جا، اٿيو ڪن آروڙ؛
تتي مشڪَ عطر ٿيا، هئا جت ڪڪيءَ جا ڪوڙا؛
سي ڪن ڪينارئين ڪپڙا، ٻيا جواهر جوڙا؛
مٽي ٻنڌي موڙ، گهڙيو تماچي ٽن ۾.

داستان چوٿون

۱

مڪَ برابر نہ ڏيان، توڙي پرين موتين مارڻ؛
جو مون ڪميٽيءَ ڪاڻ، چارو ڄام ڪلهي ڪنيو.

۲

ڄام ڪنيو چارو، مرڪي ملاحن جو؛
تيلهان مڪَ مٿي موتن جي، ڏيان ٿيڻو ٿرارو؛
سڀ ڪينجهر ڪنارو، مهاڻن معافي ٿيو.

۳

موتي مٿي مڪَ جي، وٺان نہ بيٺا؛
پي برابر نہ ڪريان، جي بيٺا ڪي ٿيٺا؛
آسين تا هيٺا، پر چارو ڄام ڪلهي ڪنيو.

۴

مڪَ موتين تي نہ ڏيان؛ توڙي هٿن پاتون پاٽ،
ڪوجهي مان ڪم ذات، پر چارو ڄام ڪلهي ڪنيو.

۵

پلئي لڳي آهيان، آهيان آياڻي،
سمي سڃاڻي؛ چارو ڄام ڪلهي ڪنيو.

۶

هئا ٿولا ڪين ٿوٽ، پر نادر ڄام نواڙيا؛
 جن ناپا لوڙھ ڪلور ٻيا، ٿي ڦڪيا ٿون ڦوٽ؛
 سي اڄ ڪيا وٽن خمار ۾، اٿئي پهر آلوٽ؛
 ڪينجهڙ پڻ ڪنڌين ۾، ٿيا لانگوٽيا، لڪ لوٽ؛
 پينگهن آئون سڪ آسڻين، ڪن جهپيرا جهوٽ؛
 هڪ ڪلهين ڪوٺڙ سڙيل ڪن، ٻيا منهن لائڻ منهن سوٽ؛
 چڇيءَ هاڻن چوٽ، ڪيون مرد مياڻيون.

۷

جن ٿي ڦڪيا ڦٽ، ٿيا ڪلين قيمن هيروان؛
 اڄ تن دُشالا سِرَ تي، ٻيون شالون ٻنڌن ٻُٽ؛
 زمرد آئون ياقوت جي، ٿي لعلين هيرين لُٽ؛
 سمي سڀ معافي ڪئي، تن سائڻ تان ست ڪُٽ؛
 لڏا ڏيل انهن ٿون، ٻي ڪلي ٿين چَر ڇُٽ؛
 عيب ڏسي عامن جا، ڪيائين ڪان اُڀُٽ؛
 انهن ڄام اڪُٽ، موتي ماڻڪ ٿو ڏئي.

۸

هيٺ مٿي پوئي، هئي ماڳين مهاڻن رڪي؛
 پاڻيءَ پوندي تن هئي، چڪ جيهي چوٽي؛
 اڄ گاندر سِر گلاب جي، ٻي عطر عنبر اوتي؛
 منهن لڳس موتي، نان جهولي ٿي جواهر ۾.

۹

چارو ڄام ڪٿي، ٿو مُرڪيو ملاحن جو؛
 زريءَ آئون زرباد لڳي، ٿي چڱير چڻي؛
 سهڄون سون رڀا ڏئي، ماڻڪ مِي مٿي؛
 خيما خوب قناتان، هيڄون ٿت هڻي؛
 ڳاڻاڻي نه ڳڻي، ڏي جال جواهر تن ڪي.

۱۰

تماچي طُرا، ٿو سڏيون ٻڌائي اُن کي؛
 سي شوق وٽن شڪار تي، ڪنيو زور زُرا؛
 ڪڏائين ڪُرا، سي ٻنهي ڪينجهر ڪنڌئين.

۱۱

راتو ڏينهان ڏپ، هو مرڪُ ملاحن جو؛
 ٿي پوڙيون وه وهل ۾، ڪئي جهپيرن جهپ؛
 هوروز جنين جي رب، سي آڇ ڪلين حلون هيروان.

۱۲

مهاڻيءَ جي من ۾، نه هو گيربُ گاءُ؛
 نيئن سان ناز ڪري، ريجهاڻين راءُ؛
 سَمو سڀني کان، وٺي ويئي پاڻ سان.

۱۳

هئي ويئي بازروچ ۾، هئا هت ڪڪيءَ هاڻس؛
 دَرَن ڪاڻ دُپَن ۾، ٿي پَن وڌا پاڻس؛
 هئي مهاڻي ماڻس، پر هن سان ڪرم ڪريم ڪيو.

۱۴

بيون پي چار چري هليون، ٻڌي دعويٰ دانايون؛
 ”هلي ت ڪڪيءَ ڪوڙ سان، گُچ ڪي ڳالهايون؛
 مضمون ڇا هي ملاح جو، جنهن سان راءُ ڪڍي رايون!“
 نوريءَ اڳيون ناز مَون، جڏهن چت اڪيون چايون؛
 تڏهن سَهَمجي سايون، ٻولينديون ٻاڻيون ٿيون.

۱۵

لَتَو لَانِگُوئِين جِي، پَکِي جَامُ جُلِي؛
 مَنَهَن مَنَهَن پِيُون مَسْنَدَان، جِهَگِي پاس جُهَلِي؛
 مَائِڪَءُ مَوْتِئِين، چُولِي چُولِ جُلِي؛
 کِنجَهَرُ سِپِ کَلِي، جَڻ اَصَلِيءُ کَنُون اَهَرُو هئُو.

۱۶

فارغ ٿِيَن نہ فِرَاقَ کُون، ويجهَا کِين وصال؛
 گَم ٿِيڻ کُون گَم ٿِيَا، نَڪا سُرَت سَنِيَال؛
 اتي قِيل نہ قال، ”سچو“ صُمءُ بَکُم ٿِيَا.

مارئي

داستان پهريون

۱

ساريم آج سَنگهار، جن ڏني مون ڏينهن ٿيا؛
سي لڪَ لنگهي پيهي ويا، پانورَ منجه پنهوار؛
هڪي ويٺا پڪڙا، هٿ سڪَ ٿي اجڙوار؛
جن جي ساه سنپار، سي آج پنهوار پري ٿيا.

۲

اڃا ڪالهون ڪالهه، هيس مارن گڏ ملير ۾؛
سي ڏينهن ويڙا گنري، جڻ منجه خواب خيال؛
اڃ پريئن ڪنڌئين پڪڙا، جوڙي ويٺا جال؛
جن جي ساه سنپال، سي آج پنهوار پري ٿيا.

۳

تڏهن مڪئون جيڪر، مون ڏي خاصا خبرو؛
لهڻ سٺ سَنگهار جي، نڪو پانڌي پنيائون؛
پر پري شايد پنهوار ويا، جو سٺ نه لڌائون؛
پڪا پانورَ ڪنڌئين، نئين هيڃون هنيائون؛
چڏي ملڪ ملير ويا، هن تر تيلهائون؛
ائين اٿائون، ته هٿ تر تريجو ناه ڪو.

۴

ڪڏهن ڏيها ڏنام، ٿي ساعتَ ساعتَ سومرا؛
 مارو ڪالهه ملير ۾، پر پري اڄ پيام؛
 آهن ڪين انهن ريءَ، اڪڙيون ۾ آرام؛
 سدا وتن سڪنديون، پر سانڀڻ سور ٿيام؛
 سي پڻ ڪين وڃان، جن سان ڳڙهيم ڳالهڙيون.

۵

جي هوند اٿئي، هئا ماروئڙا ملير ۾؛
 سٿل ڏٺائون سگهڙي، حال ٻڌي هيئي؛
 پر تڙ چڙهي ويئي، جيڪس وسڻ ويڙهيچن جي.

۶

پنهوارن پيغام، جيڪر مڪا تڏهين؛
 پر مون کان اڄ پري ٿيا، ويڙهيجا وريام؛
 تيلهان مون ڏي نه آيا، ڏنهن سنگهارن سلام؛
 هئا ملير مدام، پر ڪو سانگن اچي سانگ پيو.

۷

هيءَ وس ڇڏيائون، هن وس ويا واهڻين؛
 پڪا پانور ڪنڌئين، نئين عمر اڏيائون؛
 پکي اوريان پڪڙا، وڃي هن تڙ هنيائون؛
 پانور سنديون ڪنديون، وڃي اتي واسيائون؛
 ڇڏي ملڪ ملير جو، ويا ٿريچا تاڻون؛
 اڪنڊ جن آئون، سي اڄ پنهور پري ٿيا.

۸

ٿيا پنهورَ پري، آءُ ڪنَ کي ڏوراپا ڏيان؟
انهن ٻاجهونَ مارئي، ٿي ميان هِت مري؛
نئين قبرَ ڪري، ڪو اوڏي اڀائڻ ڪي.

۹

جي پيڪن پوءِ پيام، سي تا ڏکيا ڏينھڙا؛
هيئن نہ پائڻ ڪا هيٺ، تا ڪي هيئن ڪندام؛
پرَ وڃي ٿر ٿيام، سي سَتَ لهندڙ سومرا!

۱۰

پري ڏينهن پيان، جيڪس سانگن ڪو سانگُ پيو؛
پڪا پانورَ ڪنڌئين، ٿرون ڏور ٿيان؛
هوند ڏوراپا ڏيان، پرَ پنهورَ پري ٿيا!

۱۱

پري ٿيم پنهورَ، جن وري ورڻ نہ ٿيو؛
ڏيان ڏوراپا ڪنَ کي، ٿيا سهج ڪاڻ سنگهارَ؛
عمرَ اُٻائون آه مون، جو دم تنهنئون ڌارَ؛
اهي آجڙوارَ، مان ملائي مون ڏٺي!

۱۲

پرئين ٿر پنهورَ، جيڪس وڏو وڃت ڪري ويا،
ڪڏهن ايندم اوڏڙا، سومرا سنگهارَ،
رڻ ڇڏي ريڍارَ، مَن ڪرن مهرَ مليرَ ڏي!

۱۳

پانورَ پاس پيا، وڏا ڏوٿن ڏينھڙا؛
 تانھر وڃي ٿرَ ۾، ٿريڇا ٿيا؛
 لنگهي ملڪ ملير جو، ويڙهيڇا ويا؛
 عمر ايڏي ڀنڌ تي، ڪنھين سانگ نيا؛
 قادر شال ڪيا، مون کي ويڇا واهڻين!

۱۴

آتم سارَ سندين، پَرَ اڄ پنھوار پري ٿيا؛
 مشڪل موٽڻ تَن جو، جي هي لَڪَ لنگھين؛
 وري هيڄ ورين، جي سانگن ڪو سانگ پيو.

۱۵

جي لوئون يڪي لوءِ، ڪڏهن ايندا ها آجڙي؛
 اڄ هڻي پڪا پانورين، عمر وينا اوءِ؛
 تَن پنھوارن پوءِ، موٽي اچڻ نہ ٿيو.

۱۶

جي هوند انھين جاءِ، هئا آبائا اوڏڙا؛
 نہ هڻئون اڳي وسَ ڪيا، تَن منهنجي اچڻ لاءِ؛
 پَرَ اَتَن عتاب نہ آءِ، جي ٿوري ٿرَ چڙهي ويا.

۱۷

جي اوڏا هوند هيام، ماروئڙا ملير ۾؛
 تہ پڻ پيغام فراق جا، مارن ڏنھن مُڪام؛
 پَرَ پَرَئين ٿرَ ٿيام، ناهِ عتاب انھن تي.

۱۸

لنگهي ملڪ ملير جو، ويا پَرَئين ڏيھر پنھوار؛
 تَن موٽي اچڻ ڇي نہ ڪئي، آي سومرا سردار؛
 هاڻي ساريو، هِت سَنگهار، ڳڇَ هنيان ڳريو پون.

۱۹

ڇا هُون ڇڏيائون، نه ڄاڻان مُلڪ ملير جو؛
پَڪا پانورَ ڪَنڌَئين، نَئين عُمَر اڏيائون؛
اَنئي پَهَر اُٻاڻِڪي، اُنهن ري ائون؛
ڪو موٽي ڪاڻون، مَن ماڻهو مُلڪ ملير جو!

۲۰

اڄ نه حوضين هوءَ، مارو نانهر ملير ۾؛
ايندا هئا اُڇڙي، ڪَلِيون ڪَنيو ڪُوه؛
جيڪس ميان پَرَ جو، اُهي ويا ويچارا واهين.

۲۱

عَمَر اُٻاڻي پارَ جي، فاني ڪيس فِراق؛
جي هئا ريجاڻين رهاڪَ، تَن تَر وِجي ٿاڻا ڪيا.

۲۲

تي گڏ ڪيم گذران، جَنين جهانگِيئَرَن سان؛
ڪاڻي اڄ اُهي ٿيا، سومرا سُڃاڻ؛
ڪاڻي پيس آءُ اچي، اهر اهوئي ارمان؛
حَيَرَت ۾ حيران، آءُ اِنهينءَ تان آهيان!

۲۳

مُون جاليو سان جن، موٽي تَن نه پُڇيو؛
حالَ هِنَ جون خَبران، پيون، هُوندن ڪَن؛
پَڪا پانورَ ڪَنڌَئين، توڙَ هنيان اڄ تَن؛
ڏيان ڏوراپا ڪَن، جو سَنگهارئي ساڻيه ٿيا.

۲۴

جيڪس سنگهارن، اهو ڏيه وڻي ويو،
وري هيچ ورن، جي سانگن، ڪو سانگ پيو.

۲۵

جيڪس سنگهارن، وري ورن نه ٿيو،
عمر اباڻن، هو اڄ ڏيه وڻي ويو.

۲۶

ويجهائيءَ لاءِ وجهلان، سنڌيءَ اباڻن،
اهي هميشه هئن، جي سٺ لهن سڀ حال جي.

۲۷

ڏينهن اتي جا ڪي، اڄ اچي مون ياد پيا،
پهون پنهورن جون، صبح ويلي سي،
اتيا اچن آب لاءِ، مٿي انهن اهي،
هئا اڏل جهانگي جي، تن سانگن ڪو سانگ پيو.

۲۸

آريون اباڻن ري، پيا تان ڪٽندم ڪير؟
هي جي ڳڻهه ڳچيءَ جا، ظالم پانيان زين،
سنگهارن ساوير، ملان شال ملير!

۲۹

ايندم اباڻا، ٿور لايا جن ڏينهنڙا،
ڪير سهندم سومرا، ري مارڙن ماڻا؟
هاڻي نه ڄاڻان، ته ڪا موٽي ملنديس مارئين.

ڪافي ۱

سومرا سائين توکي، وو،

ڳالهيون چونديس آءُ حالَ جون، هوءَ هوءَ!

عمر اباڻي پار ڏي، ڪِرڙ ڪڪوريا ڪي، وو.

ڪوڪڙ چونديان ڪانڌ سان، پٺ چڙهي پيڪي، وو.

سِگَر ڪيَن سَقڙا، سئين جا سِپڪي، وو.

* ڪافي ۲

جاليم جن سان ٿي، وو، تا مارو ڪيڻ ويا؛

هوءَ هوءَ حالڙو ڪنهن سان ڳرهيان!

پَڪا پَٽي اُتھون ويا، پَرئين پند ڪڙي.

راتو ڏينھان روح ڪي اوڏنھن گھُر گھڙي.

گھڙي جا ھت گھاريان، سا ويڙھيچن نہ وڻي.

جھليان شالَ وڃي اُن پَنھنجن جي ب پڻي.

مون من مانڊو مارئين، ڄاڻي ھڪ ڌڻي.

پڪا پانور ڪنڌئين، ھو وينا حالَ ھڻي.

جدائيءَ ڳون جھانگيڙن جي منھنجي باب بڻي.

”سچو“ سنگھارن جا ھت ويٺي ڳڻ ڳڻي.

* سنڌي ادبي بورڊ ۽ سنڌي اديبن جي ڪوآپريٽو سوسائٽي طرفان ڇپيل ٽن ڇاپن ۾ ڪافي ۲ کان

ڪافي ۶ تائين بيتن جي نمونن تي (۲) (۳) (۴) (۵) (۶) ڏنل آهن. جڏهن ته ترتيب موجب ڪافين

ڪي نمبر ڪافي ۲ ڪافي ۳ ڪافي ۴ ڪافي ۵ ڪافي ۶ هئڻ ڪن. هن ڇاپي ۾ اها درستگي ڪئي

وئي آهي.

ڪافي ۳

ڪانگل ڏج سنيھڙا، مان ويراڳڻ آهيان!

اوهان ٻاجهون آءُ گهڻيري، مَحَلَن ۾ مُسُجان.
قسمت قيد الماء جي ايرادي آهيان.
چانور ڇا چورمان، آڇين نِت نوان.
تُونرا پُسيون ڏيهَ جا، ساريون هِت رٿان.
زهر پيالا سوز جا، اوتيون آءُ پيان.
اوهان ٻاجهون سپرين، مَران آءُ ڪي جيان!
ڏڱن ڪارڻ ڏيهَ ۾، نِپايسَ اوهان.
”سچو“ اڪڙين مَوَن، ميان، هاري رت رٿان!

ڪافي ۴

متان منڌ مارُن تَوَن، وهين آسرو لاهي!

بَندُ تَنهنجي بابَ ۾، اَصَلَ ڪوَن آهي.
سَگَ اسان جو سومرا، چِٽُ جيهو ناھي.
پَرين نِيندا پاڻ سان، سَڳر ڏي ساھي.
نِيڙهي جي نِينهن جا ڪير سگهي لاهي.
رڪج منهن ملير ڏي، ٺاه ن بيو ٺاھي.

ڪافي ۵

وري آءِ وطن، منهنجا ساريون نيٺ سِڪَن،
- موٽ سلامت سپرين!

اڪڙيون اوهيرا ڪري، وات ڏسيو جهلن.
پرين پرديسن لاءِ، جهوريءَ نيٺ جهجن.
عمر آباڻي پار ڏي، وچون ٿيون چمڪن.
ميڙائي جا مينهڙا، ويجهو شال وسن.
الله آندا مون پرين، دارون درد مندن.
”سچل“ سڪ سبيل ٿي، پارئون جا پرين.

ڪافي ۶

مون تان چيو تو اڳهين، نه تون دل قاساءِ!
آهون دانهون چو ڪرين، سڀر سين سَنڊاءِ.
ڪُڇ ڪنهن سان ڪينڪي، ٻولي ٻي نه ٻڌاءِ.
وچڙيا گڏ گڏي پرين، ڪو والي ورق وراءِ.
ٿوري گهڻي ڏينهڙين، ڪندءِ ماڙ خدءِ.
سانگي ويڙا سانگ ٿي، پنهنجي سانگ سَڌاءِ.
پاڻون جاڻي پريت مون، ڪوه ڪرين هاءِ هاءِ.
”سچو“ سپرينءَ لاءِ، ڪوڙين ڪانگ آڏاءِ.
تو پئي ساريو جن ڪي، تن پي سڪ سنڊياءِ.

داسٽان پيئون

۱

عمر آبائين ۾، لڌم لائون لالڙئين؛
ڪنھن موٽي مالھڙئين، ھار گھوريا ھن حال تون.

۲

جو ڏاڏاڻو ڏيئ، مٺوھون مور نہ وسري؛
سو ڏاڏنڙ لڌ ڏيکار مون، سومرا ساڻيئ؛
ريءَ پنھوارن پرڏيئ، ھيءُ مڙيوئي پائيان.

۳

ڏيھ ڏاڏاڻي، شل سگھي وينديس سومرا؛
مون کي ماروئڙن ۾، ڇڏ عمر اُماڻي؛
ڏينھن گذري ڏک ۾، ٿو ڄاڻيندڙ ڄائي؛
سُڪ ڏک سنديون ڳالھڙيون، وڃي اوريان اباڻي؛
نہ نہ سُنڌ لھندڙ سگھڙا، الله اُھي اُڻي؛
جو ھن پنا ھاڻي، گھڙي ھت نہ گھاريان.

۴

وَس نہ وساريام، سُرها وڻ ساڻيئ ڄا؛
اھي ھيڪند ڏينھڙا، ٿي گڏجي گذاريام؛
ياد ڪيون سي ڪيترو، سانگي سنڀاريام؛
اوڏنھن اڏاريام، ڪل لھڻ لڌ ڪانگڙا.

۵

جهڙي هيس ملير ۾، جي هت تيان تهڙي؛
پر ڳالهه ڪريان ڪهڙي، جو قابور هيس ڪوٽ ۾.

۶

هيس ڪير ملير ۾، هت ٿي آيس ڪير؟
جيڪس پيڙم پير، فقط لڳ فراق جي؛

۷

ڪاٿي آءُ هياس، ڪاٿي آيس سومرا؟
هتان هلي هت آجي، پورن منجهه پياس؛
هنجن هاب ڪياس، وچوڙي جي ڏينهڙي.

۸

شال نه رهن ڏور، هئن اباڻا اوڏڙا!
ميان تن ريءَ مور ڏمون هت جالڻ نه ٿئي.

۹

ڏوٽي ڏورئون ڏور، عمر آڄ مون کي ٿيا،
سمهڻ جاڳڻ سور، مون گذارڻ آئيو.

۱۰

جڏهن آءُ جاياس، ڪنهن وٽي، وه جي نه ڏني!
جڏهن ساماياس، تڏهن آيس اورا تن ۾.

۱۱

هي سامائجڻ گهريو، جنهن بت ڪيو بيرون؛
وڃي شڪل ويڙهيون، ڏسان ڏوٽيڙن جون.

۱۲

ڏني ڏوٽيڙن کي، گهڻا ڏينهن ٿيا؛
جالڻ جڏائيءَ ۾، جيڪي پلڪ پئا؛
سي وڻواند ويا، سارا سنگهارن ري.

۱۳

هٿ ٿا لوءِ لڇن، سڻي ڳالهيون سومرا؛
پيهي ڪئن نه پڇن، جي هئن اباڻا اوڏڙا!

۱۴

پاڙو پاڙي ساڻ، شل هٿان اباڻن جي؛
پڪي تن جي پاڻ، آءُ تا سڪيو پائيان.

۱۵

مون کي رب رکي، شل پردي ساڻ پناهه!
ته هٿان منجهه پڪي، عمر اباڻن جي.

۱۶

پردي منجهه پناهه، مون کي رب رکيج!
اڪنڊ هن ارواح، آهي اباڻن جي.

۱۷

ڏسي ڪيٽ ڪڙي، ويا ماروئڙا ملير مون؛
پکا پانور ڪنڌئين، وينا جال هڻي؛
اڳي پنهورن پاڻ ۾، ٿي اها ڳالهه ڳڻي؛
هٿ رتي رهڻ ناه ڪا، ڄاڻي هڪ ڌڻي؛
جا عادت زور ظلم جي، هيءَ حمير وڻي؛
رعيٽ جي رنجڻ جي، ٿيس گهر گهڻي؛
هاڻ برسر هيءَ بڻي، سنگهارن تي سومرا.

۱۸

پلڪ نه ٿيان پاسي، شل عمر اباڻن ڪوڻ!
گڏ ڳڏين ها سي، سپن سان سي سومرا.

۱۹

ڪاڏي اُچ رهي، آءُ ڪاڏي آباڻان؟
هاڻي نه ڄاڻان، ته ڪا موٽي ملنديس مارئين.

۲۰

اُڃا نه آيا، سنگهارا ساڻيه جا؛
ڏينهن جهڙا لاي، پانور پنهورن پاڻ ۾.

۲۱

جيڪس نه آيا، سنگهارا ساڻيه تي!
نه ته ڪيئن خبرو، تڏهين هلايا،
تن ڏينهن وڏا لاي، وڃي پانور ڪنڌئين.

۲۲

وڃن تام پري، شل آباڻن اوڏي هٿان!
جو سڏ لهن مون سگهڙي، ذري منجه ذري؛
اڪيون آب پري، ٿي ويجهائيءَ لاءِ وجهلان.

۲۳

بيوسي آهيان، هن ماڙن ۾، مارو!
وساري ويهي رهيو، ڄڻ منجهانئو ناهيان؛
لالچ نه لاهيان، پسن پنهورن جي.

۲۴

موٽي شال آچن، ماروئڙا ته مڪير ۾!
اچڻ سندي تا ان جي، ڪر پوي مون ڪن؛
تا سڀئي سڪ ٿين، گوندر وڃن گندري.

۲۵

ٿورا پا ٿيئي، ڪنهن هٿ مَنجان مارئين؟
 تہ وساري ويهي رهيو، حال ٻڌي هيئي؛
 مڙي اچو مون گهرين، آهيو جهانگيزا جيئي؛
 جي آهيو اتي ئي، تا لهُو سُنڌِ سنگهار جي.

۲۶

موتِي ماروئڙن، سُنڌ نہ لڌي ساہ جي؛
 لاهي ڇڏيو دل ڪوڻ، اديون اباڻن؛
 ڪنهن ڳڻوڻ سنگهارن، جيڪس ويڙس وسري.

۲۷

ڪي ٽينهن هيس قرار، مارن گڏ ملير ۾؛
 درد نہ هو ڪو دل ڪي، هيس مٿن ۾ مختيار؛
 ريءَ اباڻن آر، هاڻي ڪنڊيس ڪن سان.

۲۸

اڄ ساريم سنگهاري، جنم لنگهايم جن سان؛
 هيءَ وڇوڙي تن جي، ميان هٿ ماري؛
 عمر سڀا مون سانگئين، ٿي گڏجي گذاري؛
 منهنجي پار پنهور جي، آهي تاڪون تياري؛
 هاڻ لڪي منجان مارئين، هيءَ حقيقت ساري؛
 ٽينهن هيترا ٿوڻيو، ڪيئن اوهان وساري؟
 جيڪس ٿرئون هئي ڌاري، تيلهان ويڙو وسري!

۲۹

منهنجي مَن ميان، هن ڳالهيون ماروئڙن جون؛
 ڏت ڏاڏاڻي ڏيهه جو، وڃي خوشيئون هٿ ڪيان؛
 ڪاڻي ساعت سومرا، جهانگن ري نہ چيان؛
 وڃي ٿر ٿيان، شل سَنگت سنگهارن جي.

۳۰

ويجها جڏهن هئام، ماروئڙا ته ملير ۾؛
تڏهن ڳالهه احوال جي، تن ڪنن ڪين وڌام؛
هاڻ وڃي ٿر ٿيام، اُهي سڌ لهندڙ سومرا.

۳۱

ٿيا پنهور پري، آءُ ڏيان ٿورا ڪن ڪي؟
وهندو شالَ وصالَ جو، ڪو پڻ واءُ وري؛
نئي گڏ ڪري، سومون ڪي ماروئڙن سان.

کافي ۱

مارن ڏي اڏو ڇان وڃان! هاڻي الله، الويلو!

لاوان لهنيس ڪيت پنهنجي سان.

سرتيون ٿينديون مون ڇڄان ڇڄان.
ڪڍ بندياڻي بند مون، ڪُرف ڪڙا ٿي پڇان پڇان.
واٽ جنهن ڪوئن سانگي ايندا، ساڻي واٽ مان وڃان وڃان.
”سچو“ سائڻ آهي اوهان جو، سر سائينءَ اڳيون سڃان سڃان.

کافي ۲

لڄايان نه لويي، وو،

عمر آنديم جا اوڏانهون!

جي تا ملڪ ملير ڏنهن، قاصد اچي ڪوئي، وو.
سارو سنگهارن ڏي، حال منجان روئي، وو.
وجهان ٻرنديءَ باه ۾، شالون پٽ سيوئي، وو.
ڪٿي ڪنيم ڪيئن جي، آڏو ٻنڌ جا هوئي، وو.
آنديم ڪٿي ڪوه تون، آب پري اوئي، وو.
پيڻ ڪاڻ پنهور جي، گلي مون تان يوئي، وو.
اهڙي اڳي ڪنهن نه ڪئي، جهڙي ڪيڙي توئي، وو.
مون سان مددني ڪنو، ”سچو“ صاحب سوئي، وو.

کافي ۳

ويٺا منهنجيون ڳالهيون ڪن،

هٿ ماروڙا به ملير ۾!

عمر آنديئي مارئي، تاسف ڏيئي تن.
سدا آهن سومرا، مارو منهنجي من.
مون جيڏيون ملير ۾، ڇانگن پاس ڇڙن.
چڙهي پانور ڪنڌيون، مٿيون اوري آڏن.
”سچو“ جي سرير ۾، ويڙهيجا ٿا وسن.

ڪافي ۴

غم ۾ ڪيئن نہ گذاريان، اديون، تن وڃن مون کي ڏينهن پيا!
 ميان ملڪَ ملير ڏي، ڪنيو نيڻ نهاريان.
 پڪا پنهورن جا، ساعتِ ساعتِ سنڀاريان.
 راتيان ڏينهنان روح ۾، ساهيڙين کي ساريان.
 وسُ جي هو ڪو منهنجو، گڏ هُن پاڻ قطاريان.
 پَت پنهنجي پاڻهين، پنهورن سان پاڙيان.
 ياد ڪيو سني ڳالهيون، پنهنجو پاڻ ٿي ڳاريان.
 موڪل ڏينم مٿين مڙان، گهڙي هِت نہ گهاريان.
 بَڪَر ٻاٻاڻن جا، چهرائيءَ سان چاريان.
 جي مون روحَ رڳن ۾، ويڙهيڇا نہ وساريان.
 ڇا لوئي اُنڊيم لوءِ ڏنهن، عمر شال آجاريان.
 حال پسي هيءُ پانهنجو، ماروئڙن لڳ ماريان.
 پَت پَنِيَهَر گهوڙيا، طولَ پايان تلواريان.
 ڪَر لَهَن لَئ ڪانگڙا، اوڏنهن روز اڏاريان.
 ”سڄو“ سنگهارن ڪُون، هي سر هڏ نہ واريان.

ڪافي ۵

شال نہ وسارين، مارو مون کي، شال نہ وسارين،
 - درد جنين جو آهي دل کي!

انئي پهر اوڏهون، نيڻ ٿا نهارين.
 پَهون پنوهرَ پانهنجا ويجهو وهارين.
 جوڙ اسان جا جهوپڙا، ماڙيون ٿيون مارين.
 هر دم طلب جون تَن ۾ تارون تنوارين.
 سنگهارن جون سياه کي ڳالهيون ٿيون ڳارين.
 ”سڄو“ سارين جن کي، سي پي تو سارين.

داستان ٽيون

۱

جهانگيڙن لڏ ڇڻيءَ، هٿ عمر آه اُٻاڻڪو؛
 نئي گڏائج اُن سان، حال منهنجو تا هيءَ؛
 سانگيڙن ۾ سُئيءَ، آه اُجا توڻي تانهجو.

۲

ڪو نه وري آيو، ماڻهو ملڪَ ملير جو؛
 جو کيئن جون ڏئي خبران، ساڻي سَوايو؛
 ڏورائيءَ ڏوڻن جي، هيءَ مون کي مَنجهايو؛
 ميان ماروئڙن جي، هٿ طعن ٽپايو؛
 ڪر سومرا سايو، ت وڃان ويڙهيچن ڏي.

۳

قاصد آيو ڪونڪو، ۽ ڪو نه لکيائون خط؛
 جيڪس هيس ڪينڪي، ريگستانِ رت؛
 پنهورن پاهت، تيلهان مون سان نه رکيو.

۴

قاصد آيو ڪو نه، ريگستاني راڄ ڏهون؛
 جو تو مون کي تار ڪيو، سومرا ۾ سون-
 ليه پتو روح کي، هٿ هيءَ هيءَ جيڪس هونءِ!
 چيهون هتي چو نه، ٿيان اهڙن عتابن سان.

۵

پنهورن پيغام، آج ڏئي مُکا مُون مٿين؛
 ”ڪڏهن آيا ڪينڪي، توڏنهن هِت سلام؛
 ”ڪائي اتي محظوظ ٿئين، طرحين طرحين طعام؛
 ”پيرون چونڊئي پَتَ جا، ٿي ڪڏهن لاڙيو لام؛
 ”ڏسي عيشِ انعام، آج اهي ويلان ويڙڙي وسري!“

۶

پري ٿين نہ شال، هڪن اوڏائي آجڙي!
 اُٿي ويئي اُن جا، اٿم خوابِ خيال؛
 سدا سانگيڙن جي، مون کي ساه سنڀال؛
 هِت مُون ههڙا حال، هِت عتاب اُنهن جا.

۷

عمر مُون ڏي آڻيا، آبائون عتاب؛
 ”ٿيئن اتي تون مارئي، ڪائي خوش ڪباب؛“
 هِت مُون اڪيون پنهنجيون، جهليون روئي آب؛
 جهوريَس هن جواب، ويڙهيچن وساريو.

۸

مُجن هيئن چيون، مون ڏي مارو سومرا؛
 ”جي عمر ساڻ تو، ڳالهيون ڪاله ڪيون؛
 ”سي پڻ پنهورن ۾، پتر هِت پيون؛
 ”اهي پچارون تانهجون، ويڙهيچون نہ ويون؛
 ”ڪيئن هاڻ ڪنيون، پڪيون ملڪ ملير مون.“

۹

ڪو نئين نياپو، منهنجو ماروئڙن ڏي؛
 ”مون ڏي آوهان موڪليو، ڏيئي ڏوراپو؛
 ”تہ لوئي لاهي سر ڪيئي سون ربي ڇاپو؛
 ”مون کون وسري ڪين ويو، آهي جهڻ اهو جهاپو؛
 ”اينديس سگهي ايندين، لاهي لاڳاپو؛
 ”موليٰ ميلاپو، ڪندو سگهڙو سنگهارن سان.“

۱۰

آءُ پڻ ڇا تہ چوان، موٽي ماروئڙن ڪي!
 ”هتي هتي هن جي حال جي، ناهي ڪل آوهان“؛
 هت انهن ري سومرا، نت نت سور نوان؛
 پڪي شال پهان، مان وڃي پنهورن جي.

۱۱

ڪٿي سان ڪٿي، جا انديم ملڪ ملير ڏنهن؛
 سا آج توڻي تا سرتون، لفظو ڪين لٽي؛
 لوئي سنديءَ لڄ کون، مون يڪيا پت نہ ٿي؛
 هت سون آه سٿي، ائين ٿيون ڏوراپا ڏيو!

۱۲

ايڏانهن ايندياس، ڪنهن مهل موچاريءَ ماروئا!
 جا لوئي انديم لوه ڏنهن، ساڄن نہ ڇڏيندياس؛
 توڙي تهباران ٿيئي، تہ بر مور نہ مٽيندياس؛
 اچي ڏوٿيڙن ڪي، اڃا ڏوراپا ڏيندياس؛
 تہ ڪيئن وساري ويهي رهيو، ٿوراهين ٿيندياس؛
 منهيون، منهن سان اتي، اتي اڏيندياس؛
 ڄاڻهيون ڳرهيندياس، سرتن سان ساڻيهه ۾.

۱۳

الله آبائن سان، مون کي گڏ ڪرئين!
جي ويا ٿر پڙئين، سي موٽي آڻ ملير ۾.

۱۴

عمر آبائن ري، آءُ تان ڪوجهي آهيان؛
هيءُ لوئي نه لاهيان، جا آه نِشاني اُن جي.

۱۵

جا آبائن ڏني، سا لوئي هڏ نه لاهيان؛
ڪنڊيس ڪين ڪني، وٺي وينديس ويڙه ڏي.

۱۶

عمر ڏيھ آبائي، مون چڱا ڏينهن گذاريا؛
هت اچي هاڻي، پيو هنيڙو هلاڪت ۾.

۱۷

عمر آبائون وچڙي، ڪنهن اعراضي آندياس؛
وڃي خوشيون ڪائيندياس، پڪا پيرون پانهنجا.

۱۸

ڪاٺي پلڪ پري، شال عمر آبائون نه ٿيان!
ذري منجه ذري، هئن پچندڙ حال جا.

۱۹

جڏهن هيس آبائين، محل نه ماڙيون مون ڏنا؛
لکي ۽ لائين، هيون پيهيون پنهورن جون.

۲۰

ڦٽي ڦوڙائي، آءٌ ميان ماروئڙن جي؛
 ڏنيون مون کي تو هتي، آهن ماڙيون جوڙائي؛
 ويهان وڃ نه انهن، پُڙو ٻوڙائي؛
 هن هنڌن ۾ سومرا، ٿو لکيو لوڙائي؛
 جنهن انڌم ٿوڙائي، پکن مٿن تہ پنهور جي.

۲۱

ريگستاني راڄ جي، آءٌ ڳالهه ڪريان ڪيھي!
 ڪن پچارون پاڻ ۾، سي واريءَ تي ويھي،
 تہ ”ايندي ماروئين مارئي، شل پکن ۾ پيھي“؛
 اُڪنڊَ مون ميلاپ جي، آھ جھانگن کي جيھي؛
 منهنجي تن تيھي، آھي سِڪ سنڱھارن جي.

۲۲

مان انهن کي ساريان، هو ٻي سارن مون؛
 جي راضي ٿئين ٿون، ڏي موڪل ماروئڙن ڏي!

۲۳

مان آباڻن ساريان، هٿ آباڻا سارين،
 واٽان ٻھارين، منهنجي آڇڻ سنديون.

ڪافي ۱

پَلڙيل پونم پُور، عمر تن ماروئڙن جا.
دمدم منهنجي دل ۾، مارُن جا مذڪُور؛
سرتيون سورن جا.
سانگيڙن کي سدا مان ساريان، هنيڙي هونم هُور،
پل پل پنهورن جا.
من مڃائي ”سچو“ ويا سانگي، دونهن جا دستور،
خاصن ڪورن جا.

ڪافي ۲

پاڙينجون ني پرين جو، مون کي پور اڄ ني پيو.
انتر جنتر مون ٿي، هي نيھڙي نيو.
جيڪي چيو نجومِيءَ، سو تا صحيح ٿيو.
چرخو پڇي چيهڙيون، مون ٿي ڪاڪيون ڪيو.
هن جان ٿئي جميعت، لالن جي پائي ليو.
کوڏس اچي پريئن جو، هن ڏاهه کي ڏيو.
جي در اچي سودلبر، تا جيءَ، ”سچوءَ“ جو جيو.

ڪافي ۳

مارو مون کي نه وسارين، آهيان انهن جي! ميان.
درد جنين جو دل کي، گرم سين اڪارين.
اٺ ٿي پهر اوڏهين، ٿا نيڻ نهارين.
هردم طلب جون تن اندر، تارون تنوارين.
”سچو“ سارين جن کي، سي پي تو سارين.

ڪافي ۴

هلي ههڙي حال، ميان،
وڃي ٽوٽن ڪي ڏسان!

پيڪن مون پهچائين، ڀلا پنهنجي ڀال.
منهنجو ماروئڙن ريءَ، جيئڻ آهي جنجال.
ههڙي وڇوڙي جي، ڪنهن سان گرهياڻ ڳالهه.
هئڻ سدا خوش سومرا، مارو پنهنجي مال.
”سچوءَ“ جي تہ سَرير ۾، مارن جي آهي قال.

ڪافي ۵

ٽوٽن ڪوئن نہ ٿور، آهيان جيٽيون،
اڏوڏي ان ڪي! سائين الا.

ناهيان ٻاهر تن ڪوئن، ميان، هڪڙوئي دم دور.
”الانسان سري وَاَنَا سِرَّة“، دوسين جو دستور.
هي مڙيوئي آهي تان، ميان، مارن جو مذڪور.
”سچو“ سا پُڄ ڳالهڙي، ميان، مارن جي دستور.

داستان چوٿون

۱

تون حمير هيئي، آءُ ٿورياڻين آهيان،
 جا لوئي آندڻ لوءَ ڏنهن، وينديس ساڻ وٺي؛
 ڪڏهن ٿيندي ڪانڪا، مانهون شال مٽي؛
 ڪتابت ڦولن جي، مون ڏي پنهورن پئي؛
 هيءُ بند بندياڻيءَ کي، هو لکيورات چئي؛
 ان سانگن ڪاڻ سڻي، مون مڙياڻي سومرا.

۲

ڪو پي خيال نه هوم، هيس مارن ساڻ ملير ۾؛
 جان وچوڙو سومرا، ڪون ٿريچن ٿيوم؛
 قسمت قيد الماءَ جي، ڏسي ڏور وڌوم؛
 تڏهن وڏو قدر پيوم، هي ”سچو“ هڪاند جو.

۳

وينا ڳالهيون ڪن، ماروڙا ملير ۾؛
 تـ ”اڃا ايندي مارئي، وري هن وطن!“
 ايڏي اڪنڊ آهي، منهنجي جا پڻ جن؛
 آءُ سگهي سان تن، وڃي گڏ گذاريان!

۴

قَرابتي ڪاٿي ٿيا، اءِ ڪاٿي ائي!
 قسمت قيد ڪئي ڪيو، اءِ ڪٿي ڄائي!
 آهي منهنجي روح ڪي، ريءَ مارن موڳائي؛
 انئي پهرَ انهن جي، وات اٿم وائي؛
 گهڻي مدت مونجه، مون پڻ لنگهائي؛
 مَن سِگهڙي سنگهارن جي، ڪل پوي ڪائي!
 تہ ڪي آهِن آرامي آهين، جهانگيڙا ڄائي؛
 ڪي ويا مُلڪ ملير مَوَن، ڪري آڃائي؛
 وڃي پانورَ ڪنڌئين، ويٺا وهڻائي؛
 اتي نازا توانا ٿيا، ڏت ڏنورا ڪائي؛
 ڪر سومرا سائي، جئن ٿين آسودا آڙي.

۵

جن گڏ گذاريوم، سڀ ڄماندر سومرا؛
 اچي پري پيس اُن کون، مونجه انهيءَ ماريوم؛
 ساريو سنگهار جي، ڳالهين هِت ڳاريوم؛
 جو مارو محرم حال جو، سو پڻ سنڀاريوم؛
 ڏيه ڏاڏاڻو ڪڏهين، وار نہ وساريوم؛
 نِت نِت نهاريوم، پنهورن جي پار ڏي.

۶

اَڄ پڻ ٿيڻ اُڏاس، هي مَن ماروئڙن ڏي؛
 ڪر بندياڻي بند مَو، خاوندَ لڳ، خلاص؛
 جو مٽي ڪيٽ ڏنارَ ڪي، ڪا پلنگين ڏينديس پاس؟
 ڪو وجهُ صاحبَ سومرا، اُنهن سانِ اخلاص؛
 جو هو ويچارا واهڻين، تون ڪري ڏس قياس؛
 زور تنين تا ناهِ ڪو، لوڻي جن لباس؛
 اُنئي پهرَ اُنهن ڪي، آهي حميرن هراس؛
 تاڪون ٿنهنجي تابَ ڪون، سهميون اٿن ساس؛
 چاڙهيو لڳين ڪين تنين، ماسي قدر ماس؛
 تعديون تنين تي ڪرين، جن تو هون ٿئي مَواس؛
 ويڙهيڇا وٿراهَ ڇم، هٿ وڻ وڻ وٿن واس؛
 پاءِ پنهورَ پياس، آهي راجا منهنجي روح ڪي.

۷

چئني مڪائون، هيئن ڏاڏاڻي ڏيهه ڏنهن،
 تـ ”جيڪس“ اهي توهيون، مَن جون مدعائون.
 ”تان وڃي پلنگين پٿر ٿئن، شلَ چڙهان آءُ،
 تو پڻ تيلهائون، هاڻ ويا ويڙهيڇا وسري!“

۸

چڱيءَ طرح چئي، ٿي مَنجان ماروئڙن ڏي؛
 تـ ”سُڪين سانگيڙن ڪون، پري آءُ پکي؛
 ”قسمت قيد الماء جي، مون سان هيئن ڪئي؛
 وسري ڪين وئي، سَنگت سنگهارن جي“

۹

ماروئڙا ماندي، آءُ اوهان ريءُ آهيان!
 سڪيا آئين ساڻيه ۾، هت بند رهي باندي؛
 هت قسمت قيد الماء جي، هيءُ آڃانڪ آندي؛
 آهيان اوهان جي ڳالهه ڪوئن، ويل نه ڪنهن واندي؛
 چڱي ٿي چاندي، اينديس لوئي وٺي لوءِ ڏي.

۱۰

قاصدُ اڄ ڪوئي، منَ اچي ماروئڙن ڏنهن!
 تنهن تا چوان حالڙو، سنارو سڀوئي؛
 ’ايتنهن آندي آه مون، لاکيڻي لوئي؛
 ’سا وٺي وينديس پاڻ سان، اٿم عهد اهوئي؛
 ’سرتن سان روئي، سڪون لاهينديس لوءِ ۾‘.

۱۱

هيءُ اميد نه هئي، مون کي ماروئڙن ڏنهن؛
 جو ڪو نه مُجندا مون مٿين، پُڇڻ ڪاڻ پهي!
 ڏنم هڏنهن ڏيهه ۾، نڪو ڳوٺ ڳهي؛
 هاڻي وائي وائندي، اها سيمَ اڄ صحي؛
 تـ ”آنا مينهن ملير ۾، ويڙا راج رهي؛
 ”چڏي پانور ڪنڌيون، آيا هيٺ لهي؛
 ”جهجهو جهانگن کي ٿيو، ڏهيان ڏت ڏهي؛
 ”ڪڍيو پيڻ پاڻ ۾، وڏيءَ مهَل مهِي“
 وينديس ڪوڏ ڪهي، آءُ پکي پنهورن جي.

۱۲

سَنگهارن جي سِڪ، آهي منهنجي مَن؛
 شال سِگهوئي سومرا، ڏسان ڏوٿيڙن؛
 راتو ڏينهان ڪاڻ ٿي، جهڄان جُهانگيڙن؛
 پاڻهي پَنهورن، اُڄ تا مون کي ياد ڪيو.

۱۳

جهانگي جهڻ پياڪ، ناهن شربت هيروان؛
 ڳاڙهيو ڪاريون لوئيون، پهرڻ تَن پوشاڪ؛
 لاهِج لوئيڙن تان، الله لڳِ اولاڪ؛
 جو رکن هڏنهن ڪانڪا، عُمَر بي املاڪ؛
 ڪارڻ پرورَ پاڪ، مون کي ميڙين مارئين!

۱۴

ڪيا ڪوڻن ڪيڄ، اُڄ ڏاڏاڻي ڏيه ۾؛
 پر ماڻو ماروئڙن ڏنهن، هڏن آيو هيڄ؛
 ڪاله ڏنا هُئم اُپ ۾، اٿڪ ۽ اٿيڄ؛
 اُنا مينهن مڪير ۾، ٿيا رڻ سارائي ريڄ؛
 چانگن سان چڙي ڪري، ڪن چَنن ۾ ڇيڄ؛
 آءُ پڻ پنيءَ پيڄ، ملنديس ماروئڙن کي!

۱۵

هي وئي حالِ وِجان، ميان ماروئڙن ڏي؛
 آهي اُميد آجان، جو خوشي ڪنديس ڪيت سان.

۱۶

مينهن وسندي مان، ويڙهيچن ويندياس؛
لوئي ساڳين لوءِ جي، نال وٺي نيندياس؛
وڃي ٿر ٿيندياس، ٽڪ ٽڪ پائي سومرا.

۱۷

ٽنارن ڪوئن ٿار، جي مون ٽينهن گذاريا؛
سي هئا قيامت جيهڙا، ميان سومرا سردار؛
الله ڪري اوڏڙا، ”سچو“ من سنگهار؛
ت ڪريون ويهي ڳالهڙيون، هنڙي جون هڪوار؛
پر پري ٿيم پنهور، ڏيان ٿورا ڪن ڪي!

۱۸

جيڪي هٿ هونديون، ساهيڙيون ساڻيه ۾؛
سي پيرون چونڊن پاڻ ۾، گڏ ڪيون ڪونديون؛
ساريو مون ڪي سومرا، رات ٽينهان رونديون؛
بيون پي ڇا چونديون، آڃا عمر الاجي آڇيون!

۱۹

ريگستان رنگ، جي تون پسين سومرا؛
ت ميان ماروڙن تون، ظالم لاهين رنگ؛
جوتاڪون تنهنجي تاب ڪون، جهانگي واسن جهنگ؛
ناميا هي تون ننگ، نيئي رسائين راڄ ۾.

۲۰

جي ريگستان رهيا، ٿن سخت نه ونج سومرا؛
جوتاڪون تنهنجي تاب ڪون، چن منجه چييا؛
سي ڪي پڙئين وس وهيا، وس چائيتا واهڻ!

۲۱

ڪري ياد قلب، ٿو منهنجو ماروئڙن ڪي؛
 جوڻيان هيڪاندي تَن سان، ٿئي سائينءَ ڏنهن سَبب!
 ڪي بنديناڻي بند منهن، ت راضي هئي رب؛
 غازي لاه غَضَب، ڪر مهر ماروئڙن تي.

۲۲

رڃون ريگستان، جت وطن ويڙهيچن جو؛
 راجم ٿي رکيج تون، تَن ماروئڙن جو مان؛
 جهونن جهانگيڙن تي، ڪر عمر تون احسان؛
 ت سارو جڳ، جَهان، مَرُ تعريفان تنهنجيون ڪري.

۲۳

هيءَ خبر هاڻي، آئي ريگستاني راج ڏنهن؛
 ت ”انا مينهن ملير ۾، ٿيو پَنَن ۾ پاڻي؛
 گَلَ قَلَّ گلزاريون ٿيا، رڻ سڀ ريجاڻي؛“
 تون پي صاحب سڃاڻي، موڪل ڏينم مڙي مَران.

۲۴

مينهن وسندي مون ڏٺا، هي پڪا پنهورن؛
 ڳاڙهيون اڇيون لوئيون، ڪيا سَهج سَنگهارن؛
 اهي عام خلق ڪون، ٿا گوشتي گذارن؛
 منهنجي آڇ سَنديون، ٿا واٽان نهارن؛
 سانگيڙا ساڻيه ۾، پيا نِت نِت سَنپارن؛
 هي ڳالهيون ٿيون ڳارن، مون ڪي بازوئڙن جن.

۲۵

مِينهن وسندي سومرا، آج پڻ پورَ پيا؛
پَڪا پنهورن جا، سي مون ياد ڪيا؛
ڏني گهڻا ڏينھڙا، مون ٿريچن ٿيا؛
وسري تان ويا، ڪا ساعت منهنجي ساه ڪون.

۲۶

هت ڏيهي ڏسان ڪوڏ ڪو، جو ڏئي ڪيت خبر؛
هيءَ قابو رهي ڪوٽ ۾، انهن ريءَ عمر؛
مڪيران محضر، ايندم آجائيءَ جا.

۲۷

مِينهن وسندي ياد مون، آج ماروڙا آيا؛
قيد الماء جا ڏينھڙا، سي مون لنگهايا؛
موٽي اچڻ جا ٿيم، ڏي سنگهارن سايا؛
اُهي موليٰ ملايا، جي پنهور پري ٿيا.

۲۸

ڪو جو وري واءِ، آج پڻ ملڪ مڪير ڏنهن؛
جڻ آيم اباڻاءِ، ماڻهو موٽائڻ جو.

۲۹

مون ڪي رات رسيون، ڏيه ڏاڏاڻو خبران؛
”ت ساڻيه سڀ سرهو ٿيو، وڃون واه وِسيون؛
”اچي ياد الله ٿو، ڦوڳڻ ڦلار پسيون؛
”برابر بادل ڪيون، مٺي لوءِ لسيون؛
”ساول ڪائي سبزيون، ٿيون سڄيه سسيون،
”ڳاڙهيون اڇيون ڪاريون، لاهن غم گسيون؛
”وڙهيون ڪس ڪسيون، پڻ آهن تار ٽرائيون.“

۳۰

رات وري آيا، ماروئڙا ته ملير ۾؛
 جولدم خواب خوشيءَ مون، جڻ موليٰ ملایا؛
 وري وسایا، ڀلي ڀاڻ پڻن جا.

۳۱

وسَ چري آيا، ماروئڙا ملير ۾؛
 چڻي پانور ڪنڌيون، ويڙهيڇا وريام؛
 عمر اُميد ٿيام، پسن پنهوارن جي.

۳۲

جي ٺوڻي هيم ٿور، سي واليءَ ڪيم ويجهڙا؛
 هئي جا پورن پور، سا تا اڄ من تون لنگهي.

۳۳

موٽيا پار ملير، سانگيڙا سانگ ڪري؛
 جن جي سڪ سرير، سي ئي عمر آيا.

۳۴

لڻو ڦوڙائو، وريو ورق وصال جو؛
 وري وطن آيا، ريگ لنگهي راءِ؛
 ”سڄو“ چوي سائو، ٿيو موٽي ملڪ ملير جو.

ڪافي ۱

مارو ٿر ٿيام، ڀلو ميان وو، ڏيان ڏوراپا آءُ ڪن ڪي!
 سي پارينديس پانهنجا، ميان، جي هٿ قول ڪيام.
 چڏي ملڪ ملڪير جو، پرينءَ وس ويام.
 گهوريلا پري ڏينھڙا، جي پنوهارون پيام.
 سنگهارن جي آڇ جا، ميان ”سچو“ سنيها سِيام.

ڪافي ۲

روئان زاروزار، يار،
 مان مارن ڪي ملان آءُ!
 ڏيان ڏوراپا ڪن ڪي، پري ٿيم پنوهار، يار.
 وٺي ويڙا پاڻ سان، منهنجو ساه سَنگهار، يار.
 اهو اٿم آسرو، ايندم آجڙوار، يار.
 ڪندا مھڙ ملڪير ٿي، رڻ چڏي ريڍار، يار.
 سودم گوندر گذري، جودم اُن ريءَ ڌار، يار.
 روئي رت اکين جا، جهونا ٿيا جھالار، يار.
 وڃي ٻڌنديس اُتھين، سندي پنھوارن پُڪار، يار.
 رکي ويڙهيڇا ويا، مونھين سر ميار، يار.
 پيڪن مون پھڇائيين، سومرا سردار، يار.
 راتو ڏينھان اوڏيھن، ”سچوءَ“ ساه سنيار، يار.

ڪافي ۳

ساريان آءُ ٿا لوءُ پنهنجي جون لويون،
 عمر گهوريا هي پت پٽيهر، ميان!
 هٿ ويڙهيڇا، وو، ويٺا ورهائن ڏيهاريون،
 سي ٿورن سنديون ٿيون،
 سنگهارن ڏي سوز سنيها،
 آءُ ٿي روز مُنجان رويون،
 ڪنڊيون ڪوڪڙ سَنديون، ميان،
 ڳچيءَ پائن ٿا هٿ پيڪا پيون،
 صبح سانجهيءَ ڪٿن خوشيءَ سان،
 اُهي سي ٿا آب پريون اويون،
 پاندين پائن پُسيون، ساڳن سِگر سَنگهار،
 ”سچو“ سي سويون.

ڪافي ۴

گهوري هيءَ جدائي، اڙي ميان، پنهارن ٻاجهون پور پيا!
 صبح ويلي ميان سومرا، الاسائين، خبر اها مون آئي.
 لنگهي مُلڪ مَلير جو، ويڙهي ويڙه سڀائي.
 پانور ڪنٿڻ ڪينڪي، وهندا ساعت ساڻي.
 ڪنڀن ٻُڌان ڪينڪي، وري اها شل وائي.
 ٿوڻي پنهنجي ڏيهه مون، ڪندا ڪيئن نوائي.
 عمر آباڻا ڏيهه ۾، سرها هون سدائين.
 موٽي نه وڃن اُڏهين، جن جي سڪ سڻائي.
 هوءَ هوءَ هن جي حال تي، ڀاڳيا ڪن پلائي.
 ”سچو“ سندن ساٿ ۾، ڪري مر تـهـ ڳڏائي.

داستان پنجون

۱

جوڙي پڪا جُوءِ، اچي وينا عُمرَ آڇڙي؛
 سدا سَنگهارن جي، ٿي مٿي حوضن هوءَ؛
 ٿيون گلزاريون گاهن جيون، بي خوب ڪلي خوشبوءِ؛
 نئين رونق روءِ، ٿيو موٽي ملڪ ملير جو.

۲

سدا هئن سُڪيا، ماروڙا ت ملير ۾؛
 شل نه ڏينهن ڏکيا، اچن آڇڙين تي!

۳

سدا سرها هون، ماروڙا ت ملير ۾؛
 مٿي پنهورن پون، مهر جا شل مينهڙا!

۴

ميان ماروڙن تي، مهران وسن مينهن؛
 شل نه ڏکيا ڏينهن، اچن آڇڙين تي!

۵

سدا سي ساڻيه ۾، سُڪيا هئن سَنگهار؛
 پڪي منجه پنهور، شل هئن هميشه سرها!

۶

سائين سَنگهارن جو، رکج پَن پڪي؛
 ڪوئي تا نه لکي، هئن سڌائين سرها!

۷

سنگهاري ساڻيه، شَل هُنن سَدائين سرها؛
وَجَن نَ پَرڏيه، خوش گذارن اُنهيَن!

۸

ساڻيه سنگهاري، سرها آهن سومرا؛
ويڙهيون ۽ واري، محلا ماروئڙن جا.

۹

جاتي واريءَ ڀنو، تاتي اڏن پڪڙا؛
پاڳين لَتاڻو، سدا رهن او سرها.

۱۰

نوڙن ۽ نُوندين، مارو چارن مالڙا؛
گوڙين ۽ ڪُوندين، سرها ٿين ساه ۾.

۱۱

جڏهن ڪنن ڪنوڻيون، وسن مينهن مڪير ۾؛
نونديون ۽ نوڙيون، تاتا سوئن تاريون.

۱۲

پاڳين پَو لَتا، جي وينا پانور ڪنڌئين،
اُنن مينهن مٿا، آجڙين عيدان ڪيون.

۱۳

وري وسايو، مالڪ ملڪ ملير جو؛
سو اڳي ڪوئن اُجرو ٿيو، سائو سَوايو؛
اڳي اڳهايو، ”سچوءَ“ جو سوال ڪيو.

۱۴

آهي سارَ سنڀال، ميان ماروئڙن جي؛
هتِ ههڙا حال، هتِ عتابَ اُنهن جا!

۱۵

الله اوري آڻ، ماروئڙا مڪير جا؛
يا مون کي ڪڍي ڪوٽ مون، نئين ملڪ رساڻ؛
پرچندي وڃي پاڻ، پهان پنهورن جي!

۱۶

آڻ الله اوري، ماروئڙا، مڪير جا؛
مون کي آندو اوچتو، هٿ ظلم جي زوري؛
آءُ تنهن گهڙيءَ تون گهوري، جنهن هيڪاندي هڪ ٿيان.

۱۷

جي ريگستان رهن، تن کي سخت ذر وڻج سومرا؛
جو تنهنجو زور ظلم جو، سانگي ڪين سهن؛
مٿان پرينءَ وس وهن، هو ويچارا واهڻي.

۱۸

جڏهن ويجهو هئام، ماروئڙا مڪير ۾؛
تڏهن ڳالهه احوال جي، ٿي تنهن ڪن وڌام؛
هاڻي وڃي ٿر ٿيڻام، اهي سڌ لهندڙ سومرا.

۱۹

تيا پنهور پري، آءُ ڪنهن کي ٿورا ڏيان؛
 وهندو شال وصال جو، وارو ڪووري؛
 سونيئي گڏ ڪري، مٽيءَ کي ماروڙن سان.

۲۰

هينم جن سان حال، سي آڄ سنگهاري سڃاڻ ٿيا؛
 عمر انهي پار جي، اٽم سار سنڀال؛
 جو صبح اٿي ساجهين، مارو ڇيڙن مال؛
 پيس پري پنهارن ڪون، هي جي ٿيم حال؛
 آهي انهي ڪوٽ ۾، جيئن منجهن جنجال؛
 سگهڙي وڃي شال، پهان پڪي پنهورن جي.

ڪافي ۱

هو جي ماروئڙا ٻيهر مان ملن،
شال الله اورهون ڪندن، سانگي سانگ سندن.

ويئي آهيان وات تي، من آچو حال پڇن.
پڪا پڪن سامهون، اوري اڻي اڏن.
انهن ڪارڻ جيڏيون، منهنجيون اڪيون رت رڻن.
اصل لاکون آهي، ”سچو“ سڱ سندن.

ڪافي ۲

مارو آهي مليام، عمر ڄام، وو،
طلب جنين جي آهي تن کي.

ڪرم ڪيائون ڪيترا، ڏوٽي هت ڏنام.
هت جنهن کي، هت پي تن کي پيو آرام.
پاڙيائون سي پانهنجا، ميان، ڪيئون جي انجام.
طالع وارا تن جي گنولن جا به غلام.
کاڏهن ”سچو“ سالڪان، ميان، ٿئي طلب تمام.

ڪافي ۳

ڏوراپا ڏيئي، ڪنهن هت منجان، وو، ماروئين!

وساري ويهي رهيو، حال ٻڌي هيئي.
مڙي. آچو مون ڳري، آهيو جهانگير آ جيئي.
لهو سڌ سَنگهار جي، جي آهيو اُتيئي.
”سچو“ ساريو ڪين سا، جا ويڙهيچئون ويئي.

ڪافي ۴

راتِ مُڪَمَ روئي،

ساري سلامَ سنگهارن ڏي.

اڪيون اباڻي پار ڏي، بينيون جهڙ جهوئي.
 اباڻن جي آسري، ليڙون ٿيمَ لوئي.
 ونڊن وڃن پاڻ سين، ڏوڏرن جي ڏوئي.
 لڪي ڪاغذ مٿن وڌو، پڪيءَ کي پوئي.
 ڪي ڏينهن يويَمَ ڪيت سان، آبَ پري اوئي.
 اوهان ٻاجهون ڪوٺڪو، ڪل لهي ڪوئي.
 مارو ملندو مارئي، ”سَچَل“ کي سوئي.

داستان چھون

۱

جگر چارڙيون، ٻيا ڪرڙيون ڦوڳ ڦلاريا،
سي سنگهاڙيون ساڻيه ۾، وهن وارڙيون،
تاماں اتارڙيون، لاڙيون چنن لاکڙان.

۲

دروتا ويڙهيچن جا، اهي موتئين مالھڙيون؛
رَس نہ اچن روح کي، تالھ ۽ تالھڙيون؛
سنگھارن جون سومرا، چڱيون چالڙيون؛
جوفجر ڦوڪي سنديون، ڪن دانھ ڊالڙيون؛
وڏ سي لويون لاکڙ جون، ٻن شالان شالڙيون؛
انئي پھر آھن اڪيون، منھنجيون عمر آلڙيون؛
ڪامل تنھنجي ڪوٽ ۾، وجھان فلڪين فالڙيون؛
شال سڻندو سوتڻي، مون نڌر نالڙيون؛
وڃي ڳجهيون ڳالھڙيون، ڪنڊيس سرتن سان ساڻيه ۾!

۳

هت ڏسان ڏوٽيڙن جيون، ويٺي واتڙيون؛
هت پون پنوهارن تي، مٺيون مانڙيون؛
ياد اتي جون مون پيون، چوهون چاتڙيون؛
توڙي چار ڪنڊان لوئيءَ جون، هت ڦاڪين ڦاٽڙيون؛
تان پي وڃان اوڏهين، جتي ڪنوڻيون ڪاٽڙيون؛
مون کي لوهن لاڙيون، تن لالڻ سنديون سومرا.

۴

پور پُچائون پير ڪن، بهون بيرڙيون؛
چاڻن چونڊن سي چڙهيو، ڏي ڦيرڙيون؛
پانو پيرڙيون، ڪن تماشا ٿڪن جا.

۵

هت گهمڻ ڏوٽي ڏت لاءِ، ڪيون ٽولا ٽولڙين؛
چاڻن لنڊ آئون مڪڻي، جهلي جهولڙين؛
پيهن پچائن مانيون، ڦوڪي ڦولڙين؛
تون عمر اولڙين، ڪري هت چڙج مون.

۶

هت ريت تہ آڏو پند، ڪن لويون لاکڙيون؛
مشر مارڙڻ جيون، سچيون ساڪڙيون؛
وڻن تورن ڪينڪي، مگڙ ماڪڙيون؛
آڃان ڦٽن باڪڙيون، تہ ڪڙا آهن ڪوہ تي.

۷

آڃان ڪنن ڪنوڻيون، تہ سانگين ساهه پوي؛
وسي تتر تار ڪن، نيون ۽ ٺوڻيون؛
جاتي هئن جوڻيون، تاتي آڙي آرام ٿيا.

۸

اڄ جوڙي وينا جهنگ ۾، جهانگي جهوپڙيون؛
ڏي نہ ڏوٽيڙن ڪي، لائق لوڙيون؛
راجا روپڙيون، گهرين رڪن ڪينڪي.

۹

هٽ ڏين مارو ڏاج ۾، جاڻي جارڙيون؛
 پيون آهن سڀ ڪي، اهي ويڙهيون وارڙيون؛
 سي چونڊن پيون پره جو، نائي ڌارڙيون؛
 وجهن گوندن سنڊيون، گچيءَ ڳارڙيون؛
 پوءِ ڪنيو ڪارڙيون، وڃن لوڙياريون لوءِ ڏي.

۱۰

مون ڪون وسرن ڪينڪي، اهي عمر ويلڙيون؛
 چاريم وڏي چاه مون، ٿي چيلاءِ چيلڙيون؛
 ٿي ڪيڏيم ڪيلڙيون، سرتن سان ساڻي ۾.

۱۱

اوس اڏن سومرا، چوڌاري چوئرا؛
 نن ۾ سانڀي رگن سامهان، ٿٽ پهن ڌوئرا؛
 تڳ رکي ڌوئرا، صبح ڪاڻن خوش ٿي.

۱۲

ڪرين چو ڪلان، سانگيڙن تي سومرا؛
 سارھ سو تن تي، لاه ٿوڪان آئون ٺهلاڻ؛
 هي جي موئن جون مهلاڻ، ٿي محلن منجه ڳڏاريان.

ڪافي ۱

ڪاڏي ويڙا، وو، پرين پاڙيچا!

جاڏي هليا، تهديل تادي، هڪ تون هنيڙا، وو.
محبن مون سين عجب جيها، ڪيئي ڳڻ ڪيڙا، وو.
گوندر گاڏائون ڏينهڙا، هت جالڻ جيڙا، وو.
هن آجيا انهن ٻاجهون، جي پلڪ پيڙا، وو.
”سڄو“ سندا سانول ٻاجهون، هي حال هي ٿيڙا، وو.

ڪافي ۲

ائين هلي هن جاءِ، وي،

هڪ ساعت ڪارڻ تون سانگيڙا!

ڪا گهڙي نيباهه نه ڄاڻج، پيچ نه تنهن سان پاءِ، وي.
”الذنيا ساعه“ اهو نڪتو دل سان تون لاءِ، وي.
جاڏنهن ائين تون وڻجارا، وري وڃڻ اوڏنهن آءِ، وي.
دنيا ۾ دم ڪيئي گذاريئي، ”سڄو“ سڄڻ جي ساءِ، وي.

ڪافي ۳

اوڏاهون آيا، مون ڏي عتاب آباڻن جا.

هي ڏيهه ويڙهه وسري، اتي ڏينهن وڃي تو لايو.
ياد اسان کي ڪين ڪيڙي، منجهائينءَ مايا.
ڏينهن اسان ريءَ گذري، ويڙي سڀ آجيا.
گهڻا مينهن مڪير ڏي، واليءَ وري وسايا.
تنهنجي ڏسڻ لاءِ، هت سانگي سڪايا.
سائينءَ ”سڄو“ سڳهڙا، مون کي مارو ملايا.

داستان ستون

۱.

مون جاليو سان جن، موٽي تن نه پڇيو؛
حال هن جون خبران، پيون هوندين ڪن؛
تان پي مارو من، وارن ڪڏنهن وسريا!

۲.

توڙي هو نه پڇين، آءُ گهڻو پڇان تن کي؛
عمر آءُ مڃڻ، تن ڪون وڃان وسري!

۳.

تي پڻ وسايم، ڪڏهن مارڳين مينهڙا؛
سي ڏينهن ڏاڏائي ڏيهه جا، آڄ ياد عمر آيم؛
هت پنهورن ريءَ پاڻ کي، ڪيها لقب لايام؛
هن لحظي لنگهايم، شال اهي اوسر ڏينهڙا.

۴.

اهي اوسر ڏينهڙا، هت جالڻ آيم جال؛
ڪيترا خوش حال، هت ميان هون ملير ڄا!

۵.

آڄ سنگهاري ساريا، مون مينهن وسندي سورا؛
ڳوڙها ڳاڙهي بنا، هن هنجڻ مون هاريا؛
ياد ڪريندي تن کي، بارڻ جڙ ٻاريا؛
هت ”سڄوءَ“ سنڀاريا، هت سنڀار ”سڄوءَ“ جي!

٦

ساريم اڄ سَنگهار، مينهن وسندي سومرا؛
 جيڪي ڏينهن هئاسي گڏ ۾، دم نہ ٿياسي ڌار؛
 ڪاٿي اڄ اُسين ٿيا، ڪاٿي اجڙواڻ؛
 وڌو قسمت قيد الماء جي، پري کان پنوهاڻ؛
 تيلهان مون اڄ آئيو، روئڻ زارو زار؛
 پَل پَل هِت پَچار، هِت به سانگيڙن جي!

٧

گڏهن سانگن ساڻ، ٿي گڏ وسايَم مينهڙا؛
 اڄ قسمت قيد الماء جي، پيو هيءُ پَرياڻ؛
 هِت ڪريان پُڙا پاڻ، پَر ٿي لوئيءَ جي لَڄِ مران.

٨

وسري ڪين وڃان، ميان ماروڙن ڪوڻ؛
 وسرڻ سنديون ڳالهڙيون، موروڻ تا نہ مڃان؛
 آهي اميد آڃان، پڪي منجهه پنهور جي.

٩

سَڄال نہ وسارين، هُئان يادِ انهن کي؛
 عُمَر آباڻن جيون، ڳالهيون ٿيون ڳارين؛
 ساهِ رڳون سارين، مَن پَهچان پنهورن کي.

۱۰

لويون رنگا رنگ، ڪن ساهيڙيون ساڻيه ۾؛
سي آسوريون اڳريون، عمر پهرن انگ؛
ناڪون تنهنجي تاب ڪون، جهانگي پينا جهنگ؛
هن ويچارا واهڻي، تن کي وٺ نه تنگ؛
سي ڪيئن ڏين پير پلنگ، حال جني جا ههڙا!

۱۱

پئي جيءَ جنجال ۾، ساڻيه سنپاريون؛
وسرن اهي ڪين ڪي، جي مهلان موچاريون؛
پر قسمت قيد الماء جي، ڪيون هي ڪاريون؛
ڪاڻي اڄ آءُ ٿيس، ڪاڻي سنگهاريون؛
اوڏهن بهاريون، وچان سا وهلور ٿي!

۱۲

عمر شال نه لائين، لقب لوڙئين؛
پاڻي پين پت ۾، آبون اوڙئين؛
ڏونرا ڏوڙئين، وندن ورهائين پاڻ ۾.

۱۳

شال نه لقب سومرا، لوڙئين لايان؛
پت مٽي هيءَ لوئي، مور نه مٽايان؛
جا گئي ڪيت ڌنار جي، پلي سا پايان؛
مري ملهائين، سارو ملڪ ملڪير جو.

۱۴

عمر آڇا ڪپڙا، ڪاڻياريون ڪن ڪيئن؟
جهڙي آيس جيئن، شل تهڙي مارن ڏي وچان!

۱۵

کيئن ڪاٿياريون ڪن، ڪپڙا اڃا عُمَر ڄام؟
ٽين پنهاريون پَت ۾، مهڻي هابُ مُدام؟
اهيان سومرا تو سام، تہ لوئيءَ جي لڄ رهي.

۱۶

هن لوئيءَ جي لڄ، شالَ رهي اچي سومرا؛
تہ مَرُ بُڌي خوش ٿين، ريگستاني راڄ؛
سا نہ کائي ڪاڄ، جا قيد ڪئي تو ڪوٽ ۾.

۱۷

توڙي لوئي هت چڄي، وڃي تهباران ٿئي،
تہ پي پهنديس پنهوارن جي، عُمَر پاڻ پڄي؛
جهانگن لاءِ جهڄي، مان اَدَ مئي ٿي اهيان.

۱۸

توڙي هوءَ چڄي، تا پي لوءِ لوئيءَ سان وڃان؛
اچي عُمَر ڪوٽ ۾، ڪنديس ڪين ڪني؛
سائي سانديم ساه سان، جا ٿاڏائن ٿني؛
اها نينديس پاڻ پڄي، مينهن وسندي سومرا.

۱۹

اَبر ٿيا ۾ اَپ، ۽ واءُ لڳو اويارَ جو؛
”سَچو“ چوي ٿيا سومرا، چڱا سانگن سڀي؛
پَر چِت اَندرَ ۾ چپ، اٿن تنهنجي زورَ ظلم جا!

ڪافي ۱

اِهي نڀا ڪو نيئي، منهنجا مارن ڏئي!
 اچڻ اوهان جي وس وڌائي، ڪوڙين سي ڪيڙم ڪيئي.
 ڏک ڏوراپا ٿا منجو اسان ڏي، حال اسان هت هيئي.
 قسمت ڪو جو ڦڻم وهايو، پري اوهان ڪون پيئي.
 لوءِ اوهان جي ڏنهن لوءِ جا آنديم، لڙان هت ٿي ويئي.
 ڳالهيون سنگهارن جون سڻ "سچو" ري، ساه سڀاڻيم سيئي.

ڪافي ۲

ڪانگڙا قريبن جا، توکي ڪالهه اڏايو ڪن،
 وڻئون ويڙهي ڇڻ!
 آسروندي آهيان، من ڪو پيرو ڪن،
 وڻئون ويڙهي ڇڻ!
 پڪا پڪن سامهون، اوڏا مان آڏن،
 وڻئون ويڙهي ڇڻ!
 "سچوءَ" جي به سرير ۾، دونهان روز ڏڪن،
 وڻئون ويڙهي ڇڻ!

ڪافي ۳

اِهي اولانبا آيا،
 مون ڏي مارن جا، ميان!
 ڏيهه ڏاڏاڻو ڪيئن وساريئي، ڏينهن اتي تو لايا.
 ڪهڙين ڳالهيون ويڙهي ڇڻ ڏنهن، منهن ڦيريئي مايا.
 پهر پنهورن ريءَ ڪيئن ٿي گهارين، عمر ساڻ آجايا.
 تنهنجي ڪارڻ راتو ڏينهان، سانگي سي هت سڪايا.
 وس نه منهنجو سڻ "سچو" ري، ڏکيا مون ڏينهن لنگهيا.

ڪافي ۴

ايم راتِ عتابِ

ڏاڍا سڱهارن ڏنهن!

مون کي عمرِ ماريو، ڇهاڙ ڪيڙن جي جوابِ.
 ”وينءِ اتي ماري، ڪاٿي خوب ڪبابِ.“
 هٿ سارو ڏيهه ڏڪائين عمر جي تڪِ تابِ.
 موليٰ تا معافي ڪيا، ”سڃو“ سڀ حسابِ.

مومل راڻو

داستان پهريون

۱

آءِ راڻا ڏي رنگ، موٽي ڪاڪ ڪٽڻ ڪي؛
لاهي لڳو خدائ جي، نرو ڀرڙو رنگ؛
ناميان پاڙج رنگ، مهي هاب مٿان ڪرين!

۲

مومل مهي هاب، راڻا ڪرڻ راءِ تون!
جوئن ڪي جواب، مرد نه ڏين مينٿرا.

۳

مون ڪي مهي هاب، ڪيئي ميان مينٿار؛
ڪرڻ خان خراب، ڪامل ڪاڪ ڪٽين ڪي.

۴

هڪ جوءِ ٻي جوءِ، مرد نه چٽن مينٿرا؛
توڻ ڀرين پوءِ، ڪوه لڄايو ڪاڪ ڪي!

۵

هڪ جوءِ ٻي جوءِ، چٽن ڪين جوان؛
اهي ٻي انسان، جي ننگن تي نثار ٿيا.

۶

آءِ راڻا رنگُ لاءِ، موٽي ڪاڪ ڪنڌن کي؛
ناميان ناءِ خدائ جي، پير وري هٿ پاءِ؛
سوڍا سنڊيئي ساءِ، آءُ ويني ڪانگَ آڏيان.

۷

آءُ راڻا رکُ راز، مون هن نمائيءَ سان؛
توڪي ڪريان ڪيترو، ناميان نر نياز؛
جوڻي ڪيڙم ناز، تنهن مهڻي هابُ ڪري ڇڏيو.

۸

مون تون مهڻو لاه، موليٰ ڪارڻ مينڌار؛
تون تا صاحبُ آهيين، هيءُ ڏوهارڻ ڏاهه؛
توڙي ٿيس بيراه، تـ پي ڳل تنهنجي آهيان!

۹

ڏي ڪورنگُ وري، ڪامل ڪاڪ ڪنڌن کي؛
منهن ڏيڪارج مينڌار، وڃان تا نه مري؛
بخشج ذوقِ نري، مهڻي هابِ مٿان ڪرين.

۱۰

چڙهنديسانءَ چڪي، نه ته منهن ڏيڪارج مينڌار؛
اندو مون کي هتهين، ڪنهن لارَ لڪي؛
چاڙهيو مون کي ڏاڳهَ تي، تنهنجي عشق تڪي؛
مرُ پيو ڪو سِرُ سِڪي، انهيءَ جي اولاڪ جو.

۱۱

هي جو ٿيڻو هو، سو اکرُ ميٽيندو ڪونڪو؛
هيرو زهرُ زبان سان، هن ڳالهيين ڪيڻو هو؛
نا ته پاڻڪون پهڻو هو، مون کي زير زمين جي.

۱۲

تڪُ نہ ٿيڻو هو، تو مون کي ميان مينترا؛
ناميان پنهنجي ننگَ کي، تونيبه نيڻو هو؛
زهر پيالو پُر ڪري، مون کي تڏهن پيڻو هو؛
جي نہ جيڻو هو، مان ڪڙن هن مهڻي وري.

۱۳

سويل سيڪائي، آءُ پڻ گهڻو آهيان؛
راتو ڏينهان تانهنجي، وات مون کي وائي؛
ڪر اها ڪائي، جو ڪارنهر لهي ڪاڪ تون.

۱۴

ميان آءُ ماري، ڏاڍي ڏنوَ ڏهاڳَ جي؛
مهڻي هاب مٿان ڪرين، ت ڪاڪ نہ ٿئي ڪاري؛
ڪر سويل ستاري، ڏوهن ڏي نہ ڏسيچ تون!

۱۵

آءُ سوڍا ڪر سڄ، لاهي مون تون هي ميهڻو؛
جهيڙو جهڳڙو نڪري، مون من اندران مڃ؛
الله ڪارڻ اڄ، ماڳَ وسائج مينترا!

۱۶

اچين جي اوطاق، منهنجي ميان مينترا؛
ت عيبن ڪون اچي ٿيان، ڪوجهي ٿئي نہ ڪاڪ؛
هیرَ اها هيراڪ، مٿان مٿئين مينترا.

۱۷

موتڻ مَرڪ نہ تنهنجو، هو سويل سياڻا؛
وسائج ولهيءَ جا، پينگَ پيل پاڻا؛
پري ڪري پاڻا، مون کي ماريئي مينترا.

۱۸

اَتڻ اُجهائي هلي، پرين پُڄاڻو؛
 ڪين گهڻايو گهوٽ سان، ڀرت هن پاڻو؛
 ظاهر زالاڻو، پر باطن ٻرھ بلي هيو.

۱۹

ڪاٽيءَ ريءَ ڪهي ڇڏيو، راڻا تنهنجي رنج؛
 سڪون ۽ سھنج، سوڍا ساڻ ڪڍين وئين.

۲۰

سوڍا هن سڙيءَ جو، لهي وڃ سماءُ؛
 ويرن وڌو وڃ ۾، آهي وير وڌاءُ،
 مون تي لڳندو ڪونڪو، پيارا پاڻيءَ پاءُ؛
 هيڪر هيڏي آءُ، ت پيرولي پڌر ٿئي.

۲۱

ڍوليا تولڻ ڀٽ ۾، آءُ وتان ويڳاڻي؛
 راتيو ڏينھان اوتيان، پنبڻين مان پاڻي؛
 لڳا مون لڙون ٿيا، هيءَ پوتي پراڻي؛
 ت ٻه راڻي جي راڻي، سرتيون سڏن ساڻيھ ۾!

ڪافي ۱

آءُ تا روز روئان ساريون،

سوڍا تنهنجيون، وو، ڳالهڙيون ڪيڙيون!

ٻڌي ورج، وکها، زور منهنجيون زاريون.
 سِڪَ سَنديَوَ ڪيون، جيءُ اندر جاريون.
 راڻا رُسَڻ تانهجي، ڪوڪان هِت ڪاريون.
 ويئي ڳرهيان ڳالهڙيون، هنجون هِت هاريون.
 جيڪي جايون جيءُ ۾، وره تنهنجي واريون.
 ”سڄو“ سهندا سُڀرين، عاجز جيون آريون.

ڪافي ۲

حال منهنجي هاءِ هاءِ،

توريءَ لَهَن هي ڏينهڙا!

آهي هن احوال تي، وکها تان واءِ واءِ.
 دوست تنهنجي ديسَ جي، اڪُنڊ اسان کي آه.
 ڏسيو ڏهاڙي روئان، جاني تنهنجي جاءِ.
 ڪاڪ نه لڳي ڪس مون، سويل تنهنجي ساءِ.
 سوڍا ستاري ڪري، پير اڱڻ مون پاءِ.
 درد مندن جون دانهڙيون، واليءَ لڳ ورناءِ.
 سوال ”سڄو“ جا سُڀرين، تون لائن دل سان لاءِ.

ڪافي ۳

مينٽرا، آءُ ميان، هِت ويٺي ڪانگَ اڏاڻيان!
 تو ساريندي سڀرين، هِت سوڍا ساهُ ڏيان.
 راڻا رتي راز جي، ڪا جا آهي هيان.
 ڪاملَ ڪنڌيءَ ڪاڪ جي، آءُ جاني ڪيئن چيان.
 شال اوهان جو آڳتي، ”سچو“ ٺيهن نيان.

ڪافي ۴

راڻي سندور راز، مون سان ڪيتوئي آهي!
 ڪاڪيون آڏو ڪانڌ جي، نٿو وڻي ناز.
 ٻانهان ٻانهن جان ٻڌي، ڪرڻ نٿ نياز.
 هي هي آهي حُسن جو، ماريُون، غمُ غماز.
 ”سچو“ ڀرپاڻڻ پرينءَ جو، آهي ساڻ ايلاز.

ڪافي ۵

مون کي تنهنجي سارَ سنڀار، وو،

چڏر ساما تون، آءُ منهنجا يار، وي!

ڏوهَ نہ ڪوئي تو ڏيان، آهي مون ئي سِر ميار.
 سِڪَ سوراخان مون ڪيا، هيٺڙي منجهر هزار.
 موٽَ مَران ٿي مينٽرا، ٻرهي چاڙهيئي بار.
 ويٺي ڪري ڪاڪ ۾، هيءُ ويچاري ويچار.
 ”سچو“ سي ئي آڻيا، جي دل گهريا دلدار.

ڪافي ۶

منهنجو سويل سارئي ساه وٺو،

راڻا رُسمَن سان ماريئي!

ويئي ڪڙهان ڪاڪ تي، اُٿيندو ٻه الله.
هن مڱيءَ جو ميندرا، توکي ڪيهو پرواه.
سندو اچڻ تانهجي، روز نهاريان راه.
گهڙي اوهان جي ٿي گهران، ڇت اوهان جو چاه.
مهر مٿو تونا ڪو، جيڪس منهنجو بخت سياه.
ڪوڏئون قرباني ڪري، ”سچو“ ساه پساه.

ڪافي ۷

پئي پيش پرينءَ کي پاڻ،

اُءِ چونديس هلي حال هي!

تو تون آهي ميندرا، ڪاڪ ساري قربان.
دل کي ديوانو ڪيو، بهڳڻ تنهنجي پاڻ.
ناميان ديس ننگ ڏي، اُءِ تا ٿيس اڃاڻ.
اندم هيٺ عتاب جي، مون کي پنهنجيءَ جان.
”سچوءَ“ سندي ساه کي، تانگه ايڏا هين تان.

ڪافي ۸

مون کي ڪانڌ بنا هيءَ ڪاڪ،

ڪوڙي آهي، ٺي وو، ڪاڪيون!

سويل ٻاجهون سرتيون، هيءَ مري ٿي مشتاق.
منهنجو ساه سڌير ٿئي، اچي جي اوطاق.
سڦري آهي سون ڪون، خاصي ڀت جي خاڪ.
سڌ اچي له تهن جي، جا چور ڪئي چوطاق.
وجهي ويچاريءَ ويو، اديون ڙي اولاڪ.
تن ”سچوءَ“ جو عشق اوهان جي، چيري ڪيڙو چاڪ.

ڪافي ۹

آءُ تا تڏيهاڙيون زاروزار، ساريو روئان ٿي هت ڳالهڙيون،
گهڻيون گهڻيون!

ڪڏهن هڻڙو سڀرين، پا چيائيءَ سان پيار.
ڪامل آهيان ڪاڪ ڳوٺ، تو پنا بيزار.
ايندو هئين آڌ رات جو، ڪاهي ڪره سوار.
ماري مون کي ميندرا، وکها هيءَ ويچار.
وسي تنهنجي وره جو، بادل هت بيسار.
ڏسي وڌ وڙائي تنهنجي، هوڏڪيءَ کي ڏهڪار.
”سچو“ سگ، اوهان جو، تنهن ڏي نيڻ ڪڍو نروار.

ڪافي ۱۰

وکها وري آءُ،

مون ڪوٺ موت نه ميندرا!

ميان مون سان نه مٿين، سو ويل سائين سا.
رڪي شريڪت شانين سان، هيءَ ڪميٽي ڪا.
هو جو اچي ڀٽ ڏنهن، وڻي اهو مون وا.
هي هي هن جي حال جو، له سائينءَ لڳر سماءُ.
”سچو“ ڪندا سي سگهڙو، پاڻئون چاڻي پرچاءُ.

ڪافي ۱۱

اڙي جيڏيون منهنجو جيئڙو، وڻيو سڄڻ وڃي!

چرخي مٺا تڙيون، پيٽر سپڪائي پڇي.
درد منديءَ جي دل اهاڻي، مت نه ڪنهنجڙي مڇي.
طرف تنهنجي يار ”سچو“ ري، سوز نه پنهنجڙو سڃي.

داستان ٻيو

۱

ڪاڪِ پُچندا ڪاڙِي، ويا آتو ٻنڌ؛
وڃي رسيا اُن هُنڌ، جت ”مون تون“ آهي ڪانڪا.

۲

ڪاڪِ پُچندا ڪاڙِي، وڌي وِڻ ويا؛
لڏاڻون لنگهي ڪري، ڪنهن پَرئين ٻنڌ پيا؛
اُتي ٿاڪِ ٿيا، جتي ”مون تون“ هُنڌن ناهِ ڪا.

۳

لنگهيا لڏاڻو، آئون ڪاڪِ ڇڏيائون پوءِ تي؛
تاتي وڃي رسيا، جاتي مومل نه راتو؛
نڪا مسجد تڪيو، اُت نڪو ٿڪاڻو،
تاتي ٿيڻ ٿاڻو، جتي ”مون تون“ ناهِ ڪا.

۴

ڪاڪِ لڏاڻو لنگهيا، اڄ لاهو ٿي لال؛
اوري هڏ نه اٿڪيا، ٿيا پَرئين خيال؛
حدون ڀڄي هليا، جن کي حد ڀڄائي حال،
تن سُرَت نه ڪا سَنِيال، وڃي ويجهي ٿيا وصال کي.

۵

ڪاڪِ نه ويا ڪاڙِي، نڪي لڏاڻي؛
نڪي ڀريا ڀت تي، جتي رنگ رکيو راڻي؛
اهي مڙئي نابود ٿيا، تن سامن سامڻي؛
ٿاڪِ ٿيا ٿاڻي، جاتي ”مون تون“ ناهِ ڪا.

۶

هيءَ ڏوهارڻ ڏاه، تون ڀوليو ساري ڀٽ جو؛
 ڪامل ٽڪو ڪاڪ تي، چڙهي ڪر هل ڪاه؛
 ڪاڻيون ڪنڌيون ڪاڪ جيون، ٻي لڳي باغن باه؛
 اهو مون تون مهڻو لاه، ڪا مهر پويئي مينترا.

۷

چڱي ڳالهه چوانءَ، ساسڻ ميان مينترا؛
 ”آءُ تنهنجڙي آهيان، تون منهنجڙو آءُ،
 ”هيءَ ندر تنهنجي نانءُ، آهي وڪاڻي وڪها.“

۸

ولها وڪاڻي، آءُ در تنهنجي آهيان؛
 تنهنجي ڏس ڏهاڳ ڪئي، هيءَ ناميا نماڻي؛
 هيءَ مڙي ٿي هاڻي، تنهن منهن ڏيڪارج مينترا.

۹

مومل ماڻڻ هليا، ڪاپڙي ڪل دار؛
 وچ ۾ آتش دود جا، آين بهت بخار؛
 ڪي سڙيا تنهن سوزان ۾، ڪي ٽر چليا نروار؛
 ماڙي ڏسي پٺيليا، خود ڪوڻ خبردار؛
 ڪي ويا ماڙيءَ ڪوڻ ٺڪري، ڀرت نه جت پچار؛
 ٺڪا صورت اُتھين، ٺڪا تار تنوار؛
 ٺڪو ڏسڻ وار هو، ٺڪا سُر سَنيار؛
 ٽن تي چڙهي آڻيا، بيخوديءَ جا بار؛
 ڪين ڏٺائون ڪاڻھين، روءِ ٺڪا زُخسار؛
 ”الان ڪما ڪان“ تحقيقي ٽڪرار؛
 لٽا شور شُمار، همہ تا حق ٿيو.

ڪافي ۱

تو ڏي هين ڪا تيارِي،
 اجهي اچُ سي ايندئي، ميان!
 رڪڇ وڏو آسرو، جي تون محبت ماري،
 اهي نال ته نيندئي، ميان.
 اچي اگڻ تانهنجي، ڏيندئي سي دلداري،
 ستوان طالع ٿيندئي، ميان.
 وڻي گهڻي يارَ ڪي، زور نه زياده زاري،
 وري پوءِ نه ويندئي، ميان.
 اهي هٿ حبيب جي، ڳالهه ”سچوءَ“ جي ساري،
 ڏاڍا ڏاڻ سي ڏيندئي، ميان.

ڪافي ۲

هيڏي اچڻ جي آه، ڙي، پاندي يارَ پرينءَ ڪي!
 پريان ريءَ پرديس ۾، اهي آسان سان هاءِ هاءِ، ڙي.
 وهڻ ڪارڻ يار سڄڻ جي، ڇت ۾ جوڙيم جاءِ، ڙي.
 پوڻيون هٿ پٽيان، لڳين لالَن لاءِ، ڙي.
 سڪ سڄڻ جي ساه ۾، ساڻي تا نه سماءِ ڙي.
 سال ”سچوءَ“ ڪي آهي ئي، دوسن جي واءِ واءِ، ڙي.

ڪافي ۳

رويو حالِ چوان، الا! جي اوني ايم اوڏاهون!

پايو پاندُ ڳچيءَ ۾، آءُ پيرين تن پوان.
سرتيون انهيءَ سوزَ جي، ناهي سٺا اوهان.
سڪن مٿي ڪينگي، آءُ مٿيان سور سنوان.
سجڻ سجڻ ٿي ڪريان، ٻيون لاتيون ڪين لوان.
جوش تنهن جا جان ۾، مون کي آهن نٿ نوان.
”سچو“ اڪڙين مان ٿيا، ريل رت روان.

ڪافي ۴

پيرين منهنجي اڱڻ، الله توکي آئيندو!

اچڻ سنڌي اُن جي ٿينديون واڌايون، مبارڪ جڳ ڏيندو.
وري وسائج پنهنجيون جايون، ٿورو مون تي لڪ ٿيندو.
پلو پنهنجا هٿڙا ڪري پلايون، لڳين مون لائيندو.
خبران ڪيئن جون اسان ڏسي آيون، توکي پرين ساڻ نيندو.
ويو فراق فنا ٿي وصل ٿيون وايون، ”سچو“ نانوَ سڏيندو.

ڪافي ۵

آئين سو ڳالھ سٺائين،
ونھيا ڪانگڙل، تون پکي آئين!

خط جو آندوئي يارَ سجڻ ڏھون، هلي سونال پڙهيائين.
آءُ تہ جوڙيئين جاءِ اکين ۾، اڄ اوڏاهون آئين.
سيگهڙو سيگهڙو آءُ اسان ڏنھن، ڏينھن گھڻا ڇو لائين.
اچو اچو تون ڇو نہ اچين ٿو، محرم راز رلائين.
نانوَ الله جي يارَ ”سچو“ کي، محبن ساڻ ملائين.

ڪافي ۶

وعدو ڪيئن وساريو،

ڀلا سائين، ڪيئي ڳالهيون ڳالهيون!

آسان نماڻن سان يارَ پيارا، ڪو ڏينهن مان گذاريو.

ڏک ڏيئي وڳين اڳي ڪوئن اڳرا، وري نه پوءِ نهاريو.

هيڏانهن هوندي چني آسان ڪي، پنهنجيءَ ڪي قطاريو.

آتش چرخو ويئي چوريم، ڏيئي سو عشق اُڏاريو.

سڀ ڪنهن ساعت سانول سائين، ”سچو“ هت سنياريو.

ڪافي ۷

جو تون پير پري آئين،

تنهنجي ٿوري هڪ نٽي پُجان... آلا، ميان!

عاشق هتي لکين هزارين، لئون اسان تو لائين.

عيب آسان ۾ آهن آپارين، اهي ڀلا ڪيو تو پائين.

ڏوه ڏنگايون ڏسي آسان جون، ڇت نه آسان تون ڄاين.

راتو ڏينهان يارَ آوهان جا، ڳڻ ”سچو“ تو ڳاڻين.

ڪافي ۸

اڙي آلو آلو، رانول آيو راج ۾!

ويڙا سور سنڌو ڪري، اڄ پيئر ٿيڙم ڀلو.

جنهن ساعت گڏيا سڀرين، سا ساعت ڪنهن نه سکو.

ڳالهه نه ڪريو ڪا ٻي، هاريون آوهين هلو.

ڏهاڙي ڏسڻ ڪوئن، وار نه ٻوندو وڌو.

اصل آهي انهن سان، روح منهنجي جو رکو.

”سچو“ گڏيو سڄڻن، ڪرن لڳو ڪلو.

جهولڻو

جاني آءُ ڙي جاني، ميان،
آءُ تا روز پُجان ٿي پانديون.

تنهنجي اچڻ کان هت، پوڻيون ٿي پٽايان،
سُنجهي صبح سرتيون، ٿي پاندي پُجايان،
ڏاها تنهنجي ڏيهه ڏي، ٿي ڪانگل اڏايان.

پرين تنهنجي پار ڏنهن اچي قاصد جي ڪوئي،
حال سڻايان پانهنجو تنهن رهبر کي روئي،
جاني جال اسان جي هاڻي هجر ۾ هوئي.

دلبر تنهنجي ديس ڏي ٿي ڏسان ڏيهاريون،
نانو تنهنجو سپرين آسین وس نه وشاريون،
گچيءَ پائي ڪپڙو زور ڪريان ٿي زاريون.

اٿي ويئي اوتيان آءُ پنڀڻين مان پاڻي،
اچي ڏسج سپرين تون حال منهنجو هاڻي،
درد منديءَ جي دل ۾، تنهنجي سِڪَ تا ساماڻي.

تاکون سڄڻ تانهنجي هيٺڙي حيراني،
ڏيئي ڏکيءَ کي وئين تون نيھن تر نشاني،
سدا ”سچو“ آهي، ميان، تنهنجي گچيءَ ۾ ڳاني.

سنڌي پورب

۱

گنگا کانءُ گُذرُ، آهي ڪنڀن ڪاپڙين جو؛
ڪڏهن لوڪ نه لڙيا، سدا تڻ سفرُ؛
آهي نامُ مَشرُ، انهن اڏوتين جو.

۲

جوڳي آهن جي، گوش گنگا ڏي تڻ جو؛
آهن ڪوڏيا ڪاٽَ جا، پُٺ ڪاپڙي ڪي؛
سيرُ سنباهن سي، جنين ناتو ناتا سان.

۳

جوڳي جال ڏنام، پر ڪو ڪو لڳي ڪاپڙي؛
هي ويهي وستن ۾ ويا، هونءِ لوڪ لڙيام؛
تئين ڪاٺ ٿيام، هي هي ههڙا حالڙا.

۴

جوڳي جال بجهن، پر ڪو نه لهان ڪو ڪاپڙي؛
تن ڳڻن پرين جيون ڳالهڙيون، ٿيون ”سچل“ ساه سجهن؛
لوڪ نه ٻئي لجهن، بگر نالي ناتا جي.

۵

جوڳن اوري جوءِ، جي لوڪان لعل لڪي ويا؛
لاهوٽي لنگهي وڃي، حُر پيا ۾ هُوءِ؛
راسخ روبروءِ، وڃي ناميا ٿيڙا ناتا جي.

* مرتب پاران ”بيت سنڌي پورب جا“ جي عنوان هيٺ آيل ڪلام ۾ بيتن سان گڏ
ڪافيون پڻ شامل هيون، جڏهن ته عنوان مان اهو ظاهر ٿئي ٿو ته هن عنوان
هيٺ ڪلام ۾ صرف بيت ئي ڏنل آهن، ان ڪري باقي سُرڻ وانگر هت بيتن ۽
ڪافين سان ”سنڌي پورب“ عنوان ٺهڪي اچي ٿو.

۶

جوڳي آهن جال، پر لاهوتي لنگهي ويا؛
هي مڻ مڻ ڪن مڻين سين، هو ڪڙا مڻي خيال؛
سي لانگوٽيا لال، پينر پاڳر ملن مون.

۷

لوڪين لاهوتي، ڪنهن پر نه ڀرپيا؛
سي پنهنجو رکي پور ويا سالڪ ثابتي؛
اهي اتي آتوئي، نانگا ويڙم ڪري.

۸

ڪري لنگهيا لوڪ مون، لاهوتي لوڙا؛
گهوڙا ڙي گهوڙا، جو مون من مستانو ٿيو.

۹

ڀورب چڙي پوءِ، آتوئي اڳي ٿيا؛
ويا اڪنديا اڳنان، نه ڪنهن لڙيا لوءِ؛
رجائي رت روءِ، ويئي واتڙين تي.

۱۰

جوڳي جالبون جال، پر لاهوتي لنگهي ويا؛
هو هلي ويڙا حال ۾، هي قابو مڻي قال؛
هي هي منهنجي حال، جو حال نه پيو هت مون.

۱۱

جوڳن هت جايون، جي هن لوءِ لڪي ويا؛
تپش تيش تن ڪي، وڃن لاهوتي لايون؛
ووءِ وات وجهي ويا، ويڙاڳي وايون؛
آتوئن آيون، خبران ڪاتي ڪسڻ چيون.

۱۲

جوڳن آھ نہ جنگ، ھن سلوڪي سڀ سان؛
جيڃان ھن جھان ۾، ھن طريل تنگ؛
ڪنھن جي رتا رنگ، ماڻھُ منھن مشعلان.

۱۳

لاھوتي ھن لوءِ، آيل آھن اڄ پني؛
ووءِ ووءِ اڃان پوندي، پوريين جي پوءِ؛
ان ڪاڀڙين کي ڪوءِ، سڳر منجھ صبحي ڪري.

۱۴

لاھوتي مون لوڪ، ٿورا ڪري لنگھيا؛
سدا ساميڙن تي، محبت وسي موڪ؛
سي زائر منجهون ذوق، ڪنڌ ڏين ٿا ڪات تي.

۱۵

ڪاڀڙي مون ڪالھ، اڃان ڏنا ڏيھ ۾؛
ھي ھي منهنجي حال، جو ساڻن ٿيس نہ سبگتي.

۱۶

ھو جي ڏنا ڏيھ، ڪالھ اڃان مون ڪاڀڙي؛
سي اڄ لنگھيا لوءِ مون، دانھ چڏي ڏيھ؛
ھاريون ھوءِ ھڏيھ، موئن ڪين مڪان تي.

۱۷

پورب پنڌ نہ آھ، ڪڏھن ڪاڀڙين کي؛
جت ماڻھن ميڙا ڪو ٿئي، سا جوني جوڳين جاءِ؛
سامي سر سواءِ، سودو ڪن نہ ڪو ٻيو.

۱۸

پورب آھ نہ پنڌ، ڪڏنھن ڪاڀڙين کي؛
سي ڏيندا ويراڳي وڃي، ڪاٽن مٿي ڪنڌ؛
ھوءِ سندن ھنڌ، جو لڙ گڏجي لعل ٿيا.

۱۹

پُورب رکي پير، ڪن پُڄ پراهين پنڌ جي؛
 ٻيو ڪو وڃي اتيهين ڪاپڙين ريءَ ڪير؛
 جنهن کي ڪڪل نہ ڦير، ڪنڌ ڏيندو سو ڪات تي.

۲۰

پُورب پنڌ نہ ڪن، ڪنهن ويلي ڪاپڙي؛
 ڪوڏ ڪپائڻ ڪنڌ جو، توڙون آهي تن؛
 ”سچل“ سدا سامهون، آڏي آڏو تن؛
 سي وڃي ڪات ڏين، گردن ڪنيو ڪار ۾.

۲۱

جائڻي پُورب پنڌ، تائي آءُ نہ وڃڻو؛
 هي هنن جو هنڌ، منهنجو هنڌ هنگلاج ۾.

۲۲

پُورب پُڇيائون، پَر پير رکيائون پَر نان؛
 اوريان پريان پنڌڙا، سي لس لنگهيائون؛
 ائين اُتيائون، تہ گُر آسين نہ گڏيا.

۲۳

پُورب ڪانءُ پري، نانگن نظر آه تا؛
 ڳهر وجهن نات تي، پريون پير پري؛
 منجهون ذوق نري، گُر گڏيا وڃي گوڏيا.

۲۴

پُورب پير ٿرن، ڪن وڃت پارهين پنڌ
 تي؛ قدم رکي ڪات تي، ڪنڌ قربان ڪرن؛
 ڪوڏون ڪاپڙن، ”سچل“ سرِ صدي ڪيو.

۲۵

مٿي ڪاتِ قَدمُ، ڪاڪيون ڪاپڙين جو؛
سنسو مٿي سروب ۾، ”سچل“ ٿيا سي سَمُ؛
سدا ساميڙن جو، دَمامين سان دَمُ؛
آديسي عَدمُ، ٿيا نالي اندر ناتَ جي.

۲۶

ويا هَتُون ويهي، اڃا ڪالھ ڪالھوئي ڪاپڙي؛
ايل آتوڻن جي، ڳالھ ڪريان ڪيھي؛
”سچل“ ساري سڪ مان، گاروڙي گيھي؛
پُورب ۾ پيھي، وڃي واصل ٿيا وصالَ ڪي.

۲۷

هيَ هيَ ڪالھ هِٽاءُ، اڃان لاهوئي لڳھيا؛
ڪُون وڃڻ جو مون ٿَنو، ساميڙن سَماءُ؛
تا ڪو پوي پَرياءُ، مَن لاهوڻن جو لوءِ مَوَن.

۲۸

ويا لاهوئي لالَ، لورا ڪري لوءِ مَوَن؛
ڳالھ نہ ڳرھڻ جھڙي، مگر مُنھن مَشعال؛
هيَ هيَ هِڙي حالَ، ساريون سي سَدَ مَران.

۲۹

جو پَنٺَ جوڳيڙن جو، سو آتوڻن آجاءُ؛
گنگا ۽ گرنار ٿي، جوڳن پَنٺَ جُڳاءُ؛
پَنٺَ اُنھين ڪُون پَرنان، آتوڻن ڪي آءُ؛
تان تان ٿين نہ جاءِ، جان جان ريجھن نہ رام سان.

۳۰

ڪوڙين قرباني، آءُ ٿا ڪاپڙين ٿوڻ؛
 ڏيئي ويا جي ڏيل ڪي، هي هي حيراني؛
 ماريون مهماني، آءُ ٿا سر ڪرينديس صدقو.

۳۱

ڪري لورا لنگهيا، هي آتوئي آڄ،
 مون هڪون امان پڇ، جو آءُ به وينديس اُن سين.

ڪافي ۱

آءُ ڪوڙين ٿيان قُربان، جوڳيڙن جي جات تُون!
 ڪاڪيون ڪاڙين جو، ڏاڍو آهي مون آرمان.
 آيل آڏوئين جو، آهي گنگا ۾ گذران.
 نانگن سنڌي ڳالهڙي، هِت پورب ۾ پروان.
 ”سچو“ ناٺ نهارين چوڻو، ٻئي هنڌ ٿي تون مهمان.

ڪافي ۲

ساڳي مون تا سڃاتو،
 اهو جيڏيون يار منهنجو!

اصل لاڳون آهي انهيءَ سان، هن نمائيءَ جو ناتو.
 تہ ڪوڙي ڪري جوڳي ايندم، ڄاڻ نہ هيئن مون ڄاتو.
 ڏسي صورت ساري سهڻي، عشق انهيءَ سان مون لاتو.
 هيءَ نمائي عيبن هائي، پيچ پاڻهي تن پاتو.
 سهو ”سچو“ ري ڏسي اسان جي، ڇت نہ دلبر ڄاتو.

ڪافي ۳

ڇيڃان زلفن واري،

انهيءَ ساميءَ مَن موهيو!

باه پرہ جي اندر اسان جي، ويو سو ٻهڳڻ ٻاري.
 هجر فراق پي وويار اسان کي، ڪوڪان ٿو هِت ڪاري.
 جوڳي ڪيڙو جيءُ اسان جو، مونجهہ اهو ٿو ماري.
 آڇڻ سنڌيون يار اوهان جون، ”سچو“ واتان نِت نِهاري.

ڪافي ۴

ماري ويو ڪالهه رات،

سونهن پريو سوتا ساميڙو!

راتو ڏينهان روح ڪي، طَلَبَ تنهن جي تات.
ڪين سڃاڻم سرتيون، تا ڪهڙي آهي ذات.
سور نه جهلڻ جهڙو، هاريون ڙي هيهاٽ.
اُنئي پهر تنهن جي وائي، ”سچوءَ“ ڪي آهي وات.

ڪافي ۵

جو هوم ورونهن وارو،

جيچار گڏيم سوتا جوڳيڙو!

اڳين پوئين ڳالهه جو، خيال سڀائين سارو.
سورن جي سوغات سان، آيو اوڏانهن وڻجارو.
پسڻ سان پيدا ٿيو، سيني منجهه ستارو.
صورت تنهن جي سڦري، مشعل منهن موچارو.
جڙي ويٺو جان ۾، پرهه انهيءَ جو بنارو.
آهي ”سچوءَ“ جو سرتيون، اهو اکين جو اُچارو.

ڪافي ۶

ڪهڙي ڳالهيون يار، ڪيئي ٻيراڳي اسان ڪي!

درد منديءَ جي دل تي، باري چاڙهيئي بار.
اصل گون آرام وڃايا، جاني تنهنجي جار.
مون ڪي يار جدائيءَ ماريو، آءُ روڻان زارو زار.
ڪيئي داناءَ ديوانا ڪيڙا، تنهنجي حُسن هزار.
غمزي سان غلام ڪياسي، ”سچو“ ري سردار.

ڪافي ۷

هِي هِي هِنَ حالَ وي،

سَڳَر تيس نہ ساميڙن جي!

منهنجو آهي ڪم ڪاڙين ۾، نا ته جوڳي آهن جال.
ويم ويساهي نڪري، آهي رات لانگوڻيا لال.
ڳوليان ڦوليان وانڙين تي، جي ڪهي ويڙم ڪالهه.
ڪات اتي ڪنڌ اڻ ڪپاڻ، لاهي جيءَ جنجال.
منجهه گوداوريءَ من گڏجن، جن جا خواب خيال.
راتو ڏينهان آهي هون جي، ”سچو“ ساه سنڀال.

ڪافي ۸

اڏر پڪيڙا پار پرينءَ جي، خبر مون آئي ڏئين، لا!

ڪين ڏنڱي سي سڀرين، وات تا ڪنهن ٻيءَ وٽين.
پاڙي ويهي پرين جي، وڃي تون واقف ٿئين.
سٺ سڀاڙي مون ڏئين، جڏهن پاڙي اکين جو پئين.
سوز ”سچوءَ جو پاڻ سان، ادا ٿي نازڪ نئين.

ڪافي ۹

عاشقُ ڪيٽئي اُدا سي، وهواه ڳالهه خاصي!

روز ازل ڪوئن لئون لئون منهنجي، واءِ وره جي واسي.
دلڙي اسان جي سُهڻا سائين، پهريون ڪيئي پياسي.
هيٺي هوڏي ڪين وياسي، باس اها اسان باسي.
بيخوديءَ مون باغ بهاران، خوديءَ کان خلاصي.
بره آنجي ڪيو بيراجي، ”سچو“ رنگ سنڀاسي.

سارنگ

داستان پھريون

۱

مون ۾ آهين تون، تو ۾ آهيان مان؛
بجلي بادل سان، آهي جيئن سڀرم.

۲

سارنگ سندا ساڻ، سرتيون ساڻڻ آڻيون؛
ڦيريو راڳن ٺاڻ، وڃن ويس وس ڪيا.

۳

پورب سندي پار جا، ڪڪر ڪارونپار،
وڃن ۽ وڃڻ سان، چڙهن ٿا چوڌار؛
اڀي ڪي آڀيندي، لڏئون سنڌڙيءَ سار؛
ساوا ٿيا سَنگهار، موليٰ سنديءَ مَهر سان.

۴

موليٰ سنديءَ مَهر سان، ساوا ٿيا سَنگهار؛
ڏلهي ڇڏيو ڏٺ سان، ڏوٿين ڏيار؛
ترايون تجل جون، ٿيون تارون تاب؛
سَوراهين سنوار، صاحب سَنائي ڪَئي.

۵

بہ بہہ ڪندا آيا، بيهر بڪروال؛
ڪڪرن جي ڪڙڪاٽ ڪان، ويا ٿهي مال؛
آهڻ ۾ اچي پئي، چونگن سندي چال؛
مندائتي منڊل ڪيا، جر اٿا جال؛
پلر سان پسي پيا، پنهورن پلال؛
جهڙي پيون جهوپيون، جهانگيڙن آجهال؛
ننگو ڪج نہ ندر ڪي، نماڻن ننگ پال؛
جن جا ههڙا حال، تن پرور پت رکيج تون!

۶

مهر سندا مينهن، شاه وسائين شل؛
جهڙيل منهنجي جهوپڙي، بنا جهلي جهل؛
ڪاهل تي ڪهل، ڪندين شال ڪريم تون!

۷

وڃن وڪ وڌائي، وسڻ وس ڪيو؛
وڃڻ وڃا واه ڪيا، پلر پوء پکڻيو،
”سڄا“ ساوڻ ٿيو، سيڪو سارنگ آئي.

۸

نازڪ سندو مينهن، آهي ائين جيڏيون؛
پنهنجي رائي ريج ڪري، جيئن ساوڻ مينهن؛
راز رکي ٿو ريهن، من ۾ محبوبيءَ جو.

۹

راتاڪو ريهن سان، رڻ ڪيائين ريج؛
پتن مٿان پکڻيون، هيرون منجهان هيڃ؛
برن ۾ بهار ڪئي، گلزاريءَ جي گيج؛
”سچل“ سارنگ سيڄ، سونهين ساوڪ وڃ ۾.

۱۰

سارنگَ رنگَ ڪيا، پوياڙيءَ پَتَن تي؛
بَڪَرَ باباڻن جا، پَلَر پِي ڏيا؛
ڏيهان ڌرت ويا، موليٰ سنڌيءَ مِهَر سان.

۱۱

عالم کي آگاه، سارنگ ڪندو آئيو؛
گُڙ جيئن گوڙيون ڪَري، گاهيون اچي گاه؛
وايوءَ سان وارا ڪري، ٺاهيو اچي ٺاه؛
وساڻين وڌ ڦڙو، واٽن تي واه واه؛
گلزاريون ۽ گاه، پَتَن تي پترا ٿيا.

۱۲

اڄ پڻ پُورَبَ پارَ ڏي، ڪَڪَر ڪَڪوريا؛
سارنگَ سُرَ سَرائتا، ساجهري سوريا؛
سُر مندِل ۽ سارنگيون، چَنگ چَنگا چوريا؛
اِيءَ اتي اوريا، طَبَل تارون تيج سان.

۱۳

وسي پيو وڌ ڦڙو، پَنيون پِٽَ پَريون؛
پَناريون پِٽَن تان، وڻاڻين وريون؛
ڪَيرن جون ڪَريون، ڇاڏين ڏنئون ڇاه مان.

۱۴

ڇاڏين ڏنئون ڇاه مان، ڪَيرن جون ڪَريون؛
وهاڻينديون سي آئيون، ٿڌن مان ٿريون؛
پَناريون پَريون، آيون وسائي وڌ ڦڙا.

۱۵

والي وسائيڃ، دردمنديءَ جو ديس،
پَرين مون پرديس، اِني ايندم اوڏڙا!

۱۶

مُندون موڻي آڻيون، جهڙ جهجها جوڻيون؛
 پَلرَ ساڻ پُر ٿيا، پوئا ۽ پوڻيون؛
 پَسِي مينهن مهر جا، ميهڻون اڄُ موڻيون؛
 جَريو اچن جوڻيون، وڻائين وڻر ڪيو.

۱۷

والي وري تون، وطن تي وسَ ڪرين؛
 مينهن وسندي مون، سڄڻ ساريم سُڀرين!

۱۸

ديسا ديس وسي پيا، رحمتَ جا درياه؛
 گلزاريون ۽ گاه، پوڻن تي پترا ٿيا.

۱۹

سارنگ سعي ۾ آئي، ”سچل“ سسٽي ڇڏ؛
 مٿان ايندءِ اوچتو، هاڻ نه مُڙندءِ هڏ؛
 اجهاپي ڪا آڏ، وسڻ کان اڳي وڃي.

۲۰

سارنگ ساري رات، رڻن مڻي ريح ڪيا؛
 پکن پرڙا سوئيا، پره ڦٽي پريات؛
 پکن تي پترا ٿيا، گُل ڦُل پاتون پات؛
 وائي سڀ ڪنهن وات، ”سچل“ سارنگ ساڻ جي.

۲۱

سارنگ صبح آئيو، گوڙيون ڪري گاج؛
 هاري هليا هاج، ڪڙمين هر ڪلهي ڪيا.

۲۲

پينر نا پانئيو، تہ بوندن ڪئي آبس؛
 اجهوڙي آئيو، وري ويتر وترو.

۲۳

اکين آب وهائيو، سرتيون ساري رات؛
 وهائن وڌ ڦڙو، پرچن نا پريات؛
 پينر کان برسات، اکين اوتڻ سڪيو.

۲۴

هڪ وسڻ ٻيو وڃڻ، ٽيون لهي پيو سيءُ؛
 جهوري وڌئين جهوپيون، چن وڌائين چيءُ؛
 رڻن جو رڻن ۾، واہ وسيلو ٿيءُ؛
 حال جنين جو هيءُ، تن پرور رک پناه ۾!

۲۵

اول آندي آئي، پويان جهڙ جهڙو؛
 نڪو اولو آسرو، نڪو اوت آهيو؛
 ٽهيلين ڏجهو، تن پرور رک پناه ۾!

۲۶

اول آندي آئي، پويان ٿي برسات؛
 رعد جي رڙين ۾، پيڻي نه هئي بات؛
 ويچارين ورن جي، واڙي هئي وڙي وات؛
 مٿان وسڻ هيٺان چڪڻ، سيءُ مئون سڀ رات؛
 پرھ ڦٽي پريات، ڪڻڪان ڪانڊين گڏيون.

۲۷

اڄ پورب پار ٿي، ڪڪرن ڪليا ڪوڙ؛
 صبح ويل سويل جو، سارنگ لاتي سوڙ؛
 وڃن واڃا واہ ڪيا، مينگھ ٻڌا اڄ موڙ؛
 لوڪان لاتي لوڙ، موليٰ پنهنجي مهر سان.

۲۸

اُتران اوري، بادل برسِي آئيا؛
سُر سُرِلا سوز جا، سارنگ ٿو سوري؛
گهوري مان گهوري، اجهو اڳڻ آئيا.

۲۹

اتران اوري، ڪئي چمڪي چمڪات؛
اتان ڪيائين اوچتي، لس پيلي تي لات؛
منڊل ٿيا مڪران تي، گوڙن جا گڙگات؛
ڪڪرن مٿان ڪيچ جي، ڦڙڪي کاڌا ڦاٽا؛
وري ورتئون وات، ”سچل“ سائي سنڌ جي.

۳۰

سچل سائي سنڌ جي، وري ورتائون وات؛
جهڙ ڦڙ جهلي آئي، جهڙ ڪو ڏيئي جهات؛
وسي پيا وڌ ڦڙا، گهيڙ پُڙي گهاٽ؛
لاٽي آج اُسات، سارنگ سنگهارن جي.

۳۱

سارنگ آيو صبر ۾، بوندين ڪئي بس؛
رنگا رنگي رس، ڦڙح ڪئي نيل تي.

هیر رانجهو

داستان پهريون

۱

چڏي ملڪيت مال، رانجهو رڻ چڙهي هليو،
قسمت ڪيُس ڪنگال، نه ته حاڪم هو هزار جو.

۲

حاڪم تخت هزار جو، قسمت ڪيو ڪنگال؛
مسڪينيءَ جو مرد ڪي، خطرو نڪو خيال؛
محبت مستانو ڪري، ههڙو ڪيڙس حال؛
پڇي جهنگ سنڀال، حُب نه تخت هزار جي.

۳

مالڪ انهيءَ ملڪ جو، رانجهن مان راجو؛
الفت کان عطا ٿيو، ڏڪن جو ڏاجو؛
عشق ڪيم آجو، دنيا جي ڪُل درد کان.

۴

مالڪ تخت هزار جو، رانجهو آءُ راجا؛
ڪاٺي مون کي قلب ۾، قرب هئڻ ڪاجا؛
ڏڪن جا ڏاجا، لکيا هئيم لوح ۾.

۵

شاهي هيٺي شان، دلبر پنهنجي ديس ۾؛
 اتان آيس اوچتو، ڪٿي سوون جو سامان؛
 ڇا منجهارون ڇا ٿي آيس، اهو اٿم ارمان؛
 حيرت ۾ حيران، مون کي هير هتي ڪيو.

۶

رانجهو هيس راءِ، مالڪ پنهنجي ملڪ جو؛
 اديون عشق انتو ڪيو، پيڙم ڪين سماءِ؛
 گهورن ڪيم گهاٽ، هتي اچي هير جي.

۷

اچڻ اوکو مون هيو، هاريون آندم هير؛
 پنهنجي لکي پاڻ کي، پاڙڻ پئي تقدير؛
 ڪان هلي تدبير، قسمت قيدالماءِ سان.

۸

جوڳيا ويس لکي، لاٿم سڀ لباس؛
 پت پٽهر بافتا، نپت ڪيم ناس؛
 ڪيو نينهن ٽراس، دنيا جي درد کان.

۹

مون کي ماءُ ڪيو، چوچڪ ٽيءَ چريو؛
 عقل هوش نيو، منهنجو محبت وارئين.

۱۰

چوچڪ ٽيءَ چريو، مون کي ڪيو ماءُ؛
 پيڙم ڪون سماءِ، آيل عشق انتو ڪيو.

۱۱

شاه هزارې هوت كي، محبت ڪيو ميهار؛
عاشقن كي عار، ڪهڙو آه قريب کان.

۱۲

مور نه محبت کان مڙان، هتي اچي هاڻ؛
ڪاڻ ڪنن جي ڪاڻ، ڳئون چاريندس ڳوٺ جون.

۱۳

ڳئون چاريندس ڳوٺ جون، ڪاڻ ڪنن جي ڪاڻ؛
اها روح رهاڻ، من پي ميلي محب سان.

۱۴

ڪاڻ ڪنن جي ڪاڻ، ڳليين ٿيس ڳنوار؛
من مون ملي يار، لهن ٽولا ٽيل جا.

۱۵

نورنگ ندورو، ڪيڙو وجهان ڪوه؛
رانجهو منهنجي روح، سدا وسي تو سرتيون.

۱۶

ڪيڙي نا ميڙي، موليٰ مون كي جيڏيون؛
جهنگ سڄو جهيڙي، ته به رانجهن منهنجي روح ۾.

۱۷

ڪيڙو وجهان ڪوه، نورنگ ندورو؛
دل اٿم ديرو، هزاريءَ جي هوت جو.

۱۸

واحد شال وجهين، چڱي چوچڪ چت؛
پرور رڪين پت، سدا سڪ وارين!

۱۹

ريجهي روح رانجهي سان، ڪيڙو ڪپڙتال؛
 وڌون وجهي وڃ ۾، چوڪ ڏس ڇنڊال؛
 مادر مهڻا ڏئي جهجهڻا، جهيڙي جهنگ سيال؛
 مٺو مٺو مهوال، مون کان مور نه وسري.

۲۰

هر هر ويٺو هير جي، رانجهو ڏسي راه؛
 ويٺو وڄائي وڄهلي، چاهون تي چناه؛
 سانڍيو وڌي ساه، ”سچل“ سور سچڻ جا.

کافي ۱

جو جوڳي زلفن وارو،

سو سامي مون تا کين سڃاتو!

ڳل ڪئي ڪفني دست پهوڙا، مشعل منهن موچارو.
انگ پپوت بنائي آيو، بيڪ پئي وڻجارو.
بئي لباس ڪورانجهو ايندو، چڏي تخت هزارو.
سبب انهيءَ ڪون کين سڃاتم، ماريو مٽيءَ لٽ وارو.
”سچو“ سڃاتو رانجهو آهي، جڏهن جمال سڳيائين سارو.

کافي ۲

جو اکڻ پيهي آچ آيو،

سو سامي مون تا صحيح سڃاتو!

بيراڳيءَ جو بيڪ ڪري، تنهن ڪيڏو هنر هلايو!
سر جهڻائون جوڳن واريون، تنهن لڳين بسمو لايو.
مڙيءَ مست آواز انهيءَ جي، منهنجوروح ريجهايو.
رانجهو تخت هزاري وارو، موليٰ آڻي ملايو.
عطر عبير انهيءَ جي ڪارڻ، مون تا مشڪ ملايو.
پياري هي سر پاڻون ڄاڻي، ”سچو“ کي سمجهايو.

داستان ٻيو

۱

لوڌي ڪڍيائون لوءُ مان، رانجهنُ رمزار؛
جاڻي هليو جان تي، جوڳن جو جنسار؛
مُڙلي مڻيادار، چوريون وٽي چاهَ مان.

۲

السَتي آواز ڪو، منهنجي ڪن پيو؛
هَردي اندر هيرَ جي، آهي ڪونہ پيو؛
مُڙليءَ مست ڪيو، جوڳيڙن جي جيڏيون.

۳

ڪاريهرَ قَتيلَ، گودين وڏا گودڙئي؛
مَنديو وٽي مَنڊن سان، نانگ نسورا نيلَ،
رانجهن جي رَسيلَ، مُڙليءَ منستانا ڪيا.

۴

مُڙليءَ تي تنهن مردَ جي، ڪنيا ڪاريهرن ڪَر؛
بِرَ چڙهي ٻاهر ٿيا، نِيلا نِڪري نَر؛
زهرِي منجه زهر، جوڳيڙي جهڻي وٽا.

۵

جن کي آديون اوچتي، ڪاڻيو ڪاريهر؛
تَن جي خاص خَبَر، ڇاپيو جوڳيڙن کان.

۶

ڇاپيو جوڳيڙن کان، تن جي خبر خاص؛
نانگن ڪيا ناس، سِنگهڙ سان سَوَن مڻي.

۷

بِرَ مان ٻاهر نڪري، ڪاري ڪنيا ڪَر؛
تَرُ انهيءَ جي تَر، جهين تَرُ نہ ٿيہ ۾.

۸

سڀ سڃاتئون ڪين ڪي، جوڳن ماري جڪڙ؛
جنين سنگهيو ڪڪڙ، سڀاڳا سي ئي ٿيا.

۹

ڪنيل ڪئن ۾ وجهي، خان چڏي خاني؛
جوڳيسرُ جاني، راويءَ طرف روي هليو.

۱۰

راويءَ طرف رويو، جوڳيسرُ جوان؛
هڪرَ هيرَ اڪيرَ ۾، مرد ٿيو مستان؛
سورن جو سامان، ”سچل“ سان ڪٿي هليو.

۱۱

چڏي چاه چناب جو، راويءَ ڏانهن رويو؛
مُريون سُريون، ونجهليون وڃائيندو ويو؛
ٿاڻيڪو ٿيو، سو نانگو نورنگ پُر ۾.

۱۲

جوڳي آيو جوءُ ۾، مَرڪڻو مَڻدار؛
مِري مستانا ڪيا، جنهن جي لک هزار؛
ڪاريهر ڪَردار، نيلا ناٿ نوائيڻا.

۱۳

مُنڊڙا مڙهي، جوڳي آيو جوءُ ۾؛
پڙهيو سو پڙهي، مَنڊڙا محبوبن تي.

۱۴

ٽنبيون ٽن ٽٽي، جوڳي آيو جوءُ ۾؛
ڪنهن جي قُرب ڪٿي، رانجهو روليورج ۾.

۱۵

نيٽِيءَ نورنگَ پور ۾، ويهڻ وهڻ ٿيو؛
ٿوراڀا نه ٿيو، جنهنجو چاهُ چناهَ سان.

۱۶

نيٽِيءَ نورنگَ پور ۾، ويهڻ ٿيو وهڻ؛
قسمتَ ڪاريا ڪمڙا، مانپِيءَ لڳو منهن؛
ورهون ڪڍي وهڻ، ورهَ سنڌي واسينگَ جو.

۱۷

هاريءَ ٻڌي هيڙ، مُرليءَ ڪڍي مڱڻ؛
”سچو“ وسري ڪين ڪي، ويچاريءَ وڃڻ؛
لانوگوتيءَ لڱڻ، لڪيو جنهن جو لوحَ ۾.

۱۸

هتي ڪير هُيس، هتي آهيان ڪير!
سالم اهو سير، ”سچل“ سڳ ڪرائيو.

ڪافي

آءُ اسانجي ڌيري،

توڪي گهڻو ساريان ٿي،

ناتو مَحَب مَران ٿي.

تون تبا ميدا، مين تا تيڏي، ڪهر گهتان سڀ ڪيڙي،

هت گهنگهر گهاريان ٿي.

اڳڻ ساڏي آءُ پيارل، لهر پون سڀ جهيڙي،

تولئ هنجون هاريان ٿي.

جوگ

داستان پھريون

۱

توڻيءَ منجه تيان، آهي آتو تن جو؛
گم ٿي گرگم گودڙيا، ڪن گروڙي گيان؛
اصل ڪان اُشنان، گنگا جمنن تن جو.

۲

پورب پنڌ نه وڃڻا، گرناري گمنام؛
ويچاري ٿي واٽ تي، ڪرن ڪين وسرام؛
سڀني ۾ سنگرام، سڄا سنياسن جي.

۳

پورب سندا پير، لاهوتي لٽي ويا؛
گرناري گنير، سڄا گم گرگيات ۾.

۴

ورلو ويراڳي، گيانِي، ڏنم گودڙيو؛
ڀليا ڏنم پير ۾، پوڳي ۽ پاڳي؛
طالب تياڳي، لکن ۾ ڪو هيڪڙو.

۵

جوڳين جڻائون، جوڙي جوڙيون جان تي؛
چمٽا ٻڌي چيلھ سان، ٽنيون ٽٽيائون؛
جنجيرن سان جهان تي، ڪشتا ڪڙيائون؛
گروڙي گائون، پورب پنڌ پڄي ويا.

۶

جوڳي ڀاتون ڀات، پَر منهنجو آڏوئين سان؛
سُفر ويا ساچھري رهيا رڳي رات؛
طلبَ تنين جي تات، راتيان ڏينھان روح ڪي.

۷

اھن اڪيچار، انتر مُڪ آڏوت؛
پوڙب سي نہ پُريا، نہ ڪي ڪن پرچار؛
اٺ ٽي پھڙ اڇ ۾، رھن سي گم گار؛
سچل سنسڪار، سنسا ٽن وڃاڻيا.

۸

اڃا آڏوٽي، اھن اڪيچار؛
اوديا اھنڪار، پڇي جن پورا ڪيا.

۹

ڪاپڙي ڪن ڦاڙ، ايل آڇ لنگهي ويا؛
مست ڪري ويا مَن ڪي، مُرلين سان مٿيار؛
تَن جوڳيڙن جي جاڙ، مون کان مٿي نہ وسري.

۱۰

ڪاپڙي ڦنڊيل، ڪنيو گھمن گودڙيا؛
چِٻَت ڪري چِٻَن ۾، وتن ڪاريهر ڦٽيل؛
مُندن مُرلين سان اُهي، آڏوتي اصيل؛
”سچل“ سِڪ سَبيل، جيءَ ۾ جوڳيڙن جي.

۱۱

لاٽي لاهوٽين، ترم جي توڙي؛
پَنبر جي پوڙي، ساڙي سنڀاسي هليئا.

۱۲

جهونا ڳڙه جي جوءَ ۾، جوڳين جوڳُ آجوڳُ؛
ڀوڳين ڀوڳُ اُڀوڳُ، پاڻ وڃائي پانهنجو.

ڪافي ۱

محبت جي مَی ماريو، ڙي مون کي،
ڪاڪيون ڪنهن سان وره وراهيان!

عقل علم سڀ ڇوڙ ڏتو سڀي، عشق ڏنو اولارو.
اڪيان کول تہ ظاهر ڏيکين سير سڄڻ جو سارو.
پُرجهي پير ايڏاهين پايو، هوت اٿو هاڪارو.
محبت مون منصور وجهايو، ڳچيءَ جي وچ ڳارو.
سَنَبر ”سچيڏنا“ ڇوڙ سانباها، وره ڪيو جان وارو.

ڪافي ۲

ياڪي ٿيو يار آسان ڪوئن، دل نِماڻيءَ جي ڪسي!
ويئي ڏسان وات اوهان جي، مان ڪور هير رسي!
اچڻ هن جو يار ايڏاهين، - ڏيهه سنڌي ڪو ڏسي!
سر ”سچوءَ“ جي يار سدائين، وره جو مينهڙو وسي.

ڪافي ۳

ڳالهيون ڳارن ٿيون، ميان، دل کي دوستن جون، ميان!
ياد اچن جي ڳالهيون، اُهي ڪوڪان ڪارن ٿيون.
هو جي ڪيائون ڳجهه ۾، اُهي مامان مارن ٿيون.
ڳڻن واريون ڳالهڙيون، اُهي پارڻ پارن ٿيون.
پَسڻ ڪارڻ اڪڙيون، صاحب سارن ٿيون.
پاڻيءَ گاڏون رتَ جان، هنجون هارن ٿيون.
اڪيون ڏسَن نہ غير ڪو، واحد وارن ٿيون.
”سچو“ اُهي ڳالهڙيون، نت مون کي مارن ٿيون.

ڪافي ۴

تنهنجي آهيان آءُ، پنهنجي ڪري ڄاڻ!
 ڄاڏي تاڏي توهين دلبر، ڪاڏي ڪاهيان آءُ،
 هوندس اوهان سان.
 آءُ ڪنيزڪ تون تا سائين، سڱ نہ ساهيان آءُ،
 چيٽڪ ڪين آڄاڻ.
 سڪن ڪيئي تولڱ سانول هڪ تا چاهيان آءُ،
 صدقي ڪيم پاڻ.
 توهڻون ٻاهر سڻ ”سچو“ ري، ڪنهن دم ناهيان آءُ،
 پنهنجو جهلج پاڻ.

ڪافي ۵

تنهنجي ڪارڻ ڪاريو،

هوءَ هوءَ هولِيڙو!

ڪنهن سان ڪريان سڀرين، تنهنجين ڳالهين ڳاريو،
 ڪنهن در ڏيان دانهڙي، تنهنجي محبت ماريو.
 آڱ، عشق جي اندر اسان جي، ڏايو ٻارڻ ٻاريو.
 آءُ اوهانجڙي آهيان، والي ڪيم وساريو.
 پاڻئون پاسي نہ ڪريو، سڱ ”سچو“ پنهنجو ساريو.

ڪافي ۶

سُهڻا توکي ڪيهو هاڻي هاڻي،

توراڻو ڏيان، ڀلو من موھڻا؟

وس ويڇاريءَ جو ناه اصل ڳون، تون پرين پاڻهين ڄاڻي.

اندر منهنجي وو آهي اوهان جي، ڏاڍي سا سڪ ساماڻي.

اوهان ٻاجهون ويئي اوتيان، پنٺين مان پاڻي.

”سچو“ اوهان جو آهي اصل ڳون، پنهنجو سو سڱ سڃاڻي.

ڪافي ۷

ڇوڻو ڇڏين ڇو ٿو ڇڏين، مون کي هاڻي،

آءُ نا تنهنجڙي آهيان!

پاڻ پنهنجو پاڻهين، ساڻ غريبن ڳڏين.

پڪا پڪن سامهون، اوري سي دلبر آڏين.

”سچو“ نهاري واٽڙيون، ايندين صاحب ڪڏهين.

ڪافي ۸

رهجي اچي منهنجي يار، توسان!

آءُ ڇا ڄاڻان عشق منجهارون، پرهه والڙا بار.

طرف ٻئي ڪنهن خيال نه پانين، آهي سدائين يار.

هوندين هميشه ڳڏ اسان سان، ٿيڻ وهيم نار.

بانهن ”سچو“ جي سُهڻا سائين، پرڻي اٿئي سردار.

ڪافي ۹

تون تا ڪڏهن ايندين، يار،

تنهنجي روز نهاريان راه!

سِرَ تي چاڙهيا سڀرين، ٻرہ تنهنجي جا بارَ.

راتو ڏينهان روح کي، تنهنجي سارَ سنڀارَ.

وهن ٿا واکا ڪيو، نيٺن سندا نارَ.

آءُ تا هڪڙو ناهيان، تنهنجا عاشق لڪَ هزارَ.

سورَ سَندِ ميان سڀرين، مون کي ڪوهِ هٿن قهارَ.

پرين ٻارج پانهنجا، جي ڪيئي قولَ قرارَ.

ڏوہ ڏيان ٻئي ڪنهن کي، آهي مون ئي سِرَ ميارَ.

اندر منهنجو آءُ ڪيو، جاني انهيءَ جارَ.

اٺ ئي پهر ٿي وڃي، تنهنجي ٿند تنوارَ.

مٽيءَ کي ماري اٿهين، تون وئين ڏنهن وٽڪارَ.

”سچو“ سڱ اوھان جو، ٿوروئي زار و زار.

جهولڻو ۱

ساڻي ساري سَنِيها، چڱ پُنهونءَ کي

بيراڱي آهيان، وَا

حالَ ڏسيو ٿو جو وڃين، سارو عرض ڪرين، وو.

ڏلاسو ڪو دوست ڏنهن، وٺي جلد ورين، وو.

گارو ڪڇ نه ڪيچ کي، ڇڙ تا نه ڇڏين، وو.

ٻانهي ڄاڻي پانهنجي، گولن ساڻ گڏين، وو.

تو سان عمر گذاريان، جان کي هٿ هٿان، وو.

ڳالهين تنهنجن ڳاري آهيان، جان ٿي رت روٽان، وو.

دوريندي مون ڏونگرين، گهٽا ڏينهن ٿيا، وو.

ٻڌا هوندا هون ٿو، جي ”سچو“ سڏ ڪيا، وو.

مالڪوس

داستان پهريون

۱

لوڏيندي لامون، ڏاهو ڌار چڙهيو چوي،
'آندو آتم پاڻ سان، نينهن ڀريو نامو،
'توڏي ساريو سڄڻان، ڪيم راتيان روانو،
'پڙهي پروانو، مون کي جلد جواب ڏي!'

۲

ڪانگل آيم اڄ، پريان سنڊي پار ڏهن؛
ڳالهيون ڪيائين سڄڻان، سي روح ٻڌي ڪيورڇ؛
پڪيءَ ڪيو نا پڇ، ظاهر ڪيائين زبان سان.

۳

ڏاهو اڄ ڏسو، جي ويڙهي ويڳاڻو وٽي؛
پورن منجهڙون پانهنجي، ٿو ڏئي حال حصو؛
سرتيون سور سڻي ڪري، هن خيالون ڪين ڪسو؛
ڪو قريبن قصو، تنهن سيڪاري موڪليو.

۴

ڪيون وڪاڻيون وات، اڄ ڏاهي ڌار چڙهي ڪري؛
سٺڻ سان ڪي سرتيين، لڳي چڻ چڻات؛
اٽڻ واريون آتهين، لونيائون سان لات؛
روئن ساري رات، هي هي سو کانگو ڪيون.

۵

گهڻا ڏينهن لڳاءِ، چاهون ڪانگ، قريب جا؟
 ڪي دم آڏو دوست جي، ڀلي ڪري پڳاءِ؛
 هاڻي ڪي تان نڳاءِ، مٿان جهوريءَ منجه، جهجي مران.

۶

وات ڪري وائي، اڄ پڻ ڪانگ، قريب جو؛
 ڪي جو چيائين جهنب سان، تنهن لڄ ڏاڍي لائي؛
 اندر ڪي آئي، جڻ جر چيري سنڌڙي.

۷

لڳي لام لٽو، ڪي جو ڪانگ، قريب جو؛
 تنهن لاکيڙي جي لات جو، پوي ڪونه پتو؛
 ڪاڪيون ڪيئن ڪٽو، پر اڻ سُوريون آهيو!

۸

ڪيهي ڪمڻون ڪانگڙو، آڄ ٿو ويڙهي منجه، وٽي؛
 پسي تنهن جو حالڙو، ڪاڪيون ڪام ڪٽي؛
 تنهن جي لات لٽي، ٿو جيءَ ڪي جياپو ٿئي.

۹

اڄ لاتيون ڪانگ، لٽيون، سي ڪي سٿو سرتيون؛
 جو ڪهڙ سان ڪهيو جهي، ويڙهي منجه، وٽيون؛
 سنڌيون رازرتيون، ٿو پڻ ڪري پٿريون.

۱۰

رويو ريو رت، ٿي پڪيءَ پارانيا ڏئي.
 ته پيرين وجهان گهنگهرو، سي چمڪائيندو وٽ؛
 ڪيئن وٺي خط، سگهڙو ساڻيڙا ورين!

۱۱

جو ٿو ڪانگ چوي، سو سٿيجو سرتيون؛
وڏيءَ ويل صبح جو، ٿو چڙهيو لامَ لوي؛
اُلڪي ۾ نه آهي، اُتڻ، ڪٽڻ اِتهون.

۱۲

ڏاهو چڙهي ڌار تي، ٿو ڏئي ڏوراپا؛
پترا ڪري نه پرين جا، اهو نازڪ نياپا؛
اُٿيو اوراپا، ڳالهيون ڳوريءَ کي چوي.

۱۳

ترن هڪ توڙي، اُچَ لامين لاکيڻو لئي؛
وينو آه وڳوڙجي، ڪنڀن کي ڪوڙي؛
ڳالهه ڪرڻ کان ڪاڪيون، منهن گهڻو موڙي؛
پر پنهنجا توڙي، چڪيون ڏئي ٿو چنڀ سان.

۱۴

سٿيجو سوئي، جيڪي چوي ڪانگڙو؛
هئين سان هندائجو، سرتيون سپوئي؛
ڪنڀيون ڪندن سان وجهان، پڪيءَ کي پوئي؛
جانب ڏنهن جوئي، اُٿي نياپا نينهن جا.

۱۵

آءُ ڪانگل ڪائين، تا توتي عطر اوتيان؛
اچڻ باجهون تانهنجي، آهيان اڀاڻڪ آئين؛
ڏاها گهڻا ڏينھڙا، متان تون لائين؛
پير اڱڻ پائين، ته منهنجو ساه سڌير ٿئي.

۱۶

کانگل ايم کاله، وڻي سنيها سڄڻان؛
محبت ريءَ مقال، ڪانه ڪيائين ڪڏهين.

۱۷

ڪي جو ڪانگ ڏسي، ڪالهه اوڏاهون آئيو؛
پيس هنياءَ ڦسي، ڳالهيون ڪندي سڄڻين.

۱۸

مالهان موتين جون جهان، پڪيءَ ڪي پوئي؛
پيرين سونا گهنگهرو، تا تئي سوايو سوئي؛
سينڌو سپڪوئي، مر تنهين جو نه تئي!

۱۹

پڪيءَ سندا پر، ڪريان مرصع موتين؛
جو آئي عجيبن ڏنهن، ڏئي خوب خبر؛
پينر ڙي مون پر، شال ويٺو ڪري وائيون!

۲۰

سنيها جي سڄڻان، سي ساري ڏنائين،
اين اتائين، نه پاڻ نه اڻڇ وچ ۾.

۲۱

ادا ايندو ٿي، وڻي سڪ سنيهڙا؛
جاءِ ٿي مون جيءَ، ڏاها جڏهن ڏسان ٿو.

ڪافي ۱

ڪالهه جو ڪانگ اُڏاڻي،

پلو، ڪيئن وئين پرين وٽ؟

گهڻي تو سان ڪا ڪئي، اڳيون يارَ سڀاڻي.
پرينءَ کي تا پڇيو، ڏيڃ دلاسو هاڻي.
ساري مون کي ڏيڃ سڻيها، الله ڪارڻ آڻي.
پرين سنڊي پارَ ڏي، عاشق چوَن اُماڻي.
ائين اڏامي اوڏهون، ”سچو“ ساهَ سڀاڻي.

ڪافي ۲

لئون وڃي ڪيئن لائيم، پرين نہ ڄاڻم پرديسي!

پُرجهڻيم ڪين سَهيلون،

تيلهان آڏو ڏک آيم.

ڏينهنَ گذريا غم تنهن جي ۾.

ڳالهه جنهن جي ٿي ڳايم.

دانهون فريادون ڪريان،

چوسِڪ ”سچو“ سڀايم!

ڪافي ۳

لوئون مون سان جا لايو،
يار، ويڙهي هن ويهي!

دردمنديءَ جي دلڙي، دلبر گهوٽ اکين سان گهايو-
ڳالهه ڪريان بي ڪيوي.

مشتاقن کي محب مارين ٿو، تڪِ اهاڻي آيو-
جيهي وڻيو ڪيو ٿيهي.

ڳالهه انهيءَ جي سٽ نه مون کي، پاڻ پرين پُر جهايو-
رمز ڳجهيءَ دل ريهي.

پارون پنهنجي ڪيئي قاصد، هن ڏي هون هلايو-
ڏيهه گڏيا جن ڏيهي.

دل ”سچوءَ“ جي دلبر سائين، ديدن ساڻ دتاريو-
نيهن اوهانجڙي نيهي.

ڪافي ۴

ڪيئي ٽڪ جا ڏينهنڙا لنگهائيم،

سڻ تون منهنجا سائين!

ڳالهون ڪندي مون ڪيئي سڙتي ٽڪ جا مينهڙا وسائيم.
پرين اوهان جي پار جا، ٿي ڏهاڙي پنڌڙا پُچايم.
سِڪِ اوهان جي سڀرين، ميان، سارا ئي سور سلايم.
”سچل“ سي ئي آيا، جن لکي فالان روز وجهائيم.

ڪافي ۵

تون تا پنهنجو پاڻ پَساءِ،

شوقُ تنهنجو مون کي يارِ شتابي.

اچي اڪڙين ۾، جوڙي ويهڃ جاءِ.
ناميا نانوُ ڏٺي جي، پيرَ اسان وٽ پاءِ.
اڳي پوءِ پي آسرو، هوت اسان کي آهرِ.
اڄُ پي واتِ بهاريان، لالن تنهنجي لاءِ.
آءُ اڳڻ آسروند جي، ”سچوءَ“ ڪيم سِڪاءِ.

ڪافي ۶

هوتَ ڏٺي هيڏي ايندا،

ڪيئن ساڻي، مون کي سچُ چڱو!

هٽئون پَتي پڳڙا، هِت ڪي اُٿي اڏيندا!
پنهنجي وڙون پاڻ سان، هيءُ غريب گڏيندا.
ڏکَ پائي سڀي سڀرين، ٿوريائيءَ سان ٿيندا.
درد مند جي دل تي، دائهه دستَ ڌريندا.
ڏوڙا طالعِ مون ٿين، جڏهن ”سچو“ نانوُ سڏيندا.

ڪافي ۷

يارَ پانتي، ڙي ميان،

ميرَ ساڻي، ڙي ميان،

ڪيچيڙا، بيليڙا، ڪڏهن اسان وٽ ايندا!

هوندا اسان وٽ يارَ هميشه، ڪي ڏکَ ڏيئي پوءِ ويندا؟
اهو اٿم آسرو، چوري تا نه چڏيندا.
صاحب پنهنجي ساٿ سان، هيءُ غريب گڏيندا.
پڪا پنهنجا، چئوڙي ساڻي، ڪي هِت عجيب اڏيندا؟
”سچو“ توکي سڀرين، پاڻ اچي هِت ڏيندا.

ڪافي ۸

تون آهين صاحب صورت جو، هي آه غلام تنهنجو،
آهي ذوق شوق سُهڻا، مون کي مدام تنهنجو.

جي آهن اصل اوهان جا، سي نا وسار جو، ميان،
مون تي آهي مقرر، سائين سلام تنهنجو.

راتو ڏينهنان روئڻ ۾، هنيڙو اداس هئڙو،
رهبر آڻي رسائيو، پريم پيام تنهنجو؛

’دلگير تون متان ٿئين ڪر دور درد کي، ميان،
’اول آخر اسان وٽ، هوندو مقام تنهنجو.

’رد ڪر فنا فڪر کي، اُميدوار ٿي ره،
’هت هت يقين ڄاڻج، آهيان امام تنهنجو.

’تون آهين اصل اسان جو، آهيون اسين سي تنهنجا،
’آهي قبول ڪلي ”سچو“ ڪلام تنهنجو.

ڪافي ۹

ڏي دلاسو دوست هن کي، اصل تنهنجو آه، ميان!

هت ٿي گذاريان ڏينھڙا، سانول اوهان جي ساءِ، ميان،
غصو نڪر غمناڪ سان، نا ته حال هن هاءِ هاءِ، ميان.

دلبر اوهان جي در بنا، جاني نه مون بي جاءِ، ميان،
جنهن کي نه تنهنجي دوستي، آهي انهيءَ واءِ واءِ، ميان.

ڏسي اسان جو حالڙو، تون پير اسان وٽ پاءِ، ميان،
پاڇي وٺي هيءَ پانهنجو، لالڻ پنهنجي گل لاءِ، ميان.

مطلب اهو محبوب ڪر، طالب نه هيئن ترسائ، ميان،
آهي دم اسان ديدار جو، ڪنهن وار تون ورساءِ، ميان.

راتو ڏينهان هُو تا تنهنجيون، ڳالهيون ويٺو هت ڳاءِ، ميان،
نيڻ ڪڍ نالي ڏئي جي، هي سڱ ”سچو“ سرچاءِ، ميان.

داستان پيو

۱

پيئر ڪيئن پيو، هي جو نامو نيهن جو؟
جيڪس خمار ڏنو، هو جو آيس عجيب ڏنهن.

۲

پڙهندي پرزو پرينءَ جو، پلو ڪيئن پيوس؟
جيڪس خمار ڏنوس، هو جو آيس عجيب ڏنهن.

۳

روئي زارو زار، پنو لڪيس پرينءَ ڏي،
ڏنس خط خمار، اولي عبارت ۾.

۴

اٿي عبارت، اڃا لڪڻ لڳي پرينءَ ڏي؛
روئندي پريون رت، اوڻ پئي اڪيون.

۵

عبارت اٿي، اڃا لڪڻ لڳي پرينءَ ڏي؛
ديدن درداڻي، اچي اوتيا اٿهين.

۶

نپهن منجهون نامي، معلوم ٿيو محبوب کي،
تہ پانڌي پيغامي، وره وڌائڻ آيو.

۷

آيو اوڏاهون، آڇ ساڻي سلامن سان؛
ماريون ڙي مان هون، اها ويل نہ وسري.

۸

ناموراتِ نيو، قاصد پارِ قَريب جي؛
پورن مَنجھ پيو، هُت واچيندڙ ورق جو.

۹

جارُون لکيم جو، کاغذِ قَريبَن ٿي،
حقيقت جا حال جي، واچڻ ويٺو ڪو؛
پڙهندي پَٺو سو، تنهن کي آنديون آڻيون.

۱۰

عريضو آڻي، ٿنو قاصدِ قَريبَن جو؛
هن ويلي هاڻي، هيءُ سرِڪَريان صدقو.

۱۱

نامو نيندي ٿي، قاصد واٽِ ڪَري پيو،
تنهن ويلي ويندي ٿي، وره وڪوڙيو نڪڻيان.

۱۲

پڙهندي پرزو ٿي، واچيندڙ وهلور ويو؛
لڳين لَرزو ٿي، اچي پيس اوچتو.

۱۳

قاصدُ ايندي ٿي، پيو شوڪارن ۾؛
نياپا ٿيندي ٿي، ساڻيءَ ساهَ مَٽي ويو.

۱۴

نامو سارو نيهن، جو پُڻ لکيو سَڄُئين؛
رات برابر ٿينهن، مون کي گوندر گزري.

۱۵

ڪا جا ڪتابَتَ، لِكِي آئي پَرِينءَ دَنهن،
 ”سَچو“ سا ثابت، مون هون واچڻ به ٿئي.

۱۶

پَنِي ۾ پيغام، ڪي لڪي مُڪا سَچُئين،
 سِي نه سَمجهن عام، جي آهن مَنجه اِشارَتان.

۱۷

ڪي جو لڪيائون، پَنِي مَنجه پريت جو،
 اهو پَسِي آئون، بيخود ٿِيئَڙس سَرتيون.

۱۸

ساڻي ٿي سونهون، واچيندو ورق ڪي،
 سو مَنجه مطالع مون هون، خوني خط پَرِينءَ جو.

۱۹

لِڪِيُون لَسَ لَڙهان، ساجَن سَلامَن جون،
 اهو پُڙو پاڻ پَڙهان، ٻڌايان نه ٻين ڪي.

۲۰

مَنجان ڪيئن لڪي، ڪِتابَت قَريبَ ٿي؛
 مَتان ساڻي واٽ سِڪي، ٻڌائي ٻين ڪي.

۲۱

مون تَنهن اڄ لڪي، جانيءَ جدائيءَ مَوَن،
 گئون ترار تڪي، هئي ڪتابَت قَريبَ جي.

۲۲

لَڙهان لَسَ لَڪيون، پَرينَ پيغامن جون؛
سڀي رقيب سِڪُون، تُو ٻڌائِي پَينَ کي!

۳۳

رَت اکين رويو، ٿِي ساڻي سَنِيهڙا ڏئي؛
نَهيون نچويو، جَارُون جَرُ هاري گهڻو.

۲۴

نچوئيندي ٺنهن، ٿِي پاڻي ڪڍي پترو؛
وجهي ساڻي سَنهن، تہ ’تون ڏيڇ سجدو سڄڻين‘.

ڪافي ۱

ڪوڙي ڪيئي ڳالهه پنهنجي،

ڪالهه ڪانگا جا چيئي مون کي!

جيڪس ڪين ڪي ٿروئين تون،

وات ڏسي مٺئين آهنجي.

عجين جي آڏو وري تو،

ڪڇي ڪيئي سا ڪنهن جي!

وري برابر وڻون اوڏانهن،

سائين ڪنلو شال سَهَنجي.

تنهن کي سوئي توڙ رسائي،

وئي جو دامن ڪنهن جي.

اصل لاڪون ”سچو“ سڀائي،

طاعت مڃي آهي ٽنهنجي.

ڪافي ۲

پرينءَ هي پيغام، ساري ساڻيا ڏيجو!

ٻانهون ٻڌي يار سڄڻ کي، ڏيجو سڀي سَوَ سلام!

’ڪڏهن ڪندو پار آسان جي، اچڻ جا انجام!‘

’در اوهان جي يار رسڻ ريءَ، ٿئي نه طلب تمام.

’شوق اوهان جي شور مچايو، ڪياسين هل هَنگام.

’جيهو ٿيو آهي اصل ڪون، ”سچو“ سو گولو غلام.

ڪافي ۳

آءِ اصل ڪوئن جو آهيان، گولو غلام تنهنجو!
 مون سان وعدو ڪيڙئي ويهي، ڪالهه پڪي هن پيئي،
 ناهيان دور اوهان ڪوئن ڏيئي، ڪن لايان ڪلام تنهنجو.
 تنهن ڏينهن لاکون آڇ تائين، منهنجو ساه سڪي ٿو سائين،
 پيو اوچتو هٽائين، هن دل کي دام تنهنجو.
 ڇڏ سڀ لاڳاپا لاهي، اهو وڃڻ ته واجب ناهي،
 اهو فرض اسان تي آهي، سجدو سلام تنهنجو.
 ڏاڍا خوني نيٺ ڄماريئي، سي تازي ڪارڻ ڌاريئي،
 نيٺن سان ملڪ ماريئي، هرجا حڪام تنهنجو.
 آئي سائينءَ ڏهون وراڻي، ٻيا خيال ويا اڪاڻي،
 تون ته سرور نبي سڃاڻي، ”سچو“ آهي امام تنهنجو.

ڪافي ۴

آڄ تا خبران آيون آيون، دوست اوهان جي ديسئون!
 وري وسائيندو سگهڙو،
 جاني سو پنهنجيون جايون جايون.
 ته ڪر ويندين ڪري،
 هيئن پلي ڪين پانيون پانيون.
 ٽڪڙو ٽوڙي ڏيل منهنجي کي،
 وئين تون لالڻ لائون لائون.
 راتو ڏينهان روح پنهنجي سان،
 ڳالهيون سنڊيو ٿا ڳايون ڳايون.
 آڇ اوهان جي جون، طرف ”سچو“
 جي، شال وري ٿين وايون وايون.

ڪافي ۵

منهنجي اڳئين لڳي، نه ته هاڻي لڳي،

دل، آلو آلو، تنهن ڀار سان!

روز ازل ڪوئن اڪيون لايون سي، دوست مٺي دلدار سان.
ڪيئي دانا ديوانا ڪيائين، چشمن جي چمڪار سان.
دوستن جي در آچي پيس، اصل سڄي اعتبار سان.
جيڪي ٿئي ٿو جوش وارن سان، سو نه ٿئي هُشيار سان.
ناز نياز جي نيھن وارن کي، تڪ ڪيو تلووار سان.
سِر ”سچوءَ“ ڪيو صدقي سائين، عقل ڇڏي اقرار سان.

ڪافي ۶

آهي انهن اکين کي، خاصو خمار تنهنجو!
وينو وٺي آهيان هِت، ڪامل قرار تنهنجو!
هِن کي اوهان جي باجهون آهي نه ماڙ ڪاڙي،
هي تا غريب آهي، اُميدوار تنهنجو.
”ٿيءَ پاڻ کان پري تون“ فرمائيو اوهان جو،
آهي ڄميل اصل ڪون هي اعتبار تنهنجو.
هِن تي ڪرم وڌو ڪيو، جو درد دل بچايو،
ساريان لطف سنڀاريان، ٻي بيشمار تنهنجو.
چاهون ٿيو اوهان جو، دامن لڳي جو آهي،
”سچو“ غلام ڄاڻي، جو داغدار تنهنجو.

ڪافي ۷

لنگهي ويون ڪالهه قطارون،
ڪونجڙين جون ڪيچ وٺڻ ڏنهن، ميان!

ڪنڊيون ويون ڪيچ ڏي،
ميان الا! طرحين طرحين ٿنوارون.

ويچاريون، ميان الا، ولڙ ڪيو وڙڪن،
ڦٽي ٿيون سي ڦارون.

ولڙين ڪونجڙيون، ميان الا،
ڪنهن اندوه آڏاريون.

انهن جي افسوس جون، ميان الا،
پونديون ويون پچارون.

اٿن ڳانا پٽ جا، ميان الا،
موتين مڙهيون مهاريون.

”سچو“ هليو سوز ۾، ميان الا،
لاهي لوڪ ميارون.

ڪافي ۸

ڳلي ڳلي مون ٿي ڳولي ڳولي،
يار سڄڻ تنهنجي ڪارڻ!

چڏي لاڳاپا لوڪ جا، اسان تا ٻانهي ٻولي.
ٿيس ديواني دوست اوهان لاءِ، ڪري چيهڙيون چولي.
اچي آچانڪ اندر اسان جي، حب مجائي هولي.
اصل لاکون آهي اوهان جي، هيءَ غريب سا گولي.

ڪافي ۹

مون وٽ يارَ پيارا، آءُ تون پاڻ سڃاڻي!

حال مڙيوئي معلوم توکي.

دنيا سا ڪوڙ ڪهاڻي - آءُ تون پاڻ سڃاڻي.

ٿينديس گولي، دردِ گولي،

جانب ڪاڻ جوڳياڻي - آءُ تون پاڻ سڃاڻي.

سڪندي تولد سھڻل سائين،

روئندي سارا رات وهاڻي - آءُ تون پاڻ سڃاڻي.

”سڄل“ آڪي سھي ڪيتو سي،

پرت جي ناھ پڄاڻي - آءُ تون پاڻ سڃاڻي.

داستان ٿيون

۱

ڪي جو لکيائين، سو ملان وڃي وڃيو؛
هڪ سٺ پڙهيائين، ٻيءَ سٺ سڏڪن ۾ پيو.

۲

ڪي جو محب لکيو، سو ملان وڃڻ نه آيو؛
پر هڻڙو اڳ سڏيو، جنهن مطالع نه ڪيو.

۳

ڪوليو ڏئي خط، آيس جو عجيب ڏنهن؛
روئي اڪين رت، ڪري مطالع من سان.

۴

پُرو پڙهڻ آيو، اتي ملان مسيت منجهاءَ؛
سورن سندنو ساءِ، آيس سڀڪنهن سٺ مون.

۵

هڪ سٺ پڙهيائين، تنهن ٻي وڃڻ نه ٿئي؛
ائين اُتائين، ته هيءَ جَر چيري نه جهليان.

۶

نامي مون نروار، ٿي هيءَ جَر چيري سنڌي؛
تنهن پلڪ پڙهڻ وار، ٿيو سڙي ڪارو ڪنگرو.

۷

رقعي منجهان راز، مڙيوئي معلوم ٿيو؛
تنهن منجهه نياز، طرحين طرح لکيو.

۸

پهرينءَ سِتِ سَماءَ، ڏنو واڇيندڙ ڪي؛
 اُنهيءَ خطِ منجهاءَ، چڙيون چيري ڪڍيون.

۹

تُوڙو ڏک پيوس، پَنِي جي پَڙهڻ سان؛
 وڇئون ساڻ ويوس، هِي هِي ڪندي ڪاڪيون.

۱۰

جو نامَن منجه لَڪيو، سا هُئي چيري جي جَر؛
 منجهون سڀ شَهر، واڇيندڙ ڪون لَپِي.

۱۱

پَنو ڪيرُ پَڙهي، جو پُڻ مُڪو سڄڻين؛
 لَڪيو منجه لَڙهي، مَتان بُڏندڙ بُڏي مَري.

۱۲

واڇيو جنهن ورق، جو پُڻ لَڪيو سَڄڻين؛
 سو جڻ ٿيو غرق، دَردن جي درياھ ۾.

۱۳

سگهي ڪيرُ پَڙهي، هو جو نامو نيَهَن جو؛
 سِرَگون سِرَ چڙهي، موجَ مٿو تنهن ناهِ ڪو.

۱۴

وڻي خطُ هليو، ساڻي سلامن جو؛
 وڃَ ٿي منجه جهليو، ورهَ ڪُوڙيو وات تي.

۱۵

وئي هليو خط، پاندي پار پرينء جي؛
روئي روئي رت، تنهن هلندي حال وڃايو.

۱۶

آلو هيڙو عشق جو، سو ساڻيءَ ساڻ نيو؛
اهو ڪامي پاڻ پيو، جو هو خوني خط پرينءَ جو.

۱۷

هن پانيو نامو، پر شعلو هڙو شوق جو؛
جند سارو جامو، تنهن جو سڀ سڙي پيو.

۱۸

پرين ڏانهن نيو، تنهن ڪو خط خبر جو؛
پڙهندي ڏس هنيو، تنهن ڦڙڪندي ڦاٽي پيو.

۱۹

ڪو نامو نيهن نئين، پريان سندي پار ڏي؛
هڪي ساڻ هڪين، مان انهن کي ارمان ٿيئي!

۲۰

رهبر روانو ٿيو، پريان جي پار ڏي؛
شل پهچي پروانو، سلامت کي سڄڻين!

ڪافي ۱

اوري ڪانگَل آءُ،

ڪيئن جي خَبر ڏي ڪاءُ!

پريان سنڌي پارَ جو، ٺهي اچُ سماءُ.
ڳالهَن تنهجن مٿن سَريَ ڪي، اچي منهنجي ساءُ.
منهنجو ٿئي هِت ڪينڪي، ٻاجهون هوتَ هلاءُ.
سورَن ڪارڻ سٺ ڙي ساڻي، جيڪس جڻيم ماءُ.
”سچو“ دوستن جي دَرَ جو، اصلون آه غريب گدءُ.

ڪافي ۲

اچ سَڄڻ پاڻ ايندڙي،

جَن لئي ٺهاريئي ٿي واتان!

مَتان لاهين آسرو، حال پائي اچي ٿيندڙي.
عجيبن جي اچڻ جون، ماڻهو مَبارڪون ٿيندڙي.
پڪا پڪن سامهان، اُٿي دوست آڏيندڙي.
مَتان ماندي تون ٿيئين، ڳوشي پاڻ گڏيندڙي.
توڪي جاڻي پانهنجو، ”سچو“ پاءُ سڏيندڙي.

ڪافي ۳

پانڌي پيغام پُهچاءِ، منهنجا محبن ڪي، ميان!
 اڳڙين ڪي اصل ايڏنهن جو، وڏو اوسيڙو آهي.
 ڏاها وڃج ڏيهه انهيءَ ڏي، جاتي جانِبَ جاءِ.
 اداڙي ساڻي پارون اسان جي، پانڌُ ڳچيءَ ۾ پاءِ.
 راتو ڏينهان آهي ڏهاڙيون، هنيڙي ڪي هاءِ هاءِ.
 دوستن سنڌي در جو، اصلون ”سچو“ سڱ سڌاءِ.

ڪافي ۴

منهنجا واقف يار،
 سدائين تون جيئنديين!
 راتو ڏينهان روح منهنجي ڪي، تنهنجي سار سنڀار.
 تحفو هن ڪي آهي اهوئي، تنهن جي پيرن جي پيزار.
 اچڻ اوهان جي جي ويٺا وجهايون، فقيرن گون ڦار.
 ڳالهيون سنڌيو ساريو، ”سچوءَ“ ڪي اچي ٿي اڇنگار.

ڪافي ۵

ياد مون کي آهي آيون، وو
يار ڪيئي ڳجهيون جي ڳالهڙيون!

اوهان جي پي، وو، اچڻ جون، ٿيون وري هت واريون.
درد منديءَ جي، وو، دل کي، وڙه وڃي ڪي لايون.
نانو سائينءَ جي سُهڻا سائين، ڇٽ نه وڃ مون تان ڇايون.
آءُ ٿا ڏينھڙا گڏ گذاريون، هت وينا وڙه وسايون.
ڏوهن ”سڄوءَ“ جن ڏي نه ڏسو، هت ٿا سنڌو سڏايون.

ڪافي ۶

پور پرينءَ جي هي ماريان،
عشق سڄڻ جي ڇاڙهيان!

دوست بنا درماني، ڏم هتي ڪيئن گهاريان.
سِر سڄڻ تون صدقي، واريو آءُ واريان.
ڳالهيون ڳجهه اندر جون، آءُ پرين سان پاڙيان.
سگهو موڙ سڀرين، ڏهاڙيون ويئي نهاريان.
محکم محبت وڌيون، جاڙيءَ مٿي جاريان.
هو جي ڪيم پاڻ سان، ڳالهين انهن ڳاريان.
مجلس محبوبن جي، ساعت ساعت ساريان.
”سچيڏنا“ ساهڙيءَ، ڏم مڙيئي ڌاريان.

ڪافي ۷

بن جيڻ منهنجو جيڏيون، سڱ ڪيها سڄڻ ري!

سڱن وڌيس سرتيون، آءُ پرين کان پري.
 ڏک چڱيرا دوست جا، جي قادر ڪرم ڪري.
 سوئي عاشق ڪونجي، جو محبت منجه مري.
 ڪاڪيون مون کي ڪينگي، ٿي ساجن ري سري.
 جيڪا اديون عشق جي، آئي هيٺ آري.
 تنهن جان جڻو قربان ڪيو، زدن منجه نري.
 ”سچو“ سوز انهن جي، ڳاري منجه ڳري.

ڪافي ۸

هوٽ ڪڏهن هٿ ايندو؟

ڪه ڪانگا ڪل ڏي ڪا!

چٽ ڪي ويهندو هتهين، ڪي ساڻ نمائي نيندو؟
 هيڪنڊ اچي هوٽ مون، هن ٽڪيء سان ٿيندو.
 پاڻ پنهنجو سپرين، ساڻ غريب گڏيندو.
 پڪا پاڇاڻين ڪي، اوڏا يار اڏيندو.
 هوٽ پنهنجا هٿڙا، هن ڏڪيء ڪي ڏيندو.
 سڱت پنهنجي سپرين، ”سچو“ ڪي ٻ سڏيندو.

ڪافي ۹

زار روئي ڪيم زاري،

دوست ٿي توريءَ تا نہ سري!

محبت تنهنجي، وو، ڪيس مستاني، بارُ ٻرہ جو باري،

دوست ٿي چوي لوڪ چري.

هن بنديءَ کي، وو، بخش بلوچا سائين، هوت اچي هڪ واري،

دوست ٿي سندن ذوق ٺري.

ملائي لڳي، وو، محب اوهان جي، واجه وجهي ويچاري،

دوست ٿي وڃان تا م مري.

اهي مڙيوئي، وو، توکي معلوم سائين، حال حقيقت ساري،

دوست ٿي وڃ م يار وري.

جيڪي آهن، وو، سوتا تون هن سائين، حڪم سندن آهي جاري،

دوست ٿي پيڙم خبر ڪري.

”سچو“ آهي، وو، اوهان جو سائين، ٽجو تنهن دلداري،

دوست ٿي وڃن ڳچ ڳري.

داستان چوٿون

۱

ڪاغذ لکي ڪال، مُڪم جو محبوب ڏي؛
ڳالهيون سنديون حال، ٿينديون پڙهڻ مان پڌريون.

۲

آيو راتِ رقم، مون ڏي محبوبن جو،
تہ ’دوستيءَ وارو دم، ڪڏهن تون نہ وسارئين‘.

۳

لکيو، موٽي، مون، ڪاغذ قريبن ڏي،
’اٿم تون هي تون، ٻئي جو ناهم آسرو‘.

۴

حبيب ڏانهن هيئن، اديون لکجي آئي،
تہ ’تون مون سان جيئن، آءُ ٿيئن تو سان آهيان‘.

۵

نئون لکيو آيوم، پريان سندي پار ڏنهن؛
سوئون ڀريو لايوم، وٺي حال هيانو سان.

۶

جيڪر لکي موڪليان، هي خط هزارين؛
پڙهي مان منهنجا پرين، هي سڱ سنڀارين؛
شل وار نہ وسارين، اهو اٿم آسرو!

۷

لکي خط مٺجان، هي پريان سندي پار ڏي،
تہ ’منهنجون لک هُجان، توسان آهن تو جئين‘.

۸

پانڌي پھچائي، ورُ عريضو عجيبَ ڏي؛
قاصدِ ڪونچائي، مٿان سورَ وجهين ساھ کي.

۹

چڱو ڪيم ٿڪو، مون کي پارئون پرينءَ جي؛
سرتيون سڀ سڳو، جيڪر لائڻ لُونءَ ڙي.

۱۰

ليلائيندو آئيو، پانڌي اڄ پراءِ؛
ورس دردِ ٿراءِ، جو مٽ وڃائي آئيو.

۱۱

اڳيئون مُحب مٽي، مٿان ڪا منهنجي ڪرين؛
وهندو ورُ وٺي، ساڻي خبر ڪيئن جي.

۱۲

وڃي ڏيهه ڏنو، ڪي تو سندنو سڄڻين؛
چڱيءَ طرح چنو، پانڌي ڏنئي پرينءَ کي؟

۱۳

سوڙ پري سٺ جا هڻي، سا ساڻي ڪين سڳيو
تہ مٿان ڏنئي لهس لکيو، جو پڻ مُڪو سڄڻين

۱۴

سندو رازِ رقعو، آيو جو عجيبَ ڏنهن؛
سا سٺ پڙهندي سرتيون، ڳالهائڻ چڪو؛
عاشق جي ارواح کي، چڻ لڳو تير ٿڪو؛
مون ڏي مُحب مُڪو، چڻ ساڻي سلامن جو.

۱۵

حَبِيبَن هيڪار، آئين وري موٽئين؛
باپيهلَ پيهار، آچي ويهه اکين تي.

۱۶

وري ڪانگ وريو، پريان سندي پار ڏنهن؛
لامين لڳي لئون جو، تنهن ڏايو سر ڀريو؛
ڪاڪيون ڪن ڪريو، جو ٿو ڏئي سنيهو سڄڻان.

۱۷

سنيها ساري، منهنجا چوي محبوب ڪي؛
'پرين ٽنهنجي پار جي مدت مون ماري؛
'منج ڏهاڙي مون مٿين، اهو ڏاهو ڏياري؛
'مر سگهڙو سنياري، ڏئي سڪ سنيهڙا.'

۱۸

سنيهو سان سور، چوي ٿو چنڊ سان؛
پون پاڙيچن پور، ٻولي ٻڌي تنهن جي.

ڪافي ۱

آءُ ڪانگا ڪا پرين جي ڳالهه ڪر،
وعدو ڪئيئي ڪالهه سو پرحال ڪر!

ڪيئن ٿن تو دوست منهنجو ديس ۾،
خوش ٿن هوئي يار ڪهڙي ويس ۾؟
سا خبر مون سان وري في الحال ڪر.

ڪي پڇيائون خبر منهنجي حال جي،
ڪي ڪئيئي آگاهه هن احوال جي،
سو مون سان ڏاها اهو احوال ڪر.

هت فراق آهي ماريو، مان پيو ڇا چوان،
سور منهنجي ساهه ڪي نت نت نوان،
آءُ ادا خاطر منهنجي خوشحال ڪر.

ڪي اڏاڻو هئين پرينءَ جي پار ٿي،
ڪي نياپا هي نيا هئي يار ٿي؟
ڪا مدد منهنجي ادا الحال ڪر.

دوستن جي منجهه حضور حاضر ٿئين،
زاغ زاريءَ مون نياپا هي نئين،
لڳ سائينءَ سارو، ”سچو“ جو سوال ڪر.

ڪافي ۲

اي پرين ٿون پاڙ پنهنجا، ڦول جي تو ڪالهه ڪيا!

منجهه جدائيءَ تانهنجي، هٿ آسان هي حال ڪيا.
مون تا ملڻ لڏ تانهنجي، ڪوڙين ڪهڙا ٿي خيال ڪيا.
حال منهنجي ڪي ڏسي، ڪيئن پلا تو پال ڪيا.
سڌ ”سچو“ سڪ سوز مون، جاني اوهان ڪي جال ڪيا.

ڪافي ۳

منهنجو هاڻي مون وٽ ايندو، هاريون واقف حال جو!
ڪين ڇڏيندو ڇپرڻن، نال نماڻي نيندو.
شال مقام مڙيءَ جو، ٿر وڃي ني ٿيندو.
درس سن سندو دائما، ڌاڻ ڌڪيءَ ڪي ڏيندو.
”سچو“ پار پرينءَ جي، وره وارو ڪو ويندو.

ڪافي ۴

هن غريب جو حال،

تو ڪي معلوم آهي!

صدي ڪنديس سر سائن ٿون، ٻيو سڀ ملڪ ۽ مال،
دوست اوهان ريءَ ديس ۾، جيئن آهي جنجال،
ڇڏي ٻڌايان ڪيترو، آرياڻي احوال،
مڃ ”سچو“ جو سڀرين، سائينءَ لڳ سوال.

ڪافي ۵

پَرديسِي گَنديا دوست لَتو هجر هلاڪي،
 آيا اڳڻ مُنهنجي، جن ڪيو هو فراقِي.
 جَن ڪاڻ سڪيس سالَ، ويٺي واٽرين تي،
 مُون ساڻ اُچي پاڻ، ٿيا محب ملاقي.
 پَرديس لَڳ مُون ٿي، پاندي روز پُچايا،
 مون کي ڪاڻ پئي خبر، اچي سي ٿيم اوطاقي.
 پيغام پهرِيئون پانڌن هٿ پاڻ مڪائون ٿي،
 هاڻي هڪُ ٿيا مُون سان، جي يارَ هئا ياکي.
 آهي سَڳ ”سچو“ دوست جي در جو اصلَ ڪُون،
 تنهن ڏيڻ ڏوراپو، ناهي مَسْتُ ميثاقي.

ڪافي ۶

تون تا وسين مُنهنجي مَن،
 ميان تو کي چڱي ٻڌايان ڇا!
 هوتَ سَنديو آءُ حاضري، ٻيون سي ڏنڙم ٻَن.
 مقصد منهنجو تون ٿيئن، ٻيا ڪعبي نيتَ ڪَن.
 آءُ گهڻو گهورِي تَن جي، ڪيو سِرُ صدقي جن.
 عرضَ الاهون عاجزن، ڪوهُ ن ڪرين ڪَن.
 اکينَ عامَ ن آوڙي، تو کي جاني ڏنو جَن.
 آهي ”سچو“ کي سدا، طَلَبَ توهان جي تَن.

ڪافي ۷

يارِ اسان کي ٿيون مارين،

تنهنجيون آغرضايون!

انهن دانهن تي، سائين هي ڪميٽيون ڪارين.

باهيون تنهنجي ڀر۽ جيون، ٻارڻ دل ۾ ٻارين.

ڪيئن جون ڏنئون خبران؛ ”سچو“ تو هٿ سارين.

ڪافي ۸

جڏهن پرين پاتيم جهاتي،

تڏهن حاجت ناهي حج جي!

اچڻ ساڻ انهن جي يارو، عشق ڪئي اثباتي.

سڀ ڪجهه ٿيڙم حالون محرم، وسريم ذڪر ذاتي.

چوريءَ چوريءَ يار سڄڻ سان، ڏس ”سچو“ دل ڦاٽي.

ڪافي ۹

دوست تنهنجي در جي، هيءَ ڳالهه آءُ ڪنهن سان ڪريان!

چڏ پرين پرڏيهه تون، ميان، ڏک آوهان ٻاجهون ڏريان.

دوست ره هن ديس ۾، ميان، سر منجهون سورن پريان.

لڪ سڀئي ويئي لنگهيس، ميان، پوريم اوريان پريان.

ساڻ چرخي چٽ جي، ميان، وره جا ڌاڳا وريان.

سر ”سچو“ چوي پانهنجو، ميان، دوست تو آڏو وريان.

داستان پنڄون

۱

ڏار چڙهي ڏاهي، ڪي جو چيو جهنب سان؛
اهو مون آهي، اتر ٿي ارواح ڪي.

۲

ڏاهو ڏار چڙهي، لسين ٿو لاتيون ڪري؛
ڪو نئون سبق پڙهي، آڄ پڻ آيو اوڏنهنون.

۳

ڏاهو مٿي ڏار، عجب آڄ لاتيون ڪري؛
ٿو ”سچو“ ڏئي سنڀار، پريان سنڌي پار جي.

۴

ڏاهو ڏار چڙهي ڪري، ڪي ٿو جهنب سان چوي؛
آديون سڀ آهي، آهيو ٻڌڻ واريون.

۵

جهنب ساڻ چوي، ڪي پيو ڪانگل ڪاڪيون؛
پورن منجه پوي، ٿو سڻي ساه سنهيڙو.

۶

مُحبن ڏنهن مَسين، آڄ پڻ ڪانگل آئيو؛
لاتيون واه لسين، ڏاهو ڏار چڙهي ڪري.

۷

لاتيون ڪنڊيئي، ڪانگو هيٺ ڪري پيو؛
هي هي هنديئي، ساٿيءَ ساھ مٿي ويو!

۸

ڪهيو هيئن ڪانگي، ائون چيائين ڇهن سان،
تہ ’سجڻ ڪنهن سانگي، وري ايندءُ آهين‘

۹

ڇهن سان چئي، ڪا ڪانگل ڳالهڙي؛
ساري آڻ سان انهيءَ، ڪهڙي ڏس ڪئي؛
پورن منجهه پئي، سڀ ڪنهن آڻ ڦٽو ڪيو.

۱۰

ڏاهي چڙهي ڌار تي، ڪا ڄا لتي لات؛
ڌڪ ڏنائين سڀ ڪي، وائي آڻي وات؛
پيون ۾ هيهاٽ، آڻ واريون آهين.

۱۱

ڏاهو چڙهي ڌار تي، ڪري هيءُ مذڪور،
سنيهن ۾ سور، چوي ٿو ڇهن سان.

۱۲

سٿو سنيها سرتيون، ٿو چڙهيو ڌار ڏئي؛
سارو ساھ نئي، ٿو نازڪ نياپن سان.

۱۳

ڏاهو ڌار مٿي چڙهيو، ٿو ڪري برهه بيان،
آڻ تي احسان، ڪري ڪلامن ساڻ ٿو.

۱۴

ڏاهيون سڀ ڏسو، جو آيو ڪانگ قريب ڏنهن؛
وڃي جان جڻو، نيو نياپن ساڻ ٿو.

۱۵
وتيون ۾ ويڙهي، تو ڪاريون ڪانگ وهائي؛
روح نئين ريڙهي، سڀ ڪنهن جو سرتيون.

۱۶
ريڙهيون روح نئين، پَسو سڀ جو پاڻ ڏي؛
سنيها جي سڃاڻ، سي چڙهيو ڌار ڏئي؛
آئڻ ۾ افسوس ٿيو، تنهن جي پير پئي؛
ڪٽي سگهي ڪانڪا، ڪوڻ وهلور وهي؛
ڪهڙيءَ طرح ٿئي، وري سَنَبا هو سَرتئين!

۱۷
ويس تَنڊُ چڄي، ٻهو ٻنڌ ڪري پيو؛
سُڻي سنيها ٺيهن جا، پکي جهوريءَ منجه جهڄي؛
انهيءَ پَتِ چڄي، پيسَ روئندي ڪپڙا.

۱۸
ويڙهي وتندي ئي، ڪانگي قهر ڪمائيو؛
ڪاڪيون ڪتندي ئي، پيمَ پورُ پريان جو.

۱۹
صدقي ساهُ ڪريان، هن ڪانگي تون ڪاڪيون؛
جي ڏئي سنيها سڃاڻ، سي سانپي ساهُ ٿريان؛
يلي پيرَ پريان، اُنهيءَ ويلي اوڏهين.

۲۰
اُڻي ڪانگَ ڏنياس، ڪتابَتَ قَريبَ جي؛
ٻهو ڪتيندي پَتِ پيسَ، چوهون تَنڊَ چُڻياس؛
پيڄون پيڄ ٿياس، روئندي چولي جَڪَ ۾.

۲۱

هَلِي ڪانگي هِڪَ، ڪا جا ڪيس ڳالهڙي؛
تنهن مامَ ٻڌڻ سان روئندي، چولي ڪيائين چڪَ؛
سَنِيهي مَوَن سِڪَ، پاڻهي ڪيائين پَڌري.

۲۲

ڏاهي چڙهي ڏارَ تي، ڪا ٻولي هيءَ ٻولي؛
سا ٻڌي روئي رتَ سان، چڪَ ٿيس چولي؛
جڻَ هنيڙي ۾ هولي، تنهن اُٿي هندن جي هنئي.

۲۳

سَجڻَ ڏنهن سَنِيهَ، تنهن اُٿي اُٿڻ ۾ ڏنا؛
جڻَ ڏنائين سَين ڪي، چُريءَ ٻاجهون چيهه؛
ڏک پَريائين ڏيهه، ماريون انهيءَ مام سان.

۲۴

سَڻو سَنِيهه سَڀي، ماريون مَحَبوبن جا؛
لَڪَن مَنجهه لَڀي، ڪا سَورائِتي سارَ سان.

ڪافي ۱

آءُ تا ڪالھ اڏامي، وڃي پيس ڀرين وٽ!
 هت قبوليم تنهن جي حلقه بگوش غلامي.
 مهر مٿو ئي ناه ڪو، عاشق ٿيڻ تون آرامي.
 اصل لاڪُون اُن جو، هي پاڇي آهي پيغامي.
 ويس برابر اوڏهين، ويٺيس ڪين وسامي.
 مون کي ڪيائون پنهنجو، ”سچو“ يار سلامي.

ڪافي ۲

ڪڏهن ايندين هڪ ٿيندين،
 نت نهاريون سنديگي واتريون!
 سانول ڪنهن سانگ سان، اڳڻ اسان جي ايندين.
 اهو اٿئون آسرو، بديون تا بخشيندين.
 ڪنهن ڏينهن هن ڏکيءَ کي، دوست دلا سو ڏيندين.
 ڀرين نيندين پاڻ سان، چپر تا نه ڇڏيندين.
 ٿوري گهڻي ڏينهڙي، گولي ساڻ گڏيندين.
 پڪا پڪن سامهون، اوري اٿي آڏيندين.
 سو ڏينهن ٿيندو ڪهڙو، ”سچو“ ڪري سڏيندين!

ڪافي ۳

مَن موهي منهنجا جاني،
گهڻا لايئي ڏينهنڙا!

صورت تنهنجي سُڀرين، مورت ڪئي مَستانِي.
پرين اوهان جي پارَ جو، گوند ٿيو گُذراني.
روز ازل گون ڏٺو اسان کي، نيهن پنهنجو نِشاني.
اڱڻ اسان جي آءُ پيارا، محب ڪريان مهماني.
پيريءَ جا ”سچو“ ڏينهن وسارج، ٿيئي جمالَ جوانِي!

ڪافي ۴

يارَ سَچَ ڪيئن سَري، توکي اسان ٻاجهون!
اسان نِماڻن ڏي سُهڻا سائين، دوست نِهارِج وري.
توڪي قدر ناهي ڪو، ڀلو، چيٽڪ ڪيڙس چَري.
آچي ”سچوءَ“ جي ايڏهين، سَندي دزَ ذري.

ڪافي ۵

يادِ مَٺُون کي اڄُ پيون،
مَٺيون ڳالهيون سُهڻا تَنهنجيون!

رهيون آهن روحَ منهنجي ۾، کين وسَري سي ويون.
ويٺا ڏسون ٿا وات اوهان جي، دوست دلا سو ڪو ڏيون.
”سچو“ آهي سَگ در تَنهنجي جو، ميان نالِ نِباهي سو ڏيون.

ڪافي ۶

مون سان توکين ڪيون، سُهڻا اُهي ڳالهيون ڳالهيون!
 سي نه وڃن وسري، ڀلو ميان،
 چڱيون اوهان جي چيون چيون.
 اوهان ٻاجهون سڀرين، ميان،
 نيھن وهايون نيون نيون.
 لڪن ڪيون سين لڪڻ، ڀلو ميان،
 پَٿر اُهي اچ پيون پيون.
 ڳجهيون سي ڳالهيون يار ”سچو“ ڪون،
 ڪين وسري سي ويون ويون.

ڪافي ۷

آءُ تا تنهنجڙي آهيان، يار مون کي چو ٿو چڏين!
 تون تا منهنجو آهين اصل ڪون، ڪنهن نه ٻئي در ڪاهيان،
 هوت ايندين هت ڪڏين.
 آءُ نمائي عيبن هاڻي، سڱ نه ساڻو ساهيان،
 پڪا اوري آڻي آڏين.
 توڙي سڃاڻين توڙي نه ڄاڻين، لالچ تا ٻي نه لاهيان،
 ساڻ گوليءَ پاڻ گڏين.
 آءُ تا ٻانهي تون تا سائين، آءُ غريب سا چاهيان،
 نانءُ ”سچو“ ڪري سڏين.

ڪافي ۸

انهن جادوگر چشمن بيران ڪيو سين!
 انهن نيئن سندي نازن حيران ڪيو سين!
 راتو ڏينهان دل ڪي هيءُ آهي پریشانِي،
 انهن غمزن ڳجهن رمزن ديوان ڪيو سين.
 هيءُ هيءُ هيءُ فرياد وي يارو، ڪنهن ڪي سڻايان،
 خونن هن خمارن، مستان ڪيو سين.
 ميدان منجه ”سچو“ تهر ناليون آيو آهي،
 انهن تارن سندي تيرن نيشان ڪيو سين.

ڪافي ۹

زاريون ڪيو زار زار، ميان،
 ويئي روئان، پڙي جيئيون!
 ڪيئن ڪريان ڪاڏي وڃان،
 پاڪي سو ٿيڙم يار، ميان.
 راتو ڏينهان ڳالهه انهيءَ جو،
 جيئيون ڙي جيءَ ڪي جار، ميان.
 پاڻو اٿم لڳ ڀڙينءَ جي،
 ڳل هنجن جوهار، ميان.
 عاشقن ڪي سوز ”سچو“ ڙي،
 آهي سدا سينگار، ميان.

داستان ڇهون

۱

آءُ ڪانگا ڪارون، تو سان ڪيان ڪيتريون،
جو پَهچائين پيغامَ ٿو، پريان جي پارون،
ڪي ”سچوءَ“ سنپارون، ٿو ڏاها ڏهاڙي ڏئين.

۲

ڪارون ڪيئن نه ڪريانس، جو ٿو ڏئي سَنِيها سَڄڻان،
پُٺِي پَرَ پَڪِيءَ جا، ساڻ جواهرَ جَڙيانس،
موتين ۽ لَعَن سان، پيئَر ڪنڀ پريانس،
پيرين دست تريانس، جو آه نياپا ڏيندڙ نيَهَن جا.

۳

پَڪِي سوئي پَرَ، ٿو اُڏري پار پرينءَ جي،
خوشيءَ جي بَ خَبَر، مان وٺِي اچي ڪا اُڏهون.

۴

چڙهيو لامَ لَنئي، اڄ ٿو ڪانگل قريبَ جو،
سَنِيها سَڄڻان، سي چهنب ساڻ چَڱي،
پورن منجهه پَڱي، ٿو ساڻ منهنجو سَرتيون.

۵

چڙهيو لَنئي لامَ، ٿو ٻوليون ٻاجهاريون ڪري،
ڏئي سَنِيها سَڄڻان، تَريو مَٽي تَامَ،
ماريون ماري مامَ، جا ٿو ڏئي لڪائي لوڪَ ڳون.

۶

پريان جا پيغامَ، ٿو ڏئي مڙيئي مامَ ۾،
سوين مُنَجَن سلامَ، جو ڏاهو ڏاهپَ سان ڏئي.

۷

چڀو رهي چانيين، ٿو ڏئي سنيها سڄڻان؛
ايل اولانيين، ٿو ڳالهائي ڳجهه ۾.

۸

سگهو اڏامي آءُ، تون پڪيڙا پرين جا؛
سڀ ڪنڀ ڪريان تانهجا، ساڻ جواهر جڙاءُ؛
عطر ڪٿوري اوتيان، ٻيا ماڻڪ تو مٽاءُ؛
ساري سنيهاءُ، ڪي اٿي ڏيڄ عجيبَ جا.

۹

ماريون مام منجهي ڪي ٿو ٽريو ٿاريءَ تي چوي؛
سڄڻ ڏانهن سنجهي، ڏاهو ڏڪجي آيو.

۱۰

اٿي ڪانگ ڏنوس، ڪو عريضو عجيب جو؛
پيٽر سڀ پنوس، ڳاريندي ڳوڙهن سان.

۱۱

مون ڏي ڪالهه مڪو، دلبر دلاسن جو؛
سندو راز رقعو، سو پڻ واچيو وهسان.

۱۲

واچيندي وياس، هاريون پنهنجي حالَ ڳون؛
نامي تنهن نياس، پاڻ لکيو جو سڄڻين.

۱۳

ڪانگا ڪتابت، ساري سارج ساه سان؛
اها امانت، بغي ڪنهن عام نه آچين.

۱۴

ڪٿريءَ ۾ گنيءَ، لويان لاکيڙي سيئي؛
جو ڳالهيون ٻڌي تانهجيون، ڇڙون وهن چئي؛
تا پڻ اتي ٿئي، ويهو ٿو وايون ڪري.

۱۵

اڄ ن انهيءَ ڌار، لامين لنوين ڪانگڙو؛
جيڪس پريان پار، ڏسندي سو ڏک ڀريو.

۱۶

زاغ ن ٿي زبون، ونءَ اڏامي اوڏهين؛
ن ت خاصو منهنجو خون، پوندو ڳچيءَ تانهجي.

۱۷

ڪاغذ قريبن جو، اڄ مون کي آئيو؛
ساجن ڪيو سعيو، اچڻ جو هن پار ٿي.

۱۸

لڪو ۾ لامين، ٿو لاکيڻو لاتيون ڪري؛
ٽهڪندو تامين، ڏئي سٺيهو سڄڻان.

۱۹

چڙهيو مٿي چانپ، ايئن چوي ٿو جيڏيون؛
’ڪج سيني ۾ سانپ، ساري سٺيهن جي‘.

۲۰

ساري ڳالهه سڄي، ڪانگي ڪئي قريبن جي؛
ريهي دل رچي، تنهن نازڪ نياپن سان.

۲۱

اٿيو ڏنا ڪر، ساڻي يار سٺيهڙا؛
منهنجي پارون پڪيڙا، وڃ دوسيائي در؛
جو سڪ آهي مون سر، ميان محبوبن جي.

۲۲

ڏنا ڪر اٿي، سدا سڪ سٺيهڙا؛
هينئڙو مون هاڻي، آه ”سچو“ سوداءَ ۾.

ڪافي ۱

مانَ پرينءَ پَهچائي، هي نياپو ڪو نيئي!
 گچيءَ پائي ڪپڙو، پاڇياڻي پرچائي،
 حال ڏسي وڃ هيئي.
 پرين ڏسج پاڻ ڏي، ڇتُ نہ وڃُ مون تون چائي،
 يارَ اسان کان پيئي.
 الله ڪارڻ آءُ تون سائين، ٻانهي ٿي ٻاڏائي،
 بخش اسان کي پيئي.
 اوهان ٻاجهون سڀرين، ويئي سو ورهَ وسائي،
 ڪانگ اڏائي ڪيئي.
 در اوهان جي جو دلبر سائين، ”سچو“ تو سڱ سڏائي،
 ٻڌي ٻانهون بيئي.

ڪافي ۲

هنيون هوتن هت آهي آهي،
 ڪيرُ چوي تا ناهي ناهي!
 قَهْمُ فراست، عقل ارادت، نيهن بنا ناهي ناهي.
 مست ٿيا مخمور اٿاهين، ڪَل نہ پکي ڪنهن ڏاهي ڏاهي.
 ٽوڙا طالع ٿين انهن جا، يارُ جنهان نون چاهي چاهي.
 وسُ مڙيوئي يارَ سڃڻ جو، هيءُ نمائي چاهي چاهي.
 سڱَ سڀاپو يارَ سڃڻ سان، ڪيرُ سڃيڏنا ”ساهي ساهي“!

ڪافي ۳

آءُ اسان وٽ يارَ تون، آهي هِتَ اسان جو حالَ هي!

اُٻاڻڪو آهيان گهڻو توريءَ پرين پرديسَ ۾،
آءُ مڙيوئي، معلومُ ڪر، عاشقَ سَندو احوالَ هي.

آهرِ اوسيڙو اوهان جو، شبِ روزِ اڪڙين ۾ ميان،
جاني سَندءَ مون جاڳندي، آه خواب ۾ به خيالَ هي.

دوستِ تنهنجي درِ آتي، دونهن وجهي ويهي رهان،
منهن ڏيکارِجِ محبِ مون کي، نه ته آه ويهڻ هت وِبالَ هي.

دردِ مند جي درِ پيهي، آءُ دوستِ دل خوشحالِ ڪر،
صنفي ڪريان سرُ ساهَ سان، ڇا ملڪِ ۽ پيو مالُ هي.

ويئي نهاريان واٽڙي، تنهنجي آڇڻَ جي لڳَ ميان،
لهُ سَندَ سَندِيَمَ ساجن اچي، نه ته آه جيئن جنجالَ هي.

پاڻون پري نه ڪريو مون کي، ڪي دوستِ دلداريون ٿيو،
هوءَ تون سڏائين ساڻ مون، آهي ”سچوءَ“ جو سوالَ هي.

ڪافي ۴

آيو منهنجي گهر يار،

جنهن جي ڪارڻَ مون ٿي ساڻي سَنڀايا!

درِ پيهي مون آئي، اڄ دوستِ مٺو دلدار.
سوئي گڏيو سڀرين، هو جنهن جو جيءَ کي جار.
بالڪل ڪيائون پانهنجو، ڏنائون قولِ قرار.
معاف ڪيائون مهرَ سان، مون تي هئو ميار.
”سچو“ سرهاڻيءَ ۾، ڇڏ روئڻ زارو زارُ.

ڪافي ۵

راتِ پرينءَ ڪاٿي پيئي، اڙي ساڙي سٺ ڏيجو!
 پڄاڻان پرينءَ جي، حالِ آسان هٿ هيئي،
 ساڻ ٽڪيءَ هڪ ٿيجو!
 پسن ڪارڻ پرينءَ جي، ڪانگ اڏايم ڪيئي،
 نال وٺي هيءَ نيڃو!
 عرضُ آرياڻيءَ ڪي، نانءُ ڏئيءَ هي نيئي،
 ٻانهون ٻڌي چڱيا چيجو!
 سچو“ پاران ساڻيو، ڪين ڏوراپا ڏيئي،
 پيرين پانڌيو وڃي پيجو!

ڪافي ۶

دوست دلاسا ڏيئي، ڏک ڏوڙو وري ڏيندئي!
 مٿان ويهين ماڻ ڪري، يار سڄڻ سان تو پيئي،
 ساڻ نيئن دل نيندئي.
 مون تا ڏنا ڪيترا، مارياسي ڪڙين ڪيئي،
 اڄ صبح تووٽ ايندئي.
 ”سچو“ آڏو سڄڻان، ٻانهون ٻڌي آءُ پيئي،
 سڀ بديون بخشيندئي.

ڪافي ۷

هيئن مَ وڃُ تون ماريون، هوتَ نمائيءَ ڪي، ميان!
 سِڪَ ٽنهنجيءَ سُڀرين، ڪوڪان هن ڪي ڪاريون!
 پـڙين پـري چو وڃين، ٻارڻ دل ۾ ٻاريون؟
 ٻاجھ ٻاروڇا تو پوي، سڻي ضعیف جون زاريون.
 جايون ساري جيءَ ۾، وره آوهان جي واريون.
 ميان مشتاقن جون، سَهَ آرياڻي آريون.
 سڪ اُتي ٿيو سُڀرين، ڏک هتي ڏيهائون.
 راتو ڏيهان ٿوروئي، ”سچو“ توکي ساريون.

ڪافي ۸

سَڄَ ٽنهنجو ٻرھ باري، آسان جي ساڻ تو ياري،
 آءُ تا ٻانهي تون تا سائين، ٻڌي ٻانهان ڪيم زاري.
 اُچانڪ لَنءُ جا تو لائي، پئي تا ڪَل نہ مون ڪائي،
 وڻيئي جائي ڪيئي سائي، پاتي سُون ڳل ڳچيءَ ڳاري.
 وڌو سين طلبَ ۾ توڙي، نہ هو هِت حال مون ڪوڙي،
 چوان هي حال ڪنهن روڙي، معلوم آهي تو ڪي ساري.
 آلائيون عشقَ جي لايون، ويون وسري سڀيئي وايون،
 آسان جي طرف ڏي آيون، ڪئي سڀ لوڪَ بيزاري.
 لکان ڪيئن ڳالھ هن دمَ جي، ڏاڍي آهي راهَ هن غم جي،
 ملامتَ ڪُل عالم جي، آسان تا اصلِ اختياري.
 ”سچو“ ڪَر سَوَ شڪرانا، پُڇي تا ٻرہ بيگانا!
 توڙي هِت سي ٿيا ديوانا، مليوسين دوست هڪواري.

ڪافي ۹

ينارَ مرشد تنهنجون ديدان،
مشتاقن کي مارن ٿيون!

چڪي تہ هٿن ٿيون چوہ منجهاران،
کانُ بڻيءَ جو بچائن ٿيون.

ڏسڻ سان ٿور وجهن ٿيون،
دامِ دليين جو دبائن ٿيون.

شهبازن جان ڪرن ستونا،
گهوراڻهيءَ سان گهاٽن ٿيون.

جاذي چڙهن ٿاڏي بره براقان،
پير رکيب نہ پائن ٿيون.

”سچوءَ“ جهڙا سوين هزارين،
ڪيئي ڪرُنش منجه ڪنبائن ٿيون.

داستان ستون

۱

چڙهيو سر ڇانپين، لٺوين جي لاتيون ڪري.
تہ ’سنيها سانپين، جي تا مڪئي سڄڻان‘.

۲

تڪيو تي تاريءَ، لٺوين جي لاتيون ڪري؛
ڏئي سان زاريءَ، اُپي سنيها سڄڻان.

۳

پارانيا پويون، وجهي ڳوري ڳچيءَ کانگ جي؛
ڪڍي آبُ اکين مان، نيهين نچويون؛
لڙڪن سان لويون، ٿي هئين لائيس هڙا.

۴

چڙهيو ڌار ڏئي، سنيها جي سڄڻان؛
ٿو چڙ روح رڳن مَون، نياپن ساڻ نئي؛
جڻو جاءِ ٿئي، سڻين پارانيا پرينءَ جا.

۵

اڄ کانگل آيو، ماڻ ڪندي مونجه مَون؛
سوتا منهنجي ساهَ ڪي، سرتيون سيڀايو؛
هيڏي هلايو، اڄ محبوبن مهر سان.

۶

اڄ کانگا چئم ڪيئن، سرها ڏنئي سڀرين؟
حالِ اسان هِت ههڙا، ڪي هِت پي هئا هيئن!
جهام ڏئي جهڙ جيئن، ٿيئن ٿي اوت اکين جي.

۷

ڏاها ٿيءَ نه ڏور، ويهه مون کي ٿي ويجهڙو؛
ڪر ڪالھوڪي ڳالھڙي، جان هڪين رات حضور؛
دوست اڳين دستور، ڪي تعظيمان توکي ڏنيون؟

۸

زاغ زبانون ڪڍي، اهاڻي وائي؛
'پريان سندي پار جي، آه تو کي وڌائي؛
'پچي حقيقت حال جي، هت ساجن سڀائي؛
'تہ ڪي عاشق خوش اسان جو، ڪل ڏئين ڪاڻي؛'
مون سان بيحد پلائي، ڪي پرينءَ پارون تانهجي.

۹

الله لڳ اڏام، تون موٽي محبوبن ڏي؛
وڃي ڏيڇ پرينءَ کي، اهو پاڇيءَ جو پيغام؛
ڪري قدمن تي پئي، سولڪ ڏيڇ سلام؛
آهي اوهان ريءَ سپرين، هت مڙيوئي ماتام؛
'اچڻ جو انجام، ڪر سگهو طرف "سچوءَ" جي.'

۱۰

نا تہ مري ويندو هيءَ، الله لڳ اچيڇ تون؛
توتون آهي هن جو، جاني صدقي جيءَ؛
لاه فراق فقير ڪون، والي ويجهو ٿيءَ؛
تون پڻ ان جو ٿيءَ، جو نوڪر تنهنجي نانوَ جو.

۱۱

سڀئي ڏيڇ ساري، سنيها کي سڄڻان،
'اوهان باجهون سپرين، هت گوندِر گذاري؛
'گهڙي نا گهاري، ميان محبوبن ري.'

۱۲

پَڪِي سوئي پَرَ، آج اڏاڻو اوڏهيُن؛
 رسيو وڃي اُتھين، سو پانڌي منجھ پَھَر؛
 آڏو عجيبن جي، ڪيائين سڀ خَبَر؛
 ’هت عاشق کي اوهان بنا، هنيڙي منجھ حَشَر؛
 ’تو اوتي اڪڙين مَون، باراني بَحَر؛
 ’هاڻي ٿيو دلا سو دلبر، متان عاشق اُت مَري وڃي‘.

۱۳

ڌار چڙهيو ڏاهو، ٿو ڏٺيم دلا سا دل کي،
 تـ ’صبح سانباھو، هو آچڻ جو عجيب کي‘.

۱۴

پڪيڙا پويانءِ، لڙهان موتين سنڌيون؛
 آءُ اڏامي اوڏڙو، تا جهوليءَ ۾ جهوليانءِ؛
 سڀيئي ڪنڀ ڪٿوريءَ ۾، لاکيڻان لويانءِ؛
 پوءِ سارو سَمهويانءِ، هڪ هڪ ڪري هٿن سان.

ڪافي ۱

آيا ڏٺو، آيا ڏٺو، ڇڏ ڪي پانڌي آيا!
 پرينءَ کي هن پار ڏي، سڪل کي ساڻي سڃيا!
 طرف اسان جي ڪهڙي ڪانگل، ها روح سندن جا رايا!
 وري سگهو ميان ونءِ اوڏاهين، جو سونڀون آسین ستايا.
 ”سچو“ ساري ميان گهڻو سنڀارم سڄڻ پي کي ئي سڪايا.

ڪافي ۲

چشمن يارَ جي مون تي، ڇڏ جا چوٽَ چلائي!
 درد مندن جي دل اڇانڪ، اٿي عشق آڙائي.
 آسان نمائڻ تي روز ازل ڪون، ڇڏ تنهن جي حُسن هلائي.
 ٻنهي اڪڙين سيف ستم جي، ڇو جا اٿي چمڪائي.
 بڙجي ٻڌه جي سڀني اندر، ”سچو“ هن خيال ڪپائي.

ڪافي ۳

منهنجي زاري زاري، سُهڻا سائين تو سان!
 معلوم توکي ڳالھ اسان جي
 يارَ سڄڻ سا ساري ساري.
 هيءَ تا هيٺي واڙ وهيٺي،
 ٻره اوھان جو باري باري.
 دوست هيئن ۾ يار سمنائين،
 گھوٽ نہ وجهج گھاري گھاري.
 اصل لاکون آھي اوھان سان،
 يار اسان جي ياري ياري.
 طرفون تنهنجي يار ”سچو“ کي،
 آھ ڳچيءَ ۾ ڳاري ڳاري.

ڪافي ۴

يارَ توسان، ڪي تا ڏينھڙا لنگھايَم!

راتيان ڏينھان سِر تي ڪيئي، ڏک جا مينھڙا وسايَم.
پُڄاڻا اوهان جي ڏاها، ڏاڍا سي پور پرايَم.
سِڪ تنھنجي سڀرين، سارائي سور سلايَم.
پرين تنھنجي پار جا، ڏيھاڙي سي پنڌڙا پُڄايَم.
”سچو“ سيئي آيا جن لاءِ، فالان ٿي روز وڄايَم.

ڪافي ۵

ساٿي منھنجي يارَ ڪي،

ساري ڏيڄ سلام!

پرت منھنجي روز ازل کان، توسان مُحب مُدام.
چئي مڪا هئو پار سڄڻ، ميان، اچڻ جا انجام.
اوهان جي ني يارَ اچڻ جا، هل پون هنگام.
”سچوءَ“ جيها ڪيترا، تنھنجي در غلام.

ڪافي ۶

تو سان يارَ سڄڻ، منهنجي ڀرت اصل گون پيئي.

اصل اسان جو عشق توڻي سان،

ڪوڙين آهن ڳالهيون ڪيئي.

ڪڏهن مڪو - ڪونه اسان ڏي،

تڪين نياپو ڏيئي.

اسين توڻي سان هڪ ٿينداسين،

وچون وائي هجر جي ويئي.

سي ئي سانڀج ڳالهيون اسان جون،

جاني ڪيڙم تو سان جي ئي.

جي ئي ڪيا هم قول توڻي سان،

”سچو“ پاڙيندس سي ئي.

ڪافي ۷

ويهي هت ڪيئن وسارين؟

پرين تو کي پاڻ پڇن ٿا!

”جيئو تيهو آه اسان جو“، چئ جو دوست چون ٿا.

ڪڏهن ماندو متان ٿئين تون، تنهنجي اڳڻ اچن ٿا.

جڏهن ٿين ٿيون هت پچاران، تڏهن هت پور پون ٿا.

پرين تو گون پري نه آهن، ويڙهي جڻ نه وسن ٿا.

مانڏو متان ٿين، خوش ٿي ”سچو“ هو اڄ گوش گدا. ٿا.

ڪافي ۸

مان پرين کي پوي، ڪن فرياد آسان جي!

عشق جون ماريون سٺو سڀيئي،
 اديون ڙي ناهيو آوي،
 هن نمائيءَ جو يار سڄڻ کي،
 حال وڃي ڪو چوي،
 هيءَ تائين ريءَ راتو ڏينهان،
 راند روئڻ جي روي،
 دردوسن جي ڪيئي آهن،
 ”سچوءَ“ جيها سوي.

ڪافي ۹

ساڻي تون يار منهنجي کي،

نڀي پهاڙ سڻيو هي!

تہ ”قيد الماء“ جي قسمت، وڏي دوري توڳون مون کي،
 ”سي پاڙج واعداءِ پنهنجا، ڪيا هيئي يار جاني جي،
 ”ڪتابن ۾ وڌم منهن تي، ته ٿي خورسندگي حاصل،
 ”لڳي دل اوچتي توسان، وساري پرہ بي تي ٿي،
 ”مون کي توڙا فراق ڪيو، اها فرياد ڪنهن کي ڏيان؟
 ”هو جي ڳالهيون ڪئي سانول، ”سچوءَ“ کي ياد آهن سي.

متفرق كلام

بيت سنڌي روجهن بابت

۱

روجهون رڻ يادِ ڪيون، اُڀيون رڻ رڻن؛
هر ڪنهن ويل هڻن، اهڙن اورائن ۾.

۲

روجهون رڻ ڦٽو ڪري، لاهر لهي آيون؛
ٽين تار نه ٽرايون، جو مُند نه اُٿن مينهڙا.

۳

مُندين مينهن اُٿان، وري روجهن رڻ ڦٽو ڪيو؛
ٽولاڻي جا ڏينهڙا، گهڻا گهر ڏٺان؛
انهيءَ ڪوڻ ارمان، لحظي منجه لهي ويون.

۴

مُندين مينهن پيون، ٽرايون، تار ٿيون؛
وڃڻ مٿين ماڻرين، ٽاڪن تي ٿيون؛
وسري ڪين ويون، سورڻ ريجاڻن جو.

۵

هنڙو ڇڏي هٽ، ٿيون روانيون روجهون؛
ڏکيا اوسر ڏينهڙا، ٿيون گذارن هٽ؛
اٽڪي پهر چٽ، وطن تن نه وسري.

۶

رڻ ڇڏي روجهون، ڪا ڏس ڇٽائي هڪيون؛
جِيلهان مُند نه اُٿا مينهڙا، تيلهان ٿيون ڪوجهون؛
لَڪڻ جون لوجهون، جَرين جالڻ هڪيون.

* مرتب پاران ”بيت سنڌي روجهن بابت“، ”بيت سنڌي پورب جا“ بعد آيل آهن، پر جيئن ته سُرڻ جي ترتيب سان رکيل مواد کان سواءِ ٻيو سمورو ڪلام ”متفرق ڪلام“ واري حصي ۾ ڏنو ويو آهي ۽ هي بيت پڻ ڪنهن ”سُر“ سان لاڳاپيل نه ڏيکاري ويا آهن، تنهنڪري بيتن کي الڳ عنوان ڏئي ”بيت سنڌي پورب جا“ بعد رکيو اٿس، جنهن لاءِ مناسب اهو ڄاتم ته هي بيت ان ئي عنوان سان ”متفرق ڪلام“ ۾ هٿ شامل ڪجن.

۷

ماتر مينهن پيان، روجهان موٽي آئيون؛
اوسر سندا ڏينهڙا، وسري سڀ ويان؛
تاڻا ٿر تيان، ڦٽيون ڦوڙيون گڏيون.

۸

جڏهن ٿيا ابر، تڏهن روجهن ڳاٽ مٿي ڪيا؛
موليٰ وڇڙيون ميڙيون، جن تي گذاريا اوسر؛
پهاڙيءَ جي پاند ۾، گڏجي ڪن گذر؛
ٿيون سڀيئي سر، لنگهين ڏکيا ڏينهڙا.

۹

جي ڦٽيون جي ڦوڙيون، اُني اچي گڏ ٿيون؛
اوسر ڪيون هيون، اورنيون اوريون؛
لکين ڪروڙيون، رڻ سڀوئي روجهيون.

۱۰

روجهڙين آڻاءُ، لنگهيا اوسر ڏينهڙا؛
موليٰ آندا مينهڙا، پنهنجي مهر مٽاءُ؛
جي هيون ويڇاريون وڇڙيون، هڪڙيون پٺن ڪاءُ؛
ويئن ٽول وڇاءُ، اُني اچي گڏيون.

۱۱

آسروند آهين، روجهون راڻيون رڻ ۾؛
آپيون پيون آپ ڏي، ٿيو واڙيون واجهائين؛
رڙيون ڪيو رڻ ۾، ٿيون بوندون برسائين؛
تنهن ڪنڊ ٿيون ڪاهين، جنهن ڪنڊ وسن مينهڙا.

۱۲

”سچو“ رک سماءُ، ٿر ماڻهو روجهن سان گڏين؛
هاڻي صبر منجهر ئي آءُ، ڪمائي پوري ڪري.

۱۳

آيون وس چڏي، جو مُندين اُئن مينهڙا؛
مولي سَندي مهر آه، جي وچڙيون گڏ گڏي؛
لڏيون لاه لڏي، روجهون ريجائن تي.

۱۴

رڻڻون روجهيون آيون، وين اوسر ڏينهن؛
مندين اُئن مينهن، ڪيئون رُخ ريجان تي.

۱۵

رڻڻون آيون روجهون، جو سنڀاليائون ديس؛
مُندين اُئن مينهڙا، وسري وين پرديس؛
جي هيون اُئي ريءَ اديس، سي پڻ سرهيون ساہ ۾.

۱۶

جي اوسر ڏسني روجهيون، رڻ چڙهي ويئيون؛
تن کي وڃي آتهين، پڪان کي پيئون؛
پوءِ مُندين اُئن مينهڙا، سبزيون سڀ ريئيون؛
يو واري ڏيئيون، ڏليون گاه گُلن تي.

۱۷

رڻ چڙهي روجهان، ويون وري ڪڻ ڪري؛
سبڙ سيڻيون اُئون ساوڙيون، سڀڪا چاڪ چري؛
پُري آئيون پيئي تي، پهاڙون پري؛
وين ڏولاڻي ڏينهڙا، سڀڪا پل پري؛
”سڄو“ مون نه سري، ريءَ ميلائي سڄڻين.

۱۸

جي رڻ چڙهيون روجهيون، ڪيون ڏولون ڏکيون؛
جلن سَندي جهولئين، پر هيون بڪيون؛
ٿيون هاڻي سڀ سُڪيون، جو مُندين اُئن مينهڙا.

۱۹

هنيون لاهي هليون، روجهان رڻ چٽاء؛
 موٽي مهر موليٰ جي ٿين، جو اٿن مينهن مٽاء؛
 ڏولائي جا ڏينھڙا، لاٽا پاڻ خدء؛
 وري پنهنجي ديس ڏي، وريون جاءِ بجاء؛
 واري وسَ وساء، ڪا رازقَ روجهڙين تي.

۲۰

روجهون وٺي واٽ، هليون ٽراين تل تي؛
 گولاڙن جي گس تان، چٽن مٺي مات؛
 لاهي اڃ اسات، راهي ٿيون رڻ راه ڏي.

۲۱

روجهون ريجاڻن تي، لنگهي لس ويون؛
 بوندون جٽ باران جون، پهاڙين پيون؛
 رڻ ۾ سي رهيون، جن پنڌ نہ ڪيو پهاڙ جو.

۲۲

راهي ٿيون رڻ راه ڏي، لاهي اوست اڃ؛
 پهاڙيءَ مان پُڄ، روجهن ڪيا رڄ تي.

۲۳

راهي ٿيون رڻ راه ڏي، لاهي اڃ اسات؛
 اچي وٺن اوچتو، وڌڻو ۾ واٽ؛
 رعد جي رڙين تي، ٺهي ڏنائون ٿاٽ؛
 پڳيون منجه پهاٽ، لٽن سڪ ”سچو“ چوي.

۲۴

وٺي وٽ پهاڙ جي، هليون منجهان هيءَ؛
 رسي مٽي ريءَ، پاندوڙين پيا ڪيا.

۲۵

رڻ ڇڙهي روجهون ويون، ڏسي اوسر ۽ اول؛
 اُٺا مينهن مهر جا، مهر ڪئي موليٰ؛
 روجهون رجهيون، ڏسي ڪري ريجڪ رسيلا؛
 واحد وسيلا، پٽن تي پترا ڪيا.

۲۶

روجهن زارو زار، اُڀي رنورڻ ۾؛
 رڙيون سڻي رلڻ جون، سعيو ڪيو ستار؛
 ساري ساز سُرود سان، سارنگ لڏين سار؛
 روجهن ساڻ رهاڻ لڏ، ڪنوڻين ڪئي ڪيڪار؛
 ٽهي هليون ٽيلن تي، سڻي گوڙ گجڪار؛
 وسي وس وڌي ڪئي، وسڻ جي وسڪار؛
 تانگهيون تارگون تار ٿيون، ترايون تلهار؛
 سڄي لڏڙي سار، سگهي تن سڪ واريين.

۲۷

ڦوڙائي جون ڦٽيون، ڦوڳيون ٿيون ڦولهيڻ؛
 اُڀر سندي آسري، ٽڪر ٿيون ٽولهيڻ؛
 ڳوليو ٿيون ڳولهيڻ، ترايون ٽر پريون.

۲۸

”منداڻتا موٽيا“، روجهون چَوَن روئي؛
 ”قسمت قيدالماءِ“ ڪي، ڪون جهلي ڪوئي؛
 ”سائين سگهوئي، ڪندو وس ولهن تي!“

۲۹

”مندائتا موٽيا،“ روئي چَوَن روجهون؛
”ڪمينيون ڪوجهيون، قادر تنهنجيون آهيون!“

۳۰

پاندوڙيون پهاڙ جون، رڻين ڪوه رهن؛
لوچي سي لهن، جن ”سچو“ ٻڌو سندرو.

۳۱

مائر مٿاهان پنڌڙا، پاندوڙيون پُرن؛
سانگن مٿي سرڙا، چريو سي چرن؛
وري ٿيون ورن، ”سچل“ سي ساڻيه تي.

۳۲

چڏي رڻ راهي ٿي، روهن مٿي روجه؛
ٻيلي پئي بوجه، چرڻ جي تنهن ڇت ۾.

۳۳

روهن اندر روجهڙيون، ڪيون ٽڪيون ٽولاون؛
”سچل“ سي ساون، سڪيون ڪيون سڪديس ۾.

۳۴

پلر پهاڙين پلٽيا، واحد ڪين وس؛
لنگهي ويون لس، روجهون ريجائن تي.

دوها

شي آهيان ڪاڪيون ڪهڙي، جا سمجهي نه ڄاڻان!

بعضي پايان پُتلي، يا آهيان گڏيءَ ڏور،

يا گوڙ آهيان هٿيارَ جي، يا وانگيءَ وانگر زور.

يا تا محل آهيان، جنهن ۾ شهنشاه،

پوليون ڪري ڪيتريون، ٿو درئون داناه.

يا تا گهوڙو آهيان، جو هلائي هسوار،

يا تا موج درياهَ جي، جا ٻوڙي ٿي ٻاهر.

يا مهنديءَ گل تا آهيان، جنهن اندر لالائي،

يا آهيان گل گلاب جو، جنهن سِر ۾ سرهائي.

يا تا چشمو آهيان، جو اُڀر ڀريو آب،

تنهن ۾ ساڀو سج جو، يا پاڇوئي مهتاب.

يا تا پاڇوئي حق جو، آءٌ اصل ڪون آهيان،

جنهن ۾ ڳالهه ناهِ تا، سو پي تا ناهيان.

ڳالهه ”سڄوءَ“ تا سمجهي، ڪون هاديءَ اهائي،

تا غير خدا جو ناهيڻ، آهين صاحب سدائي.

هدايت ۱

رمزان سي هاديءَ جون، ميان، جيڪي چيائون مون کي سي سکرُ نامن،
هوءَ هوءَ - تريون آهن دل تي!

ڳالهيون ڪري ڳجهه جون، ٿا صاحبِ سمجھائين،
”لا الہ“ ڪون اڳنان ٿا هاديءَ هلائين،
سمجھڻ ”سمع بصر“ جو ٿا فائق فرمائين.

”خوديون خاص نہ پائن جو هي نت نت نمازان،
چاڻو پلي ڳالھڙي هي سوز و گدازان،
اتو ’انا الحق‘ جا اهي عبرت آوازن.“

هي هي هڪڙي ڏينهنڙي، ٿا هاديءَ ائين چون،
جن نہ سمجھي هت ڳالھڙي سي سڀان گھڻورون،
جن سڃاتو هتهين، سي هت پي ائين هون.“

”جيڪي پليون ڳالھڙيون، انهن پڄڻ پري آه،
کوڙا قصا ڪھ پڻا يار - سڃاڻ سواءِ،
پر جهڻ آهي پاڻ کي، بي پلي بات نہ ڪاءِ.“

هاديءَ حقيقت جي، يار، موٽي هيئن چيو:

”آقا آهي هيءُ ادا آهي ڪونہ ٻيو،
جي ئي لنگهيا سڀ ڪون، يار مقصد تن ٿيو،
سائين ساڳيو سو اٿو، جو وجودن ويو.“

هدايت ۲

مرشد هاديءَ رهنما، ٿا سمجھائين ائين:

”هوئون چاڻج پاڻ کي، متان هيءُ ٿئين،
”وحدت جي چوگان ۾، اها گوءِ نئين،
”سچو‘ ساڻ يقين جي، هي حال ٿي هيئن.“

هدايت ۳

هادي ويڙهي آيو، هاڻي سائينءَ هيئن سسجهايو، والي ويڙهي آيو!

”ڪڏهن ٿيو ڪونڪو، عاشقن آرام، ميان،
راتو ڏينهان تن اُتي محبت جو ماتام، ميان.“

”خاڪون هلج خاص ٿي ڪر پاڻيءَ ڳون پرواز، ميان،
چڙيءَ چنبو ماريئي، ٿي شاهين ۽ شهباز، ميان.“

”جيڪو اصل آهي، ٿيو هاڻي سو سلطان، ميان،
گهوڙي چڙهندڙ گم ٿيو، پيو گهوڙو ۾ جولان، ميان.“

”گرد گجهو ڪيو طالبو، اهو گهوڙي جو هسوار، ميان،
گهوڙي وارو گم ٿيو، اُپريو گردغبار، ميان.“

”آيو بحر جوش ۾ تڏهن موج پئي ٻاهر، ميان،
هي هي آيونان ۾، ٿيو ساوڻ جو سينگار، ميان.“

”لڙ منجهون ٿيو اچو ڪارو، اصل سو درياه، ميان،
بيحد رنگ گهڻا ٿيا ٻاهر، هرڪو ٿيو گمراه، ميان.“

”سانوڻ لٿو، هڪ ٿي، تڏهن پاڻي موٽيو پوءِ، ميان،
ڪارو اچو لڙ ٿيو، اهو سارو سمونڊو، ميان.“

”نانءُ لهي ويا ٻاهريان، اهو باقي رهيو نام، ميان،
ڪوران، ڪسيان، واھڙان، هت ڪلي ٿيا گمنام، ميان.“

”هت سڀيئي درياه ٿيو، پيو ڪوڙا لٿا نانءُ، ميان،
اول آخر هڪ ٿيو، ويا وچائون گنان، ميان.“

”اصل جيڪي هوس آءُ آهيان هت پي سو، ميان،
آخر ٿيندس وڃي اهوئي، هڏ آهيان ڪونڊ پيو، ميان.“

”اڪيون اڪڙين ۾ رڪي، تون پنهنجو پاڻ سڃاڻ، ميان،
پوي نظر جت تانهجي، نت پنهنجو چشم چال، ميان.“

”اڪيون اڪڙين ۾ رڪين، تا هت هت ’تون‘ هين ’آءُ‘، ميان،
جي خبر اڪين جي لهين، تا تون نرالو نانءُ، ميان.“

”اڪين مون معلوم ٿئي اهو صورت جو سينگار، ميان،
’سچو‘ سارو سچ ٿيو، ٻيو ناهي تفاوت وار، ميان.“

ڪافي ۱

اَڄ تون اسان وٽ آءُ، تون مٽنهن والَ ميهارَ، ميان!

پاڻي اپڙڻ نا ڏٺي، هڪ ويڙيون ۽ پيو واءُ، ميان.
ڪاري، ڪُن لَهريون لسان، دورَ وڏي درياءُ، ميان.
ساهڙ سببون تانهنجي، سرتيون ڏين نہ ساءُ، ميان.
پرين وڙئون پانهنجي، ”سچوءَ“ لَه سماءُ، ميان.

ڪافي ۲

لڙ وهي لوهاڻو، يارَ، وي!

سا ڪيئن ترسي تار ۾، جيءَ جنهين جهوراڻو.
ڪاهيو پوي ڪُن ۾، ڏنَس عشق اوراڻو.
ساهڙ باجهون ساهَ ڪي، ڪيو ورهَ ويڳاڻو.
سانولَ سدا آه مُون، اوهين سڀئي ٿيون ڄاڻو.
پچندو اچي پاڻهين، ”سچل“ يارُ سڀاڻو.

ڪافي ۳

اَڪوڙي! آءُ ڪير آهيان، ذات نہ ڄاڻان ڪير!

سَهِي ڪَري ڪين سگهان ٿو، پيئڙ پنهنجو پيڙ.
ڪاڻئون ٿي آءُ ڪاڻي آيس، پرتڪون پاتم پيڙ.
ساڳيو ٿي سورانجهو آهيان، تنهن ۾ ڦٽند نہ ڦيڙ.
پاڻون ڄاڻي پر گهمائِم، سُرهو ڪيڙم سيرُ.
جوڳي ٿي ڪَر جوڳ پچايم، ڏايو ڪيُم اُنڌيرُ.
مَڪي مَنجه مَسَنيت بڻايم، جڻيو جيستلمير.
”سچو“ نانءُ تہ آهي منهنجو، هڏ نہ آهيان غير.

ڪافي ۴

ساٿي ڙي ديس دلبر جا، سگهو وڃ پار پرين جي؛
 خبر ڪا خيرَ جي آئين، آهي خوش خاص سو مظهر!
 پانڌي پيغام هي ني تون، سنڀاري دوست کي ڏي تون،
 ڳالهيون ڪرياد پي ڪي تون، آهينم تون دل گهريو دلبر.
 عاشق ايڏهن نهاري ٿو، تو لاءِ گونڊر گذاري ٿو،
 سڄڻ تو سرس ساري ٿو، آوهان لڳ آهه منتظر.
 زياده ٿو ڪري زاري، ڪيائين سو ڳچيءَ ڳاري،
 مَ ڪج تنهن گون بيزاري، ڏسي ٽوهن سندن دفتر.
 درد ۾ دل بجانو ٿيو، اتي يڪدل يگانو ٿيو،
 وٺي نياپا روانو ٿيو، رسيو تاروءَ وڃي رهبر.
 اڳيون پي باجهه هٿ پيئي، وائي تا هجر جي ويئي،
 دلاسا دوست ڪيا ڪيئي، لکڻ کون هن آهي ٻاهر.
 آهي سڀ خيال هي منهنجو، اوڏنهن ويو حال هي منهنجو،
 ”سچو“ ري سوال هي منهنجو، حضوريءَ ۾ ٿيو حاضر.

ڪافي ۵

تنهنجي چشمن جيٽڪ لايو،
 آءُ هاڻي ڪئن ڪريان!

ڪَل نہ مون کي ڪا هئي، عشق آچانڪ آيو.
 دل اسانجڙيءَ لعل لپيٽيو، رمز جو رنگ لايو.
 سدا گهرجي ”سچوءَ“ کي، محبت جو ني مايو.

ڪافي ۶

يارَ تئين وڃي ياڪي،
متان هيءَ وسارين، ميان!

ٻيو سڀو مون وسريو، برهه رهيو هڪ باقي.
تنهنجي طالب آهيان، محب مون تا ميثاقي.
ڪم منهنجو ڪيچ ۾، هاڙهو سڀ هلاڪي.
لاھج پنهنجي لطف سان، گوليءَ کون غمناڪي.
ڪر پاڇاڻي پنهنجي ”سڄو“ هيءَ ڪساڪي.

ڪافي ۷

هيءَ غريب نماڻي،
ڪيئن بيراجڙ ڪيئ!

معاف مڊايون ڪر تنهن تون، اله لڳ آرياڻي،
پيش اچي جا پيئ.

ٻيئي آهيان يار انهيءَ تي، حُب منجهون هوتياڻي،
ڳالهه چڱيءَ جا چيئ.

هڪ خيال ٺي دل تي تنهنجو، تنهن ڪيس جوڳياڻي،
خيال ٻيا سڀ ڪنيئ.

وعدن واري ڳالهه آسان سان، هوت ڪيءَ جا هاڻي،
ڪيئن وسري سا ويئ.

ڏک ٿورا پا ڪهڙا توسان، پرين سا ڪيئ پڇاڻي،
نال نماڻي نه نيئ.

پري نوڪ نيهن جي سائين، ”سڄو“ کي ٺي سڃاڻي،
هوت پري جا هنيئ.

ڪافي ۸

عشق اسان وٽ آءُ، اچي توتو سانوڻ لايو!
 چئنچل چيهل ٿي چوڌاري، مينهن رات ڪئي موچاري،
 عزت لڏي آسمان، پرين اچي پير گهٽايو.
 بوند ٻره جي برسي باري، جوش اکين مون جرتيا جاري،
 بيحد ٿيا باران، اصل کون واه وهايو.
 گل ڦل گاهن ڪئي گلزاري، مڃيائون سارنگ جي سرداري،
 سهسين ٿيا سامان، اکين اچي اگم لايو.
 يار ”سچل“ چئي محب مليا سي، بيشڪ دل جا درد لڻا سي،
 شاهي رکيائون شان، اچي تن حڪم هلايو.

ڪافي ۹

عشق پنهنجي جي خبر جي ڪنهن آدا عاشق آهي،
 مشرڪ ۽ مرتد آهي، توڙي اهو تارڪ آهي.
 جو ٿيو گم يار ۾، پاڻ ئي کون لا تعلق آهي،
 پانهنجي هوڻئون اهو، هر فعل کون فارق آهي.
 ڪفر ۽ اسلام کون، لاڙو انهيءَ لاشڪ آهي،
 رمزا هن راز جي، سمجهي سوئي سالڪ آهي.
 دائم دوتئي وارن نظر، هڪ خلق ٻيو خالق آهي،
 اپتي جو عبرت جون اکيون، تنهن کي مڙيوئي مالڪ آهي.
 جيئن هاديءَ فرمائيو، سوئي سڀو برحق آهي،
 سو ”سچوءَ“ مُرشد سچو، جو پير عبدالحق آهي.

ڪافي ۱۰

جيءُ آئين ڀلي آئين تون،
ڪنهن منزل مون پهچائين تون،

تو موٽي سر وڍائين تون!

سرمڌ ڪي ڏيئي لت ڪهاڻي، سوريءَ تي منصور چڙهاڻي،
شيخ عطار جو سر وڍائڻي، هاڻي هيڏي پنڌ پچائين تون.

زڪريا ساڻ ڪرڻ چيرائڻي، يوسف ڪي منجه ڪوهه وجهائڻي،
شمس ملن جي هٿئون مارائڻي، عاشق تو آزمائين تون.

جڻيو ڪفر صنعان وجهائڻي، ٻلي شاه ڪي ذبح ڪرائڻي،
جعفر ڪي درياءَ ٻوڙائڻي، تن ڪي پار لنگهائين تون.

گهاٽي ۾ بلاول پيڙائڻي، عنايت ميدان مارائڻي،
ڪرمڻ ڪي هن حڪم هلايڻي، ڦيرو ڪنڌ ڪپائين تون.

قاسم نرن ساڻ سنڀالڻي، موسيٰ ڪي ٻي سهاڳ وٺائڻي،
اڪيداس تعزير ڏوائڻي، سو اڄ ساڳيو آهين تون.

”سچو“ سنڌ پنڌ پچائڻي، گهوريو پنهنجو سر گهمائڻي،
نيهن واري ڳالهه ڳالهائڻي، عاشق ٿي فرمائين تون.

ڪافي ۱۱

حڪم تنهنجو ٿو هلي، پر ڏوهه پاڻ ئي ڏيان!

آهي ”فعالءَ لَمَّا يَرِيدُ“، نانءُ هيءُ ڪاڏي نيان؟
آهي ”وَبَي يَنْطِقُ وَ يُبْصِرُ“، تر نه توريءَ جيان.
جاڏهن اچي ظاهر ٿئين، هل هيڃ! مون ٿاڏي هيان.
”يَرْجِعُ اِلَيَّ اَصْلِهِ“ سڻ مام هيءُ مون هان ميان.
گمنام غمزي ۾ ڪرين، ساڳيو ”سچو“ سوئي ٿيان.

ڪافي ۱۲

دل چپن سان جي چمين، پير مغان جو آستان،
 محبت سچي محبوب جي، بانڪا وڃي تون ناس تان.
 ڪي ڏينهن مون دلدار لڌ، ورد ۽ وظائف ٿي پڙهيا،
 جڏهن عشق آرانپا ڏنا، ٿيون خود خدا جون خواستان.
 جڏهن شوق مون شامل ٿيو، پيو خيال خاطر کون ويون،
 هڪ واسطو تنهنجو رهيو، وسري ويون پيون واسطان.
 راهون سيئي گمراه ٿيون، جي مون پڇين تون ڳالهڙي،
 ڪر گنڀري پئي گوڙ کان، اٿئي راه رب جي راستان.
 رنگ روح ڪي جيڪو لڳو، دنيا ۽ عقي پڻ پڳو،
 غمزي تنهن گم ڪل ڪيو، وهواه پيا وسواس تان.
 عشق جي ڙي جيڏيون، ناهي تماميت ادا،
 چاهون چوائئي ٿو گهڻو، هي درد مون کي داستان.
 ”سچو“ سدا سڪم رهين، متان تون جهلين روئڻيون اکيون،
 هت درد وارن جي پرين، پاڻهين ڪرن ٿا پاس تان.

ڪافي ۱۳

ڪنهن سان ڪيَم نہ ڪَل،
 جو سودو آندم پاڻ سان.
 سودو ڪنهن نہ پڇيو، آيس ۾ مشڪل.
 گران قيمت کون سيڱي، موٽيا تنهن مهل.
 سودي ههڙي جي آئي، لاهن سڀ نقل.
 ميڙون موڙن تي ڪري، عالم ڪئي اچل.
 حال ڏسي تا هن جو، جيڙو منجه چنجل.
 ڏوه نہ مون کي ڪوڏيو، پئي خلق منجه خلل.
 ”سچوءَ“ سرفراز ڪيو، اٿي سو عشق اجهل.

ڪافي ۱۴

صحيح سڃاتوسي، هاڻي اصل اسان جو تون آهين!
 عاشقَ متان اوتيين، پنبڻين مون پاڻي.
 ڪڏهن اسان جي ڳالهه ڪون، عذر متان ڪو آڻي.
 عاشق مٺي ڳالهه جي، ميان، وري ٿا ڏين وراڻي.
 ڏينهن ٿون نئين آهي سا، ميان، ناهي سا ڀرت ٻراڻي.
 تن ۾ تنهنجي اصل آسان جي، ”سچو“ ري سڪ سڻائي.

ڪافي ۱۵

آهيان اوهانجڙو آئين- دوست چوين ڪير آهين؟
 پرين ڏسج تون پاڻ ڏي، آءُ ٻانهو تون سائين.
 پنهنجي درئون سڀرين، پير منهنجي در پائين.
 گچيءَ پائي ڪپڙو، ميان، پرينءَ کي پرچائين.
 آءُ اوهانجڙو آهيان، ڇت نه مان تون چائين.
 ديدان ڪڻ تون مٽي الله لڳ، ميان ”سچوءَ“ کي سرچائين.

ڪافي ۱۶

جيڏيون مون کي چوڻيون جهليو،
 وينديس پرينءَ جي پار!
 هن پير پيرا ٿي ڪريان، جو مون هٿ روح رکيو.
 ڏانهن گهڻا ڏينهنڙا، مون ٿي عشق آليو.
 روح پريان جي پار ڏي، وٺي سا حب هڪيو.
 پريان سنڊي پار ڏهون، پاڙيچيون نه ڳليو.
 ”سچوءَ“ جوڙي سرتيون، محبت من مڪيو.

ڪافي ۱۷

منهنجو هٿڙو وڃي پيو، ڀرينءَ جي پار، ووا!
 سڀيريان ڏي سرتيون، مون کي ٺيهڙي نيو.
 ڳڻين ڳالهيون يار سڄڻ جي، سوگهو ساه ڪيو.
 پاڻون پائي اڱڻ آسان جي، لالن شال ليو.
 جڙ لڳي هيو جيڏيون، تہ ڪيئن مون ڏوه ڏيو؟
 سڀيران جي سڪم، مون سان ٻيلي ڪونه پيو.
 سڱ سڄڻ سان سڱ ”سچوءَ“ جو، جيڏيون جيءُ ٿيو.

ڪافي ۱۸

دل جا دلبر يار، سگهو سگهو ايندو رهين!
 اسان نمائڻ جي نانءُ سائينءَ جي، لهين تون سار سنڀار.
 پار اوهان جي ڪيئي مڪاسين، قاصد سَوَ هزار.
 اوهان ٻاجهون يار پيارا، اچن ٿا اوتار.
 سي تون پاڙج ڀرين پانهنجا، ڪيو جي قول قرار.
 هوءَ جا هيڙي مٿي منهنجي تي، ڪرين سا معاف ميار.
 ”سچو“ اوهان لاءِ يار سياڻا، روئي سو زارون زار.

ڪافي ۱۹

ڇو نہ منهنجڙي ذات، جوئي آهيان سوئي آهيان!
 اچڻ آسان جوڻيو آهاين، جاتي ڏينهن نہ رات.
 ظاهر آه زبانون منهنجي، ”الاقرب“ سندن ڪلمات.
 ”سچو“ سر سهي ڪر پنهنجو، عشق منجهون عشقات.

ڪافي ۲۰

مڙس ٿي منصور چٽ، نه ته ڪيم چٽ منصور هان،
منصور جي منزل اتي، ٿاڍا تماچا تهمتان.

سگهه نه جي ساري سگهين، منهن رڪين تنهن تي متان.
ڇو ڇوڪرائيءَ ۾ پئي، رانديون روين راتو ڏيهان.
احوال سڀ اسرار جو، سائين عشق کي آهي عيان.
ٺڙڪو ٺڳيءَ ۽ ٺاه جو، ناحق ڪرين ٿو ناتوان.
هن کي چيو هن کي چوين، ”آهيان لاهوتي لاطمع!“
منصور جي تنهن ملڪ تي، آهن سدا توکان نوان.
سڻ ”سچو“ تون سمجھ رک، توکي چڱائي توچوان.

ڪافي ۲۱

وهيان وساريان ڪيئن، جيڏيون جي لنءُ لائي ويا!

گهوري ڇڏيم هي گهر جايون، بره بهيران پنيءَ لايون،
پير نه پوءِ ورايان، وري سنڀاريان ڪيئن؟

شهر پنيور کان ٿيم آزادي، ڪيچ ويندي ئي ڏنم شادي،
تنهن سان نينهن نباهيان، پوءِ نهاريان ڪيئن.

ٿي ئي منهنجي دلڙي ديواني، محبت ڪيڙيس اءُ مستاني،
در در ڦيريون پايان، هت گذاريان ڪيئن؟

پور پرينءَ جي ڪئي پٿرائي، اوڙي پاڙي وڃي وائي،
ڇاڪي عشق ڇپايان، هڻ گهر گهاريان ڪيئن.

ڪيچڙن جي ڪم آڇان جي، رنگ - پرين جي رنگ رچان جي،
”سچو“ ري ڳڻ ڳايان، هي سر واريان ڪيئن.

ڪافي ۲۲

اوهين پنهنجو پاڻ آهيو- ننگَ نباهڻ وارا!

هيءَ نمائي عيبن هاڻي، هٿ مٽئون مون نه لاهيو،
- نيٺ وهائين نارا.

عاشق سندن آهن اداسي، چاه منجهون سي چاهيو،
- جي وره ڪيا ويچارا.

مياڻي جو مشتاقن سان، ٺاه ڪو سگهڙو ناهيو،
- مَر تا ڪرن نظارا.

اصل لاکون آهن اوهان تي، پاڻ پرين نباهيو،
- ڪَم ”سچوءَ“ جا سارا.

ڪافي ۲۳

ٿي تون رهبر راهي، پريان سندي پار ٿي.

ٽيهه انهيءَ جي ساڻي تون سگهڙي، آءُ لهي آگاهي.
ترن هڪڙو ترس اٿاهين، والي آهي تنهنجو واهي.
هن نمائيءَ سان نانءُ سائينءَ جي، ڪرين تون هيءَ همراهي.
درد اسان جي جي اڳيان دوستن، ٿيندا هي نيٺ گواهي.
يار مسافر سگهو ”سچوءَ“ سان، اٿي تون ميڙ الاهي.

ڪافي ۲۴

جانيءَ جدائيءَ ماريو، ٽينهن ڏهلا سي گهوريا!

اصل لاکون آهيان اوهان جي، ويچاريءَ نه وساريو.
نانءُ سائينءَ جي اسان نمائن سان، اچي سوگڏ گذاريو.
مشتاقن ٿي مهر پئي تاه ڪڍي نيٺ نهاريو.
پري نه پاڻون يار ڪريجو، پنهنجيءَ وٽ ويهاريو.
سگ ”سچو“ آهي در تنهنجي جو، پنهنجي سو ڪڍ قطاريو.

ڪافي ۲۵

ٿورا ڪيڏا مون سان ليا، يار سانگيڙي، ميان!

جيئن چيوسي تيئن مڃيائون، موٽي نہ تن موٽايا.
چُپ چپاتي ويڙهي اسان جي، اڄ اڇانڪ آيا.
دل سان لاپم هو جي دلبر، سڄا سخن فرمايا.
ڏکڻ سکن ڏي ڪين ڏٺائون، توڙي عاشق ٿي آزمايا.
”سچو“ هئاسي اداسي جن لئ، سي مولِي محب ملايا.

ڪافي ۲۶

اڄ جو جوڳي آيو، نانءُ تنهن جو نہ ٿي ڄاڻان!

سر جهٽائون جوڳن واريون، لڳين تنهن بسمو لايو.
نري جوڳي، نري سنڀاسي، تنهن ساميءَ نانءُ سڏايو.
ذات انهيءَ جي نہ ٿي سڃاڻان، چندين پاڻ چڀايو.
ڪڏهن نہ ڏٺم ڏيه انهيءَ ۾، مولِي سو آڻي ملايو.
ڏسڻ سان تنهن جوڳيءَ جي، مون ڏايو پور پرايو.
سيرين بازارين گهڻ گهڻ گهنگهرو، چم چم تنهن چمڪايو.
سوڙي ساڳيور انجهن هيڙو، ”سچوءَ“ سر سڻايو.

ڪافي ۲۷

هٿڪون هلي هٿ آڻين

ڪرڻ واپار ڙي وڻجارا!

وچ بازار جي چوسول وچ ۾، پڙي ڀرت جي پائين.
شاہ پنهنجي سان وعلو جو ڪيڙيءَ، ڏينهن سمجهي ڇت لائين.
شاهوڪاريءَ جي ڪوئي جا پاڻي، سا ويهڃ ڪيم رسائين.
وڻج وره جو ٿئي موتي لعان، بي گهور سا ڪيم گهمائين.
سولر سچ جو آهي ”سچو“ هي، ڪوڙ ڪنگڻ ڪڇ ڪائين.

ڪافي ۲۸

حُجَ قَتِي ڪِيَمَ هاڻي، ماريس تنهنجي ماڻي،
الله ڄاڻي!

تنهن ڏينهن لاکون يار اوهان سان، لايونينهن هن نماڻي،
الله ڄاڻي!

ويئي ڏسان وات اوهان جي، آءٌ ڀلا هن پاڻي،
الله ڄاڻي!

جيهي تيهي آهيان اوهان جي، سائين تون پاڻ سڃاڻي،
الله ڄاڻي!

راتيان ڏينهان يار سڄڻ ميان، تن توڻي ڏي تاڻي،
الله ڄاڻي!

ڏوڙا طالع ٿين ”سچوءَ“ جا، الله جي توکي آڻي،
الله ڄاڻي!

ڪافي ۲۹

حال اچي ڏس هاڻي، وهي ٿو پنٺيئون پاڻي،
پاڻ ڄاڻين.

آءٌ ڪنيزڪ ملهه خريدڻ، سائين تون پاڻ سڃاڻين،
پاڻ ڄاڻين!

سڌ لهج تون سگهڙي تنهن جي، جاني ڪيو جوڳياڻي،
پاڻ ڄاڻين!

ڏيئي ڏيڪاري پاڻ ڇپايو، ڀلي اها توکي پاڻي،
پاڻ ڄاڻين!

روز ازل کون در تنهنجي تي، واليءَ سا هيءَ وڪاڻي،
پاڻي ڄاڻ!

سڀني اندر يار ”سچوءَ“ جي، سڪ سنڌ ساماڻي،
پاڻ ڄاڻين!

ڪافي ۳۰

مَلڪَ جا مالڪ ٻيا هن، تون وڃون ٻينين بڻي؛
 هي ڪنهن هن حال ۾، توکي ڏوھستي ھڻي.
 سيرِ الله، سيرِ بالله، سيرِ مون الله گھر؛
 سيرِ في الله لاهر تون، خود کون وڃي منزل ڪڻي.
 هي چيڻ آھ عاريت، جن جو آھي تن کي وڻي؛
 ڪي وڃون تون پاڻ کي، اندر ٻاهر آھي ڏڻي.
 آھين امانت ٻين جي، تون آھين ڪاٿي ڪينڪي،
 سرھيءَ سارو سھي ڪر، ’ھڪ ٻي‘ چو توڳڻي؟
 انسان جو اولو ڪري، سو رڻگ ڪرين سنسار ۾،
 ساهه کي هيءَ ڳالھڙي، وءِ واھ جا ”سڄو“ وڻي.

ڪافي ۳۱

ڪم نہ عاشق سو ڪرين، جنهن ۾ تنهنجي تعريف ٿئي،
 ڪڻ ملامت ڪا مڻي، مر ڏيه تو طعنا ڏئي.
 ٻرہ ۾ بدنام ٿي، ٻيو ڪين ٿئي ڪسبن ڪڻي،
 عشق جي درياه جي، چولي چڪي مر تو نڱي.
 پوءِ تا ساري خبر دوست جي هن پنڌ پئي،
 راه گم ڪر پانهنجي، وڻون وڪ نہ ڪنهن بهڳڻ پئي.
 پيچ حجابان پٿر پڳ، لوڻيو توکي ڪهڙي لڱي،
 ڇا ٿيندو پوءِ تا ”سڄو“، هي هي انهيءَ وره وڻي.

ڪافي ۳۲

سل ڙي سوداگر، تون تا ائين وٺي هٿ سودو ڪهڙو؟
 هٿئون اٿي هٿ ڪيئن لڪايءَ، ڪٿي مُشڪَ عطر؟
 هوڪو هٿ ٻيو ڪيهو گهمائيءَ، ڪري تا گم گوهر؟
 ههڙي جوهر جي هٿي، ڪنهن سان نه ڪيئَ ڪا خبر.
 پنهنجي اڳيون ڪيئَ مڙيوئي، سارو ملڪ مشهر.
 ڇاڳون توڻا شاه چڙياڻي، هيئن سا هٿ مهر.
 لکي ڏنا تو ڪيترا، ملن ڪي محضر.
 اعلان لکين ڪيون پٿريون، ”سچو“ وي سرور.

ڪافي ۳۳

ڪيهي ڪريان مهماني، يار اڳڻ منهنجي آيو!
 دوست گڏيو دلجاءِ ٿي، هيئنڙي لٽي حيراني.
 هن وڙ لائق هوس نه آءٌ، محبَ ڪٿي مهرباني.
 مشڪل ڄا هئي ڳالهه اسان کي، اها ڪيئون آساني.
 فضل ڪرم سان پاڻ بخشيائون، ”سچو“ ڪي سُلطاني.

ڪافي ۳۴

نه مان مزيد نه مان پير، ساري فقر جو فقير.
 نه مان حاڪم، نه مان ظالم، آهيان امن جو امير.
 نه مان طاعت نه مان تقويٰ، آهيان وره جو وزير.
 نه مان گهمڻ نه مان گهٽڻ، آهيان عشق جو اسير.
 نه مان ڪڇڻ نه مان ڀڄڻ، آهيان دوست لاءِ دلگير.
 ”سچو“ ٻڌ محڪم سر تي، محبت جو مندير.

ڪافي ۳۵

عاشق اڪيون اُڀڻي ڏسين، آهي مڙيوئي يار، ميان-
 ظاهر زباني ٿو ڪريان، عجب جيهو اسرار، ميان.
 اعتقاد فردا رک، اڄ دوست ٿي اظهار، ميان-
 جنهن کي پَسُ هِت پرينءَ جو، هِت پي تنهن ديدار، ميان.
 سالڪ سڀي ڪي تا ڪرين، صورت سنڌو گلزار، ميان-
 ٻانهون ٻڌين ڇو ٻين ڪي، آهين تون سڀ سالار، ميان.
 بلبل اول ڪر پاڻ ڪي، گهٽ گهٽ سارو گلزار، ميان-
 جي تون زليخان جان ٿئين، ساجن سڀو سنسار، ميان.
 تون تا سڄيءَ هن ڳالهه ڪون، عاشق نه ڪر انڪار، ميان-
 جيڪي چيو مُرشد تو ڪي، اُٿي اتي اعتبار، ميان.
 سرور اهو ساجن وسي، ٿي پاڻ ڪون بيزار، ميان-
 آهي وس ”سڄو“ سڀ يار جو، ناه ڪو اسان اختيار، ميان.

ڪافي ۳۶

عاشق جي احوال جي، تون ڪو نه پڇين ڪل؟
 راڻي ڪارڻ ٿي روئي، محل چڙهي مومل-
 سُهڻي گهڙي سير ۾، اُٿي عشق اجهل-
 سسئيءَ گونڊر گهاري، پُنهونءَ ريءَ هِت پل-
 ڪڏهن ٻڌي ڪانڪا، جهانگيزن تي جهل-
 سِڪ ”سڄو“ ڪي سرتيون، ڪيا هينئڙي اندر هل.

ڪافي ۳۷

ڙي جيڏيون، منهنجي يار سچڻ سان زاري زاري!

هيءَ نمائي عيبن هاڻي، ٻره سندن آهي باري باري.
حاضر ٿيندڙس ٻر دوستن جي، پائي ڳچيءَ سان ڳاري ڳاري.
پوءِ ته ياکي يار ٿيو سي، پهريون لائي ياري ياري.
هٿ سچڻ جي آڏيون ڙي آهي، ڳالهه ”سچو“ جي ساري ساري.

ڪافي ۳۸

اڱڻ اسانجڙي سائين، ڪر ڀلا تون پيرو!

نانءُ ٿئيءَ جي دلبر سائين، پاند ڳچيءَ ۾ پائين،
- ڪج فقير ٿي ڦيرو.

سدا سڙڳ يار سچڻ وي، جايون سي بنائين،
- وجهي منهنجي ڏر ديرو.

حجت رڳڻ ساڻ آوهان جي، ٻولُ اهو ٻولائين،
- ناهيم ايتو سو جيرو.

واٽ آوهان جيءَ جو ڪٺيو، ”سچو“ ڏينهن انهيءَ کان اچ تائين،
- پيراين جان پيرو.

ڪافي ۳۹

جي اوهين ڄاڻو، ڙي جيڏيون، آهي الله لوڪ سارو!

ڪاڻي آهي چُپ چُپاتيءَ، ڪاڻي ماري نعرو.
بيڪسيءَ ۾ ڪاڻي گذاري، ڪاڻي سو حڪمن وارو.
ڪاڻي شرع ۾ شور مچائي، ڪاڻي ڳچيءَ ۾ ڳارو.
جاڏي ڏسو تا تڏي آهي، سندس نيھن نظارو.
حقيقت جي حال ڪون، ”سچو“ ٿيءَ نه ويسارو.

ڪافي ۴۰

لڪ ڪريان توڙي زاري، دوست چوي ”تون ڪهڙو!“

هٿين پي پوان پيرين پي پوان، پايان گچيءَ ڳاري.
 آءُ اهاڻي يار اوهان جي، تنهنجي محبت ماري.
 روز آستان منهنجي آهي، يار اوهان سان ياري.
 اسان يتيمن کي يار پيارا، ڏيڃ اچي ڏيڪاري.
 وڻه مٿي تي ويڙهي وسايان، دوست ڏيو دلداري.
 آءُ اوهان تون سُهڻا سائين، واري وچان لڪ واري.
 توڙي سڃاڻي توڙي نه ڄاڻين، دوست نه آهيان ڌاري.
 ڳل اصل ڪون آهي اوهان جي، ڳالهه ”سچو“ جي ساري.

ڪافي ۴۱

مون کي نه وسار، يوليا، آءُ تڏا تنهنجڙي آهيان!

نانءُ سائينءَ جي اسان نماڻن ڏي، ڪٿي تون نينڙ نهاري.
 پرين وڙگون پانهنجي، گڏ غريب گذار.
 ڪيو اسان سان جي يار پيارو، پنهنجا سي وعدا پار.
 اڳڻ اسان جي سگهو ڪي ايندين، والي سو ڪهڙي وار.
 ڏر پنهنجي جو دلبر سائين، ”سچو“ سو سگ سنڀار.

ڪافي ۴۲

”دَعِ نَفْسَكَ وَتَعَالَ“، اٿسي ڳجهي اها ڳالهه.

خاڪي جسم ڪون ڪر جدائي، بحرِ عَدَمَ جي ۾ جال.
 خيال وجودي چو نه وسارين، ڪرين بي قیلَ مَقَالَ.
 ڳالهون ڪوڙيون ست سڀيئي، پوءِ تون خاص خيال.
 ڪڏهن نه ٿيندءَ حق سو حاصل، جي تو بت بحال.
 گرد غبار ۾ ڪاءُ نه غوطا، ”سچو“ ري پاڻ سنڀال.

ڪافي ۴۳

آءُ تا گڏ گذاريون، وي، ڏکيا سي سڀڪيا ڏينھڙا!
 ڳالھيون ڪيئڻ جي ڪالھ اسان سان،
 ڪيئن تو يار و ساريون.
 ڳچيءَ پائي ڪپڙو سائين،
 دوست ڪريان ٿي زاريون.
 راتو ڏينھان توکي دلير،
 سانول ويٺا سارين.
 اچڻ سنڌيون تانهجون،
 سائين واٽان نت نھاريون.
 پرين پنھنجو پاڻ سان،
 ”سچو“ سو سڱ سنڀاريون.

ڪافي ۴۴

آءُ ٻاروڇل ٻيلي، مونجھ تنھنجي آھيان ماري!
 ناھي واجب رسڻ توڻي ڪي، تون گرو آءُ چيلي،
 سڱ نہ ٿي ڪو ساھيان.
 عشق اوھان جي ڳوٺ هوت ٻاروڇا، ڪيئن ٿرڻ هيءُ ٿيلھي،
 نہ تہ چڙ آڳيون چاھيان.
 سگھ نہ ساريان پٺڻ ڪرڻ جي، توڙي آھيان اڪيلي،
 ڪيچ وٺڻ ڪيئن ڪاھيان.
 وڳڙي آھيان وره تنھنجي ڳوٺ، توڙي ڪي پورن پئي،
 ”سچو“ نہ آسڙ لاهيان.

ڪافي ۴۵

ڏينديس ڏوراڻو، آءٌ وڃي وراڻو روڀرو.
 پريان سنڌي پار ڏي، ڪو نئي نياڻو.
 اوهان ٻاجهون سڀرين، آءٌ ڪريان ٿي ڪاڻو.
 سويل توڻي ساڻ آه، منهنجو سڱ ته سڀاڻو.

ڪافي ۴۶

منهنجو نيئن وڌايو ناز، نيئن نيئن جي، ميان!
 تيان آهن يا ته ستم جون، تنهنجون اکيون ڪڍيون ڪاريون
 الا سائين، يا ته بحري باز.
 درد مند جي دلڙي دلبر، ڏاڍي زور سان آندي،
 الا سائين، نيئن منجهون نياز.
 مان پون ڪي ڪن اوهان جي، اوهي ڪي واري،
 الا ميان، عاشق جا آواز،
 ٻئي ٻانهون ٻڌي ”سچو“ وڃ، تون ساڻ يقيني،
 الا ميان، در مٿي ڪار ساز.

ڪافي ۴۷

ڪنهن ويل نه ٿا وسارن، عاشق نه ٿي تون مانڊو!
 ”نَحْنُ اقْرَبُ“، اها اشارت، گڏ توڻي سان گذارن.
 اصل لاکون طرف تنهنجي، نت نت گهڻو نهارن.
 جي تو اڪنڊ ان جي، سي ٻي توڻي ڪي سارن.
 ڏينهن ائين چوڻو لائين، تو هٿ ”سچو“ سنڀارن.

ڪافي ۴۸

تنهنجي اچڻ جون واڙيون، نت نت آبي ته نهاريان.
 نٿو لڪايو لوڪ ڳون، هنج ۾ هنجون ٿي هاريان.
 سي ڳالهيون ڪنهن سان ڪريان، جيڪي سچ ٿي ساريان.
 داغ تنهنجي درد جا، ڏيهه ڪي ته ڪيئن ڏيکاريان؟
 ”سچو“ چوي سائين شوق تنهنجي ۾، ڪو دم ڪين وساريان.

ڪافي ۴۹

چڏ غصو. غمناڪ سان، اچي مل ته مانداڙي لهي.
 سڌ سڀا تو ڪي پرين، جيڪا واپوڙين سان وهي.
 سور سڀائڻ جهڙو، پر جيءُ جدا ٿي نا سهي.
 پاڻون آيا هن پور هي، ڪي تو مڪا پريم پهي.
 ”سچو“ وهاريو وٽ ۾، هي نا ته ڏهين ڪونهي.

ڪافي ۵۰

منهنجو ناه ڪوئي اختيار، هي يار وي!
 مون تا سر تي چاڻيو، باري پره جو بار -
 هي يار وي!
 راتو ڏينهان ٽيڙي ڪارڻ، روئڻ زارو زار -
 هي يار وي!
 ڪيئن ڏنو تو سڀرين، جاني جيءُ ڪي جار -
 هي يار وي!
 ”سچو“ سارو سمجهين، عشق سندن اسرار -
 هي يار وي!

ڪافي ۵۱

تنهين ڏينهن ڏٺائون، ساه منهنجو ساهڙ کي سرتيون.
 دردمنديءَ جي دلڙي، نازن ساڻ نيائون.
 هيڏي هوڏي نا ويو، سوگهو ساه ڪيائون.
 سڻي سڻيها يار جا، عاشق ٿيڙيس آئون.
 جيءُ وڌائون جارڻ، ڪاڪيون تن ڪڏاهون.
 ميهڙ سندي معرڪي، هيءُ غريب گڏيائون.
 جيءُ منهنجو جيڏيون، وڃڻ منجهه وڌائون.
 ”سڄو“ ڪيُ سرير مون، ميڙي سڀ مدايون.

ڪافي ۵۲

جيءُ جون ڳالهيون هيون جن سان، هيءُ سانگ چڙهي وياسي ئي!
 ماريَس انهيءَ مامري، هيءُ پوءِ انهن کان پيئي.
 وٺي وينديَس اوڏهين، حال پنهنجڙو جو هي ئي.
 ايندا، اتم آسرو، جيءُ گهريا ٿي جي ئي.
 مون ڏي مڪائون ڪيترا، ڏک ٿورا پا ڏيئي.
 جيءُ وڌو آهي جارڻ، تن نياپن نيئي.
 ”سڄو“ سنيها ٻڌي تن جا، ٻڌ ٻانهون تون پيئي.

ڪافي ۵۳

مان تان محبن کي، ڏيان ڪيها ٿورا!
 ڪيئن شرڪت آءُ ڪندي، سرتيون سان سائين!
 آءُ نمائي آهيان ڇا، ڪيئي سوين سڪن.
 ٿوڙا طالع مون ٿين، جي ويڙهي هن وسن.
 ڏسي حال حقير جو، اڳڻ مان اچن.
 ڪين ڇڏيندا ڪڏهين، ”سڄو“ سڱ سندن.

ڪافي ۵۴

مون کي ڏور ڇو ڏسن، سرتيون ڏيرو دوست جو.
 جي مون سڻو سرتيون، هو سدا وچ وسن.
 اکيون عجيبن کي، پل پل ٿيون پسن.
 محب مشتاقن جي، ٿا ڪليون دل ڪسن.
 ”سچو“ سوزن واريون، وڃي روءِ رسن.

ڪافي ۵۵

اڄ اڱڻ اجهي ايندم، سڳيا سانگي گڏيم شالا!
 ڏسي حال حقير جو، سو ڏلاسا ڏيندم،
 هو جي ڪهي ويڙم ڪالهه.
 پنهنجي وڙون سپرين، حال پائي اچي ٿيندم،
 جن لڳ وجهايو فال.
 لکي ساري لوڪ ڳوڻ، گوشتي پاڻ گڏيندم،
 اهي ڪندا پلائي پال.
 سڱ جنين جو سڱجي ”سچو“، سيئي سڏيندم،
 جيءُ جيءُ چونديس جال.

ڪافي ۵۶

هيئن ڪانگ اڄ ڪهي ويو، ايندءَ صبح سويلي.
 ڳالهيون ڪري سڄڻ جون، اڄ رات هت رهي ويو.
 هو حال منهنجي جو سماءُ، هن لوءِ مون لهي ويو.
 ڳالهيون ٻڌي ڏکن جون، ٻولي تنهن بهي ويو.
 پرين جي پار اڏاڻو، ڪيئن سور هي سهي ويو.
 ”سچو“ سڄڻ ملايئين، هن ٿا ٿي ٿهي ويو.

ڪافي ۵۷

وڻيوسين وه واه، پڙهندي پروانو پرينءَ جو!

اوڏا مينهن ملهار ٿيا، گل ڪلن ۽ گاه.
 سيئي سڄڻ ٿيا سامهان، حال پائي همراه.
 محبت منهنجي من ۾، چوريءَ مچايو چاه.
 سڪ ٿا سڄڻ جي، آجهايو آڙاه.
 ديس ڇڏي پرديس ويا، دوست پرين داناه.
 هوتن ڏانهن نه هڪڙي، مهڙ مڙئي مان ڏانهه.
 پرين جي پيغام ڪيو، آرامي ارواح.
 قاصد توتان آءُ ڪريان، هي سرِ صدقي ساه.
 اڱڻ آسروندن جي، اڻيندوڻ الله.
 ”سڄو“ چوي رب ميڙي، روز پڇان آءُ راه.

ڪافي ۵۸

پانڌي آيم اڄ پيهي، پريان سنڌي، وو، پار جو!

ڏوٽ ڏوراپا ڏيئي مڪائون،
 تن ڪي ديواني ديهي.
 ”ڳالهيون آهي يار سڄڻ جون،
 ڪيئن وساريئي ويهي.
 ”جهڙيائي آهي جيءُ تنهنجي سان،
 هٿ به گذري ٿيهي.“
 هوش ”سڄوءَ“ جو نيو نياپن،
 ڳالهه ڪريان بي ڪيهي.

ڪافي ۵۹

پانڌي منهنجي يارَ کي، ساري چڱج سَلامَ.
 چڱي مُڪا هئا ڪيترا، مون ڀرتِ وارا پيغام.
 اوهان جي ئي اچڻ جا، هَل پُون هَنگامَ.
 محبتَ منهنجي روزِ ازل ڪون، توسان مُحب مُدام.
 ”سَچو“ جيها ڪيترا، دَر تَنهنجي تہ غلام.
 ڪڏهن ڪندين يارَ اسان ڏي، اچڻ جا انجام.
 عشقِ اوهان جي شورُ مَچايو، هَل پُون هَنگام.
 ٻانهي گولي يارَ سڄڻ جي، مُلھ خريد مُدام.
 روزِ ازل ڪون! سَچو“ آهي، سائين سَنديو سام.

ڪافي ۶۰

هيئن اُچ چڱي مُڪائون، ’عاشقِ اچون ٿا ايڏنهن!
 هنَ جيءَ جڏي ڪي جيڏيئون، اُتر وڌي ڏنائون.
 ”تنهنجي ديسِ اسين اچون ٿا، عاشق نہ ٿيڻ اُٻائون.“
 مون هن نمائيءَ سان، ميان، ڪيڏا ڪرم ڪيائون.
 ”مطلب تَنهين جو آءُ آهيان، ٻيون ڇڏِ مڙئي مُدعائون.“
 دلاسي لئہ دردمندِ جي، قاصد ”سَچو“ ڪڍيائون.

ڪافي ۶۱

اڄ ڪي صبحِ اچن ٿا، نروار چڱو نجومِي!
 مون هِت نمائيءَ جو پرين، خال ڪي پُچن ٿا.
 هنَ پارَ ڏي اچڻ جو، چڱو ڪي سڄڻ چُون ٿا؟
 پرين آهن پنڌَ ۾، ڪي ويڙهي پنهنجي وَسَن ٿا؟
 ”سَچو“ جي پي سَتَ لَهَن لئہ، قاصد هيڏي ڪڍن ٿا؟

ڪافي ۶۲

دوستَ کي دانهون سڻي، مَن مهرَ ڪا مون ڏنهن پوي!
 دردمندَ جي درَ آتي، ٿو ڪانگ، لاکيڻو لوي.
 پيغامَ پرين پارَ جا، چشمن آتي ويهون چوي.
 سِرَ پري اُسين ايڏهن آچون، يا ڪي اوري ايندو آهي.
 ”سچو“ آهي اڪنڊيو گهڻو، ٿوراند روئڻ جي روي.

ڪافي ۶۳

ڳالهه پنهنجي حال جي، توريءَ وڃي ڪنهن کي چوان؟
 جوش تنهنجا جان ۾، نت نت آهن مون کي نوان.
 ڪيئن جي پڇان پوءِ ٿي خبر، پانڌي اول پيرين پوان.
 پاڻون آيا هن پور هي، ڪي هن مڃا مون ڏي آوان؟
 ”سچو“ مٿيان آءُ ڪينڪي، هي سور سڱن سان سنوان.

ڪافي ۶۴

مڪاسين قاصد ڪالهه، اڃهي ڄاڻج آيا آيا!
 آهي تياري ايڏنهن اسان جي، آهيون سو منجهه خيال.
 اڪنڊ تنهنجي اصل اسان جي، آهي سا جيءَ ۾ جان.
 عاشق توتي ڪرم ڪيوسڻي، سڻي سندءِ احوال.
 پنهنجي لطف سان هاڻ لاتاسين، توئون ڪل ڪشال.
 اچي لهون ٿا اڃها تنهنجڙي، ”سچو“ ري رات سنپال.

ڪافي ۶۵

آهي ههڙو حال ويچاريءَ جو، سهڻا ڪر ڪو ڪرم ستاريءَ جو!
 لڏ پنهل جي ڪانگ اڏاڻيان، ڪوٺيو پوڻيدار پٽاڻيان،
 وڙ وري وڙ واريءَ جو.
 حال ڏسي پنهنجو پال پلائج، پر پڄاڻو وره ورائج،
 ڪج ڀڄ دارون دک واريءَ جو.
 درد فراق جا دونهان ڀڳن ٿا، مڃ مگر هن من مڃن ٿا،
 شل وڙ وري ويچاريءَ جو.
 سڪ ”سچل“ جي توکي ساري، ڪيچي ايندم نرتون نهاري،
 ساه سڪي سڪ واريءَ جو.

ڪافي ۶۶

جيءُ نچ آيا، ڀلي ڪري آيا، ساڻي سچڻ جي ڏيهه ڏنهن!
 مون ٿا ڄاتو وات واهو، پر مون ڏي سي هوت هلايا.
 ڏينهن پڄاڻو پانڌي پرين جا، ساڻ غريب گڏايا.
 پاڻ مٿان ڪريان قرباني، لکين ٿورا جن لايا.
 اول دلاسا ڏيئي انهن هي، پوءِ پيغام سڻايا.
 طرف تنهنجي اهي عجيب، سچا سخن فرمايا.
 ”اڻ ٿڻ اهائي آه اسان کي، ڏکيا تو ڏينهن لنگهيا.“
 پيا اسان وٽ هاڻي تنهنجا، ’سچو‘ ڙي پنڌ سجايا.“

ڪافي ۶۷

پانڌي اوڏاهون آڃ آيو، پريان سنڌي پار ڏنهن.
 طرفان تنهنجي هون اچڻ جو، ساڻ ڏٺين کي سعيو
 گهڻو ڀڄن هٿ ڀرن توڻي کي، گهمين تون هٿ اڃايو.
 آه توڻي ڏي سنڌ ري عاشق، روح سندن جو رايو.
 پاڇائيءَ جو هنن پيغامن، وري سو وره وڌايو.
 ٻڌي نياپا ٻانهون ٻڌي ٻئي، اٿي ”سچوءَ“ سڀر نوايو.

ڪافي ۶۸

اڄ اوڏاهون آيا، گڏيا سي قاصد مون کي!

وري ورڻ جا هئا پنيور ڏي، سات ڏٺين جا سعيا.
اڄ صبح اچي ويجهي سي وهندڙ، ڏور جنين ڏينهن لايا.
گوشي گڏجي ڪندڙ سي ڳالهيون، جن جا تو پنڌ پڇايا.
خيال سڄوئي هيڏي هڻڻ، ڏکيا تو ڏينهن لنگهيا.
طرف تنهنجي اڳي پي رهڻ، ڪئين تنهن هوت هلايا.
نيهن جا نياپا ڏنا جنين هي، ”سڄو“ سي ساه سيبايا.

ڪافي ۶۹

نوان نياپا آيا، مون ڏي محبن جا، ميان!

قاصدن، وو ميان، هيڏي اچڻ جا، روز سي رستا لايا.
طرف پنيور جي سڻ تون عاشق، پنهنڙ ٿي پنڌ پڇايا.
تو تا طالب يار سڄڻ ريءَ، گوئدر ڏينهن گنوايا.
اڳڻ تنهنجي اڄ سي ايندا، تو جن لاءِ وره وسايا.
جي ئي گذاريءَ يار جانب ريءَ، اهي سي ڏينهن اجايا.
هئا پرين کي پار تنهنجي، ميان ”سڄو“ اچڻ جا سعيا.

ڪافي ۷۰

اِهو نياپو آندو، پانڌيءَ پرينءَ جي پار ڏنهن.

اهي تيارِي ايڏهن آسان جي، مٿان ٿڌين تون ماندو.
عاشق توکي آڻي آسان سان، حُب ڪندي هيڪاندو.
اسين به اوڙڪ اينداسي ايڏنهن، ٿيڃ نه وره کون وانسو.
ملڻ محبن جو آهي اهوئي، ڀرت جو پا چاندو.
طرفون آسان جي سڻ ”سڄو“ وي، لاهين تون سڀ سيانلو.

ڪافي ۷۱

آءُ ادا ٿي پاندي، دوست دلا سو ڪو ڏنو؟
 سڻ تون ساڻي، آهيان، ادا، آءُ محب بنا هت ماندي.
 اڳڻ اسان جي ڪڏهن ايندا، اها خبر تو ڪا آندي.
 دل اسان جي دوستن ٻاجهون، ناهي وره ڪون واندي.
 سگهڙي ساڻي ٿي مان ٿيان، ڪا هوتن سان هيڪاندي.
 ساران سنڀاران ”سچو“ وي لهند، آهين جين جي تون باندي.

ڪافي ۷۲

منهنجو ڪي هت پڇيائون، سچ چٽ ادا ٿي ساڻيو؟
 گوشتي ويهي گڏ آوهان سان، منهنجي ڳالهه ڪا ڪيائون؟
 سڪيو سنيها ساڻ سلامن، هن ڏاه ڏي ڏنائون؟
 پيغام ڀرت وارا، چئو جي مون ڏي چيائون.
 دلاسي جي درد مند ٿي، ڪا اڄ خبر لڪيائون؟
 ”سچو“ ڪاڻ تا گهڻيرو، هن ڏيهه ٿي ڏنائون.

ڪافي ۷۳

سگهڙي پرين جي پار جي، ڪانگا خبر ڪا مون ڏئين،
 دوست جي ني ديس ڏي، ڪيئن ڪالهه تون اُٿري وئين!
 اول اسان جي حال جا نازڪ نوان نياپا ٿئين،
 ساري سنيها سوز جا، هي هي سڀئي لائج هيئن.
 ماري ميان مشتاق ڪي، ڪيئن يار تون ياڪي ٿئين،
 پورن منجهين پرديس جي، ٻاجهون آوهان آهيون ائين.
 آءُ جي مٿي تا گهوريس، جاني سدائين تون جئين،
 ”سچو“ سڳي ساري توکي، تون پي تهين سان هو ائين.

ڪافي ۷۴

ڪانگي قريبن ڏنهن، خبر آندي وئي وهندو وري.
خط منجهون معلوم ٿي، ساري خبر ڪيئن جي ڪري.
”دوست دلاسا لکيا تا“ تو اسان ريءَ ڪيئن سري
”آءُ تا گهڻو تو ساريان، ڳالهيون ڪرين ڪهڙيون چري
”سچو“ تو سان آهي منهنجي، اها نورق مون دل جي نري.

ڪافي ۷۵

ڳالهه ڪريان بي ڪيهي، تنهنجي مڏڻ ماري آهيان!
پرين وڙئون پانهنجي، ميان الا، آءُ پڪي هن پيهي.
پاڙي ساڻ پرين جي، ميان الا، وره وهايو ويهي.
پلٽ لڳي پرين جي، ميان الا، جيهي سا آهي تيهي.
ڳالهه ڏسيائون سا تا ناهي، ميان الا، ”سچو“ سلڻ جيهي.

ڪافي ۷۶

ڪيهي چال چلي ٿو، اڙي جيڏيون يار منهنجو!
”وَنَقَحْتُ فِيهِ مِنْ رَوْحِي“، ساري ڳالهه سڳي ٿو.
”أَنَا عَبْدُهُ، وَرَسُولُهُ“، ملڻ گهر ملي ٿو.
ڪاڻڪين تعظيمان ڏئي، ڪاڻڪين ڪل ڪلي ٿو.
ڪاڻڪين سڪيون سڀرين، ڪاڻڪين جوشن منجه چلي ٿو.
”سچو“ سڀ ڪنهن صورتين، هنڙي هلت هلي ٿو.

ڪافي ۷۷

ڇاڪي ڏونگر ڏوريان، مَن وسي يار مُنهنجو!

پرين آهي پاڻ سان، تڪَ ٻڌا ڇو توريان؟
راتو ڏينهان روح ۾، آرياڻي ٿي اوريان.
سڀ ڪنهن پارين سڀرين، آءُ گهڻوئي گهوريان.
هوتَ هميشه حاضري، وندر ڪنهن لڳ ووريان؟
”سچو“ سچي ڳالهڙي، ڇتِ اِهاڻي چوريان.

ڪافي ۷۸

هوت اچي هتَ ڏيندو، ڀلو جيڏيون، مون هن نمائيءَ کي!

پرين وڙئون پانهنجي، ڇپر تا نه ڇڏيندو.
ڏسندو اڪڙين سان، نال نمائي نيندو.
پاڻون پاسي نه ڪري، گولي ساڻ گڏيندو.
پانڌن پچارون ڪيون، آرياڻي اڄ ايندو.
اڳڻ آسروند جي، پکا پاڻ آڏيندو.
ڪيچن سندو قافلو، لوڻون تا نه لڏيندو.
ساجن سنگت پانهنجيءَ، ”سچو“ شال سڏيندو.

ڪافي ۷۹

ڪيچ منهنجو ڪَم، ني، آهي، ڀلو پينر ڙي!

ويا ڪيچيڙا نڪري، گوليءَ ڏيئي غم، ني.
دعا ڪريجو جيڏيون، جانيءَ ٿيان ڄم، ني.
ڪنهن چن نه ڇڏيان، دوستيءَ وارو دم، ني.
قيامَت تائين ڪينڪي، ٿيندي طلب تم، ني.
پير نه ڇڏيان پرينءَ جو، توڙي ٿئي ڇيهڙيون ڄم، ني.
جهڙ نه پائنجو جيڏيون، اهو اکين جو آڱم، ني.
سِڪُون ”سچو“ پرين ڏي، راتو ڏينهان رم، ني.

ڪافي ۸۰

توڪي جاني نه جڳائي ٿو، رُسَڻ نماڻين سان!

جيھي تيهي تانهنجي، آءُ اصل ڪون آھيان،
اوهان جي تا اچڻ جو، آسَرُ هڏ نه لاهيان،
سِرُ تي نينهڻ فراق جا، هي مينهڙا وسائي ٿو.

پري ڪر نه پاڻ ڪون، ڏي دلبر دلاسو،
توريءَ سڄي ڪونڪو، مون کي پرين ٻيو پاسو،
جيھي تيهي اصل ڪون، هيءَ سَنَدُو سڏائي ٿو.

سڪن مٿي ڏکڙا، ٿي محب مٽايان،
غم خوشيءَ کان اڳرو، آءُ پليڙو پايان،
منهن مقابل تانهجي، اهو ڪوندر گڏائي ٿو.

اڳڻ نماڻيءَ جي تون، اچج الله ڪاڻ،
هڪر هوت ڪريج تون، پيرو منهنجي پاڻ،
سوز تنهنجو سڀرين، هِت سانول سڃائي ٿو.

وٺي ويٺي آهي اهو وعدو ويچاري،
گچيءَ پائي ڪپڙو، هيءَ ڪري ٿي زاري،
”سچو“ سگ اوهان جو، هِت پانڌي پڇائي ٿو.

ڪافي ۸۱

خبر ڪا مون ڏيو سا ٿيو، سائين، عجيبن جي اچڻ جي!

ڪيچيڙن جو قافلو، وچينءَ رات ويو.
ائين نه ڇڏيو ڇپرين، هيءَ تا نال نيو.
توڙي وره وهاريو، ڪنديس ڪونه ٻيو.
وندر سنڌيءَ وات تي، مون صدقي سر ڪيو.
چڏ ساها سنڀر، ”سچو“ ڙي، جي تو پور پيو.

ڪافي ۸۲

جاني تو نہ جڳائي، رُسَنَ نِماڻيءَ سان!
 دوست اوهان جي لَرَتِي، ويٺي وره وسائي.
 ٻاهر ٻانهي تانهنجي، سانولَ هيءَ سڏائي.
 اچڻ لاءِ اوهان جي، پاندي روز پُڄائي.
 فالان فلڪ فراق جون، وو، وريتن کان وجهائي.
 سوال ”سچوءَ“ جو سپرين، عجز ساڻ اُگهائي.

ڪافي ۸۳

ڪنيو نيڻَ نهار، ڙي ميان، ڀلو منهنجا پار ڙي ميان!
 مون مَنَ گڏي گوندرين، تئين ڪيچ قرار.
 ڏکيا سَڪيا ڏينھڙا، گڏ غريب گذار.
 دلبر پنهنجي دل ڪون، ويچاري نہ وسار.
 منهن نہ مون بڻي پار ڏي، پنهنجي ڪڍ قطار.
 ”سچو“ آھين اسان جو، هنجون هڏ نہ هار!“

ڪافي ۸۴

سِڪَ هُئي جنهن جي سِر، وو، دوست آيو اسان جي در!
 پرين وڙئون پانهنجي، ڪڻي ويچاريءَ ڏي ور.
 هيءُ سِرُ ڪريان صدقي، گهوت اچي مون گهر.
 ڏنم هِن اڪين سان، پرين موچاريءَ پَر.
 جاءِ ڪيائون جيءُ ۾، ٿهر يا هڏ نہ ٿر.
 قُربَ ڪارڻ سُن ”سچو“ ري، ڪوشش ڪائي ڪَر.

ڪافي ۸۵

ڏنو هي پانديءَ پيغام: ”تنهنجي اڱڻ اڃا يار اچي ٿو!
عاشق عجيبن جو، توکي سَوَ لک آهي سَلام.
سڀ قبوليو سڀرينءَ، جيڪو ڪَيو ڪلام.
پڪو آهي پرينءَ جو، تو سان اڃا انجام.
روءُ نه رت اکين مون، عاشق ڪر آرام.
”سچو“ گڏجن، پوءِ پي، آه نه طلب تمام.

ڪافي ۸۶

هوت ڀارئون مون کي هاڻي، ڏنا ٺينهن نياپا هي.
هٿئون پڳي پانهنجي ميان، غر بيا ڪيها اُٿي.
اوتين ڪهڙيءَ ڳالهه ڪون، پٺڻين مون پاڻي.
وينينءَ ڪيئن پڻيور ۾، سور هڻي جي ساڻي.
”سچو“ توکي ساهه ڪون، آهي اوڏو آرياڻي.

ڪافي ۸۷

ڪيچون آيم ڪالهه، سي تاسڻو سَنِيها!
ڳالهيون ڪندي گذريئي، سور اتيون توکي سال.
اڪند اسان ڏي ڪانه تو، ڏينهن اتي جاليئي جال.
ڪنهن جي ڪارڻ تو ڪيا، لڪ روئي سڀ لال!
ڪيئي نه قطري جيتري، ساعت هڪ سنڀال!
ٻڌي ڏوراپا مون ٿيو، جيئن منجهه جنجال.
جن لڳي ڏونگر ڏورين، تن پي ههڙا حال.
سي سڀ تنهنجا اگهيا، جي ڪيئي ڪال ڪشال.
بتندو ٻاروچو وري، ”سچوءَ“ جا پي سوال.

ڪافي ۸۸

مون ڪر تا ڪين پڇيائون، هاڻي ڪانگل ڪل ڪاڏي!
 ٿوڻ ٿوراڀا وو ڪيترا، ميان الا، سي سخت مڪائون،
 - هت حال اسان جا هي.
 سڳها ايندا وو سڀرين، ميان الا، ڪي تاپاڻ اتيائون،
 - جڻو جيءُ جيارن جي.
 ڏاها ڏيهه وو پرين جي، ميان الا، آهيان اڀاڻڪو آئون،
 - منهنجو هي نياپو ني.
 طعنا طرفون وو تانهنجي، ميان الا، هن ڏکيءَ کي ڏنائون،
 - سائين سڀ قبوليم سي.
 سي نه و سارج سڀرين، ميان الا، ساڻ ”سڄو“ سمجهائون،
 - اهي قول ڪيا هي ڪي.

ڪافي ۸۹

يار منهنجو يار، ڪڍي ڪڍي صورت سير ڪري ٿو!
 ڪاٺئين ٻيڙو پير ٿيو، ڪاٺئين ٻولي ٻار.
 ڪاٺئين بيراجي ڦري، ڪاٺئين ڪيس قرار.
 ڪاٺئين وظيفن ۾، ڪاٺئين خم ڄمار.
 ڪاٺئين آهي بادشاهه، ڪاٺئين چوبدار.
 ڪاٺئين پيرن پنڌ ڪري، ڪاٺئين گهوڙي جو هسوار.
 ڪاٺئين ’اُحد‘ ٿيو ’اُحمد‘، ڪاٺئين ’عبدالحق‘ اظهار.
 آهي دلبر دوست جو، ”سڄو“ سڀ سينگار.

* ڪافي ۹۰

ڳالهه ڪريان آءُ ڪيھي، حال پنهنجي جي، ڙي جيٽيون!
 ڪالهه ڪالھوڻي سڀرين، ويا وڻئون مون ويھي.
 ڇڏي شهر ڀنڀور ڪي، ويا پهتاڙين پيوھي.
 ڪري پريشان ويا، درد منديءَ جي ديھي.
 آءُ انهن جي آھيان، جيھي جي تيھي.
 مارڻ پوءِ جيارڻ، رَسَم انهن جي ايھي.
 ”سڄو“ سوز فراق جا، بار ڪٿن ڪي نيھي.

ڪافي ۹۱

هوت ٿهون هاڻي آئون، مون ڏي خوشخبران هي!
 اچي آڏيون ٿا اوڏڙيون، جار اوھانجڙي جايون.
 ڇڏي شهر ڀنڀور ڪي، پير وري ايڏي پايون.
 ٿيون چيارن جيٽيون، اھي ويچارِيءَ ڪي وايون.
 ”سڄو“ سنڌيون دانھڙيون، دوست وري ورنائيون.

ڪافي ۹۲

هوت اوھان تي آءُ، ميان، سارو ننگَ نماڻيءَ جو!
 سائينءَ ڪارڻ سڀرين، پير. اڱڻ منهنجي پاءُ، ميان.
 پرين وڙگون پانهنجي، لڱن نماڻيءَ سان لاءِ، ميان.
 ماڻهو شهر ڀنڀور جا، ساءِ نہ اچن ساءِ، ميان.
 ڏسنديس آءُ اڱڙين سان، جانب تنهنجڙي جاءِ، ميان.
 ڪاري ڳڻن تانهنجي، ”سڄو“ ڪي هاءِ هاءِ، ميان.

* هيءُ ڪافي ۹۰، سسئي داستان پهريون ۾ ڪافي ۱۸ طور اڳ به شامل ٿيل آهي. وڌيڪ تفصيل لاءِ ڏسو صفحو 64 فٽ نوٽ.

ڪافي ۹۳

هوت اچڻ جي ڪا ڪرِ ميان؛ پاندي روز پُڇا پان ٿي!

راتو ڏينهان روح ڪي، سِڪَ اوهانجڙي سِر، ميان -
تو لڳ هِت ڪانگ اڏا پان ٿي.

سِر توڙي تون صَديق، گهوٽَ اچين جي گهر، ميان -
گهوريو پاڻ گهميان ٿي.

اينديس اهڙي حال سان، دوست اوهانجڙي ٿر، ميان -
ڳچيءَ پلڻ پايان ٿي.

پرين پارئون تانهنجي، ٿي ويڄاريءَ جي ور، ميان -
ويئي ٽڪا وسايان ٿي.

سارو مطلب مون ٿئي، پرين اچي ڪنهن پر، ميان -
هِت پوئين پتايان ٿي.

”سڄوءَ“ اتي سپرين، دست مبارڪ ٿر، ميان -
سنڌيو يار سڏايان ٿي.

ڪافي ۹۴

هنڀڙي ڳالهيون ياد، آريءَ ٻاروچي جيون!

ويا ويساهي نِڪوڙي، عشق ڏيئي امداد.
پينر ٻاجهون جيڏيون، عُمَر مڙئي برباد.
دردمندن جي دلڙي، شال ڪندا سي شاد.
”سڄوءَ“ سنڌي سرتيون، پُني سڀ مراد.

ڪافي ۹۵

آءُ ڪوهيار لَ ڪائين، وري ويڙهو وسائج، ميان!
 ٻانهون ٻانهن جان ٻڌي، ميان آلا، پاند ڳچيءَ ۾ ٿي پائين -
 مون تون ڇت نه چائج، ميان
 مونهنون مديون ٿيڙيون، ميان آلا، ٿيس ايلارڻ آئين -
 پرين پاڻ پساڻج، ميان
 آءُ ڪنيزڪ تانهجي، ميان آلا، تون تا منهنجو سائين -
 ٻيو عيب نه لائج، ميان
 ڏيئي حالِ علاج جو، ميان آلا، ”سڄوءَ“ کي سمجهائين -
 سارو سرُ سٿائج، ميان

ڪافي ۹۶

آءُ آچي ره رات، ڀلو منهنجا يار وي!
 راتو ڏينهان روح کي، آه اوهانجڙي تات.
 مَشر آهي ملڪن ۾، سَنديو ڏاڍي ذات.
 آچڻ ريءُ اوهان جي آهي، هينڙي کي هيها.
 ”سڄوءَ“ کي تنهن سر جي، ڪاڏهن ٿيندي ذات.

ڪافي ۹۷

آءُ ويڙهي تون تا وس، وي،
 ڀلو، پنهل يار ميان!
 پرين مون کي پانهنجو، ڏاها ڏي ڪوٽس، وي.
 نماڻيءَ جو حالڙو، پريم آچي پَس، وي.
 ڪاهي ايندي ڪيچ ڏي، گولي وٺي گَس، وي.
 پوي پاڇاڻيءَ جو، تو کي مان ترس، وي.
 ويهڻ آهي پنيور ۾، بنا عشق عبث، وي.
 سوز اوهان جو سڀرين، ”سڄوءَ“ آه سرس، وي.

ڪافي ۹۸

آچي لايو ڪيئن، سڄڻ، تو تا ڀنهن نمائيءَ سان!
 ماريءَ انهيءَ ماري، هوت ڪندين ڪو هيئن.
 سا تا ڪيئي پانهنجي، جاني وڻيئي جيئن.
 جهڙي پنهل تو ڪئي، آءُ پڻ ڪريان تيئن!
 ڪان وڻندي ڪڏهين، نالو سڏو نيئن.
 وري وهاريو ويجهڙو، ”سچو“ پنهنجي سيئن.

ڪافي ۹۹

اهو ڏونگر ڏهاڻين، مون ڏوراڻو ڏئي!
 هاري ههڙا هوت تون، ٿي ويجهو وسارين.
 هيڏي هوڏي ٿي گهمين، تون نال نه بهارين.
 پنيورئون بيزار ٿي، چي سانول سنپارين!
 پاڻ ”سچو“ تون پاڻهين، وڃي ساڻن سڏهاڙين.

ڪافي ۱۰۰

وسئون تان وساريو، پلويارڙي،
 آءُ اوهانجڙي آهيان، پلوميان!
 سڪائيءَ ڏي سڀرين، ڪٿي نيڻ نهار.
 هيڏي نه ڇڏين، پنهنجي ڪڍ قطار.
 توکي ڏسان مون ڏسين، پرين ڪهڙي پار.
 ”سچو“ صبر ۾ رهي، ڳوندر ڏينهن گذار.

ڪافي ۱۰۱

هتي نه مون ڪل ڪائي، سِرَ انهيءَ جي ڙي جيٽيون!
 اڳ نه سيم ڪڏهين، هيءَ وراڻي واري وائي.
 ڳالهه نه ڳرهڻ جهڙي، سائين جا سمجھائي،
 توه ثواب جي ڳالهڙي، سڀ ويساه وچائي.
 سائي حقيقت حال جي، سِر اچانڪ آئي.
 ”سچو“ سانڀج ڳالهڙي، پرينءَ جا پرجھائي.

ڪافي ۱۰۲

رهبر روز بروز، اچن مون ڏي يار جا!
 ڪنهن کي سڪيان سرتيون، سڀريان جو سوز!
 اندر منجهه عجيب جي، ڪيڙو سڪ سروز.
 هيڪند ڪارڻ ٿي ڪريان، خاطر اندر خوض.
 شال ڪنهن تي نه ٿئي، سندو جانب جوز.
 ”سچو“ اجهو آڱيو، آرياڻي امروز.

ڪافي ۱۰۳

طعنا سِرَ تي سهندي آن،
 سرتيون ساري لوڪ جا!
 ٻاجهون ٻاروچل جي، راتيون هٿ ڪا رهندي آن.
 ڪاف منجهارئون ڪاڪيون، لعلن لوري لهندي آن.
 پسرُ بنا پرينءَ جي، ٺاه نه بڻي ڪنهن نهندي آن.
 پينر هن پنيور ۾، ريءَ ٻاروچي نه بهندي آن.
 ”سچو“ سڄيءَ سڪ گون، ڪيچين ڪي ڪهندي آن.

ڪافي ۱۰۴

دل جيون ڳالهيون، ميان، آءُ نا توسان اوريان!
 ڳجهيون ڳالهيون ڪريان ڪن سان، تڪوئي ٿي توريان.
 سڳو تنهنجي سڪ جو ميان، ساه اندر ٿي سوريان.
 سڪ اوهان جي سرتي ميان، ٿيه ساروئي توريان.
 زاتو ڏينهان ڪاڻ اوهان جي، ڇت ۾ چرخو چوريان.
 اڱڻ ”سڄو“ جي آءُ تون پيارا، پاڻ گهڻوئي گهريان.

ڪافي ۱۰۵

هينئن نه مون کي ماريو، اوڙڪ اوهانجي آهيان!
 ٻانهي آهيان وو تنهنجي ٻاروڇا، پورهيت پنهنجي ٻاريو-
 سڱ نه ٿي ڪو ساهيان.
 آسروندي وو آهيان ميان، واڳ مٽيءَ ٿي واريو-
 لالچ نه ٿي لاهيان.
 ڏاڍا ڏونگر لکيو، ميان، توه پنهنجي سان تاريو-
 چچر اڳيون نا ته چاهيان.
 آءُ اوهانجي وو آهيان ميان، وسئون ڪيم وساريو -
 جوڙ اوهان جي آهيان.
 سانول انهيءَ وو ست ۾ ميان، ڳالهيون تنهنجن ڳاريو -
 ڪيچ وٺن ٿي ڪاهيان.
 آءُ اڪيڙي وو هوٽ اوهان جي، ”سڄو“ کي سانول ساريو-
 ڳاهه ٻره جو ٿي ڳاهيان.

ڪافي ۱۰۶

رھو مون وٽ رات، اڙي پانڌيو پرين جا!
 آءُ اوهان تون صدقي، جا وائي مٺيو وات.
 پسان اڳڙين سان، پاروچاڻي ذات.
 راتو ڏينھان روح ڪي، تن جي آھي تات.
 ھڙي هميشه ساڻيو، ”سچو“ سَنَدو ساٿ.

* ڪافي ۱۰۷

تون آءُ آرياڻي اوري،
 تنهنجي دامن لڳڙي آهيان!
 سر پنهنجو سرتيون، آءُ گهرئون آيس گهوري.
 ڪامل ڪڏهن ڪينڪي، آءُ ڏونگر سگهان ڏوري.
 ڪا جا تند طلب جي، ڇت وڃين تون چوري.
 نيو نماڻي پاڻ سان، تر نه رهي هت توري.
 ”سچو“ سگ اوهان جو، ڪيئن پڄي تنهنجي ٿوري.

ڪافي ۱۰۸

مون کي تايو طبيبن، ميان،
 ٻن ٻڪيون وجهان تن جون!
 نظر ساڻ نهال ڪيو، هاريون حبيب، ميان.
 آزارئون آزاد ڪيو، اچي عجيب، ميان.
 دل کي دلا سو ڏنو، ڪاڪيون ڦرين، ميان.
 ڏيندا. ”سچو“ سپرين، گوش پي غرين، ميان.

* هيءُ ڪافي ۱۰۷، سسئي، داستان ٺاهون ۾ اڳ ئي ڪافي ۱۲ طور اڳ شامل ٿيل آهي. تفصيل لاءِ ڏسو صفحو 64 فٽ نوٽ.

ڪافي ۱۰۹

نينهن ڏاڍي سان لايو سي،

آءُ تا هاڻي ڪيئن ڪريان!

عشق سولو سرتيون، هت پينر پايوسي.

پڇي اسان جا پگڙا، آديون اجهو آيوسي.

پينر شهر پنيور جي، هت طعن تايوسي.

جو ڏنائون جيڏيون، سو پلڪ پايوسي.

سوئي ”سچو“ سر تي، هاڻي چمي چايوسي.

ڪافي ۱۱۰

اسين آهيون! ڇا اسين آهيون؟

پيلي، نٿا ڄاڻون، ڇا اسين آهيون!

نري ٻاران برساتيون لايون، نري ٻرن ٿيون وڏيون باهيون.

نري پڙهون ٿا نماز ان روزا، نري لوچ مٿي تون لاهيون.

نري چئون ٿا ”آهيون اسين ئي“، نري چئون ٿا ”اصل ناهيون“.

نري آرام آهي هن دل کي، نري وهائون ٿيئون واهيون.

نري چئون ٿا ”اسان پاڻ سڃاتو“، نري چئون ٿا ”اسين چاهيون“.

”سچو“ اصلئون سوئي آهين، نا هتي ٻيو ڪيو ناهيون!

ڪافي ۱۱۱

محبت مست مجنون ڪيا، ڪڍين خاصا خماري، لو...
 اصل ڪون عاشقن آهي، مٿي سُوريءَ سوارِي، لو...
 هٿڪون مٺهن سان موڙيندي، هوندي جا وره واري، لو...
 سڻو جا مير محبت جي، ڪٽن ڪي ڪوٽ ڪاري، لو...
 جنين ڪي جوش جاڳايو، تنين ڪهڙي تياري، لو...
 ڇڏي هي غيش عالم جا، هليا سي هيڪ واري، لو...
 پياسِي هوءَ حيرت ۾، ڇڏيئون سڌ سار ساري، لو...
 ڀرءَ جي باب ڏس تن ڪي، سپا وائي وساري، لو...
 سدا تن ڪي آ ساجن جي، اچڻ جي انتظارِي، لو...
 ”سڃيٺا“ سمجھ ڪي هٺين، مٿان ٿئين هٿ ميارِي، لو...

ڪافي ۱۱۲

ڪڏهن لاجي ايندا، يار سانگيڙا، ميان!
 سڳهي اچڻ جون ڪانگ اسان ڪي، اچي واڌايون ڏيندا.
 ڏيئي دلاسا دل منهنجيءَ ڪي، نال نماڻي نيندا.
 اهي اميدان آهن اسان ڪي، هڪ ٿڪي سان ٿيندا.
 ڪين ڏسندا ٿوه اسان جا، بديون سڀ بخشيندا.
 اهي اوسيڙو اڪڙين ڪي، گولي ساڻ گڏيندا.
 ڪيچ وڻن ڪون پئي پکڙا، اُٿي هٿ هوت اڏيندا.
 جيهو تيهو ”سڄو“ سندن آ، پانهجو ڪين ڇڏيندا.

ڪافي ۱۱۳

سرتيون ڏين صلاحان، 'چت تون چرخي لائين'؛
 آءُ ڪٿيان ڪي ڪانگه اڏايان!

راتيون ڏينهان روٿان انهن لڳ، پرين جي ٿيم پراهان.
 دل جمعيت تڏهن ڪي ٿيندي، جڏهن ايندا ڪي هوت اڳاهان.
 اديون انهيءَ جي ويئي آچڻ جون، روز بهاريان ٿي راهان.
 والي ورائي وري پنيور ڏي، سٺي اسان جون آهان.
 ڪيون قبوليت سيئي "سچوءَ" جون، سائين عرضِ الاهان.

ڪافي ۱۱۴

آ اچي ڏس حال مُهنجو، آءُ اچي سڻ عرض هي!
 نينهن تا مون کي نيو، طاقت نه ڪاٿن ڪي رهي،
 مشتاق جي مارڻ سٺو، آهي اوهان کي غرض هي.
 ڏاها وڃي بٽا چو پڇان، مون تا پروڙي ڳالهڙي،
 درد ٻيو مون کي نه آهي، محب تنهنجو مرض هي.
 دل ڪسي مون کون وئين، موتي نه آئين ڇا چوان،
 سڏ لھو ساجن اچي، آهي اوهان تي قرض هي.
 آءُ اچي امام ٿي، توتي اسان نيٽي نماز،
 سرڪڙ صلبي اوهان تون، آهي "سچوءَ" تي فرض هي.

ڪافي ۱۱۵

هڪي ڏهاڙي پير مغان، مون کي ڳالهه ڳجهي فرمائي!
 سٿڻ جهڙي ناهي سا، جا آڻ پرين پُرجهائي.
 عام نہ مَجنَ ان کي، جا صاحبن سَمجھائي.
 مَتَ منجهارئون مَکي جي، تنهن ساقِيءَ سُرڪَ چڪائي.
 پيالي مَون پرواز ٿيو، واءِ وڃي پي وائي.
 ’عبد‘ جاتو ٿي جنين، تن بازي هِت هارائي.
 ’حق‘ کون ’حق‘ نصيب ٿيو ٿي، مدعا ”سچو“ سنڀائي.

ڪافي ۱۱۶

هوت غريب نماڻي، اتي ڪيئن وساريئي، ميان!
 اڳڻ آسروند جي، آءُ تون پاڻئون ڄاڻي -
 هوت هڻي چو مارِيئي، ميان!
 وندر جي وڻن ۾، حب منجهون هوتياڻي -
 مون تا گهڻو نهاريئي، ميان!
 ٿورا گهڻا ڏينهن ٿا، هن عاجز سان آرياڻي -
 مان گڏ گڏاريئي، ميان!
 اتي هلي هڪلي، ڀرت منجهون پاڇياڻي -
 جڏهن سانول ساريئي، ميان!
 ڇڏي وڻن ڇيرين، ڪيئي پنهون ڄام پُڄاڻي -
 هيءَ ڪيئن آزارِيئي، ميان!
 ”سچو“ سڱ اوهان جو، سائينءَ لڳي سڄاڻي -
 پنهنجي ڪي قطاريئي، ميان!

کافي ۱۱۷

آءَ ڪا رهندِ هوتن ريءَ، هُنديَس سانولَ ساڻ!

لئن لئن منجه لڳي رهيو، ٻاروچي جو ٻاڻ.
وندر سنديءَ واٽ تي، پرزا ڪنديَس پاڻ.
ڏير ڏيئي ويا ڏکءَ جو، هِن ڏکيءَ کي ڏاڻ.
درد مندي دانهون ڪري، چيٽڪ ڪيٽس ڇاڻ.
مان اچي ٿئي ڪڏهين، هِن مُئيءَ جو مهمان.
”سچو“ سگ اوهان جو، سو تا پنهنجو ڄاڻ.

* کافي ۱۱۸

ڙي جيڏيون: هوتن ريءَ،

آءُ ڪنديَس ڪوهه رهي!

اندر وره وٽاڻ ڪيائون، لئن لئن منجهه لهي.
چڏي شهر ڀنڀور کي، هيءَ ويندي ڪيچ ڪهي.
ڪونهي ڪوهيارلَ ريءَ، سرتيون هٿ سهي.
قول پاڙيندو پانهنجو، ڪيو ٻاروچلَ ٻهي.
”سچو“ گڏيم ساڻيڙا، پَنڌن منجهه پهي.

کافي ۱۱۹

پرين نا ٻئي پار، ميان، جانب تنهنجي جان ۾، آخوند ري!

سبق ڏئين نه سور جو، ڪتابي نه ڪار.
حرف صحيح ڪر هيڪڙو، ورقَ سڀئي وار.
نينهن وارن کي ناحقي، مُلا هيئن مَ مار.
راتو ڏينهان آهي توئي کي، ڪتابن جي ڪار.
ٻاجهون نالي نينهن جي، ”سچو“ سبق وسار.

* هيءَ کافي ۱۱۸، سسئي، داستان پنجون ۾ اڳ ٿي کافي ۱۲ طور شامل ٿيل آهي.

ڪافي ۱۲۰

پرجهي پاڻ نه ڄاڻان، ڪير آهيان، يارَ ڙي ميان!

مورَتَ موڳائي ڪئي، صورتَ تا نه سڃاڻان.
ڪنهن نا ڳالهائون، ڪاڪيون، ٿياسي هِت نماڻا.
جان جڻو دل سڀوئي، اڏا ٿيم اڏاڻا.
ڏنم ڏاڍي ڏک سان، عشق جا اوراڻا.
خام خيالَ ٿي، 'سچو' ري، انهيءَ فڪر اڏاڻا.

ڪافي ۱۲۱

اهو بر ٻي بازار آهي، جتي ديرو دوست جوا!

ڏونگرُ ڏولي پائيان، سڀيريان جي ساءِ!
چمنديس چين سان ميان، سنڌي جانب جاءِ.
محبت محبوبن جي، ڪاري هينڙي ڪي هاءِ هاءِ.
ويني ڪانگهه اڏاڻيان، لکين لالن لاءِ.
مون ڪي ڪيچ وڻن ۾، نيئي پانڌيڙا پهچاءِ.
ساڻي سڀرين سان، هيءَ گداگر گڏاءِ.
'سچو' سڃڻن ڪي ميان، پاند ڳچيءَ ۾ پاءِ.

* ڪافي ۱۲۲

ڙي جيڏيون، هاڻي گهوريو، هوتن ريءَ سارو شهر ڀنڀور!

لائيندا وو لطف سان، هن ڏکيءَ ڪي ڏور.
هيءَ هالاڻي ان جي، شغلي وڌڙو شور.
منت نه منهنجيءَ موٽيا، زاري نه آهي زور.
نرسن ساڻ دفع ٿيو، سندو هينڙي هور.
'سچو' سندن راه تي، هڪ جفا ٻيو جور.

* هيءَ ڪافي ۱۲۲، سسئي داستان نائون ۾ ڪافي ۸ طور شامل ٿيل آهي.

کافي ۱۲۳

حال معلوم توکي هي ٿي، آءُ تا وس نہ وينياس!

پرين تنهنجي پار ٿي، قاصد منجان ڪيئي -

ايڏانهن منهن ڪيو بينياس.

چڏي وڃ نہ چيرين، منج دلاسا ڪي ٿيئي -

تنهنجي محبت مارياس.

چئي ٻڌايان سرتين، هن سباجها سي ٿي -

آءُ تا وار نہ وسرياس.

پاڻئون پري نہ ڪرين، آءُ پنيءَ اوهان جي پيئي -

تنهنجي پڪي ني بينياس.

ساڻي ڏيڄ ”سچوءَ“ اهي، نياپا تون نيئي -

آءُ تا گهڻو اڪندياس.

کافي ۱۲۴

منهنجو پنڌڙو په آهي، ڀلو سرتيون سانول ساڻ!

سو تا چڻڻ جيهو، اصل گون ناهي -

آهي سگ ته پنهونءَ ساڻ.

ايندو، اٿم آسرو، آسَر هڏ نہ لاهي -

ٽيندو مٿيءَ جو مهمان.

چئي شهرينور ڪي، ڪيچ ويندي هيءَ ڪامي -

اڳم باروچي جو باڻ.

* هيءَ ڪميڻي ڪوڙي، سگه ساڻن ساهي -

پر پرين ڏسندا پاڻ.

”سچو“ ڄاڻ صحيح ڪري، توڙي باب سندن هيءَ ناهي -

تہ پي نيندا سباجها ساڻ.

• * ڪافي ۱۲۵

منصور سوريءَ تي چڙهيو، هر ڪنهن چيو ٿي واه واه،
 عاشق اتي ئي سر ڏنو، انا الحق ٿيو سڀ ساه ساه.
 _ عشق اچي نعرو هنيو، تيس سپائي باه باه،
 نظر مون کي هادي آيو، ٿيو سوئي الا الله،
 _ عاشقن سر کي جا پيتي، ٿي سپائي هو هوا،
 منصور، شمس تبريز پاران، هٿ ڪيائون جاه جاه.
 ويا سمنڊ ۾ ڏيئي ٿي، سارو لڏائون سٽ سماءُ،
 الف سان جي گم هئا ٿيا، گل شيءِ هرجاءِ جاءِ،
 ”سچو ڏسڻ سان سرخ ٿيو، تخت تي هو شاه شاه،
 رچي اٿاهون لعل ٿيو، سارو اهو هو خود خدائِ.“

• ڪافي ۱۲۵ کان ڪافي ۱۲۹ تائين ۵ ڪافيون، علي قلي بيگ صاحب جن جي مرتب ڪيل ”رسالو سچل سائين“ تان ڪٽي هتي شامل ڪيون ويون آهن. ٻنهي رسالن کي ڀيٽڻ بعد اهي ڪافيون شامل ڪيون ويون آهن، جي رسالي ۾ اڳ موجود نه هيون.

* ڀيرو، ڪافي ۸۲، صفحو ۷۸ ”رسالو سچل سائين“ مرتب: علي قلي بيگ.

* ڪافي ۱۲۶ *

عشق لڳي تان ڪر آمين، نا منجه ڪفر نا منجه دين.

- سئون سورن جون ڪهڙيون پڙهين ٿو،
وره نہ ڀڄندئي وَلَا الضالين.

- ديد ڏسي ڪي ديد اڙائين،
نيهن نہ ڀڄندئي نابين.

- جلوه عشق جو عرش ڪُرس تي،
سر زمين ڇا زير زمين.

- دل سان ڌرو درد قبوليم،
ڪشف قبور ڪرامت ڪين.

- شُبها شڪَ سڀوئي لاتم،
پاڻ سڃاڻڻ سان يقين.

- طالب ڪي تاويل گهرن ٿا،
ڪن تمنا تي تمڪين.

- هادي عبدالحق ”سچوءَ“ ڪي،
توڙون هئي تا ڪئي تلقين.

* ڪافي ۱۲۷

ساروئي سر آهي، ڪاٿي سچل، ڪاٿي ذات سچل دي.
 موج درياءَ حُباب ڪڙا ڪيا، ڄاڻج ڪو شڪ ناهي.
 آهي اونهون اسرار الاهي، ڇا منجهاروڻ چاهي.
 پنهنجي پاڻ پسرڻ جي ڪارڻ، ناه لکين ٿو ناهي.
 عاشق، عشق، معشوق اهوئي، ڏانوڙ ڏاڍو ڪيو ڏاهي.
 ”الا الله“ اثبات مڙوئي، ”لا“ ڪي ڇڏ تون لاهي.
 ”لي مع الله“ سمجه اشارت، فيل لنگهيو منجه پاهي.
 وات اهائي وحدت واري، ڪامل ايندا ڪاهي.
 سوئي اندر سوئي ٻاهر، ڪئين چوان ائين ناهي.
 ڳالهه ”سچل“ جي سالڪ سمجهن، لوڪ جي ليکي چاهي.

** ڪافي ۱۲۸

تون رُب ڏاڍو بي پرواه،
 آءُ تا ٻڄان تنهنجي ڊاء.

ذڪريا ڪرڻ وجهائيئي، سسي ساه منجهاء.
 هومڪي جو ڪو ڏيو تنهن ڪي ڏنئي ڪين ڪهڪاء.
 حسن ۽ حسين مارائيئي، ڏئي جيءَ جفاء.
 ڪريل منجه ڪتل ڪرايئي ترس نه پيڙئي ڪا.
 ظلمي آهين، رحمي آهين، جا وڻئي سا واه.
 ”سچوءَ“ تيز تي سڀ هنئين، جيڪا رُب رضا.

* برو، ڪافي - ۴۴، صحو ۱۴۹، (ايضا).

** سر بلاولي، ڪافي ۸۸، صفحو ۵۱، ”رسالو سچل سائين“ مرتب علي
 قلي بيگ.

* کافي ۱۲۹

ڪرن مڙيئي قتل عام،

پاڻ ڪريان جي پٿرو..

- جدا جماعت کان، آهيان پاڻ امام.

- دم نہ اڳيون دين ٿيو، ڪفر نڪو اسلام.

- فارغ هئڻ فرض ڪوڻ، سنّت ڪي به سلام.

- ”سچو“ آيو سچ ۾، ناهي حلال حرام.

کافي ۱۳۰

ويندي تا وٽڪار،

جيڏيون هي لڳ هوت بلوچ جي.

ڪيئن وهان هتهين، آهي منهنجو ڪم ڪوهيار.

**- ساھ منهنجو سرتيون، آهي پرين جي پار.

هيءَ دل ديواني ڪري، هو ٿيا پاڻ قرار.

جات جتن جي جيڏيون، جيءَ وڌو آهي جار.

”سچو“ نہ وسار ساھ ڪوڻ، دوستن جي دربار.

کافي ۱۳۱

عين اٿو انسان، ڀول مٿان ڀلي ڪائي!

دلُ ڏرويشي، پهري آيو، صورت هن سلطان.

آهي جڳ ۾، سٿوڙي جيڏيون، صاحب جو سيلان.

ڏسئي تماشويار سڄڻ جو، هر همہ حيران.

واه عجائب جيهو ڪيائين، ”سچو“ ري سامان.

* پيروي، کافي ۱۸۶، صفحو ۸۹، ايشا.

* کافي نمبر ۲۷۰، سر بروو، صفحو ۲۱۱ ”رسالو سچل سائين“ مرتب علي قل بيگ.

* ڪافي ۱۳۲

باروچي لَوَن لائِي، ميان، ڪوهياري لَوَن لائِي!
 ڳالهه نه ڳرھڻ جهڙي، ڏاڍي سور سلائي.
 سرتيون مون سان سور ۾، پيٽر ڪانهي پائي.
 هيروڻي سا هانو ڪي، ڏنهن عجيبن آئي.
 سر ڏيڻ سيٺن ڪي، ”سڄو“ آهي سڄائي.

ڪافي ۱۳۳

صحيح سڄاڻ ساري، خود آهين وي خدائي!
 لکين ستارا گم ٿيا، روز ڪڙي روشنائي.
 ڪوڙين قطرا ڪارونپار، ڪي سمنڊ سَمائي.
 سڏ تنهين سر انهيءَ جي، مٿي جنهن جي آئي.
 تخت هزارو اوري رهيو، پري رهي ٻلي شاهي.
 ”سڄو“ سڄي ڳالهڙي، پاڻ پرين پرجهائي.

ڪافي ۱۳۴

وَس ڪا آهي ويچاري! - هٿ هن جو هوت، ناهي!
 اٿن اٺارن ٽون، سائين الا، صدقي آءٌ سو واري.
 چايم ڏاڍي چاه مون، سائين الا، ڀرءُ بلوچي ٻاري.
 هيڏي هوڏي جان ڏسان، سائين الا، اندر ٻاهر آري.
 ٻانهن ٻانهن جان ٻڌي، سائين الا، زار ڪريان ٿي زاري.
 ”سچو“ سهي جي ڪرين، سائين الا، حق حقيقت ساري.

* هيءُ ڪافي ۱۳۲، سر سسئي داستان پنجون ۾ اڳ ڪافي ۵ طور اڳ پڻ شامل ٿيل آهي.

ڪافي ۱۳۵

تون آءُ اسان وٽ يار: تنهنجي اچڻ ڪاڻ -
جيئڙو جُڪي ٿو، ساهڙو سِڪي ٿو!

بَس نہ وهڻ ڪوئن ڪرڻ، هي نيٺن سَنڌا نارَ.
ماٺ ڪندي ئي چاڙهيا، پرہ اسان تي بار.
پرين پاڙج پانهنجا، جي ڪيئي قول قرار.
چمي چشمن تي ڪنيم، تنهنجو عشق الہ توهار.
باه جيهو آءُ ڀاڙيان، جو دم توهڪون ڌار.
راتو ڏينهان تانهجي آهي، ”سجُو“ سار سنڀار.

ڪافي ۱۳۶

دردمندن جي دل جو، ميان، شوقي و يارُ شڪاري!

يار سُهڻي جون ڏسو ڏهاڙي، ڪن ٿيون خون خماري.
سوز وارن کي سڀني اندر، ماري قنبر ڪاري.
چشمان چوڻڪ ڏايو لائن، ڪجڙيان هن قهاري.
بانھون سي ٻڌيم اڳيون انهن جي، زاري سولَڪ زاري.
دل اسان جي وٺ ٿين ٿيون، ٻڳي چشمان چاري.
پاڻان چاڻي ظاهر ڪيائين، هوءَ هوءَ حُسن هزاري.
جيءُ ”سجُو“ جو جار وڌائون، ڏيئي پاڻ ڏيڪاري.

ڪافي ۱۳۷

سِگها ايندا، سِگها ايندا، پاندي پرين جا ڪي تا!

سڪائيءَ سان سرتيون الا، ڏک پائي اچي ٿيندا، پلي ايندا.
دردمنديءَ جي دل کي، ميان، دوست دلاسا ڏيندا، پلي ايندا.
ڪين ڇڏيندا ڇڙين، ميان، نال نماڻي ڏيندا، پلي ايندا.
پکا پکن سامهان، ميان، اُٿي پاڻ ڏيندا، پلي ايندا.
سو ڏينهن ٿينو ڪهڙو، جو ”سجُو“ نانءُ سڏيندا، پلي ايندا.

ڪافي ۱۳۸

تنهنجي محبت موهيو موهيو، رمڙن ريهيو ريهيو، هي ٿا ساهُ -

آئي الله!

طرف تنهنجي راتو ڏينهان، ڇتِ هڳيرو چاهُ -

آئي الله!

آهي اسان سان سڀرين، حبَ سندو هَمراهُ -

آئي الله!

پيو پياري تانهجي ميان، هي ڏوهاري ڏاهُ -

آئي الله!

واڪا ڪيون ٿو وهي، دل اندر درياهُ -

آئي الله!

ڪشي ڪري ڪپڙا، ”سڄو“ مليندا پاهُ -

آئي الله!

ڪافي ۱۳۹

هوتَ ڪڏهن نه هلايو، پانڌي پنهنجي پار ڏنهن اسان ڏي!

طرف توهان جي مڪوسين قاصد، سوي وٺندو ڪين رايو!

نياپو منهنجي نيهن جو، جيڪر ساڻيءَ نه سڻايو.

هو جو ڪيو هوو وعدو، سو تا ياد نه آيو.

”هر دم هوندا سين آسين توڻي سان“، فائق هيئن فرمايو.

تنهن ڏينهن لاکون پار ”سڄو“ ڪي، باري ٻرهَ بچايو.

ڪافي ۱۴۰

ڪالھ قاصداً اوڏانهون آيا، اها ڪيئون آگاهي!
 ’پار پنيور جي هئا اچڻ جا، ساڻ ڏٺي ڪي سعيٰ -
 چڱي ڏنائون گواهي.
 منهن محبوبن جو ٿيو اسان ڏي، پيا سي پنڌ سجايا -
 ڪيها رهبر ڪريان راهي!
 يار مسافر ڪيم اداسي، ڏور جنين ڏينهن لاياءِ -
 اٿي تون ميڙ الاهي!
 پاندڳجيءَ پائي اڳيون پرين جي، اسان ٿوه سڀئي بخشايا -
 ٿيا سي پاڻ صلاحِي.
 ’سچو‘ اتاهون اچي رهي هت، ويڙها سي يار وسايا -
 غم لڙي گمراهي.

ڪافي ۱۴۱

هاري سو پاڻي هار، تا آءُ ڄام چنيسر آڙان!
 جنهن دوست ڪسا يو دم ۾، ست اهو سينگار.
 هڻئون پڳي تنهنجي آهي، روئين ڇو زار و زار.
 داڻو هيڙو درد جو، جنهن ڪيو بهشتون بيزار.
 ٿوه ته تنهنجو ڪونه هو، پر نينهن ڪيو نروار.
 پلنگئون پئين پت تي، ڪري گوند ڦٽار.
 ”سچو“ سهي جي ڪرين، هيءُ هو عشق جو اسرار.

ڪافي ۱۴۲

هارَ چنيسرُ ڄام، ليلان ڪسا يو دَسَتُون پنهنجي.

تاڳو مٿيون هو ڪسوڙي، جو دل جو ٿي پيو دام.
نَظَر وڌي ٿي نا غيرُ تي، تيلهان تون ٿيئن تمام.
پلي پولي ۾ پئڻيءَ، هار پائيئي آرام.
تنهن ڏينهن آندئي پاڻ سان، سورن جو سرانجام.
”سڄو“ ره صبر ۾، عشقُ ٿيئي انعام.

ڪافي ۱۴۳

ڪيئن چوين ٿو، ڪيئن چوين ٿو!

لوڪ ناهي پيو، ڪيئن چوين ٿو؟

لوڪُ سڀوئي اهو آهي، ڪيئن بيائيءَ منجه پوين ٿو؟
اڃاڻ بنائي پاڻ بيهاريئي، غمزي انهيءَ ۾ چو نه گوين ٿو؟
ساڻ سڄي تا ”سڄو“ گذارين، راندروئن جي ڪيھي روين ٿو؟

ڪافي ۱۴۴

پل وڃي ٿو، لوڪ ساروئي پل وڃي ٿو!

”مان“، ”تون“ ويندي، اهوئي ٿيندو، پل اهوئي جيڪو پڄي ٿو.
اهو اهوئي سرتيون آهي، نه تا اها ڪوئي ڳالهه مڃي ٿو.
اندر ٻاهر اهوئي آهي، ”سڄو“ هي سر صحيح سڄي ٿو.

ڪافي ۱۴۵

سُٺو سڱ ٿيو، ڪاڪين ڙي، ڪيچ ٿئين سان، شالَ مولو ميٽيندو!

اڳئين ڪوئن پي اڳرو، پائن تا وره ويو!
آريءَ جي اولاد سان، ڏاڍو پيچ پيو.
بيڪسيءَ جي دائري، تنهن کي ٺيهن نيو!
صدقي تَن سِيرَن تَوَن، ”سچوءَ“ ساھ ڪيو.

ڪافي ۱۴۶

شال مون سان وريون وريون،

کانگ ڪرين مٺيون ڳالهيون!

جداڻيءَ جون جان جسم تي، ڪيون پورن پريون پريون.
درد سڄڻ جي دل منهنجيءَ کي، زور ڪيون نريون نريون.
ڏکڻ واريون ڳالهيون، اسان پي دل پائي تريون تريون.
وايون وصل جون يار ”سچو“ تون، متان ڪرين يريون يريون،

ڪافي ۱۴۷

مون کي متان تون ڇڏين،

سونها ڙي سڄڻ جا!

مَ ڄاڻان ڏينهن اهو تا، ٿيندو اڃا ڪڏهين.
نانءَ مولِي جي محبوبين سان، نئي غلام کي گڏين.
حاضر ٿئين حضور ۾، نانءَ ”سچو“ ڪري سڏين.

ڪافي ۱۴۸

اهو آهي آهي، يار ساڳيو ساڳيو!

اوهين ڄاڻو ساڻ يقيني، ٻيو سو ناهي ناهي.
ميخاني وچ مست هميشه، ڪيئن سو ڪعبي ڪاهي ڪاهي.
لوڪ سارو ٿي هٿ جو آيو، سڀ حجابان لاهي لاهي.
ظاهر باطن آهي اهوئي، جان جثوري چاهي چاهي.
نانءُ ”سچوءَ“ جو آيو صفت ۾، ڏانءُ ڪيو ڪيهو ڏاهي ڏاهي.

ڪافي ۱۴۹

هيءَ پورهيت پاڻيءَ ڀروئي، خان ٻارو ڇا تنهنجي!

حاضر خدمت اچي اوهان جي، حال چونديس روئي.
ساڻي اسان جي سٺ لهن سٺ، سوال ڀورو ڪر سوئي.
ڪيئن وساري ويهان اوهان کي، ڪٿي تا ههڙي توئي.
طوطيءَ جي ڳچيءَ سو سلا من، ”سچوءَ“ مڪا پڻ پوئي.

ڪافي ۱۵۰

وات مون کي آهي وائي، خان ٻارو ڇا تنهنجي!

پرين نه مڪو طرف اسان جي، لکي ڪتابت ڪاڻي.
پيرو ڪندين وري پنيور ڏي، اها اڌر مون آئي.
حال منهنجي جي خبر نه ڪنهن کي، چڱي سڄڻ تو لائي.
اهو آسرو مون کي آهي، ٿيندين اچي ڏک پائي.
اڄ صبح تا اڳ ”سچوءَ“ جي، جاني ايندين شال ڄائي.

ڪافي ۱۵۱

سُن منھجڙو حال،

دلبرَ ديس وَسَئي، گھُوريوڙي پَر ڏيھ توتون!

مون ڪوئن پري نہ ٿئين، سائين مَڃ سَوال.
منهنجو توسان تا آهي ئي، خاصو يارَ خيال.
روڻان واتڙين تي، ڪريو ههڙو حال.
واڳان وطن پانهنجي، ڦيري آءُ في الحال.
تو ڪوئن ڳجهو ناه ڪو، عاشقَ جو احوال.
ڪَر ”سَچوءَ“ کي سپرين، ڪٿي نيڻ نھال.

ڪافي ۱۵۲

ڪاصدَ وري ويندين،

ديس ٻاروچل جي، ميان!

خَبَر خوشيءَ جي وٺي اٿائون، سِگهو اسان ڏي ڪي ايندين.
درد منڊيءَ جي دل کي، هاڻي ڏاها دلا سو ڏيندين..
سپيرين جي ڳالهه ڳجهيءَ جو، وڃي سوراڦ ٿيندين.
سوزِ فراقَ جي، يارَ ”سَچوءَ“ جو، تون هي نياپو نيندين.

ڪافي ۱۵۳

آئين قاصدَ ڪالهه،

پرينءَ جي پار ڏنهن، آندئي جي سَنِيها سَل آهي ئي!

هاريانَ جي حالَ جي، ڪا هئي هُت قِيلَ مَقال؟
پاڇيءَ کي پرديسَ ۾، سِڪندي ٿيڙا سال.
پرينَ کي مون پُڇيو، ڪا خَبَر ڏي خوشحال!
ڪي ڪيندا هجر فراقَ کي، ڪي ورنڊا واو وصال!
”سَچوءَ“ سنڊي ساهَ جي، ڪا هئي هُت ڪين سنڀال!

ڪافي ۱۵۴

عاشق ڪر آرام،

پرين ۾ گهڻو پڇيو تنهنجو، خوشيءَ ۾ ره، ري!

طرف تنهنجي آه، اچڻ جو، اسان جو انجام.
 رهبر عاشق کي وڃي، سَوَ لڪ ڏيڃ سلام.
 اڳنان آهي تانهنجو، سُرھائي سر انجام.
 جيڪي چيو، تانهنجو آهي، ڪلي قبول ڪلام.
 ”سڄو“ تنهنجي ساه کي، آهر محبت بخش مُدام.

ڪافي ۱۵۵

يار منهنجي کي ڪريو، مٺت وڃي ڪائي!

پرڏيهه وڃ نه مون پرين، يار تو سان مون تا لائي.
 اندر منهنجو آڏ ٿيو، ڪري وڃڻ جي ٿو وائي!
 ڏسو اوهين ٿيون، دل ڏاڍي سان، اڏيون اُ مون اٽڪائي.
 چڱا مڙياڻي ميان ائين چون ٿا، ’لائي ته توڙ نياڻي‘
 هجر منجهارڻ ٿيندي وصالت، اها ڳالهه ”سڄو“ آزمائي.

ڪافي ۱۵۶

هاڻي مون کي پرين پوءِ،

جيڏيون جيڻ جنجال ٿيو!

ويئي واٽرين تي، هيءَ راتو ڏينهان روءِ.
 ويهڻ هن جو وه ٿيو، هو لڏي ويڙا لوءِ.
 درد منڊي دانهون ڪري، آهي هوئن ريءَ هوءَ هوءِ.
 ڪاڪيون مون ڏي ڪيچ ڪون، شال قاصد اچي ڪوءِ.
 ”سڄو“ ڪندي سال ٿيا، ورهين وءِ وءِ.

ڪافي ۱۵۷

يار ساڻيوڙي ميان، يار پانڌيوڙي ميان، پلوڙي ميان،
دوستن جي ڪل مون کي ڪا ڏيجو!

هيءَ نماڻي در وڪاڻي، نالِ نباهي نيجو.
ڪيم و ساريو، مڱي نه ماريو، چوري تا نه ڇڏيجو.
ڏيو دلاسا ڪڏهن ايندا، لوه ٿون تا نه لڏيجو.
جنهن ويلي هلو اِتا هون، ”سڄو“ نانءُ سڏيجو.

ڪافي ۱۵۸

ساجن انهيءَ سير، ايندئي ڙي آڃا!
سي ئي پهتيون پرينءَ سان، جي گهڙيون انهيءَ گهير.
سپيريان جي سير ۾، هيڄون هيٺڙو هير.
بڏي نڄج ني هُن جي، ڇاڻيءَ ڇاڻيءَ چير.
”سڄو“ سائين جي پڇين، ڦٽل سڀئي ڦير.

ڪافي ۱۵۹

”تو کي عاشق پنهنجو ڄاڻان، تو کي سون ۾ سڃاڻان!
”اسين تا توسان آهيون سدائين، وجهج ڪين وڃاڻا.
”لهي تا آهن نظر اسان کي، آڇي جي در وڪاڻا“،
دستون ڪري ڏنوهي مان کي، يار دارونءَ جا داڻا.
سُهڃ ”سڄو“ تون ساڻ يقيني، محبوبن جا ماڻا.

کافي ۱۶۰

هوت اسانجړو حال، تون پاتھين تو چاښين!
 اوھان باجهون وو سپرين، ميان الا، ساعت پايان سال-
 وري اچې آريايي.
 راتو ښهان روح کي، ميان الا، سنډو خواب خيال-
 هيءُ اټو ښايي.
 معلوم تو کي مون پرين، ميان الا، عاجز جو احوال -
 تون سانول سچايي.
 چټي ويندين وو چپرین، ميان الا، تولگ کيم کشال-
 تون هيئن کيئن هوتيايي!
 سوز اوھان جي وو سپرين، ميان الا، پره کئي بيحال-
 ته پي غرنه اټي.
 لاه فراق وو فقير کون، ميان الا، ”سچو“ مچ سوال -
 هيءُ هادي لئي هاڻي.

کافي ۱۶۱

منهجي اگڻ آج آءُ،
 پرديسيزا ټي يار!

والي شال وصال جو، کو وري لڳي واءُ،
 اچي هډ نه هټهين، سانول تو وريءُ ساءُ.
 ميان مشتاقن جو، اچي صاحب له سماءُ.
 دانهون کري درد ځي، جا قتي فراقءُ.
 ٿيون مڊايون کيتريون، سائين ”سچو“ کانءُ.

ڪافي ۱۶۲

اوڏاهون قاصد جي آيا، تن هلائي هيءَ وائي؛
 هاڻي هوتياڻن جي، هئي توڙي تياري،
 واٽان پڇي تانهنجون، ٿو اصل کان آري،
 ڌاري، سنڌيو حال جي هت معلوم سڀائي.
 اهو رکج آسرو، جو آڇ توڙي ايندا،
 ڏيئي ٻانهون گل تو وري، پزين پڙچائيندا،
 هيڪند ٿيندين هت سان، تون جاگندي جائي.
 مارئي ماندي نه ٿي، ڇو گوندر گذارين،
 واٽان آڇ ان جون، ٿي نت نه نهارين،
 جهڙي تون هت آهين، آهين هت پي اهائي.
 ويو وڇوڙو وچ مون، تون گڏين سائينءَ سان.
 توسان آهن سڀرين، پري پاءِ نه پاڻ؛
 ”سچو“ ٿيندين سيگهڙي، اها وائي سوائي!

ڪافي ۱۶۳

ڪيچي ڏنم آڇ اتي،
 اوهين تا ڇاڻا پانيو!

سال لنگهي ويا ڪيترا، ڪاڪيون ريءَ ڪتي.
 آڇ تا وينديس کاڌي ڪينڪي، هوسو، تا منهنجو هتي.
 منزل محبن جي جتي هوندي، ميان، هونديون سرهايون ٿتي.
 موڳائيءَ جي مونجهه ۾، سائين الا، ڪانه ڏسي ڳ ۾ ڪتي.
 سودو سيئن سان حال ٿيندو، ميان ”سچو“ تا سر ڏتي.

کافي ۱۶۴

اڄ اوڏاهين سي آيون، مون ڏي خبران خير جون!
 ٻيو تا تو سان دوست وي، ڪون برابر پايون.
 لکي مون معلوم ٿيو، - هاڻي پير ايڏاهين ٿا پايون.
 سنڀري توکي ميان ڏيهه سنڌيءَ، لڪ ٿورا ٿا لايون.
 سورن واريون سيئي ساعتون، توتان لڪ لنگهايون؛
 توکي ٿينديون هاڻي حاصل، ”سڄو“ ري سرهايون.

کافي ۱۶۵

منهنجي حجت تو سان ناه، توکي مولو ميڙي يار!
 مون هن نمائيءَ کي، آسَر سَنَدُو آهر.
 اندر ٻاهر تا تنهنجي، جانب آهي جاءِ.
 ڏونگر ڏورڻ آڻيا، ساڄڻ تنهنجي ساءِ.
 ”سڄو“ آهي سِڪَم، لالڻ تنهنجي لاءِ.

کافي ۱۶۶

پُڄن ڪوه طيب، او، سوز واريون سرتيون، ڀلو آڻو!
 پيدا ٿيندا پاڻهين، ڪول آيس قَريبَ.
 ڏين ڏيڪاري ڏيلڻون، اڇانڪ عجيبَ.
 ”سڄو“ وَسَن سي سدا، هنڙي منجهه حبيب!

ڪافي ۱۶۷

الا باري پرہ يولڻ جي، دل ديواني منهنجي ڪيئي!
 اوري اٽڪ نہ رهي، خاص پرين پڪيئي.
 پياريائون پُر ڪري، بي سڀ وائي ويئي.
 راتيان ڏينهان روح ۾، ”تيا تيا“ آهي ٿيئي.
 اڪيون دل ”سڄو“ ڇيون، پاڻ سڪيون ڪيون پيئي.

ڪافي ۱۶۸

يار لايورنگ، ڏس تون، جي هڻين ڪنهن حال ۾!
 محڪم رهين احوال ۾، قائل نہ ٿي تون قال ۾.
 خيال ٻاجهون خاص تنهنجي، هڻي جيڻ جنجال ۾.
 جي هڻين ڪو دم اتي، تا هج تون خاص خيال ۾.
 اصل ۾ يڪتا ٿئين، عاشق چڪو امثال ۾.
 محبت مگر مرشد سندي، ائين انهي احوال ۾.

* ڪافي ۱۶۹

”تو ڪيئن اهي وسري ويا، جن کي توڻي ڪارون ڪيون؟“

پانڌيءَ پرينءَ جي پار ڏنهن، آندي خبر اها يار ڏنهن؛
آيو اصل اسرار ڏنهن، دوسن سندي دربار ڏنهن.

ڪيئن تون پئين پيءُ ڳالهه ۾، هي جيءُ وجهين جنجال ۾؛
چٻ، آهين ڪهڙي خيال ۾؟ - ره تون هميشه حال ۾.

ڪانئن پاسي ڏينھڙا پيڳ، سي ڳڻ سندن وسري ويٺا!
سڄا سخن سانڍڻ ٿيڻ؛ سد ڪين ڪڏهن نا ڪيٺ.

”ڳالهيون سڄڻ جون ياد ڪر، دل سامڻ تي عاشق آڀر،
تا تو اچي نازڪ نظر، هيءُ هيءُ متان ٿئين بيخبر.“

”جيڪس فراق جي فال هئي، ڪا ڪين تنهنجي ڳالهه هئي،
”تو ڳڻ جيڻ جي جال هئي: آڇ تون تن سنڀال هئي!“

”اتي وساريئي ڪيئن ويهي، جي ڏيهه هئا تنهنجا ڏيهي؛
”تو ڪي آئي مصلحت ڪيئي؟ - هار پاڻ ايندا آڇ پيئي.“

”سڄو“ متان دلگير ٿئين، آڇ پاڻ فرمايئون ائين،
”طالبدوجي تسلا ڏئين، معافي مڊايون ڪيون مڏين!“

* مرتب پاران ڪافي ۱۶۹ ۽ ڪافي ۱۷۰ رسالي ۾ ”ڪلام“ جي عنوان سان ڏنل هيون، پر اسان انهن جو عنوان ”ڪافي“ رکيو آهي، چوڻ ڪلام شاعريءَ جي ڪا الڳ صنف ڪانهي پر شاعريءَ جي هر صنف کي ڪلام چئي سگهجي ٿو. ٻيو عرض ته اهڙي ئي سٽا واريون يعني ٿلهه ۽ هر بند جي آخري سٽ جو ٿلهه سان هم ڪافيءَ هجڻ بجاءِ، هر بند جي سٽن جو هڪ ٻئي سان هم ڪافيءَ هجڻ، اهڙيون ڪافيون رسالي ۾ ٻيون پڻ ملن ٿيون. مثال طور ڏسو: سسئي، داستان چهن، ڪافي ۶.

* ڪافي ۱۷۰ *

وعدا اهي اڃا پڻا، مون سان ڦرين جي ڪيا!
 ڳالهيون ڳجهيون اهي يار جون، اصلون ٻڌيم اسرار جون،
 سي ٿيون عطا اعتبار جون، دل ۾ رهيون دلدار جون.
 واليءَ اهو وعدو ڪيو، جو ڪم چيوسين سو ٿيو،
 ”هڪ ٻول توهان، نا پيو، وسري نه مون ڳون سو ويو.“
 فائق وري فرمائيو، ”تو سڙ اسان جو سائيو،
 ”اهو ڏسڻ مون آڻيو، دل ساڻ سو مون لائيو.
 ”سڄو“ سدا سرهورين، هن ٻول اسان جي تي بهين،
 ”تون ٺاه تا هن تي ٺهين، سر بار برهي جو سهين!“

* ڪافي ۱۷۱

دمَ دمَ جا ديدار، وو، اڀر آسان جي نار تي!
 بگا ڏاند ٻڌائون ٻيئي، تن جي ڳالهه ڪريان آءُ ڪيئي،
 وهن ڌارو ڌار، ڳاڙهيءَ جي ڳٽڪار تي.
 پاروئي هڪڙي چڪريون ٻيئي، آرا انهن جا آهن اهي ئي،
 وهن بارو بار، وو، لٽ واريءَ للڪار تي.
 قريهين ونڪڙون آهن اوياريون، ارڙيون سونهن مالهه موچاريون،
 جهلڻ جا جهلڪار، وو، لوڻ واريءَ ٽٽڪار تي.
 ڍڍي چونڪ جوئر جا نسري، ڳنا تنهن جا ماڳي مصري،
 ڳرين جا به خمار، وو، آهن ٻيهي واريءَ پونجار تي.
 کانگن کانگير، وهين واهيرو، ڪٻرن، ڳرين ڪيو اچي گهيرو،
 ڳوڙهن جا وسڪار، وو، جهريڪين جي جنسار تي.
 آيو نيسر پاڙ ۾ پاڻي، مرشد اچي ٿيڙم ساڻي،
 سا جوئر پڇايم جار، وو، آهن ڪم ”سڄل“ جا ڪلٽر تي.

* ڪافي ۱۷۱ اصل ۾ ”سندي روجهن بابت بيت“ جي آخر ۾ ڏنل هئي، جيئن ته هن ڪافي جو مواد نه ته روجهن بابت آهي، نه ئي وري اهڙي ماحول جي عڪاسي ڪندڙ يا ان سان مناسبت رکندڙ ئي آهي، ان لاءِ هن ڪافيءَ جو هيٺ ”متفرق ڪلام“ ۾ شامل هئڻ مناسب ڄاتم.

اعليٰ اعظم شان (حضرت بايزيد بسطامي رح جي نعري ڏانهن اشارو).
ڇا ته اعليٰ شان آهي.

الا الله

سواءِ الله جي.

الآنَ كَمَا كَانَ. (قول)

هاڻي ائين، جيئن اڳي هو.

أَسْتَغْفِرُ اللهَ

الله کان معافي گهران ٿو.

الْفَقْرُ خَزِينَةٌ مِنْ خَزَائِنِ. (بزرگن جو قول)

مسڪيني، الله جي خزانن مان هڪ خزانو آهي.

الْفَقْرُ فَخْرِي وَالْفَقْرُ مِنِّي (حديث)

مسڪيني منهنجو فخر آهي ۽ مسڪيني مون وٽان آهي.

الْفَقِيرُ لَا يَحْتَاجُ إِلَّا إِلَى اللَّهِ. (صوفين جو قول)

فقير اهو آهي، جيڪو الله جو به محتاج نه هجي.

الصَّبْرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ (حديث)

صبر ڪاميابيءَ جي ڪنجي آهي.

أَنَا أَحْمَدُ بَلَامِيمَ. (صوفين جي چوڻي)

مان احمد آهيان، مير (م) ڪانسواءِ (يعني احد).

إِنْ أَوْلِيَايَ تَحْتَ قَبَائِي. (قول)

منهنجا اولياءَ، منهنجي چادر هيٺ آهن.

الدُّنْيَا سَاعَةٌ (قول)

دُنيا (آخرت جي مقابلي ۾) صرف هڪ گهڙي آهي.

أَنَا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ (حديث)
آءِ انجو ٻانهو ۽ انجو رسول آهيان.

إِنِّي أَنَا اللَّهُ (القرآن)
بيشڪ آءِ الله آهيان.

ت

تَرَكْتُ الدُّنْيَا سُنَّةَ، طَلَبِ الْمَوْلَى قَرَضَ. (بزرگن جو قول)
دنيا کي ڇڏڻ سنت آهي ۽ مولیٰ جي طلب فرض آهي.

خ

خَلَقَ الْأَشْيَاءَ فَهُوَ عَيْنُهَا (صوفين جو قول)
پيدا ڪيائين شين کي، پوءِ اُهي ان جو عين آهن.

خَلَقَ الْإِنْسَانَ عَلَى صُورَتِهِ (حديث)
خدا تعاليٰ خلقيو آهي انسان کي، ان جي صورت تي.

د

دَعِ نَفْسَكَ وَتَعَالَ. (قول)
پنهنجي نفس کي ڇڏ ۽ اچ.

س

سمیع بصیر = ٻڌندڙ - ڏسندڙ.

سِرِّي سِرِّهِ الْإِنْسَانِ. (بزرگن جو قول)
منهنجو ۽ ان جو راز انسان آهي.

سیر الله، سیر بالله، سیر فی الله. (صوفين جو قول)
الله جو سير - الله سان سير - الله جي راهه ۾ سير.

ص

صُمُّ بَكْم (القرآن)

بوڙا، گونگا.

ط

طَالِبُ الدِّنْيَا مُؤَنَّث. (بزرگن جو قول)

دُنْيَا جو طالب عورت (مونث) آهي.

طَالِبُ الْعُقْبَى مُخَنَّث. (صوفين جي چوڻي)

آخرت جو طلبگار هيڇڙو / نامرد (مخنث) آهي.

طَالِبُ الْمَوْلى مُذَكَّر. (بزرگن جو قول)

الله جو طلبگار مرد (مذڪر) آهي.

ع

عَرَفْتُ رَبِّي بِرَبِّي. (قول حضرت علي عليه السلام)

رب کي، رب جي وسيلي سڃاتو.

عزلي، لاٺ.

(پتہ جا نالا - جاهليت واري دور جا ٻہ مشهور پتہ، جن کي عرب جا مُشرڪين پوڄيندا هئا.)

عَيْنُهَا بَاكِيةٌ وَ قُلُوبُهَا ذَاكِرةٌ. (بزرگن جو قول)

ان جي اک رڻيندڙ ۽ دل ذڪر ڪندڙ آهي.

عَيْنُهَا تَنَامُ وَلَا تَنَامُ قُلُوبُهَا. (بزرگن جو قول)

ان جي اک نند ڪندي آهي ۽ دل جاڳندي اٿس.

عَشَق نَارِ احْتَرَق. (بزرگن جو قول)

عشق هڪ باهه آهي، جيڪا ساڙي ٿي.

ف

فَاذْكُرُونِي اَذْكُرْكُمْ. (القرآن)

ياد ڪريو مون کي، ته ياد ڪريان اوهان کي.

فَا يَمَّا تُولُوا. (القرآن)

پوءِ ڪاڏي به منهن ڪريو.

فَعَال لَمَّا يُرِيدُ. (القرآن)

جيئن گھري تيئن ڪندڙ آهي.

ق

قُلْ كُلٌّ مِّنْ عِندِ اللَّهِ. (القرآن)

چو ته سڀ ڪجهه الله طرفان آهي.

قِيلَ قَالَ = ڳالهه بولھ

قيدالماء = دائي پاڻيءَ جو قيد (عربي چوڻي)

ك

كُلْ يَوْمَ هُوَ فِي شَأْنٍ. (القرآن)

هر ڏينهن، اهو شان ۾ آهي.

كُنْ قَيَّكُون. (القرآن)

ٿي پئڻ ته ٿي پوندي.

كُلْ شَيْءٍ يَرْجِعْ إِلَىٰ أَصْلِهِ. (قول بزرگن جو)

هر شيءِ پنهنجي اصليت ڏانهن وري ٿي.

كُلْ شَيْءٍ نَاطِقٌ بِالْحَقِّ. (قول بزرگن جو)

هر شيءِ حق جي شاهدي ڏيندڙ آهي.

ڪنز، قدوري، ڪافيا.

عربي ڪتابن جا نالا. (درس نظامي ۾ شامل ٿن عربي ڪتابن جا نالا، ڪنز ۽ قدوري
تقريباً ڪتاب آهن ۽ ڪافيہ علم النحو جو هڪ ڪتاب آهي).

ل

لَا مَوْجُودَ إِلَّا اللَّهُ. (بزرگن جو قول)

لَا خَيْرَ فِي عَبْدِي. (بزرگن جو قول)

ناهي خير، منهنجي ٻانهي ۾.

لَحْمُونِ دَمُونِ. (حديث ڏانهن اشارو)

تنهنجو گوشت منهنجو گوشت ۽ تنهنجو رت منهنجو رت آهي.

لَوْ كَشَفَ الْعِطَاءُ مَا زِدْتُ يَقِينًا. (حضرت علي عليه السلام جو قول)
جيڪڏهن ڀردن کي کولي، ته به منهنجي يقين ۾ ڪو واڌارو نه ايندو.

م

مَا رَأَيْتُ شَيْئًا إِلَّا وَرَأَيْتُ اللَّهَ فِيهِ. (بزرگن جو قول)

جنهن شيء کي ڏٺم ته ان ۾ الله کي ڏٺم.

مُو تَوَا قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا. (بزرگن جو قول)

مرو اڳ مرڻ کان.

مَنْ عَرَفَ رَبَّهُ كَلَّ لِسَانَهُ. (بزرگن جو قول)

جنهن رب کي سڃاتو، اهو گهٽ ڳالهائيندو.

مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ. (بزرگن جو قول)

جنهن پنهنجي نفس کي سڃاتو. تنهن پنهنجي رب کي سڃاتو.

مَنْ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ لِلْمَنَظَرَةِ وَالْمُكَابَرَةِ. (عربي چوڻي)

جنهن علم سکيو، مناظري (بحث مباحثي) ۽ وڏائيءَ لاءِ.

ن

نَفِي سِرِّي: خفي اخفا.

بشي ذکر جا اصطلاح آهن.

و

وَبَيَّ يَنْطَلِقُ وَيُصِرُّ. (حديث ڏسي)

مونسان ڳالهائي ٿو ۽ مونسان ڏسي ٿو.

و فِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ. (القرآن)
توهان جي وجود ۾ ئي ڪيتريون نشانبيون آهن، پوءِ توهان ڏسو نه ٿا؟

وَلَا الضَّالِّينَ. (القرآن)

۽ نه گمراهن جي رستي تي.

وَالْقَدَرُ خَيْرٌ مِنْ شَرِّهِ وَشَرٌّ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى. (حديث)
۽ برائي توڙي ڀلائيءَ جي تقدير الله طرفان آهي.

وَتَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي. (القرآن)
تو ڪيو مان روح پنهنجي ڪي، ان ۾.

وَهُوَ مَعَكُمْ. (القرآن)

۽ هو توهان سان گڏ آهي،

وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَمَا كُنْتُمْ. (القرآن)
۽ هو توهان سان گڏ آهي، جتي به هجو.

وَنَحْنُ أَقْرَبُ. (القرآن)

اسان (انسان کي) وڌيڪ ويجهو آهيون (ساهه جي رڳن کان).

هـ

هر آن نيري ڪه بامحبيب دارند، خبرنبود ڪراما ڪاتبين را. (فارسي شعر)
جيڪو به محبوب جو رازدان ٿيندو ته ڪرامن ڪاتبين کي به ان جي ڪل نه پوندي آهي.

”هو مُشتاق علي لقاءِ الله، (بزرگن جو قول)

اهو الله جي ديدار جو عاشق آهي.

هَيَّاهُ هَيَّاهُ. (القرآن)

پري آهي، پري آهي (يعني اڻ ٿيڻي ڳالهه آهي).

ي

يَنْطِقُ = ڳالهائي ٿو.

يَسْمَعُ يُبْصِرُ = ٻڌي ٿو - ڏسي ٿو.

سچل لغات

[مڪمل مواد ڊاڪٽر عبدالڪريم سنديلو جن جي ”سچل لغت“ تان ورتل ۽ وڌايل پڻ.]

”سچل لغت“
جي ترتيب موجب
اکري پئي

الف ب پ ت

ث ث ث پ

ج چ چ ح خ

د ذ ذ د ذ

ز س ش ص ض

ط ظ ع غ ف ق ق

ک گ گ گ گھ

م ن و

ل ه ي

الف

آسروند: آساوند، آساڻو.	آبڻ: آبڻائڻ، پساڻڻ، آلو ڪرڻ، پاڻي ڏيڻ.
آسمان: آڪاس، آب، آبڙ.	آتش: باهه، آڳ.
آسن: بينڪ، ٺڃاءُ، گهر.	آيت: ڪٿڻ جي جاءِ، گهر.
آشفتو: پريشان، ديوانو.	آپ: پاڻ، خود.
آغوش: پاڪر.	آجائي: موڪ، چوٽڪارو، رهائي، آزادي.
آفتون: مصيبتون، تڪليفون.	آجڙي: آجڙوال، پڪرار، مسڪين، غريب.
آکر: مڪڻ جو نڪمو پاڳو، جو رجائڻ بعد (گهه مان) جدا ٿي.	آج: صلاح، پيشڪش.
آکيا: چيو، بيان ڪيو.	آچيو: لاڳاپو، ڳانڍاپو، تعلق.
آگ: آڳ، باهه.	آديس: سنڀالين جو سلام، نمسڪار، نياز.
آگاه: خبردار، واقف، ڄاڻو.	آديسي: فقيرن جو قسم، زاهد.
آگاهي: خبر، سڌ.	آڌر: آڌار، ڏي، آسرو، ٽيڪ، ڀرونسو.
آگر: جهڙ، بادل.	آڏو: جنهن دنيوي خواهشون ڏوٽي
آگهه: خبر، سڌ، ڏسو 'آگاهي'.	آڏو: قتي ڪيون هجن) سنڀاسي، سادو،
آگ: آڳ، باهه.	آڏو: جوڳي، تارڪ، ويرائي.
آنڌي: آنڌاري، جهڪ، اونڌم ڪندڙ	آر: چاهه، پيار، انگل، ناز.
مٽيءَ جو طوفان، اکين اڳيان	آر: آرو، ٿاڻيو، چڪر (نار) جو هڪ
اونڌم.	آر: پروڙ.
آنهه: کوهه ڀرسان حوض جنهن مان	آراڻيو: آماڙي، چوانتي.
چوپايو مال پاڻي پيئي.	آراهه: باهه جو وڏو پيٽ، وڏو مڇ.
آن: مڃتا، حڪم، فرمان.	آزر: حضرت ابراهيم خليل الله عليه
آڙڻ: آڙڻ، پسند پوڻ.	آزر: السلام جي پيءُ جو نالو، جو
آويڪڻ: اچي ڏسڻ، هلي ڏسڻ.	بت تراش ۽ بت فروش هو.
هرڻ، مرگهه.	آستانو: آستانو، جاءِ، هنڌ.
آهيڙو: شڪاري، صياد.	آسرو: اميد، ڀروسو، ڏي.
آهيڙي:	

اُتي:	اُوي، نِهائين (ڪبير جي).	اُتيات:	اقرار، تصديق، ضد 'نفي'، 'دسو'.
اُبتَر:	بدتر، خراب.	اُپَتن:	ڪلڻ، واڻڪو ٿيڻ.
اُبد:	اهو وقت، جنهن کي پڇاڙي يا آخرت نه هجي، ضد 'ازل'.	اُپار:	گهٽا، جهجها، اٿام.
اُبلِيس:	شيطان. هن جو اصل نالو عازازيل هو، ۽ معلم الملڪوت هو. جڏهن خدا جي حڪم جي نافرماني ڪيائين يعني آدم کي سجدو نه ڪيائين، تڏهن کان "ابليس" لقب مليس.	اُپَر:	گهڻو، جهجهو، اٿام.
		اُپَرڻ:	غالب پوڻ، مٿي ٿيڻ.
		اُجارڻ:	صفا ڪرڻ، سنوارڻ، چمڪائڻ، روشن ڪرڻ، اُجالڻ.
		اُجر:	اُجورو، انعام، ثواب، عيوضو.
		اُجَر ڌار:	بڪريون ڌاريندڙ، مالدار.
		اُجَر وار:	اُجروال، ٻڪرار.
		اُجل:	موت، ڪال.
اُبر:	ڪڪر، بادل.	اُجوڳ:	نامناسب، غير واجبي، اجايو، بيجا.
اُبراهم ادم:	ابراهيم بن ادم هڪ مشهور بزرگ ۽ صوفي ٿي گذريو آهي. بلخ جو حڪمران هو. هڪ عبرتناڪ خواب ڏسي، فقير ٿيو ۽ خدا جي راه تي هلڻ لڳو، جنهنڪري سندس دل الاهي نور سان منور ٿي ويئي.	اُجهاڳ:	بي حساب، بي شمار، اڪٽ، اٿام.
		اُجهال:	اُجهل، بنان جهل جي، اڻ جهل.
		اُجهائڻ:	وسائڻ، گل ڪرڻ، ٿڌو ڪرڻ، مانو ڪرڻ.
		اُجهل:	اڻ جهل، اڻ تر، دسو 'جهال'.
اُبرو:	پروڻ.	اُچانڪ:	اوچتو، هڪدم.
اُبياض:	بياض، دفتر.	اُچائي:	ڏاڍو، ظلم، آزار.
اُبيچند:	ٺٽي جو ويٺل سونارو، جنهن تي سرمد جو راض هو. دسو 'سرمد'.	اُچ:	پاڻيءَ جي آڇ واري پڪڙيل ايراضي، وحدت.
اُٻاٽڪو:	آداس، سڪايل، غمگين.	اُچنگار:	اُچنگار، روئڻ جي دانهن.
اُٻاٽون:	اندر جا آڌما، جذبو، سڪ.	اُحد:	هڪڙو، واحد، اڪيلو، يگانو، خدا تعاليٰ.
اُپ:	آسمان، آڪاس.	اُحديت:	هڪڙائي، يڪتائي، وحدانيت.
اُپو:	سنڌ جو مٿيون ڀاڱو، ضد 'لمو'.	اُخفي:	پوشيده، ڳجهو، دل جي لطيفن مان پويون. دسو 'لطيفا'.
اُپوڳ:	بيشمار، بي انت، آٿيو، خشڪ، بي جسو.	اُڏاس:	غمگين، بي قرار.
اُٺاء:	مٿان، اُتان.	اُڏيس:	پرديس، ڌاري، جو، ڌاريو ملڪ.
اُٺاٽون:	چاٿون.	اُڏيس:	بي قرار.
اُٺانير:	وهر، شڪ، گمان، وسوسو.	اُڏر:	ڏڍ، آسرو، ٽيڪ، ڀروسو.
اُٺڪ:	روڪ، رنڊڪ، رڪاوٽ.	اُڏوڀنڌ:	چيلهم کان ڳچيءَ تائين چيادر، لانگوتيو فقير.
اُٺيج:	مير (ڪڪرن جا)، اهڃاڻ، نشان.		

اڳلو: گدلو، خراب.	اڏين: ڀروس، لاچار، مسڪين، محتاج.
اڳاهون: اڳڀرو، اڳتي، اڳيان.	اڏي: ڪائيءَ جو ٽڪر جنهن تي گاه،
اڳنان: اڳتي، آئينده.	گوشت، مڇي وغيره وڍجي.
الاسڙا: ڀرھ جا آلا، اندر جي سڪ.	ارادت: ارادو، خواهش، مرضي.
آل آمان: پناه (يا رب) لا.	ارتو: ڳاڙهو، رٿائون.
آل انسان: آل انسان سڙي و آتاسره. (حديث)	آرزان: سستو، سھانگو. ضد 'گران'.
انسان منهنجو ڳجهه آهي ۽ مان	ارض: زمين، ڌرتي، ڀونءِ. ضد 'سما'.
ان جو ڳجهه آهيان.	آرو: وڪڙ، پيچ.
الاله: (ع) سواءِ الله جي (ڪلمي طيب جو	آريري: وڌيڪ اورتي، اوڏڙو، وڌيڪ ويجهو.
اثباتي ڀاڱو). ڏسو 'لا'.	آڙينگ: بي پرواه، آرڏو، ڄاڻو (جوان).
آلان ڪما ڪان (ع):	آڏڙو: وڏو نانگ، آجگر.
هاڻي ائين جيئن اڳي هو.	آڙلي: اهو جنهن کي آڏ يا شروعات نه
آلانيي: اولائي، چوانتي، چوڇڙي، اماڙي،	هجي، اڙل کان، اصل کان،
چڀي، شعلو.	شروعات کان. ضد 'ابدي'.
الله توهان: الله تنهنجي آسري، توڪل پر خدا.	ڏسو 'ابد'.
آلارڻ: چوڻ، ڳالهائڻ.	آسات: سخت آڇ، تاس، خُشڪي.
آلفقر: آلفقر فقري و آلفقر مئي. (حديث)	آساريا: ٺاهيو، تعمير ڪيو.
فقيري منهنجو فخر آهي ۽ فقيري	آستغفر الله: خدا کان معافي گهران ٿو.
مون منجهان آهي.	اسرار: پيڏ، راز، ڳجهه.
آلبيلو: آربيلو، لاڏلو، دادلو.	آسور: بي سور، بي سورو، بي درد.
آلحال: في الحال، هينئر، هن وقت.	آسير: قيدي، باندِي.
آلتوئي: ڳجهو، رکيوئي، لڪائڻي. ضد	اشڪار: شڪار.
'سکتوئي'.	آشڪال: شڪليون، صورتون.
آلست: آلتست پريڪم. (قرآن).	آشنان: سٺان، وهنجڻ.
ڇا، نه آهيان مان اوهان جو زب؟	آصولي: اصول تي ٻڌل، مٿي تي ٻڌل.
(الله تعاليٰ روحن کي چيو).	آصيل: ٻڌائڻو، بنيادي.
الفرضيون: بي پرواهيون، ڪن لاتار، ڪن	آطلس: ريشمي ڪپڙي جو قسم.
تار.	اعراب: زين، زير، پيش، مذ وغيره، لاڪنائون.
آلکو: اولا ڪو، فڪر، انتظار، ڳڻتي، غم.	آڪارڻ: پار پهچائڻ.
آلڪ: خدا.	آڪائڻ: روانو ڪرڻ، موڪلڻ، ختم ڪرڻ.
آلو: باه جو شعلو، چڻنگ.	آڪنڊ: اڪير، سڪ.
آلوت: نشي ۾ چور، مست، مگن.	آڪيچار: بيشمار، بي انداز، بي انت، اڪت.
آلول: ناز، نخرو، آڪڙ، تانءِ، عيش،	آڪير: اڪنڊ، سڪ.
سڪ، موج، آلوآلان.	آڪت: بيشمار.

إِلَاقَا، مَن وَاثِي، اها ڳالهه جا خدا	اَلْهَامُ:
جي طرفان دل ۾ وڌي وڃي.	
سج جو لهڻ.	اَلْهَنُ:
الرون، جَلَهون، جذبا، جوش.	اَلْيَان:
ڪنهن جي شيءِ کي پنهنجي	اَمَانَتُ:
سنيال هيٺ رڪڻ، ڌروهر. ضد	
'خيانت'.	
مثال، داستان.	اَمَثَالُ:
لازوال، دائمي.	اَمَرُ:
آمير، وڏا ماڻهو، سردار.	اُمَرَاءُ:
آب حيات، حياتي بخشيندڙ.	اَمَرَتُ:
ملڪيت، دولت، مال.	اَمَلَاكُ:
لهرون.	اَمَواجُ:
پلٽ، پالوت، گهڻائي.	اَمِيَتُ:
ع. اَنَا اَحْمَدُ يَلَامِير. (حديث)	اَنَا اَحْمَدُ:
آءُ احمد آهيان 'مير' کان سواءِ،	
يعني 'احد'.	
(اَنَا عَرَبٌ يَلَاعِين. (قول الفقراء)	اَنَا عَرَبُ:
مان 'عرب' آهيان سواءِ 'ع'	
جي، يعني 'رب'.	
"مان خود حق آهيان" منصور	اَنَا الْحَقُّ:
حلاج جو محويت جي وقت نعرو.	
ميڙ، گهڻائي، وڏو مڇ.	اَنْبُوهُ:
منتر جنتر، جادو.	اَنْتَرُ جَنْتَرُ:
لڳ، عضو.	اَنْدَامُ:
غمر، ڌڪ.	اَنْدُوهُ:
بي پرواهي، مغروري، وڏائي، آڪڙ.	اَنْذُ:
اندر ۾ جهاتي وجهندڙ.	اَنْتَرُ مَكُ:
انسان، آدمي، ماڻهو.	اَنْسُ:
اندر جو آواز، مَن وَاثِي.	اَنْهَدُ:
اني اَنَا الله (القرآن):	
بيشڪ آءُ الله آهيان.	
بيشمر، ناس پتي کان سواءِ.	اَنَاسِي:
ڪڪرن جي ڪاراڻ جا پٽا.	اَنُڪُ:
بي انداز، بيشمار.	اَنَمِيوُ:
اولهو، عميق.	اَوَاكُه:
نار جي لَڪ ۾ ڪتل ڪاٺي.	اَوِيَارو:
جاء، اوطاق، مڪان.	اَوِتَارو:
اٿائو، گهيڙ، تَر ڪان پري.	اَوْتَرُ:
هارڻ، پلٽڻ، ليتائڻ (ٿانءِ).	اَوَدَنُ:
اولو، پردو، پنا.	اَوِثُ:
ويڙهه، لپيٽ، پيڇ، توڙ، ڍاهه.	اَوِثُ:
پور، خيال.	اَوِثَارُ:
اولي، جَت، قاصد.	اَوِنَارُ:
ننڍ نه ڪرڻ جي حالت.	اَوِجَاڳو:
روشنِي.	اَوِجَرُ:
بي علمي، جهالت، اَڻڄاڻائي.	اَوِديا:
ڍڪڻ، پهڙڻ، پاڻڻ (ڪپڙا).	اَوِڍَنُ:
ٻيو.	اَوِرُ:
روچ، راڙو، پٽڪو، ماتر، غم،	اَوِرَاتو:
ڳڻتي، مصيبت.	
اوڙايو، ڏورايو، طعنو.	اَوِرَپو:
درياءُ جي اورين پير.	اَوِرارُ:
اولاڻو، لولي، الڪو، ڳڻتي، فڪر.	اَوِرَاڻو:
دل جو حال بيان ڪرڻ، حال	اَوِرُنُ:
وَنڊڻ، وِرونهڻ.	
سخت آڇ، تاس، خشڪي.	اَوِسَتُ:
برسات نه پوڻ جي حالت،	اَوِسَرُ:
سوڪ، خشڪ سالي.	
ڪلراڻي زمين، غير آباد زمين،	اَوِسَرُ:
خشڪ يا بٺ زمين.	
انتظار، ڳڻتي، فڪر.	اَوِسيڙو:
روڪڻ، جهلڻ، بس ڪرڻ.	اَوِڪَارُنُ:
عيب، بُرائي.	اَوِڳُنُ:
موڳو، موڙهل.	اَوِڳو:
گرميءَ جا آلا. ڏسو 'لو'.	اَوِلا:
لامارا.	اَوِلارا:
فڪر، الڪو، انتظار، ڳڻتي، غم.	اَوِلاڪو:

حضرت بلهي شاه تصور (پنجاب)
جو ويٺل هو. صوفي شاعر هو.
سندس ڪافيون مشهور آهن.
1757ع ۾ وفات ڪيائين.
جهنگل.
بندشون، ٻنڌڻ، قيد.
قيد خانو، ٿرنگ، جيل.
وٺي، ڪنواري چوڪري، جوان
چوڪري.
هستي.
بود: پورڙو، چڙيو، ڇاڳلو، لاڏلو.
بودلو: جهجهو، جام.
بهت: مينهن جي ڪٽي يا ڦڙي.
بوزر: بهيرون، قطارون.
بي عزت، بي مان.
بي آب: (سرائڪي زبان ۾) پيار ڀريو
بيبا: لفظ، جو ڪنهن ننڍي سان
ڳالهائجي.
بريت، رڻ پٽ، سڄ، ويراني.
بيبان: بي هوش، بي حال، مست.
بيخود: ويد، هندن جا ڌرمي پستڪ، جي
بيد: چار آهن:
1 رگ ويد
2- سام ويد
3- يجر ويد
4- آثر ويد.
بيراڳي: ويراڳي فقير.
بيرق: جهنڊو، علم.
بيرنڪي: رنگ کان سواءِ، جنهن ۾ ڪو
رنگ نه هجي، بي مثل، لاثاني.
بيڪ: ويس، پوشاڪ، لباس.
بيرون: ٻاهر.
بيغ: وڪرو، واپار.
بيڪس: بي رفيق، نڌڪو، لاچار، عاجز.

بڙچي: نيزو، يالو.
بساط: چوپڙ راند جو ڪپڙو، شطرنج
جو تختو.
بسطامي: بسطام شهر جو ويٺل، حضرت
بايزيد بسطامي، هڪ وڏو اهل
الله هو. وجد ۾ ”سبحاني ما
اعظم شاني“ (پاڪائي آهي مون
کي، ڪيڏو نه آهي منهنجو
شان!) چيائين. سندس وفات
874ع ۾ ٿي.
بسمله: بسم الله يا بسم الرحمان الرحيم
چون.
بسمي: رک، چار، ڦلهيار، خاڪ.
تسيهر: وسهر، پشپهل، زهريلي نانگ
جو قسم.
بهد: ڏوري، ضد ’قرب‘.
بقا: هميشه موجود، هميشه رهڻ
واري حالت، ضد ’فنا‘.
بگر: کان سواءِ، سواءِ، بنان.
بگل: بگري، گبري، پراڻا ڪپڙا،
پراڻو لباس.
بلا: تڪليف، مصيبت، ڏک.
بلال: مخدوم بلالو سمو. هي ٽلتي
(ضلي دادو) جو ويٺل هو.
پنهجي وقت جو وڏو بزرگ هو.
شاه بيگ ارغون کيس شهيد
ڪرايو. سندس مقبرو ”باغبان“
(ضلي دادو) ۾ آهي.
بلي: وه واه، خوب.
بلي: ڦاٽل بلي (قرآن).
چيائون ”هائو“ (روحن جواب
ڏنو). ڏسو ’الست‘.
بلي: حوالي، لاءِ، واسطي، خاطر.

بيڪاري: پينو فقير.
 بيگانگي: ڌاريائي، غير واقفيت.
 بيگانو: ويڳاڻو، ڌاريو، نا آشنا.
 بي محابو: بي لحاظ، بي مروت.
 بينسر: عورتن جي نڪ جو زيور.
 بينو: سوني زيور جو قسم.
 بيهودو: بد فضيلتو، واهيات، نالائق.

پوجھ: سمجھ.
 پوري: ڪاڻڻ جي وٽ، جا پڻ مان ٺهي.
 ٻول: انجام، وعدو، سخن، گفتگو.
 پوھر: ٻھڙ، ڪن ڪچرو.
 ٻھ ٻھ: روشنائي، چمڪاڻ، ٻھڪو، بهاري.
 ٻھڃڻ: گھڻو، خوين جو مالڪ، عاقل، داناءُ.
 ٻھڻ: گھڻو، بيشمار.
 ٻھي: ويهي.
 ٻيائي: ڏوئي، دولاپ، ڪوٽ.

پ

ٻاٻاڻو: ٻاٻاڻن جو، ڏاڏاڻو، آباڻو.
 ٻاٻيل: پيمهو پڪي، سبھو انسان.
 ٻاٻ: آڻي جو ڇاڻ.

ٻاجھون: سواءِ، پن.
 ٻارڻ: باھ، آڱ.
 ٻاڻ: ٻاڦور، پڙڪ، منجھ، راز.
 ٻاڪار: داهوڙ، ڏانھن، رڙ.
 ٻانڀڻ: ھندن جي چئن ڏانھن مان اتر ذات.

پاڇائي: پاڙ جي زال.
 پاروئي: نار جي اھا ڪاٺي، جنھن ۾ لٺ ۽ مھري جا مٿا ڦرن.
 پاڳي: پاڳوارو، بختاور.
 پاڻ: منگھو، مگھڻار، پينو، ڳاڻھو.

پانت: قسم، نمونو، ريت، طرح.
 پات: پانت.

1- برھمڻ 2- ڪٽري
 3- وڻش 4- شوڏر.

پانوَڻ: پانوَڻ، پسند ڪرڻ.
 پاڻو: پاڻ، ماڳ، جاءِ.
 پاڻي: وڻي، سونهي، ڏسو 'پانوَڻ'.
 پيوت: خاڪ، رک، چار.
 پت: طرح، ريت.
 پتار: مٿس، وڙ، ڪانڌ.
 پٿارو: پيارو، سڌورو، ھت اشارو 'اٺ' ڏانھن.

ٻاڻ: تير.
 ٻاڻي: آواز، بيان، وچن، گفتگو.
 ٻاڻيتال: ھل بکيڙو، ڳوڙ شور.
 ٻٽوين: ٻٽوان وار، ڦٽي سان مٿي ڪيل وار.
 ٻر: ٻرڙ، تنگ، سوراخ.
 ٻرائيو: ٻوليو، ٻول ڪيو، انجام ڪيو.
 ٻٽو: شرم، لڄ، شان، پناه، داغ، چٽو، ٽڪو.

پر: آڌار، ٽيڪ، ڏڏ، وسيلو.
 پل: پلو، فصل جو مڇڻ، تمام سٺو گاه.

ٻڪروال: اھو تيز مينھن، جو اتر اوڀر جي ڪنڊ کان، ڪنوڻ ۾ ڳڳوڙ سان اچي وسي.

پل: چڪ، غلطي، گمراھي.
 پلينديان: ڏسن ٿيون، ٺھارين ٿيون، ڳولين ٿيون.

ٻن: ٻن، جھنگل، ٻيلو.
 ٻنڌاڻ: قول، ٻول، وعدو، انجام، لاڳاپو، تعلق.

پَينَ:	پَينَچَ، ٽوڙَ.	ٽِيارَچُ:	تِباهَ، بربادَ، ناسَ.
پِنَ:	وڏو چار (مڇيءَ ڦاسائڻ لاءِ)،	تارڪَ:	دنيا کي ترڪ ڪندڙ، تياڳي.
پَينَچُ:	پَينَڙَ، پَينَٽَ، تيز باهم جو وڏو	تاروئڙا:	پاڻيءَ تي ترندڙ جيتن جو قسم.
	مڇَ.	تاريڪَ:	اوندھ.
پَينَڙَ:	پَينَپولجڻ، موھجڻ، مست ٿيڻ.	تاريڪِي:	اوناھي، انڌيرو.
پَينڊاڪِي:	پَينڊي، ڦڪڙي، خواري.	تازي:	عربي گهوڙو.
پَني:	وھاڻي، پريات، پرھ ڦٽي،	تاسفَ:	افسوس، ارمان، ڏک.
	ڍڪي، ڦڇر.	تالَ:	کيڏَ، چالاڪي، نازخرو.
پوتارُ:	مالڪ، سائين، معزز.	تانگھو:	ننڍو پاڻي. ضد 'تار'.
پورو:	ڪڻڪ رنگو، 'اٺ' ڏانھن اشارو.	تاوڻَ:	چٽي، ٽوٽو، چڱيو، نقصان.
پوساگرُ:	خوفناڪ سمند، سنسار رويي	تپشَ:	گرمي، بيقرارِي.
	ساگر يعني هي جهان.	تجربيدَ:	اڪيلائي، خَلقَ، کان علحدگي.
پوڳَ:	مزو، لطف.	تَجَلُ:	خيرپور ۾ هڪ ڳوٺ.
پوڳڻَ:	ماڻڻ، سَهڻ، برداشت ڪرڻ.	تَجَلو:	چمڪو، روشني.
	ڏسو 'پوڳ'.	تَحَتَ:	جَھنمَ، دوزخ، پاتالَ.
پوڳي:	مزي ماڻڻ وارا، نفساني خيالن	تدبيرَ:	ڪوشش، آڀاءَ، تدارڪَ.
	وارا، عياش.	تَرُ:	ذرو.
پولَ:	پَل، چڪ، غلطي، گمراھي.	تراڙو:	تارازي، تارازيءَ جو هڪ پُڙَ.
پولي:	پولا، وسوسا، سنسا، ڏسو 'پَل'.	ترازو:	پيڙيءَ جو قسم، تيزرو ننڍي
پونگي:	جھوپو، جھوڙي، جھڳو، منھي،	پيڙي:	پيڙي.
	چَنو.	تراڙو:	ساهمي، تارازي.
پيتَ:	زيارت ڪر.	تراڙي:	هيٺاهين زمين (جتي پاڻي بيھي)، جبل
پيڇَ پَني:	پرھ ڦٽي، پريات، ڏسو 'پَني'.	تَرياءُ:	جي هيٺاهينءَ وٽ وارو ڀاڱو.
پيدَ:	راز، ڳجھ، نمونو.	تَرياقُ:	خيرچار، سد سماءَ.
پيرَ:	ڦير، ڦيرو، چڪر، نمونو، ورَ،		هڪ مرکب دوا جو نالو، جا
	وڪڙَ.		زهر جي هر قسم کي زائل
پينگَ:	اُڃاڙَ، ويرانِي، سَڄَ.		ڪري، زهر مھرو.
پيڻِي:	جاءَ، سگھ، طاقت.	تريچو:	تَرَ جو، ويجهي ڇڪَ جو،
			قريبِي جَوَ جو، ساڳِيءَ ويڙھَ
			۾ رھندڙ.
		تَسبيحَ:	داڻن واري مالها (جنھن تي خدا
			جو ذڪر ڪجي)، سَمَرُئي، مالا.
		تَسلاتَ:	تَسڪي، دلجاءَ، خاطري.

تَصَدِيعُ: تڪليف، آزار.	تياڳي: تارڪ، لاطمع، ويراڳي.
تَعْزِيرُ: سزا.	تيج: تيك، جوش.
تَعْظِيمُون: مان، عزت.	تيجارا: روشن، چمڪندڙ.
تَعْمِيرُ: آڏاوت، بناوت.	تيريون: ڪاريون.
تَغْرِيدُ: اڪيلائي، تنهائي، خلوت.	تپش: تاس (اڃ جي)، آسات.
تُفَنگُ: بندوق.	تيغ: ترار.

ت

تَكْوِي: پرهيز گاري، زهد، عبادت.	تاک: ٿاڻو، ماڳ، جاء، هنڌ، بيٺڪ، جوء، مال جي چرڻ جو هنڌ.
تَكْبِيرُ: نماز ۾ 'الله اڪبر' چوڻ، تڪبير وجهڻ، ڪهڻ.	تاکيا: ترسيا، ٿڪ پتيو، منزل ڪئي، ڊاڀو ڪيو.
تُكُو: بنان ڇهنڊ تير.	تانهي: ٿانڪو، هٿيڪو، هڪ هنڌ.
تَكِيو: فقيرائو آستان، ڪتيا، ماڳ، ديرو، جاء.	تانیکو: 'ٿانهي'، هٿيڪو، تانیکو، هڪ هنڌ.
تَلُ: ترائي، هيٺاهين زمين (جتي پاڻي بيٺي).	تاک: ٿاڻو، ماڳ، جوء، ٿان، ٺاڻ.
تُلُ: برابر، مٺ.	تُر: ٻڙ، پولو، ٻرپت، خشڪ زمين، ٿرپارڪر ضلعي جو وارياسو حصو.
تَلَافِي: تدارڪ، پورائو.	تري: ملائي، کير جي ٿر.
تَلَقِين: تعليم، سکيا، هدايت.	تريجو: ٿر جو رهاڪو، ٿري.
تَلُڪُ: نرڙ تي ٿڪو، نشان (جو اڪثر هندو عورتون نرڙ وچ تي هڻنديون آهن).	تُلُو: ڏير، ڍڳ.
تَلُوِين: رنگارنگي ڪرڻ، طائب جي هڪ مزر جو نالو.	تُلُهو: ٿلھو.
تَلَهَارُ: ٿلهار.	تُم: ڳڙ، هڪ هنڌ، هٿيڪو.
تَمَرُ: ڏسو 'ترئي'.	تُنپي: ٽپو، ٿوڻي، مٽي.
تَمَاجُو: پورو، ختم.	توريائي: شڪارڻ، ٻاليشاهي، هڪ گهٽ ذات جو قسم.
تَمَكِين: چمات، ٽَڦَر، لپات.	توڪ: ڪاڇ، چيز، وسڻو.
تُنِيي: عزت، مان، مريتو.	تُوھو: اٺ جي پٺيءَ جو ڳڪ.
وڃائڻ جو هڪ ساز، ڪشتي (جنهن ۾ فقير پن وٺن) جو قسم.	تُوهر: هڪ وچولي قد جي وڻ جو قسم.
تَشَنُ: ڇڪڻ، جَڙَڻ.	تيلھيو: لتاڙيو، پنڌ ڪيو، ڌڪيو، هلايو.
تَوَنگُ: گهڻي حد، گهڻو مفاصلو.	
تَوَهَرُ: وهر ۾ وجهڻ.	
تَوَهَرُ: مهرباني، فضل، راضيو.	
تَهَبَارُون: تهبوارون، ذرا ذرا، ڀرڙا ڀرڙا، ليڙون، ريڙون.	
تُهَمَتَ: بهتان، الزام.	

ت

تات: ڀاڄ.

پارايو، پيغام، نياپو، سنيھو.	پارانپو:	لئي جي وڻ جي ٺاري، چنيسو.	ٺارو:
پٿر جو قسم، جو لوھ کي لڳي	پارس:	لام، ٺاري.	ٺام:
تم ان کي سون ڪري.		پڇڻ.	ٺڻ:
پرکيندڙ، ڄاڻندڙ، ڏاھو.	پارڳو:	هندن جو پوتر ھنڌ، ٺڪاڻو،	ٺڪاڻو:
پاڙڻ، پورو ڪرڻ.	پارڻ:	ماڳ، مڪان.	
سردِي، ٿڌ.	پارو:	جوڳين جي ڌيان جو چڪر، جو	ٺڳڻ:
ضاعفن جي پيرن جو زيور.	پازيب:	پيشانيءَ مٿان آھي.	
پاڪيزگي، پرھيزگاري، پاڪائي.	پاڪي:	ٺٺول، چٽر.	ٺوڪ:
پلاند، دامن، جھولي، پاندڙ.	پاند:	شيءَ، چيز، وسڻو، وٽ.	ٺول:
پانڌيڙو، راھي، مسافر، خابرو.	پانڌي:	رولاڪا، ڏک، ڏاکڻا، تڪليفون.	ٺولاڪا:
پاڻڻ، ٿر ملڪ جو ھڪ ڀاڱو.	پانور:	ٺوليون لڳڙيون، ھٿن کان جڏيون،	ٺونڊيون:
ٿر ٽن ڀاڱن ۾ ورھايل آھي:		بي ڊوليون.	
1- ڪاٺڙ: اتر وارو ڀاڱو		ٺورو ڏک.	ٺونڪڙ:
2- پاڻڻ: ڏکڻ وارو ڀاڱو		چاڪر، خدمت، شيوا.	ٺهڻ:
3- ڌٽ: وچ وارو ڀاڱو		چرڪڻ، ٿامہ اچڻ، ڊچڻ.	ٺهڻ:
پوئتي پيل، مسڪين، غريب.	پاھان:	پھاڙي، ٽڪري.	ٺيلو:
ٻيٺ، پير، رستو (مٽي ماڻيءَ يا لڳ	پاھت:		
لاڳاپي وارو)، محبت، ھمدردي، ٺامہ،			

ف

پاڻو:	پوئتي، پُٽي.	پاڻو:	پوئتي، پُٽي.
پاهي:	چڊي يا پٽي ٽسي، چهارو، ڪنگو.	پاهي:	چڊي يا پٽي ٽسي، چهارو، ڪنگو.

ت

ثواب: آجر، نیک عوض، نیک ڪم
جو بدلو، پڻ، پُڄ، مُد 'عذاب'،
پتلي: گڏي، رانديڪو.
پتڻاھي: بادشاھي.

پ

پاڻوٽو:	پهڻ جو ڀن، پهڻ جي ڌوڌي يا	پڇ:	ڏو، رڇ.
پاڻ:	ٽڪي.	پڇارو:	ڪجهه پڇڻ وارو، منصور حلاج.
پاڻي:	ڳاڻڻ وڃائڻ وارو پيئو فقير.	پڇاڙڻ:	زور سان، پريشان ڪرڻ، ڏانڊولڻ.
پاڇي:	پاڇي، نوڪر، غلام، ٻانهو.	پر:	ريٽ.

پسي: ڪرڙ جا گل.
 پڪ: وات جو لعاب، لب، ڦيڻي،
 چڪي، ڍڪ.
 پڪا: ڪرڙ جي وڻ جا پڪل ڏونرا.
 پڪو: ڪڪائون گهر، چن، منهن،
 لائڏي، جهوپڙي.
 پڪهه: ٻيڙيءَ جي ٻڌڻ جو رسو، لنگر.
 پل: گهڙي، ساعت، ڌم، کن، فورا.
 پلال: سارين جو سڪل گاه.
 پلر: مينهن جو صاف پاڻي.
 پلڪ: ڌرو، لفظو، ٿوري ساعت، اک چنپ.
 پلڪان: پهر، وقت، مدت، ڏسو 'پلڪ'.
 پلنگ: سيج، چير گت.
 پل: پاند، پلانڊ، دامن.
 پن: بيٺل پاڻيءَ ۾ اڀريل گاه، جنهن
 مان تڏا ۽ ٽونريون نهن.
 پٺارو: آجهو، سامر، پناه.
 پٺڻ: اک جون پٺڻيون، پٺڻ، چٽير.
 پٺهه: ڪپهه.
 پٺهان: لڪل.
 پٺي: ڪپهه، پيرن جي مٽي.
 پوٽي: رڻو، زنانو مٽي جو ڪپڙو.
 پوٽي: هندن جو ڌرمي ڪتاب.
 پونو: مٿاهين زمين، غير آباد زمين.
 پوڄاري: پوڄا ڪندڙ، پوڄيندڙ، بندگي ڪندڙ.
 پور: ويچار، فڪر، گهڻي.
 پورب: اوڀر، هڪ صوفيان منزل جو
 نالو. ضد 'پيچم'.
 پوڙي: ڏاڪڻ، مصرع جي ٿڪ، ست.
 پوش: ڍڪ، پردو.
 پونجار: چوٽي، پيچڙي.
 پوٺي: ڪپهه جو پهو يا قورو.
 پهات: جبلن ۾ پاڻيءَ جا ڍورا، پاڻي
 بيهڻ جا هنڌ.

پراڱندگي: پريشاني، حيراني، تشويش.
 پريات: صبح سويرو، پره ڦٽي، ڍڪي.
 پرياءُ: اثر.
 پريون: پرديس، پراهون ملڪ، ٻيو
 جهان، پرلوڪ.
 پريون: خوشيءَ مان، چاه مان.
 پرت: پيار، سڪ محبت.
 پرتو: روشني، تجلو، ڪرڻو، عڪس، اولڙو.
 پرتون: پرت مان، ڏسو 'پرت'.
 پرت: کڻي، ڌوبي.
 پرجات: لوڪ، ماڻهو.
 پرجوءَ: پرائهين جوءَ، پرائهون هنڌ،
 ڏورانهون ماڳ.
 پرجهڻ: پروڙڻ، سمجهڻ، ڄاڻڻ.
 پرجار: وعظ، تبليغ، آبديش، وستار،
 مشهوري.
 پرديس: پرڏيهه، ڌاريو ملڪ.
 پرڪ: تڪرو، چٽي، خط.
 پران: آزمائش، ڄاڇ، چڪاس، تپاس.
 پرڻ: پرڻي، اڳتي.
 پروان: هلڻ، ويڃڻ.
 پروانو: مشهور، مڃڻ جو ڳو.
 پرولي: خط.
 پرهاد: گجھارت، مار.
 هڪ ڀيگت جو نالو، جو راجا
 هرثڪشپ جو پٽ هو. ڏسو
 'هرثڪشپ'.
 پري: شهر.
 پريان: مسافري، ڏس، پتو، اهڃاڻ.
 پريمي: پريم وارو، عاشق.
 پرتچ: نار جو اهم عضو يا ڀاڱو،
 جنهن ۾ لوڻين جو پاڻي پوي.
 پٽلا: پٽڪو، ڀڳت، آواز،
 گالها.

ڇڙو: زبردستي.
 ڇٽڻ: ڪوشش، آڀاءُ.
 ڇٽائون: منجهيل وار، وارن جون چڱيون.
 ڇٽو: بدن، تن، جسم.
 ڇڻو: تسبيح پڙهڻ جي حالت، سمرئي.
 ڇڻو: سورن جي حالت، ڏڪر، پوڄا، پاڻ.
 ڇڻو صاحب: گرونانڪ جي ٻائين جو ڪتاب.
 ڇڻو: هندن جو هڪ ڌرمي ڪتاب.
 ڇڻو: پاڻي.
 ڇڻو: چلڪڻ، چمڪڻ.
 ڇڻو: باز پڪيءَ جو تڙ، زرو، ڏسو 'باز'.
 ڇڻو: ڏڪ، سرڪي.
 ڇڻو: پاڻيءَ وارن هندن.
 ڇڻو: بيخ، پاڙ، ميخ، ڪلي.
 ڇڻو: ڀاڱو، حصو، ٽڪرو، ذرو.
 ڇڻو: ضد 'ڪل'.
 ڇڻو: جوڙو، جوڙي، جفت، ضد 'طاق'.
 ڇڻو: درد، سوڙ، آند ماند، جهوري.
 ڇڻو: جڳت، جهان، دنيا.
 ڇڻو: بزرگي، عمدہ صفات باطني.
 ڇڻو: غصو، ڪاوڙ.
 ڇڻو: آٿالو، ساٿي، هم ڪاب، غلام، ٻانهو.
 ڇڻو: ميڻ، هجوم، گڏ.
 ڇڻو: بار بار، هر هر، سدائين، هميشه.
 ڇڻو: خاطري، دلچاء، آرام.
 ڇڻو: هندستان جي هڪ نديءَ جو نالو.
 ڇڻو: جنگل، بڪيڙو، مونجهارو، آزار.
 ڇڻو: زنجير.
 ڇڻو: زور، تمام گهڻو زور، تمام وڏو، بهادر.
 ڇڻو: هڪ وليءَ جو نالو، جو بغداد ۾ رهندو هو. انهيءَ ڪري 'جنيد بغدادِي' سڏجي ٿو.
 وفات 298 هجريءَ ۾.

ڇڻو: پریت، جیل، ڏونگر، روم، ڇڙو.
 ڇڻو: ٽن ڪلاڪن جو وقت.
 ڇڻو: جهنگ ڏانهن چاري لاءِ مال وٺي وڃڻ.
 ڇڻو: زور سان، زبردستيءَ سان، سخت.
 ڇڻو: پيهڻ، پيهي وڃڻ، گهرڻ، داخل ٿيڻ.
 ڇڻو: ڪپهه جي ٻوٽي.
 ڇڻو: ڪاٺ جي ڪوڏر، جنهن سان مال جو وٽان صاف ڪجي.
 ڇڻو: بڪريون.
 ڇڻو: وانهڙو، قاصد.
 ڇڻو: ڪنڊن ۽ ڍنگهرن جو لوڙهو.
 ڇڻو: چانورن جي رب.
 ڇڻو: پيري، ٻاڳي، پيرو ڪشندڙ.
 ڇڻو: آتش پرستن جو پيشوا، ساقِي.
 ڇڻو: ڏسو 'پرولي'.
 ڇڻو: چيپاڻڻ.
 ڇڻو: جتي، پادر، پاپوش.
 ڇڻو: زال جي والدين جو گهر.
 ڇڻو: تير جي ڇهن، تير.
 ڇڻو: ڪڪائين منهي، جهوپڙي.
 ڇڻو: پيهي.

ج

ڇاڻي: زيارتي، تيرٿواسي.
 ڇاڻڪو: منگتو، مگشو، بڪاري.
 ڇاڻو: ڏسو 'ڇاڻڪ'.
 ڇاڻڪو: ڏسو 'ڇاڻڪ'.
 ڇاڻو: سوز، عشق، چاهه.
 ڇاڻو: ڏاڍائي، زبردستي، تعدي، جٽ.
 ڇاڻو: جام، جهجهو، ڏل، گهڻو، بيشمار.
 ڇاڻو: پيالو.
 ڇاڻو: جانور، جاندار، ساهوارو.

جھ

جھاپو: گھڻي جو قسم، جو عورتون پانهن ۾ پڌن.
 جهات: جهٽ، جهٽ پٽ، تڪڙو، جلدي، ست.
 چهار: پڪين جو وکر (جو پوک کائي).
 جهاڳ: پاڻيءَ جو پنڌ، پاڻي جهاڳڻ جي حالت.
 جهالار: اکين جا چير.
 جهامر: جهڪاءُ (هيٺ تي)، زور سان لوڏو يا دٻاءُ، مينهن جي ٿر ٿر.
 جهانگي: جهنگ جو ماڻهو، مارو ماڻهو.
 جهنڀير: مهاڻن جي ذات.
 جهنڱو: لوڏو، چنڊڪو، جهوتو، مينهن جو وسڪارو.
 جهپ: جهپو، جهٽ، گس.
 جهڄڻ: اندر ئي اندر ۾ ڳرڻ، وجهڻ، گهڻو روئڻ، هنجھون هارڻ.
 جهرُ وکو: ڌري، چاري، کڙڪي.
 جُهڳو: يونگو، جهوپڙي، گهر.
 جهلڪڻ: چمڪڻ، چلڪڻ.
 جهلڻ: لڏڻ، ٺهي اچڻ، پرڃي اچڻ (جهڙ).
 جهڳي، جهوپڙو، ڪڪائون گهر.
 جُهوپو: جلگهڳو، ڏس 'جهوپڙو'.
 جهوري: ڳارو، ڳارائو، ڳسٽي، جهوراڻو.
 جهوڙو: ٽوٽو، جهاپو.
 جهوڪ: مال جي ويهڪ، مال جي ويهارڻ جي جاءِ، منزل.
 جهول: خوشيءَ وچان ڪنڌ ڏوٽ.
 جهولي: جهول، گود، هنج، پلڪ، پلانڊ.
 جُهرنا ڳوٺ: هندستان ۾ هڪ شهر.

جڻيو: سڳو، جو هندو ڌرمي نشاني سمجهي، ڳچيءَ ۾ پائيندا آهن، زٽار.
 جُونِي: ڪوڙي، ڪاريگري.
 جوڙ: ٺاه، ڪاريگري.
 جوڳ: ڌيان، ميل، ميلاپ، مراقبو، سَمَادي.
 جوڳي: ڌياني، تپسي، سنڀاسي فقيرن جو قسم.
 جُولان: چوڻ، جذبو.
 جوڳيسر: وڏو جوڳي، ڪامل درويش.
 جُونِيُون: جڻيون، ڏٺيون، رهڻ جا هنڌ.
 جوءِ: زال.
 جوءِ: جاءِ، هنڌ، ماڳ.
 جوبا: ڳولائو، ڳولينڌڙ.
 جهاد: اسلام جي ڪافرن سان مذهب خاطر لڙائي.
 جهٽ: ڪوشش.
 جيون: جيئن، زنده رهڻ.

چ

چار: گهڙ جي وڻ جو قسم.
 چار: چاري، جنهن سان مڇي ٿاسائجي.
 چيپي: اولائي، لائ، شعلو، چر.
 چچ: گهوٽيٽا، چاچي، چچ ۾ شامل ٿيندڙ ماڻهو.
 چَر: ٿلهس، تو، چيپي.
 چَگر: جابلو وڻ جو قسم، جنهن جي ڦل کي 'چاگري پير' چئبو آهي.
 چُل: هل، وڃ.
 چلهو: ٽوٽي، آرسی، ڍرو، سست، ڪمر ڪوس.
 چماندر: عمر، حياتي.
 چول: نور، چال، ڏسو 'چُل'.
 چيرو: باه، آڱ.

چَنڊالُ: چنڊو، نياڳو، ڪروڌي.
 چَنگُ: ساز جو قسم.
 چَنگُلُ: چنبو.
 چَنڻُ: صندل، سر ڪنڊ.
 چوبدارُ: بادشاهي آرڊلي، نقيب.
 چوٽي: لانگوٽي، لنگ، چوتو.
 چوٽڪُ: زخم، فراز، ويڙو، عشق جي چوٽ.
 چوٽڙُ: راند جو قسم.
 چوڏوَلُ: ڦرڻي، ڏولي، پالڪي، محافو.
 چوري: ڪٽي (گهه ۾ موٽيل).
 چوسولُ: چوراھو، چوڏڪي، چوواٽو.
 چوڪلا: ريشمي ۽ سوئي تند گڏيل ڪپڙو.
 چوڪو: صاف، سٺو، ڪرو.
 چوگانُ: اڳر، پڌر، ميدان، راند جي لٽ، راند.
 چولو: پهراڻو، جسم، بدن.
 چوٺرا: تڏو نما ڪڪاوان گهرڙا، چٽا.
 چوٺڪُ: پوک جي سنگن ڦٽڻ واري حالت.
 چوٺو: آڻي يا آوندڙيءَ وارا وار.
 چوٺو: سرھوتيل.
 چيٽڪُ: جادو، عجيب ڪارنامو، عشق، بي آرامي.
 چيهو: گاه جو هڪ قسم، جنهن جي رس ۾ ڳاڙهاڻ ٿيندي آهي.
 چيڪڏهن پيرن اڳهاڙو، چيهي گاه تي گهميو ته پير ڳاڙهيرا ٿي پوندا. مال کائيندو ته به چپ ڳاڙهيرا ٿي پوندا.
 چيرا: ڪپڙو، رنگين پٽڪو خصوصاً ڳاڙهي رنگ جو.

جُهونجھارُ: جودو، پهلوان، سورھ، سياڻو.
 جُهونگارُ: جيهڻو آواز، آهستي ڳالهه، چُونگارُ.
 جُهونگو: ڪپو.

چ

چاٽُ: چٻاٽ، لپاٽ، صَرب، چَپَ.
 چارڻُ: هڪ ذات، پٽ، چارڻ رمتا فقير هوندا آهن ۽ در در ڳائي وڃائي، خيرات وٺندا آهن.
 چاڪرُ: نوڪر، ٻانهو، غلام، ٻيلي.
 چالُ: لوڏ، نخري جي هلت، چلتو، وهنوار.
 چاندُ: چنڊ.
 چانگو: اٺ.
 چاوڻُ: چائڻ، ڪڻڻ.
 چاهُ: سڪ، دل جو لاڙ، پيار.
 چتُ: من، دل.
 چٽڪُ: چٽڪو، جهلڪو، تجلو، چمڪ دمڪ.
 چٽڪو: ڏنگ، زخم، عذاب.
 چٽو: خط، ڪاغذ.
 چپُ: ڪاٻو، ڏاڻو، ضد 'راس'.
 چٽمُ: اهو پٿر، جنهن سان باھ نڪري ۽ لوھ کي ڪشش ڪري.
 چڪُ: گپ، راقو.
 چڪتُ: چڪتو، پورو.
 چڪمُ: ڀرت جو هڪ قسم.
 چڪڻُ: چڪ، گپ، راقو.
 چڪيا: ڏاڳھ، باھ.
 چمٽو: دست پناه.
 چمڪارُ: تجلو، چمڪات.
 چمڪڻي: کنوڻ، وڃ.
 چمڪي: چمڪي، لڪڻ، چيڪ.
 چنچُ: ٻيلو، غار، چر.
 چندن: صندل، سر ڪنڊ.

چ

حالُ: وجد، وجد جي حالت، باطني حالت.
 حُبابُ: پاڻيءَ جو ڦوٽو، ٻوڙيو، ڦوڪڻو.
 حَبشي: شيدي، ڪارو، ڪارو تر.
 حجابُ: پردو.
 حُجَّانُ: حجتون، دوستانه اميدون.
 حَجَرُ: پٿر، حَجَرُ الْأَسْوَدَ (ڪارو پٿر، جو ڪعبه الله ۾ لڳل آهي، جنهن کي حاجي چمندا آهن).
 حَدِيثُ: ارشاد ۽ فعل رسول صلعم جو.
 حرُ: آزاد، يزيد جي لشڪر جو مهندار، جو پوءِ امام حسين عليه السلام جي پاسي ٿيو ۽ شهيد ٿيو.

حرامُ: ناروا، ناجائز. ضد 'حلال'.
 حريرُ: هڪ قسم جو ريشي ڪپڙو.
 حَرِيصُ: لالچي.
 حَسبي: منهنجي لاءِ گهڻو آهي.
 حَسْرَتُ: افسوس، پشيماني.
 حَشَرُ: قيامت، ماتم.
 حُضُورُ: ڌڻيءَ اڳيان حاضر هجڻ، روبرو، سامهون.

حُضُوري: حضور ۾ پهتل، واصل يا الله.
 حَقُّ الْحَقِّ: سچ جو سچ، نج سچ، 'حق' جو ضد 'باطل'.

حَقِيرُ: ذليل، خوار، آڏني.
 حُڪامُ: بالادست، فرمان، حڪم.
 حُڪَايَتُ بڪهاڻي، ڳالهه، بات.

حِلَاجُ: پيهارو، ڪپهه پيڇڻ وارو، لقب حسين بن منصور جو، جنهن "أَنَا الْحَقُّ" ('مان خدا آهيان') جو

نعره هنيو، جنهن ڪري کيس

25 ذوالحج 309ھ مطابق 921ع

قاسيءَ تي چڙهڻو پيو.

حُلا: پوشاڪ، لباس، جبو، چوغو، جامو.

چاپو: چاپ، مهر، نقدي، روڪڙ.
 چانيو: چيني، جهانيو، پانڌر، سنهي ٿاري.
 چانگ: بڪرين جو ڌڻ، وکر.
 چيو: وڏي چڄي، وڏي پنڊي.
 چپٽ: بند، قابو، نانگن جو چپر ۾ وڪڙ يا گهيرو.
 چپيلو: سهڻو، خوبصورت، معشوق.

چٽ: چٽي، پالو، بڙجي، مڇي مارڻ جو اوزار.

چٽڪ: چٽڪ، چٽڪو، جلدي، فوراً.
 چٽڪ: چڙي، هلي، آزاد ٿي، لڙڪي.
 چڻي: چمن کان ڇهين ڏينهن جو ڪم.
 چپر: پلڪ (اڪين جا).
 چپر: جبل، ڏونگر، روڻ، ڪوڙ.
 چرو: ڪاٺ، وڏي چري.
 چڪن: موٽ، مست، پريشان، حيران.
 چڳير: ڪلنگيءَ وارو، تاجدار.
 چلا: گهٽيدار وار.

چمان: اڪيون.
 چن: چٽو، منهن جي چٽ.
 چنپ: قطارون، لاتون (لڙڪن يا

گورڙهن جون).
 چنڊ: ڦنڊ، نمونو.
 چوه: تيزي، سختي، تڪاڻي.

چيچ: خوشي، ناچ.
 چيڙ: نقصان، سوراخ.

م

حاسدُ: حسد ڪندڙ، ساڙيلو.
 حاشي: قرآن شريف جي متن جي چوڌاري ڇڏيل ڪناري.

1- حَفِي: ذکر (خدا جي يادگيري) جو اهو قسم، جو دل ۾ يا آهستي ڪبو آهي. "نقشبندی" ذکر 'حفي' ڪندا آهن.

2- جَلِي: لغوي معنيٰ "روشن"، ظاهر.. اهو ذکر، جو بلند آواز سان ڪبو آهي. "چشتي" ۽ "قادري" ذکر 'جلي' ڪندا آهن.

خلاص: آزاد.
خَلَقَ الْأَشْيَاءَ: خَلَقَ الْأَشْيَاءَ فَهِيَ عَيْنُهَا، 'مَقُولُ' شين کي پيدا ڪيائين، ۽ پاڻ انهن جو چنڊ آهي.
خَلَقَ آدَمَ: خَلَقَ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ (حديث)
بَنَى آدَمَ: بَنَى آدَمَ كِي پنهنجي صورت تي خلقيائين.

خَلِيلُ: سچو دوست، حضرت ابراهيم عليه السلام جو لقب.

خَمْرُ: شراب جو مٺ.

خَمَارُ: نشو.

خَمَرُ: شراب.

خَنَاسُ: دٻين ۾ وسوسي وجهڻ وارو شيطان.

خَوَاجَا: مالڪ، سردار، آقا، پير، مرشد.

خَوَاسْتَان: خواهان، گهرندڙ.

خَوَرَسَنَدِگِي: خوشي، سرهائي.

خَوَرَشِيد: سچ.

خَوَشَحَال: خوش، شاد، خوش نصيب.

خَوَنَابُ: رت جا ڳوڙها، لڙڪ.

خِيَانَت: بدديانتي، بي ايماني، ضد 'امانت'.

خَوءُ: عادت.

خَوْضُ: خيال، ويچار.

خِيمُو: ٽٽبو.

حَمَالُ: گهڻي بار کڻڻ وارو آدمي.

حَنَبَلُ: آهل سنت والجماعت جي چئن

مشهور امامن مان پهريون امام.

چار امام:

1- ابو حنيفه النعمان ابن ثابت.

پيروي ڪندڙ 'حفي' سڏائين.

2- مالڪ ابن انس پيروي ڪندڙ

'مالڪي' سڏائين.

3- ابو عبدالله ابن اديس الشافعي.

پيروي ڪندڙ 'شافعي' سڏائين.

4- احمد بن محمد بن حنبل.

پيروي ڪندڙ 'حنبلي' سڏائين.

خ

خَابُرُو: خبر ڏيندڙ، قاصد.

خَارُ: ڪندو.

خَاشِي: خاصي، مٺي، چڱي.

خَاڪِي: آدمي، ڏسو 'بادي'.

خَاطِرُ: دل.

خَامُ: ڪچو، آلٽ، نادان، جاهل.

خَاوَنَدُ: ڏٺي، مالڪ.

خَدَامِي: ٻانهپ.

خَدَنگَ: تير.

خَرَابُون: ويران يا سڄ مان، شراب خاني مان.

خَرَارُ: ويهه مٺ تور آن، تمام گهڻو.

خَرَامَان: ناز پري يا تخريبي چال چلڻ.

خَرَقُو: ڳوڙي، فقيرائي پوشاڪ، جيو.

خَرُوش: دانهن، پڪار.

خَسُ: ڪڪ، ذرو.

خَجَلُ: شرمندو.

خَفِي: ('خفا جو اسم فاعل')، ڳجهو،

ڊلي ڏڪر. ڏسو 'لطيفا'. ڏڪر

ٻن قسمن جا آهن:

د

دل خست: دل قټيل، غمرسيده.
دلگل: اها مادي خچر، چا اسکندريا
جي حاڪم، پينمبر ٻيٽ کي
تحفي طور ڏني هئي ۽ پاڻ
سڳورن وري اها حضرت علي
رضي الله عنه کي ڏني.
دل ريش: دل قټيل، عاشق.
دلڦڻ: فقيرائي گودڙي.
دمر: سامه.
دماما: دهل، نغارو، واچو، سَرود.
دمبا: ٿلها، ڏسو 'تنبی'.
دمپخت: ٻاڦ تي پڪل کاڌو، جهيٺي
باه تي رڦل کاڌو.
دمڙي: پيسي جوائون حصو، تمام ٿورڙو.
دمئون: دمر مان، سامه مان.
دوار: در، دروازو.
دوارکا: هندستان ۾ هندن جي زيارت
جي جاءِ.
دود: دونهون.
دوڙڻ: ڊڪڻ، ڀڄڻ.
دوساڻو: دوستاڻو، دوستن جو.
دوش: ڪلهو.
دونهين: دونهان، وٿاڻ، جايون.
دوئي: ٻيائي.
ديرو: جاءِ، آستان، گهر.
ديس: ملڪ، جاءِ، هنڌ.
ديهم: بدن، جسم.
ديهي: بدن، جسم.

ڌ

ڌانون: وهنجڻ.
ڌاتارڻ: ريهن، ريبن، ٺڳڻ.
ڌر: ڌري، منڍ، اصل، اول.

ڌار: گهر، مڪان.
ڌار: ڦاهي، ڦاسي، سوري.
ڌارون: دوا، علاج، ٻڪي.
ڌامر: ڦندو، چار، ڪوڙڪي.
ڌان: خيرات، بيڪ، بخشش.
ڌانه: داناهه، عقلمند، سياڻو.
ڌاڻا: ڪٽا، ڪٽ ڪٽ، ڦڙا (پگهر).
ڌاور: صاحب انصاف، حاڪم، خدا.
ڌاترو: گهيرو، حلقو، مجلس، اوطاق،
مڪان.
ڌرڀڻ: آئينو، آئينو، آرسی، ڌرسي.
ڌرجات: درجا، عهدا، حيثيت، پڌ.
ڌرڊيلو: درد وارو، جنهن جي دل ۾
محبوب لاءِ درد هجي.
ڌرس: ٺيڪ، برابر، سچ پچ.
ڌرسن: دیدار.
ڌرڪ: چير، سوراخ، چاڪ، ڌار.
ڌرو: ننڍڙي مڇي.
ڌرو: ديڙو، ڦٽڪو، ڪوڙو.
ڌرون: اندر، دل، ضد، 'بيرون'.
ڌرويش: پهتل فقير، خدا رسیده،
غريب، مفلس، فقير.
ڌريگانو: بي مثل موتي، املهم، موتي.
ڌسو 'يگانو'.
ڌس: طرف، پاسو، جوء، ماڳ، هنڌ.
ڌست: هٿ.
ڌشت: بيابان، صحرا.
ڌشمن: بدخواهه، ويری.
ڌع نفسڪ و تعال (تور): پنهنجي نفس کي ڇڏ ۽ اڄ.
ڌغل: مڪ، ٺڳي.
ڌلارا: پيارو، لاڏلو.

ڏم:	هل، شور، غلعلو، ڳياڳيهه،	ڏن:	حسد، ساڙ.
ڏمڪي:	ڏڙڪو، ڏني، ڊڳي، ڏري.	ڏوئي:	ڏٺ تي گذران ڪندڙ، جهنگ ۾ رهندڙ، مالدار، ڏسو 'ڏٺ'.
ڏوپي:	کٽي، پَرت.	ڏکيا:	سخت، ڪٽن، تڪليف ده.
ڏوئي:	ڏٺي، فقيرن جي ڏونهين، ڏڪايل	ڏوڻ:	پيڻ جي ٽڪيءَ جو گورو.
ڏيان:	ڏجڻ، ڏرا، ٽڪرا، پرڙا.	ڏوڏو:	پري.
		ڏُر:	پيشو.
		ڏوڙو:	تڪليفون، پريشانين، ڏک.
		ڏولانو:	ڏسو 'ڏليل'.

ڏ

ڏاتر:	ڏاتار، ڏاتا، سخي.	ڏولڻ:	ڳولڻ، ڦولڻ.
ڏاج:	ڏاجو، مرڪ، شان.	ڏولي:	پالڪي، ڪڄائو، محلات.
ڏاڳه:	باهه، چڪيا.	ڏورڻا:	ڪرڙ وڻ جو ڪچو ڦر.
ڏاڳهو:	اٺ.	ڏونگار:	ڏونگر، جبل، پهاڙ.
ڏاڻي:	ڏن پريندڙ، ڏل ڀرو، زير دست.	ڏوئي:	ڪاٺ جو چمچو.
ڏان:	'دان'، بخشش، خيرات، بيڪ.	ڏها:	ڇونريون، سنگهه، ڇاڏا، ٿانءُ
ڏٺ:	جهنگلي آن يا ميوو. سائون، مانڊاٿون، مکڻي وغيره گاهن مان آن ڪڍي، ٿري ماڻهو ماني پچائي يا پٽ رڌي کائيندا آهن.	ڏهاڳ:	جنهن ۾ کير ڏهجي.
	آراڙي، سيارچ وغيره گاهن مان پياڇي ڪندا آهن. پُسي (ڪرڙ جا گل)، پيرون (ڪپڙ يا چار جو ڦر) ۽ ڏيلها (ڪرڙ جو پڪل ڦر) به ڏٺ طور ڪم آڻيندا آهن.	ڏهاڳو:	مڙس جو ويڙو، بدقسمتي.
	ڏسو 'ڏٺ'.	ڏهاڳو:	ضد 'سهاڳ'.
ڏپ:	ڏجهه، عذاب، تڪليف.	ڏهاڪار:	ڏهڪو، خوف، ڏڪڻي، ڊپ.
ڏجهو:	جاهل، مورڪ.	ڏهي:	جهڻ، ولوڙيل ڏونرو، ڏڌ.
ڏڏ:	ڏرو، ڏرڙ، پر، ٽنگ.	ڏهيسر:	بهاڊر.
ڏر:	ڏج، خوف، پڙو.	ڏهيلو:	ڏکيو، تڪليف ۾ آيل، ضد 'سُهيلو'.
ڏر:	مصيبت، آفت.	ڏيار:	ديس، ملڪ، اها زمين، جتان پاڻي ڇڏي ويو هجي.
ڏرت:	سڌ ڪا پيڻ، سڌ ڪڻ.	ڏيل:	بٽ، بدن، جسم.
ڏسڪڻ:	لڏيل، ڏٺڙيل، مصيبت ۾ آيل.	ڏيالو:	(اڳي جيڪو واپاري، واپار ۾ ڪهجي پوندو هو، سو ڏينهن جو ڏيئو ٻاريندو هو، جنهن مان معلوم ٿيندو هو ته وڻن قرض لاهڻ لاءِ، ڪجهه به ڪونهي).
ڏليل:	ڏني، ڏنجهه، عذاب، ڏک، سزا.	ڏيل:	ڪٽل، ڪهڙيل.
		ڏيهه:	ديس، ملڪ.

ڊ

ڊولُ: نمونو.
ڊونڊي: ٻيڙيءَ جو قسم.
ڊانجھو: ھير جو عاشق.
ڊاڻو: مومل جو پيتار.
ڊاڻو: سري ٽنڪا (سِلون) جو راجا،
جنهن کي شري رامچندر جيءَ
ماريو هو.

ڊ

ڊائڻُ: ڍڙ ڪرڻ، ٻيٽ ڀرڻ.
ڊيٽُ: ٿر جو وچوارو وارياسو ڀاڱو.
ڊسُ: ڊسُ پانور.
ڊرڻُ: لهڻ، هيٺ اچڻ، بيهڻ، ٿڌو
ٿيڻ، ڌرو ٿيڻ.
ڊوليو: مالڪ، محبوب، پيارو.

ڌ

ڌڪا: طبيعت جي تيزي، ذهانت.
ڌڪا: سڄ.
ڌڀجُ: شرع مطابق جانور کي حلال ڪرڻ.
ڌلاڻُ: خواري.
ڌوالفقار: حضرت علي رضي الله عنه جي
تزار (ٻن ڦرن واري).
ڌيلُ: تڪليف، مصيبت.

ڙ

ڙاڙُ: ڳجهڻ، لڪل ڳالهه.
ڙاست: ساڄو پاسو.
ڙاستان: درست، ٺيڪ.
ڙاسخُ: مضبوط، پڪو.
ڙاشي: لاشا، سادا، ڪوچا، گهٽ، بي
حيثيت، ڪمزور، لاغر.
ڙاضُ: راضو، مهرباني.
ڙامرُ: شري رامچندر، جو راجا دَسرتَ جو پٽ
هو آيوڌيا (آوڌ) جو راجا هو.
ڙاڻو: ڏهت، ڌڙ، ڀڙ.
ڙعدُ: گاج، گجگوڙ.
ڙقعو: خط.
ڙقمُ: لکيل خط.
ڙقيبُ: دشمن.
ڙڪيبُ: گهوڙي جي زين ۾ پير رکي،
چڙهڻ يا لهڻ لاءِ لوھ جو گول
ٽڪر.
ڙکو: پيوند، لاڳاپو، ڳانڍاپو.

عورتاڻو، ضاعفن جهڙو.	زالاڻو:	اشارو، راز، مام، ڳجهه.	رَمَڻُ:
پرهيزگار، خدا پرست، هريڳت.	زاهدُ:	وڃڻ، هلڻ، چڙڻ.	رَمَڻُ:
ناس، ڇٽ.	زبونُ:	بيمار، مغموم، رنجيده، قنيل	رَنجورُ:
ڇوليون مارييندڙ، موجزن.	زخارُ:	عاشق.	رَنگِيرُ:
زريءَ جو ڪپڙو.	زربافُ:	جنگي جوڌو، وڏو پهلوان.	رَنڊُ:
شڪاري پکيءَ جو قسم.	زرو:	رستو، واٽ.	رَنڊُ:
'جرو' نر پکي آهي. سندس		آزاد، صوفي، سائين لوڪ، مجذوب.	رَوَانُ:
مادي 'باز' آهي. جرو پنهنجي		آس پڙهڻ، جاري شروع.	رَوپا:
مادريءَ جي مقابلي ۾، شڪار.		چاندي، روپيا.	روپڙيون:
قد و قامت توڙي طاقت ۾ گهٽ		ڏسو 'روپا'.	روجهه:
آهي. ڏسو 'جرو'.		هڪ جهنگلي جانور، جو ڳئون	
ٿوهر. هي وڻ ڪڙو ۽ زهريلو	زقومُ:	جهڙو ٿيندو آهي.	رُودُ:
ٿيندو آهي. هن نالي سان دوزخ		ساز جو قسم.	روحي:
۾ به وڻ آهي، جنهن جو ميوو		ڏسو 'لطيفا'.	روهم:
دوزخين جو ڪاڄ هوندو.		جبل، پهاڙ، ڏونگر، چپر.	روي:
هڪ پيغمبر جو نالو، جو	زڪريا:	سج.	رويت:
ڪافرن جي خوف کان وڻ جي		شڪل، صورت.	رويو:
پور ۾ لکي ويو، ليڪن ڪافرن		ويو، هليو.	رويون:
کيس ڏسي ورتو ۽ وڻ ۾ ڪرڻ		مهانديون، مهاندي واريون.	رهاڪ:
وجهي، کيس شهيد ڪري وڌو.		رهاڪو، رهندڙ.	رهاڻ:
وار، ڇڳ.	زُلفُ:	مجلس، وندر، ڪچهري.	ريان:
جڻيو. ڏسو 'جڻيو'.	زُمارُ:	ذريون ذريون، پرزا پرزا.	ريجهڻ:
'زند' زردشت جي ڪتاب جو نالو.	زنديقُ:	راضي ٿيڻ، خوش ٿيڻ.	ريچ:
'ي' نسبتي، 'ڪ' تصغيري نشاني،		پور، امنگ، آڌما، ريچڪ.	ريگ:
باه جو پوڄاري، آتش پرست.		واري.	ريگستان:
لوه جي ڪٽ، مورياڻ، دل جي	زنگُ:	وارياسو ميدان، مترادف "ريگ بوم".	رين:
ڪڍو رت، پياڻي، تهسبو، وين، بغض.		رات.	ريهم:
جلدي، تڪڙو.	زودُون:	دانهن، ڪوڪ، آواز (گجگوڙ جو).	رييون:
پرهيزگاري، خدا پرستي، تپشيا.	زهدُ:	زمينون.	
ڏسو 'زاهد'.			
دانهن، رڙ، جوش، جذابو، ڏک.	زِيلُ:		

س

سائيه: سازيه، وطن، رهڻ جو ملڪ.	سات: ٽولو، ساتاري، سنگت، مدد.
ساهڙ: سهڻيءَ جو ڀتار، پيارو، محبوب.	سائي: مددگار.
سائر: سمنڊ.	ساجد: سجدي ڪرڻ وارو، سجدو ڪندڙ.
سائي: سوالي، سوال ڪندڙ، عرضدار.	ساجر: جادوگر، مٽرياز، مترادف 'ڪاهن'.
سائون: ڌڻ جو قسم، هن گاهه جي	سار: جاء، مڪان.
سڪل سنگ مان سنهڙا ڏاڏا	سارق: چور.
ڪڍي، غريب ماڻهو ڀت ڪري	سارنگ: هڪ راڳي جو نالو، آسماني
کائيندا آهن.	مانڊاڻ، جهڙ.
سبحان: خداوند پاڪ.	سارنگي: وڄائڻ جو هڪ ساز، ڏسو 'سارنگ'.
سبحاني: 'سبحاني ما اعظم شاني'. ڏسو	ساس: ساهه، ڌم.
'بسطامي'.	سامت: آڏاڻي گهڙيون، ٿوري دير.
سبيل: گهڻو، جام.	ساق: شراب پيارڻ وارو، مرشد.
سبيل: سڀڻ، سگهارو، مضبوط.	ساگ: ڀت، اعتبار، عزت، مان.
سپاء: مزاج، عادت.	ساڳ: ساڻي ڀاڄيءَ جو قسم.
سپاء: سپان، سپاڻي.	سالان: شالان، شالون، دوشالو، نفيس
سپير: سگهارو، زور وارو.	ڪپڙي جو قسم.
ستگر: ڪامل مرشد، پورن گرو.	ساليڪ: خدا جي راه تي هلڻ وارو فقير.
ستاري: پرده پوشي، عيب ڍڪڻ.	سادو.
ستمر: ظلم، ڏاڍ.	سالر: پورو، ثابت.
ستوني: جهٽ.	سالور: ويس وگا، هار سينگار، ڏسو
سپ: نانگ.	'سالان'.
سپارڻ: سونپڻ.	سامر: پناه، آجهو.
سپير: ڍال.	سامي: سوامي، گرو، الله لوڪ.
سپورن: مڪمل، پوريءَ طرح.	ساتياهو: سبت، تياري.
سڦرو: سڦلو، سڄايو، ڪارائتو.	سانڀڻ: سانڍڻ، هٽيڪورڪڻ.
سجڪاڻ: ساوڪ، سرسيزي.	سانگ: سانگو، سبب، اتفاق.
سجود: سجدو ڪرڻ.	سانگي: سانگ وارو، سانگي يا اتفاق
سجڻ: خبردار، سياڻو.	سان ايندڙ پرديسي، مسافر.
سجر: تازو.	سانول: سانورو، محبوب.
سحر: سح ڀرڻ کان پهريون وقت.	سانون: هندن جي هڪ مهيني جو نالو،
سد: آڙ، روڪ، آڻڪ.	برسات وارو مهينو.
سڏير: هوش ۾، سامت ۾، هوشيار، خبردار.	ساڻي: ساڻي، مددگار.
سر: تلاء.	
سريت: هوش، خبرداري.	

سَرڙا:	سَر، ٻوڙا.	سَل:	ٺنگ، سوراخ.
سَر سِيرِيان:	سَرَس، وڌيڪ زياده.	سَلَن:	ڏسڻ، باسڻ، سڄي ڪرڻ.
سَرِي سِرِه	الانبيان (قول):		ضد 'الڻ'.
سَر ٺَراڙي:	منهنجو ۽ ان جو راز انسان آهي.	سَلهاڙَن:	گڏي ڇڏڻ، ٻڌي ڇڏڻ.
سُرڪ:	سَريلندي، وڏائي.	سَم:	سَمَن، برابر، سَمائت، ختم.
سَرَمَد:	سُرڪي، چڪي، ڍڪ.	سَميع بصير:	ٻڌندڙ ڏسندڙ.
	هڪ ڪامل فقير، جو پهريائين	سَمون:	وقت.
	ايزان کان لٽي (سند) آيو، جتي	سَمير:	ميرو پريت، هڪ جبل جو
	آبيچند سوناري تي راض ٿيس.		نالو.
	بعد ۾ دهليءَ ويو. اورنگزيب	سَنائن:	سنائن ڌرم وارن، مذهبي
	شرعي حڪم موجب قتل ڪرايو.		ماڻهو.
سُرمنڊَل:	ساز جو هڪ قسم.	سَناسِي:	تياڳي، تارڪ، چوٿين آشرم
سُرندو:	ساز جو هڪ قسم.		۾ رهڻ وارو. چار آشرم:
سُرِوان:	اوڻي، اڳواڻ، مهendar.	1- بَرهمچَرِيه	= برهمچاري. اهو برهمڻ يا
سُرِواهيو:	ترار وهائيندڙ، ترار هلائيندڙ،		شاگرد، جو حياتيءَ جي
	پهلوان، بهادر.		پهرئين حصي ۾ (25 سالن
سُرُوپ:	شڪل، صورت، آتما.		تائين) ڪنوارو رهي، ويدن
سُرُوپ:	سهڻو.		جي تعليم وٺي.
سُرُوپا:	مٿي کان وٺي پيرن تائين، سڄو،	2- گرَهَسَت:	= گهر پار وارو. اهو برهمڻ،
	پورو.	گرهستي	جو علم پورو ڪري، حياتيءَ
سَرِيچَن:	محبوب.		جي ٻئي دور ۾ اچي، شادي
سَرير:	بدن، جسم.		ڪري ۽ گهر جو وڏو ٿئي.
سَقرا:	سَقلا، تمار چڱا، ڀلا، سٺا، ڪارائتا.	3- وان پَرَسَت:	برهمڻ جي حياتيءَ جو ٽيون
سَسُو:	گهڻو، گهڻو.		حصو، جڏهن هو گهر ٻار تياڳ
سُڪر:	سُڪار، سَهانگائي، آرزائي. ضد	4- سَنِياس:	ڪري، جهنگلن ۾ وڃي رهي.
	'ڏڪر'.		سَنساري چيزن جو تياڳ.
سَڪيلو:	ترار.		برهمڻ جي حياتيءَ جو
سُڪڏيس:	آرام وارو هنڌ، سرسبز ملڪ.		چوٿون حصو، جنهن ۾ دنيا
سَگ:	ڪٽو.		کي ترڪ ڪري.
سَڳر:	اوکي وات، رستو، راه.	سَنيت:	سَنيت، سانباهو، تياري.
سَگهارو:	طاقتور.	سَنبل:	هڪ خوشبودار گاه جو
سَگهڙ:	لوڪ شاعر، دانا.		قسم. 'وارن' سان تشبيه ڏيبي
سَنگ:	ٻانهن، مائٽي.		آهي.
سَگر:	ڪنڌيءَ وٽ جون سَگريون.	سَنيت:	ڏسو 'سَنيت'.

سَنجھو:	سانجھي، شام.	سيب:	صوف.
سَنسِڪارُ:	ڪرم يا ڪريا، جنهن سان سريڙ ۽ آتما شد ٿي، آرٽ، ڪار، موڪش حاصل ڪجي، صاف يا پاڪ ڪرڻ جي ريت.	سَيالو:	سيرا، سربالو، سرفي الله (قول صوفي جو): الله جو سير، الله سان سير، الله جي راه ۾ سير.
سَنسو:	پير، وسوسو.	سَيَتِي:	مومل کي چاهيندڙ جو نالو.
سَنڪُ:	ناڌ، ڪوڏ.	سَيپارو:	ساڻ.
سَنگُ:	پتڙ.	سَيچ:	قرآن شريف جون ٽيهون حصو.
سَنگِرامُ:	جنگ، جد، لڙائي.	سَيف:	پلنگ تي وڇايل ريشمي وڇاڻو.
سَنگهارُ:	ڌنار، ڌن وارو، مالدار، مالوارو، مارو.	سَيلاڻي:	ترار.
سَنگهنُ:	واس وٺڻ، ڏنگڻ.	سَيلاب:	سير ڪندڙ، گهمندڙ.
سَنيه:	عشق، نينهن، پريم.	سَيما:	تير، يالو، بڙجي، ڪاٽ.
سَنيهو:	پيغام، پارانپو.	سَيما:	ڪايا پلٽ، اهو علم جنهن سان روح کي هڪ قالب مان ٻئي ۾ پلٽي سگهجي.
سَوايو:	هڪ ۽ چوٿون حصو، وڌيڪ، گهڻو.	سَيڻ:	صدا، سوال.
سُوڌا:	سڌا، چڙڪ قد.	سَيڻڙي:	واقف، ڏيڻهي، واقفڪار.
سُوراهُ:	خيرپور ۾ هڪ ڳوٺ.	سَيڻاھ:	واقف، ڏيڻهي، واقفڪار.
سُورِي:	سج.	سَيڻايو:	سَيڻه وارو، سَيڻه تي ترندڙ.
سُوڙ:	ساڙو، جل، پيڇ.		
سُوفارُ:	تير جي نوڪ، ڪمان جو گوشو.		
سُولي:	سوري، قاسي.		
سُوھو:	ڳاڙهو.		
سُهاڳ:	مڙس جو پيار. ضد 'ڏهاڳ'.		
سُهانگو:	سستو، ارزان. ضد 'مهانگو'.		
سُهاء:	وڻي، جڳاء، پسند پوي.		
سُھسين:	هزارين.		
سُھل:	سولا، سُهڻجا، سُهڻج وارا.		
سُھمناڪ:	خطرناڪ.		
سُھمون:	چڙيون، دڙڪا، طعنا، مھڻا.		
سُھو:	پل، خطا.		
سِياپو:	لڳ لاڳاپو، تعلق.		
سِياندو:	ڊپ.		

ش

شاڀو:	پٽڪو، ماتر، اوسارو.
شاغلُ:	ڪنهن ڪم ۾ مصروف.
شاڪو:	پٽڪو، ماتر، اوسارو.
شانو:	ڪلهو.
شاني:	شان وٽان.
شاهِ عنايت:	ڪلهوڙن جي عهد جو مشهور صوفي شخص، جنهن کي ڪيترائي مريد هئا، جهوڪ شريف جو ويٺل هو. سندس وڏندڙ فقيرانه طاقت کي ڏسي ڪلهوڙن جي حڪمران ميان يار محمد ڪلهوڙي کيس مارائي ڇڏيو.

ص

شيلي:	هڪ ڪامل وليءَ جو نالو.
شبهو:	شڪ.
شداد:	هڪ مشهور ڪافر بادشاهه جو نالو جنهن 'بهشت ارم' لهرايو هو ۽ پاڻ کي خدا سڏايو هو.
شرح مُلا:	ملانور الدين عبدالرحمان جاميءَ جو لکيل ڪتاب.
شرعي:	شريعت وارو، خدا تعاليٰ جي راه راست تي هلڻ وارو.
شرڪت:	شريڪ ٿيل، مترادف 'انبازي'.
شعور:	چار، سمجھ، سياڻپ.
شفقت:	مهرباني.
شمس:	شمس تبريزي، 'تبريز' جو ويٺل هو، تنهنڪري کيس تبريزي چوندا آهن. ملتان ۾ آيو ۽ پاڻ کي خدا سڏائڻ لڳو. ڪيتريون اهڙيون ڳالهيون ڪيون جن تي وقت جي عالمن اعتراض ڪيو. 'ثم ياذني' (آٽ منهنجي حڪم سان) مردن کي چيائين. نيٺ کيس موت جي سزا ملي.
شملو:	پڪ، دستار، پتڪو.
شمشير:	ترار (جا شينهن جي پيچ جهڙي آهي).
شوريدہ:	پريشان حال، ديوانو، عاشق.
شوڪارو:	سيڪارو، سڌڪو، ٿڌو ساھ.
شيخي:	وڏائي.
شيرين:	بادشاهه خسرو پرويز جي زال، جنهن تي فرهاد (ڪوه ڪن) عاشق هو. هوءَ آرمينيا جي رهاڪو هئي.
صبر ڪرڻ وارو:	صبور.
ميدان، پٽ:	صحرا.
گهر جو اڳڙ، اڳڻ:	صحن.
آواز، سوال، عرض:	صدا.
سڀ:	صدف.
شراب جي گهگهي، پاڻي رکڻ جو ٿانءُ:	صراحی.
خالص، سمورو، ظاهر:	صريح.
صفتون، تعريفون، ڳڻ:	صفات.
نماز:	صلوات.
صبر بڪرمي قهر لائڻ جو:	صمر.
(قرآن)	بوڙا آهن، گونگا آهن، سو آهي هاڻي رجوع نه ڪندا.
صمصام:	تيز ترار.
صنعان:	هڪ مشهور بزرگ جو نالو. شيخ فريد الدين عطار جو مرشد هو. يهوديءَ جي ڌيءَ تي عاشق ٿيو، جنهنڪري هن جا سوئر چارڻ لڳو. پوءِ چوڪريءَ جي پيءُ هن کي ڌيءُ ڏيئي ڪئي. شاديءَ جي ڏينهن، جڏهن سوئر جو ڪباب کائڻ تي هو ته شيخ فريد الدين عطار سامهون نظر آيس. هڪدم عقل ٽيڪ ٿي ويس ۽ توبه تائب ٿيو.
ڪاريگري:	صنعت.
بٽ، معشوق:	صنم.
درست، سڌو، سٺين واٽ، ضد:	صواب.
'خطا':	صياڏ.
شڪاري:	صياڏ.

طُولُ: ڊيگه، رَضاڻي، گادييلي.
طُولانُ: شان، شوڪت، دٻدٻو.
طُومارُ: دفتر، ڪتاب.

ظ

ظَنُ: گمان.

ع

عارُ: لڄ، شرم، حياءُ.
عارفُ: خداشناس، معرفت وارو.
عاصاُ: لک. حضرت موسيٰ عليه السلام
جي 'لک' مشهور آهي، جا ستر
گز ڊگهي هئي.
عالمُ: جهان، مخلوقات.
عبارتُ: بيان.
عباسي: گل عباس، جنهن جو رنگ
ڳاڙهسرو ٿيندو آهي.
عتابُ: ڏوراپو، ملامت.
عَدَمُ: ناهي، ناهي، ضد 'موجود'.
عذرا: وامت جي معشوقا جو نالو. ڏسو
'وامق'.
عَرْضُ: نائون آسمان، تخت.
عرفت ربي بربي (حضرت علي جو قول)
رب کي، رب جي وسيلي سڃاتر.
عَرِيضو: خط.
عُزَا: بَت جو نالو، جنهن جي عرب
پوڄا ڪندا هئا. مگر هيءَ ڪا
مورتي نه هئي، پر هڪ 'وڻ' هو،
جنهن جي ڀرسان پوڄارين هڪ مڪان
آڏيو هو. رسول الله ﷺ خالد بند وليد
کي موڪلي، ان مڪان کي
ڊهرايو ۽ وڻ کي باه ڏياري ڇڏي.

ض

ضَلَّالَتُ: گمراهي. ڏسو 'گمراهي'.

ط

طاعَتُ: بندگي، عبادت.
طالبُ: طلب ڪندڙ، جوينده، مريد، عاشق.
صوفين جي نظر ۾ طالب ٽن
قسمن جا آهن.
1- طالبُ الدنيا مؤنث.
دنيا جو طالب 'مادي' آهي.
2- طالبُ العقبى مَحْنَث.
آخرت جو طالب 'گدڙو' آهي.
3- طالبُ الموليٰ مَذَكَّر.
مولا (خدا) جو طلب 'نر' آهي.
طالعُ: نصيب.
طَبَاخِي: پورچي، نانواڻي، پيٽي، پيٽر،
گهڻ ڪاڻو.
طَبَلُ: ڌڻل، رعب.
طَرَا: ڪلنگيدار پٽڪا.
طَرِيقَتُ: تصوف جي بي منزل.
طَرِيلُ: خوبصورت، حسين.
طَرِيلُ: ڪلنگيءَ وارو، بادشاهه. ڏسو 'طره'.
طَرِيلا: مڙس، مرد. ڏسو 'طره'.
طُغَيان: گهٽائي، جهجهائي.
طُفُولِيَتُ: طفلي، ٻاراڻي، چوڪراڻي.
طَلَسَمَاتُ: چادو.
طُمَطْرانُ: ڪروڙ، شان و شوڪت، تَجَمُّل.
طَنابُ: رسي، نورڙي.
طَوافُ: حج ۾ خانہ ڪعبه جي چوڌاري
ڦرڻ، پَرَڪرما.
طُورسِينا: ڪومر طور. ان جبل جو نالو،
جنهن تي حضرت موسيٰ عليه
السلام، خدا جو جلوو ڏٺو هو ۽
تجليءَ سان اهو پهڙ سڙي ويو هو.

غازي: قاتل، ڪفار، خدا جي راه ۾ لڙڻ وارو.
غبار: لڙا، ڏنڌ، آوندھ.
غرق: غرق، ٻڌل.
غفا: چر، جبل اندر جاء.
غلاف: پوش، ڍڪ.
غذمو: اکين جو اشارو.
غوطو: گهوٽو، ٽپي.
غول: ديو، جن.

ف

فاذڪرني: قد ڪروني آذ ڪرڪم. (قرآن)
ياد ڪريو مون کي ته ياد
فاتنئون: ڪريان اوهان کي.
فاني: قالون، قارون.
فائق: فنا ٿيندڙ، واصل باله.
فوقيت رڪن وارو، مٿاهون، الله تعاليٰ.
فَايْتَمَاتُوا (القرآن)
پوءِ ڪاڏي به منهن ڪريو.
فُتور: خرابي.
فراخي: ڪشادگي.
فَرار: وڌو پاڇوڪڙ.
فراست: دانائي، تيز فهمي.
فَراشون: فراسيون، گلر، غاليجا.
فراق: ويڇڙو، جدائي. ضد 'وصال'.
فردا: سڀاڻي.
فرزانگي: عقلمندي، دانائي، ڏاهپ.
فَرَسَنگ: ٽن ميلن جو فاصلو.
فِرْعون: حضرت موسيٰ جي زماني ۾ مصر جي بادشاهه جو لقب. ڪل ايڪٽيه فرعون ٿي گذريا آهن.
حضرت موسيٰ جي وقت ۾ ايڪيهون فرعون هو.

عشوه: ناز، نخرو.
عشق نعرا احترق (تول):
عشق باهه آهي جيڪا ساڙي ٿي.
عطار: فريد الدين عطار 513ھ مطابق 1119ع ۾ نيشاپور ۾ ڄائو.
سندس والد حضرت محمد ابراهيم مشهور تاجر هو. عطار ننڍپڻ کان يتيم ٿي ويو.
سندس اصل نالو 'محمد' هو، مگر فريد الدين جي لقب ۽ عطر فروشيءَ جي ڪري، 'شيخ عطار' مشهور ٿيو. تقريباً چاليهن ڪتابن جو مصنف آهي، جي طريقت، ادب، اخلاق، حڪمت ۽ تصوف جي موضوعن تي مشتمل آهن. ڏسو 'صنعان'.
عطائي: بخشش، گهرندڙ سوالي، فقير، منگتو.

عُقبي: آخرت، قيامت، پرلوك.
عليل: بيمار، مريض، ڪمزور، ڏهرو.
عَنبِير: آسماني رنگ جو ڪپڙو.
عهد: انجام، وعدو، ٻول، اقرار.
عينان: اکيون، نيٺ.
عينها باكية وقلوبها ذاکرة (تول)
ان جي رک رڻندڙ ۽ دل فڪر ڪندڙ آهي.
عينها تنام ولا تنام قلوبها (تول)
ان جي اک ننڊ ڪندي آهي ۽ دل روئندي اٿس.
عيسيٰ: حضرت عيسيٰ عليه السلام.

غ

غاب: ٽالهه، طشت.

انصاف ڪرڻ وارو، حڪم
ڪرڻ وارو.
قاف: جبل جو نالو.
قال: ظاهري حالت.
قبلو: ڪعبو، اهو طرف، جنهن ڏانهن
منهن ڪري نماز پڙهندا آهن.
قبرو: قبرون، مزارون، تربتون.
قنات: خوني.
قتيل: ڪٽل، قتل ٿيل.
قُدسي: پاڪ.
قُدوري: مذهبي ڪتاب جو نالو (قم جو ڪتاب).
قرب: نزديڪي، ويجهڙائي، ضد 'بعد'.
قراق: قورو، لتيرو، رهن.
قط: وڏ، چير، قوت، فراق، ويجهڙو.
قُطرو: پاڻيءَ جي بوند، قُرو.
قلب: دل.
قلزم: سمنڊ.

قُلْ كُلٌّ مِّنْ عِندِ اللَّهِ (القرآن)

چَوْتَمَ سِيپ ڪجهه الله طرفان آهي.
قَلَنْدَرُ: روحانيت وارو فقير، آزاد رند.
قَلْبُ: دسو 'قلب'.
قَنَات: اهو ڪپڙي جو پردو، جو تنبوءَ
جي چئني طرفن کان هجي.
قَنَدِيلُ: فائوس، ڏيپاتي.
قَوْرَمَا: پيگل گوشت.
قَوْسُ قُرْحِ: بندوق.
قَوْلُ: وعدو، اقرار، انجام.
قَيْدُ الْمَاءِ: قسمت، تقدير.
قَيْدُ الْمَاءِ أَشَدُّ مِّنْ قَيْدِ الْحَدِيدِ.
(عربي چوڻي)

پاڻيءَ جو قيد لوهه جي قيد کان

به زياده سخت آهي.

قِيلَ قَالَ: ڳالهه ٻولھ، گفتگو.

يورپ ملڪ جو ماڻهو.
قُرُوعِي: مصنوعي، هٿرادو، ڪوڙو.
قُفَرُ: مفلسي، محتاجي.
قُرْهَادُ: شيرين جي عاشق جو نالو. هن
جو پيشو سنگتراشي هو.
فعال لمبايريد (القرآن)

جيئن گهري، تيئن ڪندڙ آهي.
قَلَكَ: آسمان، پرواهه.
قَلَكَ: فراق، جدائي، ويجهڙو.
قَنَا: ناس.
قُوقُ: مٿي، مٿاهون، ضد 'تحت'.
قَهْمُ: دانائي، عقل، سمجهه.
قِيلَ: هاڻي.
قِي الْحَالُ: فوراً، ترت، هن وقت.

ق

قَاتَ: ڦاٽا، وسيا (ڪڪر).
قَارَ: ڦال، سڳڻ، شگون، سَوَنَ.
قَاتَ: قتل ڪر، ڪر جي ڪڍ.
قَاتَكَ: آٽڪ، روڪ، رڪاوٽ.
قُتِرَ ڪُنْ: لرڙڻ، ٽرڪڻ، هوا ۾ هيڏي
هوڏي ٿيڻ.
قُكُلُ: آٽڪل، حرفت، رمز، فڪر.
قُلِيلَ: گلن جو تيل.
قُنْدُ: دوکو، ٺڳي.
قُوْرَائُو: فراق، ويجهڙو، جدائي.
قُوْبُ: ٻوٽي جو قسم، جنهن ۾ اڇا
سَرها گل ٿيندا آهن.

ق

قاري: قرآن شريف جي حرفن کي
مخارج ۽ صفات سان پڙهڻ وارو.

ڪ

ڪتابت:	لکت، خط.
ڪٽڪو:	ٿلهو ڏنڊو.
ڪٽ:	مٽڙ، وکر.
ڪتوري:	پيالي.
ڪٽيان:	مينهن جو قسم، جنهن جو رنگ پورڙو ٿيندو آهي.
ڪپار:	ڪاپار، ڪوپري، ڪوپري.
ڪپور:	ڪافور.
ڪثرت:	گهڻائي، تمام موجودات سواءِ خدا جي.
ڪج:	ڏنگو، ورمڻ.
ڪج ڪلاميان:	بي پرواهه بادشاهه.
ڪجڻ:	ڏيئي جو ڦلو، جو سَرميءَ جو ڪم ڏئي.
ڪجڻيان:	ڪجڻ واريون (اڪيون)، ڏسو 'ڪجڻ'.
ڪڏڻ:	ڪيڏڻ، خوشي ڪرڻ.
ڪڙا:	گهوڙا.
ڪڙار:	زور وارو، بار بار حملي ڪرڻ وارو. لقب حضرت علي رضي الله عنه.
ڪراماتي:	ڪرامت ڏيکارڻ وارا، بزرگي ڏيکارڻ وارا، ڪرشمون ڏيکارڻ وارا.
ڪردار:	ڦٽدار، خطرناڪ نانگ.
ڪرڙ:	وڻ جو قسم، جنهن جي ڦڙ کي 'ڏيلها' چوندا آهن.
ڪرڙا:	سخت، پوائتا، خوفناڪ.
ڪرشن:	شيام، شري ڪرشن جي.
ڪرڱل:	گوڙ، ھل.
ڪرشن:	ڪرشم، تعظيم، آداب، نياز، سلام، عاجزي.
ڪٽم:	ڪٽنب، ڪل، خاندان.
ڪٽو:	ڪوڙو، تلخ.
ڪٽه:	طنبيلو، گهوڙن جي بيھڻ جي جاءِ، وٿاڻ.
ڪاڀڙي:	فقيرن جو قسم، زاهد، جوڳي، تپشي.
ڪاڇ:	ڪم.
ڪارن:	ڪرائين.
ڪارنهن:	ڪاراڻ، چٽو، داغ.
ڪارون:	پڪارون، دانهون، نيزاريون.
ڪارونپار:	ڪارنهن، اونداهي، ڳوڙهو.
ڪاريا:	ڪيا، پورا ڪيا.
ڪاريهر:	نانگ، جو قسم.
ڪاسي:	بنارس شهر. هي شهر هندن جو
ڪاشي:	پاڪ آستان آهي، جتي زيارت لاءِ ويندا آهن.
ڪاڪ:	نئين ۽ شهر جونالو (جيسلمير).
ڪافر:	بيدين، جو الله کي نه مڃي.
ڪافي:	علم النحو جو هڪ ڪتاب.
ڪال:	ڪالھ، ڪالھ.
ڪالورا:	لوڙھ. ڪوئيءَ جي پاڙ ۾ ٿيندا
ڪالوڙا:	آهن. غريب ماڻهو پاڻيءَ ۾ رڌي کائيندا آهن.
ڪامل:	پورو. ضد 'ناقص'.
ڪامن:	ڪامئي، عورت.
ڪان:	ڪاني، تير.
ڪانڌ:	ڪانت، مڙس، پتي، وڙ.
ڪانسي:	ڏسو 'ڪاسي'.
ڪانگڙو:	ڪانگڙ، ڪانو، سازين (آن) جو قسم.
ڪانگو:	ڪانگ، ڪانءِ، قاصد.
ڪانگهاري:	پاڇاڻي مينهن يا ڳئون (کير ڏيڻ ۾).
ڪاني:	ڏسو 'کان'.
ڪاھل:	سست، آرسی، ڍرو، نڪمڻو.
ڪانو:	شيشو
ڪبير:	بزرگ، وڏو، ڪبيرو، وڏو گناهه.

ڪَلَابَات: چمڪيدار ڏاڳا.	ڪُڙهڻ: تهڪڻ، لڇڪڻ، اُٻڙڻ، جوش کائڻ.
ڪَلَالِي: شراب وارو.	ڪُڙهي: مڇي مارڻ جو اوزار.
ڪَلَالِي: بيوقافي، ٺڳي، ڪنجوسائي.	ڪُڙي: چوڪري.
ڪَلتار: خدا، ڀڳوان، ايشور.	ڪُسي: هنر وارو، ڌنڌي وارو.
ڪَلدار: هنر وارو، سياڻو، ڏاهو، هوشيار، ڪاريگر.	ڪسري: نوشيروان بادشاه جو لقب.
ڪَلَس: مڇيءَ جو قسم.	ڪُسوئي: سون پرڪڻ جو پٿر، آزمائش.
ڪُلُ شَيء: 1. ڪُل شَيءِ ناطقِ بالحق. (قول الفقراء)	ڪُسي: واهي، نالي.
جيڪا چيز ڳالهائي، سا اهو الله آهي.	ڪُشي: چڪيل، ساهيل.
2. ڪُل شَيءِ يَرْجِعُ إِلَيَّ أَصْلَهُ. (عربي چوڻي)	ڪُشتو: فقير اٿو تانءُ، جنهن ۾ پڻ وجهن.
سڀ ڪا شَيءِ پنهنجي اصل ڏانهن موٽي ٿي.	ڪُشتي: ٻيڙي.
3 ڪُل شَيءِ هُوَ اللهُ. (قول الفقراء).	ڪُشف: ظاهر ٿيڻ، کولڻ، پردو پري ڪرڻ، اندر جو سوچيرو، صوفين جي هڪ منزل.
سيڪا شَيءِ پاڻ الله آهي.	صوفين جي قول موجب 'ڪُشف' ٽن قسمن جا آهن.
ڪَدورت، اثبِت، دشمني.	1- ڪُشفِ قلوب: دل جي خبر پوڻ.
ڪَلنگي: طرو، شاهي نشاني، تاج.	2- ڪُشفِ قبر: قبر جي خبر پوڻ يا جيڪي ڪجهه زمين اندر آهي.
ڪَلونت: گويو، مطرب، ڳائڻو.	3- ڪُشفِ علوم: عالم الاهي يعني غيب جي خبر پوڻ.
ڪَمَر: ڪوٺيءَ جو ميوو، ڪوٺيءَ جي پاڙ ۾ 'لوڙه' ۽ نريءَ جي چوٽيءَ ۾ 'ڪمر' ٿيندو آهي.	ڪُشڪول: ڪَرمَنڊل، پنڊ جو پيالو.
ڪَماشون: گهٽتايون.	ڪُشور: ملڪ، ولايت، اقليد.
ڪَمار: ڪمر، ڪاروبار.	ڪُعبو: بيت الله.
ڪَمَان: سڱ، وريل، ڏنگا.	ڪُفني: لاش کي پهراڻڻ جو ڪپڙو، فقراء جي پائڻ جو ڪپڙو، فقير اٿو چولو.
ڪَمڪ: مدد.	ڪُڪوريل: سرخ رنگ وارو، ڄماري.
ڪَملا: چريو.	ڪُڪ: نانگ، سڀ.
ڪُنُ فَيَكُونُ: ڪُن فَيَكُونُ. (قرآن)	ڪُل: طلسم جادو، حڪمتي جوڙ، هنر.
ٿيءَ، پوءِ (اٿين) ٿي پيو.	ڪُل: خبر، سڌ.
ڪَن قَاتَر: جوڳين جو قسم.	ڪُل: سڀ، ضد 'جزو'.
ڪَن ڪَت: جوڳين جو قسم.	قُلْ يَوْمَ هُوَ فِي شَأْن (القرآن)
ڪُنْدَن: سون.	هر ڏينهن اهو شان ۾ آهي.
ڪُنْبُل: جوڳين جي ڪَن جو والو، خمدار.	جوت، ڏيا، روشني، هنر، سونهن.
ڪُنْدِي: ڪنڊا، وريل، خمدار، ڏسو 'ڪُنڊل'.	ڪَلا:

ڪَيفُ: ڄمار، نَشو.
ڪِمْخَابُ رِيشمي ڪپڙي جو قسم.
ڪِينو: وير، دشمني، عداوت.
ڪِيئَ: ڪاڏي، ڪيڏانهن، ڪٿي.

ڪ

ڪاڇُ: ڪانچ، ڪمينو، نيچ، خراب.
ڪامُئُ: سڙڻ، جلڻ.
ڪاڪُئُ: ڏسڻ 'ڪامُئُ'.
ڪائِرُ: ڏسو 'پانور'.
ڪاهوڙي: ڌڻ ڳوليندڙ. ڪاهوڙي جهنگ مان ڌڻ به ڳوليندا آهن ۽ ڇڄڻ ۾ نانگ ڪٿي، در در بيڪ به گهرندا آهن. هي ڏاڍا اورچ گُتابي: ماڻهو آهن.
گُڦوري: شاگرد، طالب العلم.
ڪستوري: خوشبوءِ، مُشڪ، نافِ آهو.
گُڦي: لوڻي جو قسم.
گُڦِڙتال: مونجهارو، مصيبت.
گُريون: سڻيون (کير ڏيڻ جون)، پليئون، خاشيون.
گُڙڻُ: ٽهڻ، ڀڄي وڃڻ.
گُلو: يادر، موچڙو.
گُلي: پخال، اوڻي، گُوندي، سانداري، مُشڪ.
گُنيبي: ڌڻ جو قسم، غريب ماڻهو تري يا رنڌي کائيندا آهن.
گُورو: باه، وڏو مڇ، بئي.
گُهَ: ڪيه، مٽي، پٽي، ڌڙ، ڌوڙ.
گُهَ: گوھ.
گُهَنبو: ڪَسبو، ريتي ڪپڙي جو قسم.
ڪشُ: ڪاڻڻ.
ڪيان: ڪاوان. ڏسو 'ڪشُ'.

ڪَنڍي: هار.
ڪَنڙ: ديني فقه جو ڪتاب.
ڪَنسُ: مَٿرا جي هڪ راجا جو نالو، جو شري ڪرشن جو مامو ۽ جاني دشمن هو. نيٺ شري ڪرشن جي سندس انت آندو.
ڪَنعانُ: حضرت يوسف جي وطن جو نالو.
ڪَنگرا: عمارتن ۽ قلعي جي ڀتين جي مٿان ڪٽائيءَ وارا طاق.
ڪَنگالُ: سڄو، مفلس، غريب.
ڪَنولُ: پيڙ جو گل، ڪنول جو گل، نيلوفر.
ڪَنيرَڪَ: ٻانهڙي، گولڙي.
ڪَنڪان: ودائون، رنون زالون.
ڪَنڪُئُ: ڪَنجھڻ.
ڪوتَه: ننڍو.
ڪوپو: پهلوان، بهادر.
ڪوجهي: ڪني، بدشڪل.
ڪوڏُ: خوشي، هيچ، شوق.
ڪُورُ: واھ.
ڪُورُھ: چٽ.
ڪورڙين: ڪروڙين، بيشمار.
ڪوڪڙُ: سڪل پيرون، ڪابه سڪل شيءِ.
ڪولُ: ڀرسان، ويجهو، نزديڪ، گڏ.
ڪوتئلُ: گهوڙو.
ڪُونج: پڪيءَ جو قسم.
ڪُونڌُ: سَسائڻ، ڦيرائڻ، پري ڪرڻ.
ڪوئي: اها نڙي، جنهن جي چوٽيءَ تي 'ڪَر' ٿئي ۽ پڙ ۾ 'لوڙھ'، ڏسو 'لوڙھ'.
ڪُويلُ: آويل، اوڀر، دير، بي وقتو.
ڪُهَڊانُ: جبل ٿي جبل، جبل جو پنڌ.
ڪوھ تانُ: هڪ جبل جو نالو.
ڪيبرَ: خنجر، ڪٽاري.

گهم

گهاٽ: گهاٽ، زخمر.
 گهاٽ: رستو، واٽ.
 گهارِي: جدائي.
 گهاٽ: زخمر، چاڪ، چير.
 گهٽ: دل.
 گهر ڏيائي: گهر مالڪيائي، گهر ڏيچائي.
 گنگهر: پريشاني، مونجهارو.
 گهل: فوج، ڪٽڪ.
 گهنگهر: گجگوڙ، گاج.
 گهورن: ڳولڻ، تلاش ڪرڻ، صدقو ڪرڻ،
 سرمٿان گهورڻ.
 گهرما: گهمومو، گهمندڙ.
 گهرنگهٽ: نقاب، پردو، پڪل.

ل

لا: نه، نفِي، نيسي.
 ڪلمي جا ٽي جز آهن:
 1. لا الاءَ. ناهي ڪو الاءِ (معبود).
 2. الا الله. سواءِ الله جي
 3. محمد الرسول الله
 محمد رسول الله جو رسول يا
 پيغام رسائيندڙ آهي.
 پهرئين جزي کي 'نفي' ۽ ٻئي
 کي 'اثبات' چوندا آهن.
 لات: هڪ ڀت، جو ڪعبي ۾ هو.
 حضرت شعيب جي قوم ان جي
 پرستش ڪندي هئي، ڏسو 'منات'.
 لا تَقْنَطُوا: لا تَقْنَطُوا مِنَ الرَّحْمَةِ اِلَهِ (قرآن)
 خدا جي رحمت کان نااميد نه ٿيو.
 لاحد: جنهن کي حد نه هجي، بي آنت.
 لاخير: لاخير في عهدي (قول).
 ٻانهپ ۾ خير ڪونهي.

گولاڙو: ول جو قسم، جا ڳاڙهي رنگ
 جو گول ميوو ڪندي آهي.
 گندر: غم، گهٽي، فڪرات.
 گونهي: بزدل، لغور.
 گوء: ڪينهون، هڏي، بال، شرط.
 گوبا: چونڊڙ، ناطق.
 گويائي: گفتگو.
 گيات: ڄاڻ، ٻوجھ، سمجھ.
 گيان: علم، ڄاڻ، ڏسو 'گيات'.
 گيتا: هندن جو هڪ پوتر ڌرمي پستڪ.
 گيج: گلن جي گهٽائي، مڇا، گلن جي ماڇ.
 گيرب: وڏائي، هٿ، آيمان، مغروري.
 ڏسو 'گاء'.
 گيهي: گهر وار، اصل گهر وارا فقير.

جڳا

ڳاٽ: ڳاٽو، ڳچي، گردن.
 ڳاني: هار، گهڻو، زيور.
 ڳاراٿو: جهوري، ڏسو 'ڳرن'.
 ڳارو: ڪپڙي ٽڪر.
 ڳجهاندڙ: تمام ڳوڙهو، ڳوڙهو ڳجهه،
 اولهه راز، ڳوڙهي مار.
 ڳرن: جهرڻ.
 ڳرهڻ: چوڻ، بيان ڪرڻ، اورڻ، سلڻ.
 ڳڙه: ڪوٽ، قلعو.
 ڳنوار: ڌنار.
 ڳڻ: احسان، خوبي.
 ڳوڙهو: مٽيءَ جو گليلو.
 ڳوڙهو: مخفي، ڳجهو.
 ڳهلو: ڳهليو، پاڳل، بيوقوف.
 ڳهن: ڳهن، هڃڻ، هلاڪ ٿيڻ.
 ڳيو: ويو.

پادر، موچڙو، ڪلو.	لٽڙ:	پيار، آنگل، آرو.	لاڏ:
لٽ، ڪاڪل، گهنڊيدار وار.	لٽڪ:	لاڏ ڪندڙ، پياريون. ڏسو 'لاڏ'.	لاڏڪيون:
قورو، رهزن.	لٽيرو:	لاڏ ڪندڙ، پياريون. ڏسو 'لاڏ'.	لاڏيون:
مڇيءَ مٿان گِگَ.	لٽي:	لاڏي، الاعليٰ لاسيف الاذوالفقار.	لاسيڦ:
حيا، شرم.	لٽج:	ڪوئي بهادر ناهي سواءِ علي	لاشيون:
پل، پلڪ، ڌم، ٿورڙي ويرم.	لٽڙو:	رض جي ۽ ڪائي تلوار ناهي	لاشون:
گوشت، ماه، ماس.	لٽم:	سواءِ ذوالفقار جي.	لاشون:
لحمون ڌمون، (حديث ڏانهن اشارو).	لٽمون:	بنان شڪ، بيشڪ، يقيني.	لاشون:
تنهنجو گوشت منهنجو گوشت ۽		ڏسو 'راشي'.	لاشون:
تنهنجو رت منهنجو رت آهي.		لاف، ڊاڙ، ٻٽاڪ.	لاشون:
ڳوڙها، هنجون.	لٽڪ:	لاکو پير، خواجہ خضر. ڏسو	لاکو:
مالها، هار، قطار.	لٽه:	'لاکيو'.	لاکو:
نيڪ ڳالھ، نيڪ اهڃاڻ (تصوف	لٽيفا:	لاکيو، لکن جهڙو، لکي، خوبصورت.	لاکيو:
۾). لطيفا چھ آهن، جي سالڪ		لاک، رتل لوئي، ڳاڙهي لوئي.	لاکيو:
کي حاصل ڪرڻ گهرجن:		انعام، بخشش.	لاکيو:
1- نفسي 2- قلبي 3- روحي		تاري، شاخ.	لام:
4- سري 5- خفي 6- اخفي.		لامقصود: لامقصود في الدارين الآهو.	لامقصود:
جبل جو رستو.	لٽڪ:	(قول الفقراء)	لامقصود:
خير، سڌ.	لٽڪ:	ناهي مقصد ٻنهي جهانن ۾ (انهن	لامقصود:
لڪ لٽائيندڙ، پيسن جي ريل	لٽ لٽ:	جو) ان (خدا) کان سواءِ.	لامقصود:
چيل ڪندڙ، هٿ ڦاڙ.		لامڪان: خدا جو مقام، عالم قدس، عالم الاهي.	لامڪان:
ليڪ، هتي قسمت جو انگ	لٽيو:	لاموجود: لاموجود الا الله (قول الفقراء)	لاموجود:
ڪنڌي يا اوڏر وارڻ يا ڇڪو	لٽلا:	الله کان سواءِ ڪابه شيءِ موجود	لاموجود:
ڪرڻ جي نشاني، منڍ پٽڙو، منڍاني.		نه آهي.	لاموجود:
مقابلي جو سڌ، پڪار.	لٽڪار:	لانگوئي: لانگوئي، لانگوئي.	لانگوئي:
لٽڪن.	لٽڪن:	لائون: ٻوٽي جو قسم، جو اٺ جو	لائون:
عشق، پيار، محبت.	لٽڪ:	پسنديده ڪاڄ آهي.	لائون:
بيشرم، واهيات، بي هودي، رولو.	لٽو:	لاهوت: عالم ذات الاهي (جنهن ۾ سالڪ	لاهوت:
لوح محفوظ اها عرش تي رکيل	لٽو:	کي فنا في الله جو مقام حاصل	لاهوت:
محفوظ ٿئي، جنهن تي الله تعاليٰ		ٿئي ٿو)، صوفين جي آخرين منزل.	لاهوت:
(مسلمانن جي عقيدي موجب)،		لائون، گهوت ۽ ڪنوار جا ست	لاهوت:
جيڪي ٿيو، ٿئي پيو ۽ ٿيندو،		پيرا مٿا مٿي.	لاهوت:
سو لکي ڇڏيو آهي.		لايحتاج: غير محتاج.	لايحتاج:
گهٽ ذات واري.	لٽو:	لايزال: بي زوال، هميشه. (خدا جي صفت لاءِ).	لايزال:

م

مادر: ماء.
 مارڳ: مارڳو رستو.
 مارو: ٿري، مسڪين، مالدار.
 ماريت: مَارِيَتْ شَيْئًا إِلَّا وَرَيْتَ اللَّهَ فِيهِ (بزرگن جو قول)
 جنهن شيءِ کي ڏٺم ته ان ۾ الله کي ڏٺم.
 ماڙ: مدد، مهرباني، ڀلائي.
 ماڙيچي: ٿريلي، ٿر جي رهاڪو.
 ماس: ماه، گوشت.
 مافو: ڏولي، پالڪي.
 ماڱ: مات، تيز، شينم.
 ماڳ: هنڌ، جاءِ، مڪان، مارڳ.
 ماڳهين: مور، اصلي، پٽيءَ، هرگز.
 مالڪوس: هڪ راڳ جو نالو.
 مالها: تسبيح، سمرڻي.
 مام: گجهم، رمز، اشارو.
 مامرو: معاملو، ڪم، ڳالهه.
 مانجهي: بهادر، پهلوان، سورھ.
 ماندي: پريشان، عاجز.
 ماندي: منڊ هٽندڙ، جادوگر.
 مان: ماپو، تورو.
 مائڪ: رتن، لعل.
 ماهي: چنڊ جهڙو، سهڻو.
 ماهي: مينهنون چاريندڙ، ڌنار، مينھار.
 متارو: مٿل، رتويت وارو، خوش.
 مٽرڪو: لوهار جو هٿوڙو.
 مٿير: سردار، اڳواڻ، بهادر، پهلوان.
 محرم: واقف.
 مجازي: غير اصلي، غير حقيقي، ضد حقيقي.
 مجذوب: (مَجذُوب. 'جذب' جو اسم مفعول)، خدا جي محبت ۾ غرق.

لوڙ: گهرج، ضرورت.
 لوڙا: نڙ، گوڙ، هل.
 لوڙه: ڪم جي پاڙ جو ميوو، ڪيرولي لوڙه.
 لوڪ: جهان، سنسار، ماڻهو.
 لوڪشف الغطاء مازدت يقيناً (حضرت علي جو قول)
 جيڪڏهن پردن کي کولي ته به منهنجي يقين ۾ ڪو واڌارو نه ايندو.
 لول: لولا، واهيات، چريا.
 لولاڪ: لولاڪ لهما خلقت الافلاك (حديث صوفين وٽ)
 جيڪڏهن تون نه هجين ها (تم) اهي محمد تڏي نه پيدا ڪيان ها جهانن کي.
 لونء: وار، رڳو.
 لوھن: ساڙڻ، جلائڻ.
 لوهاڻو: مڇي ماريندڙ.
 لوھو: خون، رت.
 لوو: مڪان، جان، ڳوٺ، جهان.
 لئو: لئي جو وڏو وڻ.
 ليڙو: آڻ.
 ليڙون: ريڙون، ڦاٽل ڪپڙا.
 لئس: لئس في جبه ماسو الله قول (جنيد)
 منهنجي جبه ۾، الله کان سواءِ ٻيو ڪي ڪين آهي.
 ليلي: عرب ملڪ جي هڪ عورت جو نالو، جنهن تي قيس عامري عرف مجنون عاشق هو. ليلي 'حي' قبلي مان هئي ۽ مجنون 'عامر' قبيلي مان هو.
 لين: ريڙ، ڦاٽل ڪپڙو، مسڪيني حال.
 ليه: شرم، حيا.

مَجْنُونُ:	ليلي جي عاشق جو نالو. ڏسو	مَسْرُورُ:	خوش.
مَچَرُ:	ڪنڊيءَ جو پور، سڱريون.	مَسْتَدَانُ:	گاديون.
مُحَاصِرُو:	گهيرو.	مَسِيَّتُ:	عبادت ڪرڻ جي جڳهه (مسلمانن لاءِ)
مُحْتَسَبُ:	حساب ڪرڻ وارو، اهو حڪم	مَشَاخِي:	وڏائي.
	جو شرعي قانون جي پيچڪڙي	مَشَرُ:	مشهور، معروف، ظاهر ظهور،
	ڪندڙ کي روڪي ٿو.	مَشَرُ:	پڌرو.
مَحْضَرُ:	عدالت جو حڪم نامون.	مَشَرَقُ:	اوپر.
مُحَكَّمُ:	مضبوط، پختو.	مَشْرُڪُ:	بئي کي خدا سان شريڪ ڪرڻ
مَحْكُومُ:	مطيع، تابع.		وارو، پياڻي وارو.
مَخْدُومُ:	آغا. ضد 'خادمر'.	مَشْرُ:	ڪپڙي جو قسم، جنهن ۾
مَخْمُورُ:	نشي ۾ چور، متوالو.		ريشم ۽ سٺ گڏيل هجي.
مَدَاخُ:	ثناخوان، تعريف ڪرڻ وارو.	مَشْعَالُ:	شمع، روشن، ڏيئو، ڏيائِي.
مَدْعَا:	مطلب، آرزو.	مَشْعَلَا:	
مُدْغَمُ:	ملي، پوشيده.	مُصْحَفُ:	قرآن شريف.
مَدْكَهَرُ:	جواني.	مُصْلِحَاتُ:	نيڪ صلاح، خوبي، مَشَوَرَتَ.
مَدُ:	مڇيءَ جو کوڙ، مڌيون، سامان.	مُصَلِّ:	جاءِ نماز، نماز پڙهڻ جو وڃاڻو.
مَرُ:	پلي، پل نم.	مُطَالِعُ:	اڀياس، پڙهڻ.
مُرْتَدُ:	بي دين، ڪافر.	مُظْهِرُ:	ظاهر ٿيڻ جي جاءِ.
مَرَجَاتُ:	رواج، رسمون، سليقو.	مَعْبُودُ:	عبادت جو لائق، الله.
مَرْجُوعَاتُ:	رجاعت، ماڻهن جي آمدرفت.	مَعْدُومِي:	نيستي، نابودي.
مُرْچو:	جنگي مورچو، حفاظتي چونڪي.	مَعْدُورُ:	محتاج، لاچار، ضعيف.
مُرْشِدُ:	هدايت ڪرڻ وارو، سڌي راه	مَعْرِفَتُ:	خدا کي سڃاڻڻ، صوفين جي
	ٻڌائڻ وارو، پير، هادي.		هڪ منزل.
مُرْصَعُ:	جواهرن سان جڙيل.	مَعْرُڪُو:	مارڪو، جنگ جو ميدان، جنگ،
مُرْغَايِي:	پاڻيءَ جو مشهور پڪي، ٻولاهي،		ڪچهري، مجلس.
	آڙيءَ جو قسم.	مُعُ:	آتش پرست، باهه جو پوڄاري.
مَرْعُولُ:	گهٽ پيدار وار، ڪمان وانگر.	مُفْتِي:	فتويٰ ڏيڻ وارو، شرعي حاڪم.
مَرُڪُ:	سونهن، شان، فخر، وڏائي.	مُقَالَ:	ڳالهه ٻولهه، گفتگو، پچار.
مَرُهي:	اها جاءِ جتي سادو وغيره رهن،	مُقَيَّدُ:	قيدي.
	مٺ.	مَڪُ:	ڪٻڙ جو ڦر، ڪَمَر جي ڪٽ.
		مَڪَرُ:	دغا، فریب، دوکو، چَل، ڪپٽ.
مَسَانِلُ:	اهي ڳالهيون جي پيڇڻ جي قابل	مَڪَڙِي:	بيٺي.
	هجن.	مَڪِينُ:	مڪاندار، مڪان ۾ رهڻ وارو، رهاڪو.
مَسْجُودُ:	قبلو.	مَڪِيَرِيَا:	پڪيڙيا.

تڪبر، غرور، هٽ، وڌائي.	مَنِي:	نهال، خوش، نشي ۾ چور.	مَنُ:
بزرگ، گياني، تپشي.	مَنِي:		مَنُگه:
مٿوارو، مٿيار، ڪلا وارو، روشن	مَنڌار:	باه.	مَنُگ:
دماغ، ڪاريهر نانگ.			مَنُگڻو:
ڏسو مدار.	مَنڌار:	منگڻو، هڪ ذات.	مَنُگڻهار:
ڏانهن، طرف.	مَنِي:	بهدار.	مَل:
تسبيح جو ڏاڻو.	مَنڻيو:	ظاهر علم جو ڄاڻو.	مُلا:
وار.	مُو:	مهاڻو، ٻيري هلائڻ وارو.	مَلّاح:
موتو ڦيل آن ٽموتو (قول)	مُوتو:	ملڪيت، مال.	مَلڪ:
مرڻ کان اڳي مرو.		خوبصورت، سهڻو، نازڪ.	مَلوڪ:
مخلوقات.	مُوجدات:	مڃائڻ، قبول ڪرائڻ.	مَنارو:
شڪل، صورت.	مُورت:	مڪي معظم جي ٽن بٽن مان هڪ	مَنات:
مٽڪ، مَنگهٽ، سهرا، تاج.	مُوڙ:	بٽ، ٻيا بٽ، 1- لات 2- عَزي.	
بيوقوف، مٽ گئل.	مُوڙهو:	مسجد ۾ بانگ ڏيڻ وارو منارو.	مَنبر:
بني اسرائيل جي هڪ مشهور	مُوسي:	وعظ ڪرڻ جي جاء.	مَنڌرا:
پيغمبر جو نالو.		والا (جوڳين جي ڪن جا).	مَندر:
جام، گهڻو، جهجهو.	مُوڪ:	ٽڪاڻو، ڏيورو.	مَنڌ:
ايمان وارو، مسلمان.	مُومن:	شراب.	مَنڌ:
مَنهن.	مُوء:	مينهن.	مَنجهي:
وڏو.	مُها:	پٽڪو.	مَنڌير:
مها ديوتا، شو جي.	مُهاديو:	منتڙ، ڦيڻو، جادو.	مَنڌ:
مهڙ وارو حصو، مَنهن جو اڳيون	مُهاڙي:	آسماني ماڻڻ، ڪچري، بهاري.	مَنڌل:
حصو.		جادو وجهڻ، وس ۾ ڪرڻ.	مَنڌن:
مهاڻگو: گران، قيمتي. ضد 'سهانگو'.		مَن عَرَف: مَن عَرَف نَفْسَه قَد عَرَف رَبَه	
مَهتاب: چنڊ.		(قول الفقراء)	
سمند، ساگر.	مُهران:	جنهن پنهنجي نفس کي سڃاتو،	
اهو ماڻهو، جو ڪنهن جي گهر	مُهمان:	تنهن ڄڻ پنهنجي رب کي سڃاتو.	
سانگي سان ويڃي، ضد 'مِزيان'.		پاڪ.	مُنزّه:
وڏا ماڻهو، پهلوڻ.	مُهمير:	وڏو عهدو.	مُنصب:
اڳيان.	مُهند:	ڏسو 'حلاج'.	مُنصور:
ميهار.	مُهوَال:	انڪار ڪندڙ.	مُنڪر:
گهاتي جهڻ، ڏڏ، لسي.	مُهي:	گهران. ڏسو 'مُگڻو'.	مُنگان:
اها جاءِ جتي مهاڻا مڇي ماري	مُياڻي:	يونگي، جهوپڙي.	مُنهن:
کوڙ ڪن.		بهاڻو، عذر.	مُنهن:

نيسان: (بهار جي مند جو مينهن، جنهن جي ڦڙن ڪري، سڀ ۾ موتي پيدا ٿئي ٿو)، مينهن.
 نيل: آسمان، نانگ.
 نيل: سوارب جو عدد، بيشمار.
 نهلم: نيري رنگ جو پٿر يا جواهر.
 نيمان: آدواڌ.
 نيمر شَب: اڌرات.
 نين: نين، اڪيون.
 نينهَن: عشق.
 نين: ڏسو 'نين'.
 نيهرڙي: نهوڙي، ناس ڪري.

g

واجت: واڇو، باجو، ساز.
 واڇو: باجو، سُرود، آواز.
 واجهه: ڪوشش.
 واڇڻ: پڙهڻ.
 واحد: هڪ، خدا جو نالو.
 وادي: ميدان، ماڻهي، درياءُ.
 وادي سي: پرديسي، مسافر، طالب.
 واڌائي: مبارڪ، خوشخبري، ڪيرون.
 واڍوڙيو: ڦٽيل، زخمي، ڦٽيل عاشق.
 وار: لفظ، ويرم، پلڪ.
 واسن: سَرو ڪرڻ.
 واسينگ: نانگ جو هڪ قسم، ڪارا ۽ ڊگھا وازا.
 واصل: ملندڙ، مليل.
 واکل: خدا جو قسم.
 وامق: عذرا جي عاشق جو نالو، ڏسو 'شيرين'.
 واهڙ: ننڍو واه، واه.
 واهڻ: بهراڙي، بهراڙيءَ جو ڳوٺ.
 واهيرو: آڪيرو.

نڪ: لاڳاپو.
 نڪڙن: جدا ٿيڻ، پري ٿيڻ، الڳ ٿيڻ.
 نگوَسار: اونڌو، ٿيل، ٻڌل.
 نگرِيو: نڪتو، آڇو ٿيو.
 نڱيا: ڏسو 'نگريو'.
 نماڻو: نهڻو، صاف دل، بي وڌائي.
 نمُرد: بابل جي هڪ مشهور ڪافر بادشاه جو نالو، جنهن خدا هڻڻ جي دعويٰ ڪئي هئي، هي حضرت نوح جي پٽ حام جو پوٽو هو. هڪ روايت مطابق هڪ مڇر، سندس نڪ مان گهڙي، مغز ۾ وڃي ويٺو، جنهنڪري کيس ڏاڍي بي آرامي ٿي. چون ٿا ته بي آرميءَ کي دور ڪرڻ لاءِ، روزانو مٿي کي ڌڪ هڻائيندو هو. آخر انهيءَ عذاب ۾ مري ويو.
 ننائون: بلائون خصوصاً جبل جي غارن ۾ رهندڙ.
 نوبت: وقت، وارو، نغارو.
 نوڪ: چنهب، اک جي پڇڙي، اک جا پنڀڻ.
 نوڻي: ڪلرالي زمين، ويران هنڌ.
 نوع: قسم.
 نهال: خوش.
 نهالي: سوڙ، رضائي، پٿرڻي.
 نهرون: ننڍيون.
 نياپو: سنيهو، پيغام، پارانيو.
 نيارو: نرالو، الڳ، علحدو.
 نيپهه: سلامت، قائم.
 نير: پاڻي.
 نير: پيرن جا زنجير.
 نيس: عدم.
 نيسر: نار جو اهو عضو، جنهن ۾ پاڙج جو پاڻي پوي.

روزمه جو ڪم، ٺهرايل	ورد:	وايو: هاءِ، زور سان هوا جو لڳڻ.	وابال: عذاب.
ڪم، وظيفو.	ورعي:	ويي يَنطِقُ وَيِي يَبصر (حديث)	ويي يَنطِقُ: ۽ مون سان ڳالهائي ٿو ۽ مون
پرهيزگار، پارسا.	ورنائين:	دسان ڏسي ٿو.	وترا: گهڻو زياده، وڌيڪ.
آگاهائڻ.	ورهم:	وتعز من تشاء وتزل من تشاء.	وتعز: (قرآن)
برهم، جدائي، ڦوڙائڻ، عشق.	وريام:	جنهن کي وڻي تنهن کي عزت	وارو ڪرين، ۽ جنهن کي وڻي
بھادر، وير، پهلوان.	وس:	تنهن کي ذلت وارو ڪرين.	وتي، وچوتي، مفاصلو.
وسندي، اصولڪي جاء.	وستو:	وتڳ: ڦيرو، وڪڙ.	وسيو، مينهن وسيو.
آبادي، جڳھ.	وسرام:	وتو: دسو 'چارڻ'.	وچارڻ: ڪنوڻ، بجلي.
آرام.	وسواس:	وچ: ٻڙڻ، آواز ٿيڻ.	وچڻ: جهرڻ، جهڄڻ، ڳرڻ.
وسوسو، سنسو، وهم، شڪ.	وسهن:	وچاء: وچان، منجهان.	وچاء: وچوتي، مفاصلو.
پروسو ڪرڻ، اعتبار ڪرڻ، يقين رکڻ.	وصال:	وچين: اڪيلائي، هيڪڙائي، ضد 'ڪثرت'.	وحدت: حضرت جبرئيل، ملڪ هٿان
ميلاپ، ملاقات. ضد 'هجر'.	وظيفو:	وحي: نبيء ڏانهن خدا جو پيغام.	وڏوڻ: ڪاوڙ ۾ اچڻ، غصي ۾ اچڻ، جوش ۾ اچڻ.
ورد، دسو 'ورد'.	وفي انفسكم: وفي انفسكم افلا تبصرون (قرآن)	وحدت: اڪيلائي، هيڪڙائي، ضد 'ڪثرت'.	وڏوڻ: ڪاوڙ ۾ اچڻ، غصي ۾ اچڻ، جوش ۾ اچڻ.
اوھان جي اندر ۾ آھن (خدا جي قدرت جون نشانين) پوءِ اوھين چون ٿا چٽائي ڏسو؟	وڪائين:	وحي: حضرت جبرئيل، ملڪ هٿان	وڏوڻ: ڪاوڙ ۾ اچڻ، غصي ۾ اچڻ، جوش ۾ اچڻ.
ڳالهيون، تعريفون.	وڪڙ:	وحي: نبيء ڏانهن خدا جو پيغام.	وڏوڻ: ڪاوڙ ۾ اچڻ، غصي ۾ اچڻ، جوش ۾ اچڻ.
مال، سامان.	وڪڙ:	وحي: حضرت جبرئيل، ملڪ هٿان	وڏوڻ: ڪاوڙ ۾ اچڻ، غصي ۾ اچڻ، جوش ۾ اچڻ.
ٿلڻ، گڏو، قطار.	وڪڙ:	وحي: نبيء ڏانهن خدا جو پيغام.	وڏوڻ: ڪاوڙ ۾ اچڻ، غصي ۾ اچڻ، جوش ۾ اچڻ.
بگاڙو، مونجھارو.	وڪڙ:	وحي: حضرت جبرئيل، ملڪ هٿان	وڏوڻ: ڪاوڙ ۾ اچڻ، غصي ۾ اچڻ، جوش ۾ اچڻ.
آھالي، غمگين، غريب، بي گھر.	وچاري:	وحي: حضرت جبرئيل، ملڪ هٿان	وڏوڻ: ڪاوڙ ۾ اچڻ، غصي ۾ اچڻ، جوش ۾ اچڻ.
وڪڙ، وراڪا.	ولا:	وحي: حضرت جبرئيل، ملڪ هٿان	وڏوڻ: ڪاوڙ ۾ اچڻ، غصي ۾ اچڻ، جوش ۾ اچڻ.
ورندي، موت، جواب.	ولا:	وحي: حضرت جبرئيل، ملڪ هٿان	وڏوڻ: ڪاوڙ ۾ اچڻ، غصي ۾ اچڻ، جوش ۾ اچڻ.
موتائڻ، ورائڻ.	ولا:	وحي: حضرت جبرئيل، ملڪ هٿان	وڏوڻ: ڪاوڙ ۾ اچڻ، غصي ۾ اچڻ، جوش ۾ اچڻ.
والقدر خير وشره من الله تعالي (قرآن)	والقدر:	وحي: حضرت جبرئيل، ملڪ هٿان	وڏوڻ: ڪاوڙ ۾ اچڻ، غصي ۾ اچڻ، جوش ۾ اچڻ.
تقدير چڱي ۽ بچڙي الله ڏانهن آهي.	والقدر:	وحي: حضرت جبرئيل، ملڪ هٿان	وڏوڻ: ڪاوڙ ۾ اچڻ، غصي ۾ اچڻ، جوش ۾ اچڻ.
ناغو، دسو 'ول'.	والقدر:	وحي: حضرت جبرئيل، ملڪ هٿان	وڏوڻ: ڪاوڙ ۾ اچڻ، غصي ۾ اچڻ، جوش ۾ اچڻ.
پٽار، مڙس، پيارو.	والقدر:	وحي: حضرت جبرئيل، ملڪ هٿان	وڏوڻ: ڪاوڙ ۾ اچڻ، غصي ۾ اچڻ، جوش ۾ اچڻ.
سڄو، سڪڻو، ڪنگال.	والقدر:	وحي: حضرت جبرئيل، ملڪ هٿان	وڏوڻ: ڪاوڙ ۾ اچڻ، غصي ۾ اچڻ، جوش ۾ اچڻ.

وَلِي:	خدا جو پيارو محبوب خدا، دوست.	ويري:	دشمن.
وَنَجْهَلِي:	وَلِي جو درجو 'نبي' کان گهٽ آهي.	ويري:	سَنَدُو، پَٽ.
وَنَحْنُ:	بَينسري.	ويتره:	جهنگ، پيلو.
	وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ.	ويسه:	ويساه، اعتبار، يروسو.
	(قرآن)	ويگاڻو:	بيگانو، ڌاريو، موڙهل. ڏسو 'بيگانو'.
	اسين هن (انسان) کي، سندس	ويل:	ڏسو 'وير'.
	گردن جي رڳن کان به ويجه	ويساهي:	ويساه ڏيئي، ڌوڪو ڏيئي.
	آهيون.		ڏسو 'ويسه'.
وَنَفَخْتُ:	وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي (قرآن).		
	ڦوڪيو مان روح پنهنجي کي، ان ۾.		

هم

وَنَجَارُو:	واپاري.	هاٽڪُ:	داناه، قابل، پارکو.
وَنَرَاهُ:	وٽڪار.	هاجُ:	ڪر، ڪار.
وَنِكَارُ:	هڪ منزل يا جوءِ جو نالو. ڏسو 'وٽراه'.	هاجو:	تقصان، ٿوڻو، ڇيهو.
		هاري:	هار ڪاڌل، ڪمبخت.
وَنُتَوَانَدُ:	اجايو، مفت، ضايع، فضول.	هاري:	هارپ ڪندڙ، ڪڙمي.
وَهَمَّ:	چربي، سڻپ.	هاڙو:	جبل جو نالو، مڪران جي
وَهْمُ:	زهر، وڪ.	هاڙو:	سرحد تي جبلن جي قطار.
وَهَانُ:	شادي، پرڻو.	هاڪارُن:	هڪلڻ، اڳتي هلاڻ.
وَهْسُنُ:	ڪلڻ، خوش ٿيڻ، ٽٽڻ.	هامُ:	قبوليت، ڊاڙ، ٻٽاڪ.
وَهْلُ:	مڇيءَ جون پوريون، انڊا. ڏسو 'وَهْم'.	هَتُ:	تڪبر، وڏائي.
وَهْلُورُ:	بيزار، ڪڪ، پريشان.	هجر:	جدائي، فراق.
وَهْنَدُو:	جلد، ترت، سنت.	هَجُو:	گلا، ننڊا.
وَهُو:	وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَمَا كُنْتُمْ. (قرآن)	هَجُومُ:	آنبوه، ميڙ.
	اهو اوهان سان گڏ آهي، جتي	هجي:	حرف کي اعراب سان ظاهر ڪرڻ.
	اوهين هجو.	هَجُنُ:	هَجُنُ، ڳمڻ، ڳرڻ.
وَهِيثُو:	وَس، اختيار، پروس، محتاج.	هَدُ:	هڏو، عزيز، مائٽ.
وَيَجُ:	طبيب، حڪيم.	هراسُ:	خوف، ڏر.
ويچارو:	بي مدد، بي سهارو.	هرتالُ:	سنڪڙي جو قسم.
ويٺن:	پيڙا، درد، حالت، ماجرا.	هردو:	هينون، دل.
ويرُ:	ويل، وقت، مهل.	هماليه:	هندستان جي اتر ۾ هڪ
ويرُ:	دشمني.		وڏو جبل.
ويراڳي:	بيراڳي (فقير)، تارڪ.		
ويراويرُ:	هميشه سدائين، هر ويل، هر		
	وقت. ڏسو 'وير'.		

هَرَنَڪَشُ: مهارجا هرناڪشپ، جو هولي: هندن جو هڪ وڏو ڏڻ،
 پهريائين چڱو هو، پر پوءِ خوشي، شوق، محبت.
 راجائي نشي جي آڏَ ۾، رعيت هو مُشتاق علي لقاءِ الله (قول)
 تي طرحين طرحين ظلم ڪرڻ اهو الله جو ديدار جو عاشق آهي.
 لڳو. حڪم ڪيائين ته سندس هتان: هتان، هن جاءِ تان.
 بندگي ڪئي وڃي. انهيءَ تي هويدا: ظاهر، عيان، نمودار.
 سندس پٽ پرهلاد سائس هيبت: ڊپ.
 لڙيو ۽ ناس ڪيائينس. ڏسو هيچ: شوق، محبت، خوشي.
 'پرهلاد'. هيچ: ٿورو، ڪي ڪين، ڪجهه به نه.
 گل جو قسم. هيس: سڌ، خواهش، شوق.
 هزارو: وڏائي، هٿ. هِيڪانڊ: ملاقات، ميلاپ.
 هَسوَر: سوار، گهوڙي سوار. هِيڪند: هِيڪانڊ.
 هَسِي: ڪلي، خوش ٿي. هِيهات: افسوس.
 هَلال: نئون چنڊ، ترار.
 هَلاتلُ: زهر قاتل جو قسم.
 هَمَر: غم، اوندوه.
 هَمراهُ: ساٿي، مددگار.
 هَنجون: اک جا ڳوڙها، لڙڪ.
 هَنجون هابُ: اشڪبار، هَنجون هاريندڙ. ڏسو 'هَنجون'.
 هَنگامُون: شور.
 هَنگلَاجُ: ديويءَ جو مندر، فقيرن جي
 زيارت جي جاءِ، هڪ صوفيان منزل.
 هَنومانُ: رچن ۽ باندرن جي بادشاهه
 سگريو جي ملازم جو نالو،
 جنهن راجا رامچندر کي لَنڪا
 (سلون) تي چڙهائيءَ وقت مدد
 ڪئي هئي.
 هَنئون: دل.
 هَوَتُ: پيارو، محبوب.
 هَوَرُ: پيو.
 هَوَرُ: فڪر، انتظار، ڊپ.
 هَوڙهو: بيوقوف، اُڀرو، جلد باز.
 هولُ: ڊپ، خوف.

ي

ياڪي: ڦريل، نافرمان، بي وفا، جدا.
 يَدبِيضا: معجزو يا ڪرامت.
 فرعون، تَوَن ڇاول ٻارن مان،
 نبيءَ جي سڃاڻپ لاءِ هر هڪ
 ٻار جي تريءَ تي ٿانڊو
 رکائيندو هو. اهڙيءَ طرح
 حضرت موسيٰ جي تريءَ تي
 به رکيو ويو، ليڪن ان ۾
 قدرت طرفان مصلحت رکيل
 هئي، جنهنڪري سندن هٿ به
 سڙي پيو، ۽ وڏي هوندي،
 اهوئي سڙيل هٿ سندن
 معجزو ٿي ويو، يعني پنهنجو
 هٿ بَڻل ۾ وڃي، ٻاهر
 ڪڍندا هئا، تڏهن سج وانگر
 روشن ٿي ويندو هو.
 يَمَعُ يَبصرُ: ٻڌي ٿو، ڏسي ٿو.
 يَنْطِقُ: ڳالهائي ٿو.

يوسف عليه السلام حضرت
يعقوب عليه السلام جو پٽ هو. نهايت
حسين هو. حضرت يعقوب جي سائس
ڏاڏي دل هئي، انهيءَ ڪري سندس پيا
ياڻر حسد ڪندا هئا. اهوئي سبب هو،
جو پاڻرن حضرت يوسف کي ڪوھ ۾
وڌو، جتان مالڪ نالي سوداگر ڪڍي
مصر جي عزيز بادشاهه وٽ وڪيو. آخر
مصر جو بادشاهه ٿيو. سندس
عمر هڪ سؤ ڏھ ورهيه هئي ۽
وفات 1792 قبل مسيح ۾ ٿي.

يَقِينُ: بيشڪ، بلاشڪ، سچ، ٺيڪ،
درست، اعتبار.

يقين جا ٽي قسم آهن:

- 1- علم اليقين 2- عين اليقين
- 3- حق اليقين.

يَكَايَكُ: هڪ ئي وقت، اچناڪ، اوچتو،
گڏو.

يَڪْتَا: اڪيلو، بينظير.

يَڪْسَانُ: هڪجهڙو.

يَڪَانُو: بينظير، لاثاني، بي مثل.

يُوسُفُ: هڪ مشهور پيغمبر. حضرت

پڙهندڙ نسل . پ ن

The Reading Generation

1960 جي ڏهاڪي ۾ عبدالله حسين ”اُداس نسلين“ نالي ڪتاب لکيو. 70 واري ڏهاڪي ۾ وري ماڻِڪَ ”لڙهندڙ نسل“ نالي ڪتاب لکي پنهنجي دورَ جي عڪاسي ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي. امداد حُسينيءَ وري 70 واري ڏهاڪي ۾ ئي لکيو:

انڌي ماءُ جڻيندي آهي اونڌا سونڌا ٻارَ
ايندڙ نسل سَمورو هوندو گونگا ٻوڙا ٻارَ

هر دور جي نوجوانن کي اُداس، لڙهندڙ، ڪڙهندڙ، ڪڙهندڙ، ٻرندڙ، چُرندڙ، ڪِرندڙ، اوسيئڙو ڪَندڙ، پاڙي، ڪاڻو، پاڇوڪڙ، ڪاوڙيل ۽ وڙهندڙ نسلن سان منسوب ڪري سگهجي ٿو، پر اسان انهن سڀني وچان ”پڙهندڙ“ نسل جا ڳولائو آهيون. ڪتابن کي ڪاڳر تان ڪڍي ڪمپيوٽر جي دنيا ۾ آڻڻ، ٻين لفظن ۾ برقي ڪتاب يعني e-books ٺاهي ورهائڻ جي وسيلي پڙهندڙ نسل کي وَڌڻ، ويجهڻ ۽ هِڪَ ٻئي کي ڳولي سَهڪاري تحريڪ جي رستي تي آڻڻَ جي آسَ رکون ٿا.

پڙهندڙ نسل (پَن) ڪا به تنظيم ناهي. اُن جو ڪو به صدر، عهديدار يا پايو وجهندڙ نه آهي. جيڪڏهن ڪو به شخص اهڙي دعوى ڪري ٿو ته پڪَ ڄاڻو ته اهو ڪُوڙو آهي. نه ئي وري پَنَ جي نالي کي پئسا گڏ ڪيا

ويندا. جيڪڏهن ڪو اهڙي ڪوشش ڪري ٿو ته پڪ ڄاڻو ته اهو به ڪوڙو آهي.

جهڙيءَ طرح وڻن جا پن ساوا، ڳاڙها، نيلا، پيلا يا ناسي هوندا آهن اهڙيءَ طرح پڙهندڙ نسل وارا پن به مختلف آهن ۽ هوندا. اهي ساڳئي ئي وقت اداس ۽ پڙهندڙ، ٻرندڙ ۽ پڙهندڙ، سُست ۽ پڙهندڙ يا وڙهندڙ ۽ پڙهندڙ به ٿي سگهن ٿا. ٻين لفظن ۾ پن ڪا خصوصي ۽ تالي لڳل ڪلب Exclusive Club نه آهي.

ڪوشش اها هوندي ته پن جا سڀ ڪم ڪار سهڪاري ۽ رضاڪار بنيادن تي ٿين، پر ممڪن آهي ته ڪي ڪم اجرتي بنيادن تي به ٿين. اهڙي حالت ۾ پن پاڻ هڪٻئي جي مدد ڪرڻ جي اصول هيٺ ڏي وٺ ڪندا ۽ غيرتجارتي non-commercial رهندا. پنن پاران ڪتابن کي ڊجيٽائيز digitize ڪرڻ جي عمل مان ڪو به مالي فائدو يا نفعو حاصل ڪرڻ جي ڪوشش نه ڪئي ويندي.

ڪتابن کي ڊجيٽائيز ڪرڻ کان پوءِ اهم مرحلو ورهائڻ distribution جو ٿيندو. اهو ڪم ڪرڻ وارن مان جيڪڏهن ڪو پيسا ڪمائي سگهي ٿو ته ڀلي ڪمائي، رڳو پنن سان ان جو ڪو به لاڳاپو نه هوندو.

پنن کي کليل اکرن ۾ صلاح ڏجي ٿي ته هو وس پئانڊڙ وڌ کان وڌ ڪتاب خريد ڪري ڪتابن جي ليکڪن، ڇپائيندڙن ۽ ڇاپيندڙن کي همٿائين. پر ساڳئي وقت علم حاصل ڪرڻ ۽ ڄاڻ کي ڦهلائڻ جي ڪوشش دوران ڪنهن به رڪاوٽ کي نه مڃن.

شيخ آياز علم، ڄاڻ، سمجھ ۽ ڏاهپ کي گيت، بيت، سٽ، پُڪارَ
سان تشبيهه ڏيندي انهن سڀني کي بمن، گولين ۽ بارود جي مد مقابل
بيهاريو آهي. اياز چوي ٿو ته:

گيت به ڄڻ گوريلا آهن، جي ويريءَ تي وار ڪرڻ ٿا.

... ..

ڄڻ ڄڻ جاڙ وڌي ٿي جڳ ۾، هو ٻوليءَ جي آڙ چڻ ٿا؛
ريٽيءَ تي راتاها ڪن ٿا، موٽي منجهه پهڙ چڻ ٿا؛

... ..

ڪالهه هيا جي سُرخ گلن جيئن، اڄڪلهه نيلا پيلا آهن؛
گيت به ڄڻ گوريلا آهن.....

... ..

هي بيت اٿي، هي بم - گولو، جيڪي به ڪئين، جيڪي به ڪئين!
مون لاءِ ٻنهي ۾ فرق نه آ، هي بيت به بم جو ساٿي آ،
جنهن رڻ ۾ رات ڪيا راڙا، تنهن هڏ ۽ چم جو ساٿي آ -

ان حساب سان اڻڄاڻائي کي پاڻ تي اهو سوچي مڙهڻ ته ”هاڻي
ويڙهه ۽ عمل جو دور آهي، اُن ڪري پڙهڻ تي وقت نه وڃايو“ نادانيءَ جي
نشاني آهي.

پڻ جو پڙهڻ عام ڪتابي ڪيڙن وانگر رڳو نصابي ڪتابن تائين
محدود نه هوندو. رڳو نصابي ڪتابن ۾ پاڻ کي قيد ڪري ڇڏڻ سان سماج
۽ سماجي حالتن تان نظر ڪڍي ويندي ۽ نتيجي طور سماجي ۽ حڪومتي
پاليسيون policies اڻڄاڻن ۽ نادانن جي هٿن ۾ رهنديون. پڻ نصابي ڪتابن
سان گڏوگڏ ادبي، تاريخي، سياسي، سماجي، اقتصادي، سائنسي ۽ ٻين
ڪتابن کي پڙهي سماجي حالتن کي بهتر بنائڻ جي ڪوشش ڪندا.

پڙهندڙ نسل جا پَن سڀني کي چو، چالاءِ ۽ ڪينئن جهڙن سوالن کي هر بيان تي لاڳو ڪرڻ جي ڪوٺ ڏين ٿا ۽ انهن تي ويچار ڪرڻ سان گڏ جواب ڳولڻ کي پنهنجو حق، فرض ۽ اٽل گهرج unavoidable necessity سمجهندي ڪتابن کي پاڻ پڙهڻ ۽ وڌ کان وڌ ماڻهن تائين پهچائڻ جي ڪوشش جديد ترين طريقن وسيلي ڪرڻ جو ويچار رکن ٿا.

توهان به پڙهڻ، پڙهائڻ ۽ ڦهلائڻ جي ان سهڪاري تحريڪ ۾ شامل ٿي سگهو ٿا، بس پنهنجي اوسي پاسي ۾ ڏسو، هر قسم جا ڳاڙها توڙي نيرا، ساوا توڙي پيلا پن ضرور نظر اچي ويندا.

وڻ وڻ کي مون پاڪي پائي چيو ته ”منهنجا پاءُ
 پهتو منهنجي من ۾ تنهنجي پَن پَن جو پڙلاءُ.“
 - اياز (ڪي جو بيجل ٻوليو)